REVEREN. PATRIS FRATRIS SILVE STRI PRIERIATIS OR. PRE. AC THEOLOGIE PROFESSORIS CELEBERRIMI SACRIq; PA LATII APOSTOLICI MAGI STRI DIGNISSIMI DE STRIGIMAGARVM DE MONVMq; MIRAN DIS LIBRI TRES.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA

¶ Reuerendiſſimo & Illuſtriſſimo D.D. Auguſtino.S.Ro.E.Sā
cti Hadriani Diacono Cardinali Triuultio F.Syluester Prierias Or.
Pre.& Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter S.D.

O ptabat apud Homerum Dux Grecie Agamēnon Re
uerēdiſſime domine Decem ſibi Neſtoras diuinitus
dari non dubitans quin conſilio eorum breui eſſet
Troia peritura. Quod profecto in maximā prudētie
laudē cedere fatendū eſt/quum tanti uiri iudicio ſo-
la ipſa illud facile & cito potuiſſet/quod tot imperatorum,tot prī
cipium,tot copiarum fortitudo tam difficile ac tam lōgo tempo
re uix potuerit.Quamorbrem quum in bellis conficiendis , tum
in reliquis humane uite rebus bene gerendis prudentiam tantum
excelere uirtutibus ceteris,quas morales uocāt,uidemus.q̃um ſo
lem cernimus ſtellis omnibus antecedere.Si igitur clari Scipiones
clari Manlii ꝙ ob inuictas animi & corporis dotes,ob deletas ur-
bes atq; prouincias,ob deuictos hoſtes,illi quidem Africani,hi ue
ro Torquati dicti ſunt,q̃to clarius & illuſtrius Gentis Triuulrie co
gnomentum cenſebimus quod ab ipſa,bonorum omnium matre
prudētia profectum eſt?Nam quum treis eſſe uirtutis illius partes
ſapientes uiri definierint preteritorum memoriam, Intelligentiā
preſentium,futurorumq; prouidentiam:Ianumq; antiqui idcirco
bifrontem finxerint ꝙ preterita atq; futura proſpiceret:cur nō Tri-
frontem ac Triuultiam eam Gentem dicamus que ab illuſtriſſimo
tribuſq; illis prudentie partibus clariſſimo. Heroe originem duxe
rit,ſemperq; talibus uiris non ſecus atq; celum innumeris ſyderibꝰ
ornata terrarum orbi ſpectabilis ſemper fuerit & admiranda?Et ut
īnumerabiles huiuſcemodi ſtellas pretereeam ne me aut copia ob-
ruat aut inuidia defatiget illa tantum duo magna mundi lumina
que noſtra nuper ſecula uiderunt attigiſſe ſufficiat Ioannem Iaco
bum & Antonium Triuultios:quorum alter Phamigeratiſſimus.
Imperator ad omnia noſtre memorie bella conficienda,ea prudē
tia uirtute & fortuna cunctis excelluit,ut & Hannibalis iudicio in
ter Alexandros Pyrrhos & Scipiones digne ueniat numerandus:
Alter uero Comenſis Pontifex & Cardinea dignitate inſignis tan
ta omnibus in rebus temperantia,tanta conſtantia,tanta integrita
te,tanta fide claruit,ut in multis legationibus quibus feliciſſime,

Fanctus eſt nulla res tanta fuerit ac tam difficillis, quam ille non
et prudentiſſimo conſilio rexerit & ſingulari uirtute cōfecerit: Is
demum quem tu patruum habuiſſe ſemper grata cum recordatio-
ne leteris. Nam quum Triuultiorum ſplendorem omnibus genti-
bus illuxiſſe uideas, tum maxima etiam gaudia ex illis uirtutū ac
dignitatis Cardinee fulgoribus qui hereditario quaſi iure ad te p-
uenerunt cor tuum tacitum pertentant, dum uere & teipſum in pa
truo & in te patruum recognoſcis. Neq; enim aliud quippiam de
tuis laudibus in preſentia recenſebo niſi ꝙ ex Triuultiis uere Tri-
uultius, ſummis, mediis, infimis, tua facilitate, tuo ingenio, tua hu
manitate facias ſatis: Tanto autē doctos uiros amore proſequaris,
ut omnes obſtricti tibi ſint ac deuincti neq; mirari non poſſint in
te Iuuene illas treis prudentie partes enitere, qñquidem bonas lite
ras in primis colas ab ipſa certe adoleſcentia doctus quum exem-
plorum uetuſtate tum preſentium preceptis & future glorie ſtimu
lis nihil magis a ſitu ac tenebris noſtri memoriam uendicare ꝗ lit-
terarum lumen. Quas ob res iure optimo tuus eſt quicquid eſt li-
ber iſte quem ſuperioribus diebus de ſtrigimagarum demonum-
q; mirandis compoſui: atq; ita nominatim tibi illum dedico non
ꝙ partem aliquam tuorum in me meritorum hoc pacto referenda
in gratia conſequi poſſe confidam, ſed ut maximi erga te amoris
mei teſtis ſit & obſeruante ſempiterne. Et quoniam in ipſo crude-
les cacodemonum pugnas aduerſus homines intueberis, conſide-
res tamen non minus formidandas mundi huius inſidias, dome-
ſticaq; uitiorum bella, que ut magna ex parte aliquando ſopiātur,
optarem quemadmodum Agamemnon decem tui ſimiles daren
tur nobis diuinitus Auguſtine Triuultie & patrie & urbis Rome
decus temobile. Vale. Rome Calendis martiis. M.D.xxi.

De ſtrigimagarum demonumq; mirandis libri tres.

Index libri primi.

Que ſit authoris intentio capitulum primum
Qui ſint demones ac ſtrigimage:& q eorũ effect' capitulũ ſecũdũ
Animam humanam eſſe ſpiritum & non corpus ſubſiſtẽtem & nõ inherentem capitulum tertium
Animam humanam immortalem eſſe capitulum quartum
Animam humanam immortalem eſſe demente ariſtotelis incidentet capitulum quintum
Aliquas eſſe ſubſtantias intellectuales humana anima preſtantiores capitulum ſextum
Aliquas eſſe ſubſtãtias itellectuales incorporeas capitulũ ſeptimũ
Quid de ſubſtantiarum incorporearum ſeu intelligẽtiarum natura ſenſerint philoſophi ꝑcipue Plato & Ariſtoteles capitulũ octauũ
Quid de intelligentiarum natura & numero thabeat philoſophia ueta & chiſtiana traditio capitulum nonum
Aliquas ſubſtantias immateriales ſeu intelligentias poſſe peccare & eſſe malas capitulum decimum
Aliquas itelligẽtias actũ & reipſa eſſe malas & peccatrices capi.xi.
Qualitet & quot intelligẽtie peccarunt capitulum duodecimum
Intelligentias malas ſeu demones in naturali ſapientia eſſe preſtãtiſſimos capitulum decimumtertium
Demões naturali uirtute eſſe potẽtiſſimos capitulũ quartũdecimũ
Ex dictis reddi poſſe rationem omnium mirandorum effectuum demonum ac ſtrigimagarum capitulum ultimum

Finis primi.

Libri ſecundi Index

De intellectu capituli epiſcopi.26.q.5̄.capitulum primum
Eſſe in rerum natura maleficia capitulum ſecundum
Eſſe in rerum natura ſtrigas ſeu lamias capitulum tertium
Eſſe in rerum natura ſtrigimagas capitulum quartum

Strigimagarum genus cum incubis & ſuccubis reſpectiue in illecebris flagitioſe domeſticeq; uerſari capitulum quintum
Mirandos effectus maleficiales ſtrigimagas habere circa uenerea capitulum ſextum
Morbos omnes per ſtrigimagas a demõibus hominibus ac iumẽtis & terre naſcẽtibus leſiones ueraciter inferri capitulũ ſeptimum
Quod ſe & ſtrigimagas demon per uarias ſpecies formaſq; demõſtret capitulum octauum
Quod aduerſus ſtrigimagarum ueneficia remedia multa preſeruatiua non deſint capitulum nonum
ꝙ aduerſus ſtrigimagarum ueneficia remedia uana non congruunt capitulum decimum
Quenã aduerſus ſtrigimagas uera remedia cõgruãt capitulum.xi.
Aduerſus morbos omnes in gñe : per exorciſmos remedia ac de modo exorʒiʒandi capitulum ultimum.

Finis ſecundi.

Libri tertii Index.

An in ſtrigimagas ut i hereticũ genus ſit aiaduertẽdũ capi.primũ
Proceſſum in ſtrigimagas pratice inchoari obiter capitulũ ſecũdũ
Proceſſum in ſtrigimagas cõtinuari pratice & obiter capit . tertiũ
Sententias pro terminatione proceſſus in ſtrigimagas uariomõ ferri pro uarietate ſuſpicionũ ꝓbationũ & ꝯfeſſionũ capi. ultimũ.

Finis tertii.

Strigimagarum genus cum incubis & ſuccubis reſpectiue in illecebris flagitioſe domeſticeqꝫ uerſari capitulum quintum
Mirandos effectus maleficiales ſtrigimagas habere circa uenerea capitulum ſextum
Morbos omnes per ſtrigimagas a demōibus hominibus ac iumētis & terre naſcētibus leſiones ueraciter inferri capitulū ſeptimum
Quod ſe & ſtrigimagas demon per uarias ſpecies formaſqꝫ demōſtret capitulum octauum
Quod aduerſus ſtrigimagarum ueneficia remedia multa preſeruatiua non deſint capitulum nonum
ꝙ aduerſus ſtrigimagarum ueneficia remedia uana non congruunt capitulum decimum
Quenā aduerſus ſtrigimagas uera remedia cōgruāt capitulum.xi.
Aduerſus morbos omnes in gñe: per exorciſmos remedia ac de modo exorzizandi capitulum ultimum.

Finis ſecundi.

Libri tertii Index.

An in ſtrigimagas ut i hereticū genus ſit aīaduertēdū capi.primū
Proceſſum in ſtrigimagas pratice inchoari obiter capitulū ſecūdū
Proceſſum in ſtrigimagas cōtinuari pratice & obiter capit. tertiū
Sententias pro terminatione proceſſus in ſtrigimagas uariomōferri pro uarietate ſuſpicionū ꝓbationū & ꝯfeſſionū capi. ultimū.

Finis tertii.

¶ De Strigimagarum demonumq; mirandis per eximiū ſacrarum litterarum profeſſorem fratrem Silueſtrum de prierio. Sacr. Palatii apoſtolici Magiſtrum. Liber Primus.

Que ſit authoris intentio. Capitulum primum.

DEuorant plebem meam ſicut eſcam panis. ps.13. Verba ſunt pſalmiſte: ſpūſancto edita: quibus ſiue ipſius ſenacherib. ſiue (ut nōnullis placet) nabuchodonoſor facinora patrata narrant: (quorū utreq; blaſphemus in deum: & in dei populum iniuſtus fuerit & uiolentus inuaſor: in eo tā ſenſu quem allegoricum dicunt: & diabolum & diabolicos homines effingunt: qui deum neq; aut rebus aut uerbis aut utriſq; negant. Eiuſmodi ſtrigi magi & crebrius femineo genere ſtrigimage ſūt: ſic a nobis dicte ꝙ nō ſtrige modo: uerū ēt & mage ideſt malefice ſunt (magi enim idē & malefici:, 26.q.5. nec mirum) que ueram fidem negantes: ſalutifere crucis admirabile ſignum adeo parui faciunt & uilipendunt: ut nephario pede conculcent: necnon dei populum innumeris (ut ex dicendis clarius extabit) maleficiis afficientes noceant: inſidiantes herbis. ſegetibus. plantis. brutis. hominumq; corporibus: & quod hiiſce longe deterius eſt: etiam animabus adeo ut .s. s de hiis & quidem merito eructarit: deuorant plebam meam: mee uidelicet plebis fructus pecudes corpora. itē & animas. Hec uero & pleraq; alia: eo licentius & fidentius efficiunt: quo paſtores nō dormiunt modo: uerū etiam interdum profundiſſime ſtertunt: nō euigilantes ad cuſtodiam agnorum & ouium ueri ſummiq; paſtoris: uerū ad nudationem: ad mulctram: ad deuorationem: imo ad pecoris excoriationem uigilantiſſimi: eo uel maxime ꝙ cum pleriq; ſuis ſcandalis oues in precipicia cogant: addunt ignorantiam: decepti per textum capituli epī. 26.q.5. qua etiam inquiſitoribus heretice prauitatis: chriſtiane doctrine & proinde fidei zelatoribus ſeſe opponāt: tot dei blaſphemias. tot turpiſſimos actus. tot horrenda facinora. tot crudelia & ſeua maleficia: fantaſmata & illuſiones aſtruentes. Cupiens uero & omnibus precordiis affectans: ne ſerpat. eius

modi tam rudis ignorantia: huius rei ſecreta q̃tum.s.s. uires ſub miniſtrarit & dederit reſerare ſtatui:idq; tribus uoluminibus effi ciam. Horum unus de principiis & cauſis erit cum mirandorum, tum etiam nephandorum operum ſtrigimagarum ac demonū ſpecialiter:in genere uero omnium eorum hominum qui malis item & noxiis artibus auxilio malorum demonum uacant & inni tuntur:cuiuſmodi ſunt nigromantici omnes, incantatores, ſortile gi:& omnino qui diaboli uel conſilio uel auxilio aut uere nocēt aut falſo ſuffragantur. Quia uero noſtri temporis magnates diui nis litteris aut parum aut nihil ſeu uacant ſeu credunt:ex uere phi loſophie abditiſſimis archanis:omnium eiuſmodi mirandorum que cernimus, necnon ex chriſtiane pietatis philoſophis, & diuo thoma in primis: eorum omnium que oculis quidem cernimus mente uero ſomnia dicimus: rationes & cauſas reddere ſtatui. Se cundus uero liber, de ipſis mirandis erit:& de ſecta ipſa ſtrigima garum necnon de peſſimis eius effectibus: item & de remediis o portunis. Tertius autem de eo modo quo explodatur genus hoc peruerſiſſimum cum uirorum tum mulierum precipue:quod dia bolus pro exploſa idolatria mundo inferre curauit: quod equidē humani generis inimicum diabolum colit, ueneratur, adorat: nō iam in ſculptilibus, aut certe ignoranter: acſi ſpiritum bonum:ut olim:ceterum potius ſcienter & in corporeab ipſo ſathana:ex aere & craſſo terre uapore compaginato: in quo uanorum hominum ſenſibus ſeſe ingerat adorandum. Et quanq̃ de eiuſmodi nōnulli ſcripſere ex ordine diui patris Dominici: ueluti io.nider pene no bis contemporaneus, in preceptorio & formicatorio ſuo: necnon directorium inquiſitorum: item & poſtremo uir magnus Henricus inſtitoris ac ſocius:quorum ēt opus quod maleficarū malleus inſcri bit uniuerſitate colonienſi pbat.&nōnulli alii quos oportunius deducemus in mediū:his tñ non obſtantibus, preſentē noſtrū la borē ne dū oportunū, uerumetiā neceſſariū duximus:ſiu ergo q̄ nō nulla & quidē fūdaměta pcipua, ut ea oīa q̃ toto lib. primo de ducemus intacta reliquerint:ſiue q̄ alia breuius q̃ res ipſa poſtula rat:nōnulla etiā plixe nimiū tetigere:ſiue q̄ docēdi modū nō ſer uarint:q̃ res tediū maximū lectori afferat oprtet. Igr̄ deo opt. ma ximo chriſtoq; domino ac eidem uero deo his uerſiculis inuo-

cato:da pater anguſtã celi conſcendere ſedẽ: da facilẽ curſum atq̃ audacibus annue ceptis:rem aggredior.

Qui ſint demones,que ſtrigimage:& que miranda quorum principia exequuntur. Cap.ii.

VT Vero quiſq; ſtatim norit quid querimus: quid ue molimur:& quorum exquirimus abditiſſima principia:ut demones omittamus omniũ,malorũ eiuſmodi ex animo uel occaſione principia: qui aliud ſunt nihil q̃ ſubſtantie immortales intellectuales, natura bone,uoluntate male:de quibus infra multa ſumus elocuturi:reliqua paucis punctis explicanda ſunt.

¶ Primum. Hoc genus uirorum aut certe uerius feminarum,quibus demon malus acſi inſtrumentis in perniciẽ populorum utitur & abutitur:& ſi multa ſimplicia nomina obtinuerit:nullum tamen eiuſmodi nomen omnem eorum maliciam ſonat & complectitur. Nam plerumq; italico ſermone maſchare uocantur. id eſt larue aut laruate perſone:ſcilicet ꝙ laruatorum inſtar plerumq; incedant, demonum uirtute incognite & inuiſe ac itidem noceant. Non nunq̃ uero ſtrige per metaphoram.ſ. ꝙ uel nocte precipue in maleficiis uerſentur: eſt enim ſtrix auis nocturna a ſtridendo dicta,ꝙ ſcilicet clamando ſtridat:de qua luc.in.6. quod trepidus bubo quod ſtrix nocturna queruntur:que & a puerorum corpuſculis ſanguinem ebibit. Vſitatius uero dicũtur lamie:non a uoluptuoſa uita quã cum diabolo incubo aut etiam ſuccubo ducũt ſed a maleficiorum crudelitate. Eſt enim lamia beſtia monſtruoſa:apud glo.iſay.54.cuius pedes equios: cetera uero mẽbra humanam effingũt ſpẽm & figuram. Vnde ſecundũ Greg.34.mora habet humanã ſpẽm:corpus uero beſtiale. Eſt uero adeo crudelis ut proprios filios dilaniet:unde & lamia quaſi lania dicta eſt. Sed hec nomina cum ſimplicia ſint:naturã totam eiuſmodi hominũ exprimunt minime:cum inſuper ex toto genere ſint infideles (apoſtatant enim a fide) ſint uoluptuoſi,ſint malefici: adeo ut etiam in propria pignora ſeuiant & ſua exerceant facinora:q̃q̃ ad hec plerumq; ab eo cui ſe dedere diabolo etiam inuiti coguntur. Verum quia uoluptuoſi nocte uel precipue uoluptuoſi eſſe noſcunt, malefici uero & nocte pariter & die maleficiis incumbunt: rectius a

noctuma aue & maleficiis ſtrigimage dicitur:& gñe quidem femi neo q.ſ.abundantius ſexu femineo conſtent.

¶ Punctum ſecundum. Primus harum effectus: cuius nobis effe ctiua cauſa ueſtiganda eſt: apoſtataatio é a chriſtiana fide: cui ſicut & baptiſmo abrenunciant: ut patebit: ideo ut conculcẽt crucẽ: dia bolum uero adorent. ei ſe penitus dedicantes. Qui equidem effe ctus non eſt mirabilis, ſi libertatem humane uoluntatis cõtempla ri libuerit: qnippe que libere in omnia feratur: é uero mirabilis ſi humanum contemplemur ingenium: quonam ſcilicet modo poſ ſit id diiudicare homini conducens ac bonum: ut relicto deo bo nitatis fonte, & parẽte generis noſtri, ſponte ac ſcienter ſe diabolo tradere omniũ (ut ita dixerim) peccatorum ſuggeſtori ac proinde authori: atq exequendo punitori: necnon humani generis inimi co precipuo: non aliter q ſi puer: patentum ſinum effugiẽs: aut leo ni: aut ſerpenti ſeſe agglutinet deuorãdus. Vnde etiam huius cau ſa conſideranda erit. Ne uero eiuſmodi effectus alicui incredibilis uideatur: ex his que dicemus nullus id poteſt niſi proteruiendo negare. Nam ut proceſſus iuridice inſtitutos (qui numerũ ſui mul titudine non habent) omiſſos faciamus: maxime uero eos qui per magiſtrum henricum inſtitoris & ſocium inquiſitores in parti bus germanie editos: nunc Rome apud iudices partim & apud inquiſitorem cumanum partim ſunt proceſſus ad.30.uſq numero omnes in agro cumano. in terra muſi editi: ex quibus cum ĩfinitis aliis uidere licet nullum ad uoluptuoſa flagitia que in ludo dia bolico explentur admitti. niſi penitus auertatur a deo & ad diabo lum conuertatur. omnes enim his proceſſibus affecti. quorũ pars eſt per abiurationem ad penitentiam admiſſa: pars uero ignibus exploſa: fidem negarunt. crucem calcarunt. diabolum adorarunt aut homine aut diabolo inſtigante. Cum enim ad hanc ſectam cũ uiri tum mulieres inducuntur: & id aut ab homine (quod crebrius eſt) aut a diabolo. quod maxime tempore tribulationum accidere dixeris. utrouismodo fiat dictus ordo ſeruatur. Quin etiam ſunt aliqui modi profitẽdi in hac ſancta diabolica religione: ut ex innumeris huius ſecte hominũ cõfeſſionibus conſtat. Vnde ut recitant & experti ſunt auctores dicti mallei: duplicem obſeruant profitendi modum: ad inſtar religionum chriſtianum ſcilicet ſol

emnem alium priuatum. Et ptiuatus quidem fit in omni loco: & tempore diuerſis mediis. Interdum enim aduerſa fortuna triſti bus. demon triſtem alloquitur: aut per ſeipſum uiſibiliter. aut per mediam perſonam: & ſi ſecundum eius conſilia triſtis ſe acturum ſpondet: omnia profutura ad nutum pariter ſpondet: & dehinc ad predicta inducit ordine quodam. a leuioribus ſumpto principio, Nonnunq̄ etiam huius diabolice religionis profeſſores: cum ex ſua ſolemni profeſſione ut libro. ii. patebit teneantur alios pro uiribus ad dictam ſectam attrahere: his de quibus fidunt: p: omittunt gaudia magna cum mulieribus ſi uiri: aut cum uiris ſi ſunt mulieres: & deinde ſi aſſentiunt inducunt ad predicta facinora: negationem ſcilicet fidei: conculcationem crucis: cultum diaboli: & eiuſmodi. Et ita eſſe infiniti proceſſus aſtruunt: Modus uero ſolemnis profeſſionis hic eſt. Determinato loco & die: diabolicis iſtis religioſis in concionem uocatis: apparens principalis demon in aſſumpta effigie. ad ſeruandam ſibi fidelitatem cum temporalium felicitate & uite longitudine hortatur: & tūc magiſtra nouitie uel nouitii: illam uel illum diabolo commendando offert. Qui ſi nouitiam de abneganda fide & cultu chriſtiano & extēſa muliere (ſic enim reginam uirginum appellant) & ſacramentis nunq̄ uenerandis uoluntariam deprehenderit: protēſa hinc inde manu. ſtipulātur. Et ſtatim ſathanas ſubiungit: hec ſufficere minime. Nouitia uero querente: quid ſuperſit ſpondendum: ſubinfert. Homagiū oportet exhibere: quod ſcilicet id continet: ut in corpore & in anima ſibi eternaliter attineat: & quoſcunq̧ alios utriuſq̧ ſexus pro uiribus ſibi aſſociare curet: adiungēs ut certa unguēta ex oſſibus & membris puerorum & precipue eorum qui fonte baptiſmatis renati non ſunt: ſibi conficiat: per que inquit cunctas tuas uoluntates me aſſiſtente & iuuante perficies. Hūc modum dicti inquiſitores ſe didiciſſe dicunt: in opido brixiacho dioceſis baſilieñ. plene informati per iuuenculam maleficam quidem. ſed penitentem & ſub iureiurando interrogatam. Cui rei etiam fidem affert: quod refert uir preclarus & pene noſtris temporibus uiuus io. nider in ſuo formicario: ex relatu inquiſitoris eduenſis dioc. q̄ ſcilicet in ducatu lauſañ. quidam malefici proprios natos coxerant & manducarant. & q̄ modus diſcendi hanc artem fuit. ut maleficis in cō-

cionē uocatis:opere eorum demonē in aſſumpta imagine hominis uiderent,cui nouitius neceſſario det fidem de negādo chriſtianiſſimo:& eucharistia nunq̄ adorāda:& calcāda cruce ubi latenter id poſſet. Ad hec accedit q̄ idem ibidem refert fuiſſe cōmunē famā referente petro iudice in boltigem,tredecim infantes in terra bernenſium deuoratos:,pp̄ter quod iuſticia publica animaduertebat in tales. Querēti uero petro a quadam malefica: quonā modo pueros uorarent:dixit q̄ inſtante demone,pueris inſidiant̄ maxime non baptizatis:& crucis ſigno nō munitis ne .ſ. baptizentur & ſaluentur:quos ad latera parētū uel in cunis occidimus:& de tumulo deinde exceptos in caldario uſq; ad oſſium euulſionem decoquimus:tota carne in potabile quid reſoluta, ex craſſiori parte unguentum conficimus noſtris artibus & tranſlationibus acōmodum:ex reliquo humore utrem aut flaſconem replemus cuius qui fuerit potatus:paucis additis ſtatim ſecte noſtre magiſter efficit̄. Acceſſerit q̄ reffert idem in dicta bernēſi exequutione.captum iuuenem cum uxore maleficos: aſſerentē ſi ſpes ſibi fore poſſet ſalutis:omnia ſe' reſeraturū. Aſſerētibus uero litteratis qui aderant: id poſſe fieri modo ueraciter peniteret & ſuadentibus:ordo inquit talis eſt:quo etiā ſeductus ſum. Oportet enim futurū nouitium uel diſcipulum:dominica die ante aque benedicende conſecrationē cum magiſtris eccleſiam intrare.& coram eis fidē baptiſma & uniuerſalē eccleſiā abnegare:deinde homagium preſtare magiſterulo:ideſt demoni,quē nomine diminutiuo ſignificant qn̄ abſens eſt.ne nomen aliud his q nō plene diſpoſiti ſunt terrorē incutiat:licet interdū.ſ.a bene diſpoſitis ipſe demon homagiū preſentialiter excipiat:deinde inquit.bibit de utre predicto:quo facto ſtatim ſentit ſe interius artis noſtre imagines concipere.& retinere ſuper ſecte huius ritus precipuos. In hūc inquit modū ſeductus ſum & uxor mea:quā tn̄ tante obſtinatiōis exiſtimo:q̄ malit mori & cōburi p̄ciuſq̄ fateri:& ita actum eſt,iuuene mira contritione ut uidebat̄ extincto. Ecce ergo qualiter primo deum negant q̄ adorent diabolū:& prius diabolum adorāt q̄ admittant̄ ad ſecretiora ludorum & maleficiorū. Vnde contra eum qui faſſus eſt ludū diaboli ſe gratia uoluptatis intraſſe,eſt ſuſpitio uiolenta q̄ negarit fidē,& diabolū adorarit:cū alias nunq̄ aliter uiſum ſit.

Punctum tertium.Secnndus effectus uoluptas eſt incuborum & ſuccuborū ſeu certe cū incubis &ſuccubis reſpectiue. Qui equidem effectus eſt mirabilis:ut homo cum ſpiritu habeat coitum actiuum aut etiā paſſiuū:& adeo realiter ut inde naſcatur nō homo modo uerū etiam gigas:ut omnibus theologis placet. Huius ergo cā inueſtigandi eſt in hoc primo libro:ex qua in ſecundo ſoluent̄ infinite queſtiōes.Quod uero ſint hmōi cōcubitus inter homines & ſpiritus,etiā nullus niſi proteruiendo negare pōt:cū hoc infiniti ꝓceſſus aſtruant:& ſit ſacris doctoribus ac litteris diuinis conſentaneum.Dicit̄ enim per moſem gen̄ 6 Gigantes aūt erant ſuper terram in diebus illis.Poſtq̄ enim ingreſſi ſunt filii dei ad filias hominum:illeq; genuerunt:iſti ſunt potentes a ſeculo uiri famoſi.Quod pertractans aug. etſi in ordine ad poetarum fabulas. 3.de ci.dei ca.11.ſub dubio relinquit,dicēs:utrū potuerit uenus ex cōcubitu anchiſe eneam parere,ſub dubio relinquamus:tā q̄tum ad ꝓceſſum ſcripture:pene inq̄t in ſcripturis talis queſtio oritur q̄ queritur:utrū preuaricatores ſpūs cum filiabus hominum concubuerint:unde natis gigātibus.i.nimiū grandibus & fortibus uiris tunc terra repleta eſt.Sed in ordine ad ſacras ſcripturas libro.5.ca. 23.queſtionē determinans ait.Creberrima fama eſt.multiq; ſe exp ros,uel ab eis qui experti erant(de quorū fide dubitandū non eſt) ſe audiuiſſe confirmant:ſiluanos & faunos quos uulgus incubos uocat,improbos extitiſſe mulieribus : ac earum appetiſſe & peregiſſe concubitum.Et quoſdam demones quos duſios galli nuncupant,aſſidue hanc immunditiam & tentare & efficere : plures taleſq; aſſeuerant:ut hoc negare. impudentie uideatur. Hec ille. Poſtea uero ibi determinat illam queſtionē gen̄.6. ſuper illis uerbis uidēres filii dei filias hominū an.ſ.cum filie hominum eſſent filie cain & ſucceſſorum:filii dei debeant intelligi per gratiā.i.filii ſeth uel per creationē.i.angeli mali:& dicitq; nō de incubis ſolū intelligit:ubi uidet̄ uelle q̄ utroq; modo poſſit intelligi.Vbi dicit gl. Nō eſt incredibile nō ab hominibus ſed ab angelis uel quibuſdā demonibus qui mulieribus ſunt improbi,eiuſmodi homines . i. gigātes procreatos:de quibus in littera dicitur gigantes autē erāt ſuper terram.Iſido.quoq; libro octauo capitulo ultimo tractās illud iſay.13.piloſi ibi ſaltabant: huic ſententie teſtimoniū adiicit

dice s in hec uerba. Piloſi qui grece paniſci.latine incubi appel lantur.unde & incubi dicuntur ab incubando.hoc eſt ſtuprando: ſepe enim improbi exiſtunt etiam mulieribus & earum peragunt concubitum:quos demones galli duſios uocant:quia aſſidue hãc peragunt immunditiam. Quem autem uulgo incubonem uocant huuc Romani faunum ficariũ dicũt:ad quẽ Horatius dicit. faune nympharum fugientium amator: per meos fines: & aprica rura. lenis incedas. Tranſeo infinita experimenta:que ipſe noui qualiter plerumq̧ uiolat per uim: deo permittente: caſtas ſed forte claras moniales:qualiter noui mulieres ſponte tales amaſios habentes.que ab hoc morbo curari nolunt. Iſta uero aut declamari.aut ad feminarum aures attingere:peſſimum foret: q̧ facile ſuis libidinibus explendis:demones aduocarent.

Punctum quartum. Effectus tertius eſt delatio uelox per multa ſpacia terrarum. Qui equidẽ mirabilis eſt iudibus:peritis aũt non: quippe qui norunt iferiora corpora. quo ad localẽ motũ. angelis ẽt ſathane obedire ad nutũ & qui hominẽ ſi debilitas eius & anhelitus pateref:poſſẽt tempore in preceptibili ſicut mouere. ita & ferre ab ortu ſolis ad occaſum:de quo ad preſens ſuperſedeo: in hoc eodem uolumine ſpeciali capite multa ex archanis phie dicturus. Ita autem eſſe poſſe. ut demon permittente deo hominem ferat: & littere ſacre. & philoſophie documenta teſtantur:ut patebit: ita autem aliqñ eſſe. & experimenta & magorum opera & inquiſitorum infiniti proceſſus atteſtantur:ſed quia de his in ſecundo uolumine intellectũ. ca. epi. 26. q. , datur multa dicemus:ad preſens uerba ſuccido.

Punctum quintum. Effectus quart⁹ eſt apparitio:qua diabolus apparet nedum fantaſie modo:ut um etiam ipſis ſenſibus corporis: informa uiri aut mulieris aut beſtie aut alicuius inſenſibilis:ſicuti teſte Greg in dialogo mulieri in ſpẽ latuce apparuit. Qui equidem effectus mirandus eſt:quo nam ſcilicet pacto aliquod corpus ſic compaginare diabolus poſſit :ut humanum. uel equinum. uel eiuſmodi uideatur. Ita uero in factoquandoq̧ eſſe :etiam littere ſac e aſtruunt: angelus enim ſathane: apoſtolo docente:tranſfigurat ſe in angelum lucis:quem ſcilicet dubium non eſt in uariis ſpeciebus apparere:tam in ſompno q̃ etiã in uigilia. Aſtruũt & hiſtoric & experimenta

ric & experimenta

rie & experiméta nũero ĩfinita & theologi ac oẽs poete clamant.
℄ Punctum ſextum. Effectus uero quintus. rerum occultatio eſt preſentium. per eam paſſionem quam theologi acriſiam: aug. uero aoraſiam uocat: que cecitas eſt non ſimpliciter: uerum ex parte: qua unum uidere uetamur: non autem aliud: ut fit interdum malefica inuiſibiliter & moueatur: & operetur. Ita autem eſſe experimur interdum: cum deperditum quippiam. ter. quater. & pluries. eodem loco perquirimus: ubi deinde illud inuenimus: teſtantur etiam proceſſus multi. item & experimenta multa: ut latius in libro ſecundo probabitur.
℄ Punctum ſeptimum. Effectus uero ſextus eſt ludificatio ſenſuũ cum interiorum tũ etiam exteriorum: ut fieri plerumq̧ cernitur in preſtigiis: dum aut in ungue. aut ĩ ſpeculo. ſeu aqua. ſeu certe quocunq̧ corpore expolito & terſo figure uidentur: qua de re & terra & catholica eccleſia plena eſt: lõge aũt magis iudeorum ſinagoga refertior.
℄ Punctum ultimum. Effect⁹ ultimus maleficia ſunt: que dixeris miranda ꝑfecto: ut per ea liquet: q̃ de fri. & male. luta deciderũt: dixerunt uero doctores in. 4. ſententiarum libro: ubi de matrimonii impedimentis pertractatur. Et hec ſine numero ſũt circa homines iumenta & fruges: quas eiuſmõi homines demonum cooperatione ſeuiſſimis turbinibus ac grãdinibus euertũt. Ad hec que q̧ re ducũtur ẽt corporum beneficia mirandarum ſanationũ: que incantationibus & carminibus fiunt. Vtrũq̧ eñi & morbus & ſanitas eiuſmodi authore diabolo fit: qui interdũ ut ꝑdat aĩas. corpora ſanat: ſicut & inficit. Oppoſitorum eñ eadẽ eſt diſciplina. Predictorum ergo oĩum cauſe principia & fundaméta: hoc primouolumine ſcrutanda & reſeranda ſtatuuntur.

Animam hũanam eſſe ſpiritũ & nõ corpus: ſubſiſtentẽ & nõ inherentem. Capitulũ tertium.

Principiũ ergo ꝑdictorum oĩum indagaturi: nõ ex diuinis litteris modo: uerũ etiã ex uere phie principiis & naturalis nr̃i luminis itellectualis uirtute: ab nr̃e anime natura exordiũ primũ p multa pũcta ſumamus.
℄ Punctũ primũ. Humanã animã. i. eã rem qua pri

mo uiuim⁹& operamur itelligēdo maxime(aīata eni uiua dicim⁹ reliqua aūt uita carere)eē corpus uel naturā corporeā:multi falſo exiſtimauerūt.Nā Galenus medicus animam dixit elemētoꝝ aut qualitatū elemētariū cōplexionē eſſe:motus inde ꝙ uideamus ex diuerſis cōplexionibus in nobis educi uarios effectus:quos paſſio nes dicūtque aīe cū humane tū brutali aſcribunt:ſicut facile iraſcuntur colerici:& malēconici triſtant.Errauit uero decept⁹:ꝙ nō diſtinxit paſſiones quonā pacto.& cōplexioni & aīe attribuūtur: quippe cōplexioni attribuunt quaſi diſponēti & q̄tū ad illud dūtaxat quod in paſſione eſt materiale:ut in ira eſt acceſſio & motus ſanguinis circa uite principiū cor:aīe uero nō equidē ſicut diſponenti:ſed ſicut principio principaliter efficienti :& q̄tū ad id quod in paſſione formale eſt:ut in ira eſt uindicte cōcupiſcētia. Contra Galenū ergo ſic arguo.¶ Primo.Si eni aīa cōplexio eſt elemētoꝝ: aut qualitatū elemētariū:aut ergo cōplexio eſt materialiter.i.elementa cōplexa:aut formaliter.i.ipſa habitudo ſiue ordo ſiue tſo elementoꝝ cōplexoꝝ.Et profecto primū falſum eſt:alioquin aīa eſſet ſimul:terra:aqua:aer:& ignis:aut hoꝝ qualitates:& cōſequenter erit quedā quattuor diſtincta.qđ ſtatim īpoſſibile dixeris: uel unū mixtū corpus ex quattuor:qđ pene ſtatim īprobab.e:uel una qualitas mixta ex quattuor:& cōſequenter nō erit ſubſtantia:nec hō uel pars hoīs.neq̄ hoī ſpēm cōferret.Similiter aūt & ſecundū: alioquin aīa ſicut & relatio nulli⁹ eēt operatiōis prīcipiū:imo nec ſubſiſtētia nec ens abſolutum aliqđ uel ēt reale:ſi id tm̄ eēt qđ formaliter ē relatio.Nō eſt ergo elemētoꝝ cōplexio aīa.¶ Scđo.Cōplexio iſta qualitatibus elemētarib⁹ inferior ſit oportet:qppe que ab eis cauſat.Aīa uero nedū hūa uerūetiā brutoꝝ atq̄ plantarum: qualitatibus elemētoꝝ p̄ſtantior & ſuperior ſit neceſſe eſt:quippe aīe uegetabilis operatio & lōge plus cognitio aīe ſenſitiue: elemētares qualitates excedit:cum taliū qualitatū opatio ab extrinſeco fit:nō eni ignis ſeip̄m calefacit & ſic ī ceteris:oīs uero opatio aīe ab intrinſeco eſt:ut digerere:egerere:& eiuſmodi:uiua eni dicimus que ſeipſa mouēt.Nō ē igit aīa cōplexio:alioqui idē reſpectu eiuſdem:& ſuperius & iferius foret.¶ Tertio corp⁹ aīalis locali motu a cōplexione nō mouet:moueret eni motu p̄dominātis eīi: quippe fortius ſp uincit:& cōſequēter ſp. deorſum ferret. Aīa aūt aīale

corp⁹ mouet:& in omnē partē mouet. Nō eſt ergo aīa cōplexio.
¶ Quarto. Nā qđ cōplexionē corporis regit:frenat:& uincit:com plexio nō ſit oportet:ut planū ē. Aīa uero hūana(qcquid ſit de bru tali)humanū corpus regit:frenat corporeas paſſiōes. & uicit: que corpis ſequunť cōplexionē: interdū eni ad iras & cōcupiſcentias pniores:agēte aīa min⁹ iraſcunť:minus ēt cōcupiſcūt:ut in cōtinēti bus patet. Nō eſt ergo aīa ipſa cōplexio:aut corpoꝝ aut corporea rum qualitatū. ¶ Predicte uero opiuioni Galene: ſimilis eſt opi nio eoꝝ qui animā armoniā dixere:quippe qui nō ſonoꝝ ſed cō trariorum armoniā intendebāt:ex quibus aīata corpora componi uidebanť. Et hec quidē ſentētia ab Ari. in libro de aīa empedocli: a Grego. u eroniſeno dinorcho aſcribiť. I mpugnatur uero ut pce dens:& ulterius ēt rationibus ,ppriis. ¶ Primo. Oē eni corpus mi xtū armoniā habeat oportet:& cōplexionē: nec armonia corpus aut mouere aut regere pōt:uel frenare paſſiōes:ſicut neq̧ cōplexio intēdiť ēt & remittuť:ſicut & cōplexio. Ex quib⁹ oibus liquet aīam: nō eſſe armoniā ſicut neq̧ cōplexiouē. ¶ Scđo. Armonie rō. ma gis corpoꝝ qualitatibus q̄ aīe cōgruit:nā ſanitas armonia quedā humorum eſt:fortitudo neruoꝝ & oſſiū:pulchritudo uero mēbro rum atq̧ coloꝝ:quoꝝ aūt armonia ſit. ſenſus uel intellectus :aſſi gnari nō pōt:nec ceteroꝝ que ad aīam ſpectant. Nō eſt igiť aīa ar monia. ¶ Tertio. Nā armoniā duplicē eſſe cōſtat:ipſam. ſ. compo ſitionem:& ipſius cōpoſitionis rationem ſeu proportionē & mo dum. Anima uero compoſitio nō ſit oportet:quippe quālibet aīe partē eſſe compoſitionē aliquarū partiū corporis oporteret:quod aſſignare non cōtingit:ſimiliter aūt compoſitionis rō eſſe nō po teſt:quia cum in partibus corporis diuerſis diuerſa ſit eiuſmodi cō poſitionis ratio:ſingule partes corporis ſingulas animas neceſſa rio haberēt:ut os:caro:& neruus:que in diuerſa proportione con ſtituta ſunt. Hoc aūt falſum conſtat:quippe homo nō eſſet aliqua una ſpecies. Nō eſt igitur armonia aīa. ¶ Rurſus alii lōge graui⁹ errantes:animam corpus eſſe aſtruxerūt:ut antiqui naturales philo ſophi:q nihil preter corpora eſſe crediderūt:ut infra patebit:quoꝝ opiniones & ſi uarie fuerunt:cōmuni tamē cōcordia ſic refellun tur. ¶ Primo. Anima eſt in hiis inferioribus principium uite non quodcunq̧:ſic enim & oculus & omne inſtrumentum anime

eſſet a̅i̅a:quippe quod eſſet principiū uite.i. uitalis operatiōis: ſed animam principiū uite dicimus primum.i. quo primo uiuimus: quaſi principio omnium principiorum uite. Et ſi uero aliquod corpus principium uite eſſe poteſt:ueluti cor in animali eſt uite principium:nullum tamen corpus poteſt eſſe uite principium primum:quippe eſſe uiuēs.aut uite principium.corpori nō congruit ea ratione qua corpus eſt:alioquin omne corpus aut uiuens aut uite principium eſſet: unde id ei congruit ex eo ꝙ eſt tale corpus: quod aūt eſt actu tale.ex aliquo ei pricipio cōgruat oportet:quod actus eius eſt:ſicut cal·dū calore:& homo humanitate homo: & ānimatum corpus anima animatum eſt.Non ergo corpus anima eſt:conſequenter aūt nec anima corpus. ¶ Secūdo. Viuētia cū res ſint naturales:ex materia ꝑ forma cōpoſita ſint oportet.Ex corpore aūt & a̅i̅a que actu uiuens facit:cōponunt.Igitur animā & corpus formā & materiā eſſe oportet:ut alteꝝ forma:alterū materia ſit.Corpus aūt forma eē nequit:quippe quod in altero ſicut in materia & ſubiecto nō eſt.Anima igit̄ forma erit ſi alteꝝ eoꝝ forma eſt.Nō ergo a̅i̅a ē corpus:qr nullū corpus forma eſt. ¶ Tertio duo corpora in loco uno eodē tp̄e eē: impoſſibile eſt.A̅i̅a uero ibi eſt ubi & corpꝰ qđ a̅i̅a uegetat̄:nō eni ſeorſum a corpore a̅i̅a eſt:aut uiuit.Nō eſt igitur a̅i̅a corpꝰ. ¶ Quarto.Oē diuiſibile:cuiuſmodi oē corpꝰ eſt:cōtinēte idiget &·uniēte partes.Si igit̄ ſi a̅i̅a corpꝰ eſt: aliquid aliud ſuas partes uniēs habeat neceſſe eſt:illudqꝫ utiqꝫ magis erit a̅i̅a:imo anima a̅i̅e:corpꝰ em̄ a̅i̅a recedente diſſolui uidemus: & ſi iterū illud cōtinens diuiſibile ſit:ad aliquid & indiuiſibile.& incorporeū deuenire oportebit:qđ utiqꝫ erit a̅i̅a.aut in infinitum erit ꝓcedere:quod omnino īpoſſibile eē:ētiā p̄hus monſtrauit. 2. me.&.8.phy.Nō eſt igitur a̅i̅a corpus. ¶ Quinto Queādmodū in ſequētibus oſtēdetur:itelligere ullius corporis actus eē nequit: eſt uero actus a̅i̅e:& cōſequēter a̅i̅a corpus eſſe nequit.Vn̄ hec opinio ꝙ.ſ.a̅i̅a corpus ſit:a diuina ſcriptura.ſap.2.ex ſtultoꝝ pſona ponitur:de anima profitentiū atqꝫ dicentiū.Fumus & flatus eſt in naribus noſtris:& ſermo ſcintille ad mouendum cor.

¶ Punctū ſcđm.Principiū nr̄e intellectionis: quod hoīs animā dicimus:eē quodā nō incorporeū modo:ut ꝓbauimus:uerūetiam & ſubſiſtēs:ſicut lapis aut arbor uel equus & hō:nō aūt inherens

alicui ut albedo uel calor.¶ Primo.Nā hominē p intellectū oīm corporū formas & naturas poſſe cognoſcere:manifeſtū eſt.Quod uero aliqua pōt cognoſcere:nullū eoꝝ in ſua natura habeat oportet:ſicut pupillā oī colore carere que oēs colores pcipit neceſſe ē: & gnāliter omnem ſenſum priuari ſuo ſenſibili:rō uero huius eſt: quippe illudqđ potētie cognitiue naturaliter ineſt:alioꝝ cognitionem neceſſario ꝑpediret ſicut lingua infecta colerico ac perindel amaro humore:dulce nō percipit:ſed amara oīa nunciat.Igitur ſi intellectuale principiū.i.ītellectus uel aīa noſtra:in ſe cuiuſuis corporis naturā cōplecteretur:oīa corpora cognoſcere & diiudicare nō poſſet.Impoſſibile eſt igiť intellectuale principiū.habere corpus:imoꝫ īpoſſibile eſt ꝙ p organū corporale intelligat. Nā & illius organi corporei determinata natura:oīm corpoꝝ noticiā excluderet:ueluti ſi quis determinatꝰ color ſit nō in pupilla mō: uerūetiam in uitreo uaſe:infuſus liquor uideť coloris eiuſdē. Ipſum igiť intelligibile principiū.quod intellectus dř:operationē perſe habeat oportet:cui corpꝰ ullatenus nō cōicet.Nihil uero p ſe operari pōt:quod p ſe ſubſiſtere nō pōt:operari enī ſoliꝰ entis in actu eſt & ipm operari ipſum eē ꝓſupponit:unde eomodo aliquid operatur quo exiſtit: ppter qđ calidū & nō calorē calefacere dicimus: quippe calidū eſt qđ eſt:calor uero nō eſt:ſed calore aliquid tale. puta calidū eſt. Reliquum eſt igitur ut anima humana :que mens uel intellectus dicitur:aliquid & incorporeū & ſubſiſtens ſit.

¶ Punctū tertiū.Brutoꝝ uero aīe ſubſiſtentes minime ſunt. Et ſi eñi antiqui naturales:inter ſenſū & ītellectū nō diſtinxerūt: utrūqꝫ corporeo principio aſcribētes:ex quo ſequebať utrūqꝫ eē inherēs: plato uero inter ea diſtinxit:utrūqꝫ aſcribēs īcorporeo & īmateriali pricipio.i.aīe ꝑ ſeipſam:ex quo ittidē ſequebať utrūqꝫ eē ſubſiſtēs cōſequeter aūt & brutales aīas:ariſtoteles tñ diſtinxit:aſtruēs inter oēs anime operationes intelligere:cōſequenter aūt & uelle:ſolum ſine corporali organo expleri:ſentire uero & cōſequētes operationes aīe manifeſte cū tranſmutatiōe corporea accidere:ſicut pupilla uidēdo ſpē coloris īmutatur:& idē in aliis.Sic igitur manifeſtū ſit:aīam ſenſitiuā p ſe ſine corpore nō habere eē:ſed omnē talē eē cōiūctū:& cōſequēter aīa brutalis q̄ eſt ſenſitiua dūtaxat:p ſe non operať:& cōſequēter p ſe nō ſubſiſtit:cū unūquodqꝫ ſimiliter ſit &

operet̃ p ſe uel cũ alio:nec poſſe qđ i ſe ſubſiſtit eẽ ocioſũ. ¶ Nec preditis obſtat primo ꝙ aĩa hoĩs eſt aliquid ſubſiſtẽs.cõſequenter aũt & aĩa bruti:cũ ſint eiuſdẽ generis: qr licet hõ cõueniat in gñe cũ brutis:ſpẽ tñ differt:differentia aũt ſpeciei attenditur ſm differentiam forme:& conſequẽter differt aĩa ſeu forma bruti a forma hominis. ¶ Nec.2.ꝙ ſenſus ad ſenſibilia ſic ſe habeat ut intellectus ad intelligibilia:qui ea ſine corpore intelligit:&cõſequẽter utrũq̃ p ſe operatur & ſubſiſtit:quia ſe hñt quodãmodo ſimiliter: inq̃tũ utrũq̃ eſt in potentia ad ſua obiecta p ſimilitudinẽ excipienda: & quodãmodo diſſimiliter:inq̃tũ ſenſus a ſenſibili cũ corporis ſimutatione patitur:unde ab excellẽti ſenſibili corrumpitur: puta uiſus a luce nimia:qđ in intellectu nõ contingit:quippe q̃ poſt maxima intelligibilia magis põt uidere minora.Et ſi intelligẽdo fatigatur corpus p accidẽs ẽ:q.ſ. uires ſenſiue obiecta illi miniſtrẽt q̃ ſunt ĩ corpore. ¶ Nec obſtat.3.ꝙ brutorũ aĩa:corpus mouet:qđ nõ mouetur a ſeipſo:& cõſequẽter opationẽ habet ſine corpe:qr uis motiua duplex ẽ.ſ.uis appetitiua ĩperans motũ.cuius opatio in aĩa ſenſitiua nõ eſt ſine corpore:imo ira gaudiũ & hmõi paſſiões ſunt cũ trãſmutatione corporea:alia uero eſt exequens motũ per quã mẽbra motui habilia reddunt̃:cuius actus nõ eſt mouere ſed moueri: unde mouere patet nõ eſſe actũ ſenſiue anime ſine corpore.

¶ Animã humanã ĩmortalẽ eſſe. Capitulũ quartũ.

ET ſi ex hiis iã haberi poteſt:ꝙ aĩa humana immortalis ẽ:quippe que ſine corpore poteſt operari:cõſequẽter aũt & eſſe:tñ nõnullis pũctis id habũdãtiꝰ aſtruet̃ ¶ Punctũ primũ.Circa iſtã queſtionẽ multipliciter olim opinatũ eſt . Quidã eñi .i. antiqui & naturales phi:intellectũ a ſenſu diſtinctũ minime putãtes:ſicut ſentire ita & intelligere.a corpore pẽdere putarũt:cõſequenter uero aĩam intellectiuã eſſe corruptibilẽ & naturam corporeã ſequi:unde eorũ aliqui eam eſſe ignẽ putarunt:alii uaporẽ:alii armoniã.Quam quidẽ opinionẽ Ariſtoteles plenius extinxit:oſtendẽs intellectũ abſolutum eſſe & a corpore independẽs habere:oĩa enim corpora ĩtelligit conſequenter aũt & in ſe omnia corpora recipit:ſicut & uiſus omnia uiſa:conſequenter autẽ ab omni corpore nudus ſit opor-

tet:ſicut & omne recipiens a natura recepti mundum eſt:alioquin ſi quam naturā corporeā in ſua natura complecteretur:illa in exſis ꝓhiberet aliorum notionē:ſicut ſi pupilla colorata eſſet:omnes colores nequaquā exciperet:imo ſi per mediū coloratū uideat ceu per uitrum uiride:omnia uiridia uidebuntur. Vnde intellectus dicitur corporis actus minime eſſe:& ab Auicēna dicitur non eſſe forma ſubmerſa in materia:& in libro de cauſis dicitur nō eſſe ſuper corpus delatus. Quidam uero ut pictagoras ac plato aiam rationalē immortalē norunt:de corpore tū in corpus migrare putarunt:qđ quidē Ari. in primo de aia ea ratione deſtruxit: ꝙ anima corpori & forma & motor ſit:determinate autē forme determinatā materiam ſubeſſe:& determinato motori determinatū organū neceſſe eſt:quēadmodū & ars quelibet ꝓpriis utitur inſtrumētis:quo actū putes:ut hec anima non niſi huius corporis forma et motor eſſe poſſit. Quidam rurſus ut auerroes & ſectatores:& quidam alii rationalem animam ex parte corruptibilem .ſ. ꝗtum ad id quod de anima huic corpori ꝓpriū eſt:ex parte uero incorruptibilē eſſe dixere .ſ. ꝗtum ad id qđ de aia omnibus cōe eſt. Intellectū eni agentem & quidam etiā intellectum poſſibilē unū oim hoim eſſe putarunt:& hunc ſubſtantiā incorruptibilē & ſeparatā:in nobis autē eē tantūmodo fantaſmata lumine intellectus agētis luſtrata. q̄ poſſibilē intellectū moueāt ac ſic eis:ut putarūt:intelligimus. Sed hec opinio hodie ita eſt dāpnata nedū catholica aſſertione: uerū etiā philoſophicis rōnibus:ut nos fatigare non ſit opus. Quarta igit poſitio ē:quā uera philoſophia & catholica pietas ꝓfitet:aiam .ſ. rationalem ſubſtantiam eſſe a corpe minime dependentem:corpus tamen humanum uiuificantem ac uegetantem: & ſm humanorum corpoꝝ multitudinē multiplicatam:ut quiſꝗ homo habeat propriā nulli alteri cōmunē:ꝙꝗ corporibus reſolutis ipſe aie ſeparate ſubſiſtant:nulla alia corpora ulterius adeuntes.

¶ Punctū ſecundū. Neceſſe eſt ergo quod catholica fides aſtruit: etiam philoſophice non negare: animam ſcilicet rationalem immortalem fore. ¶ Primo. Nam ex duplici ratione aliqua res corrumpi poſſe deprehenditur:aut uidelicet per ſe aut per accidens. Impoſſibile uero eſt ſubſtantiam ideſt rem ſubſiſtentem :per accidēs aut generari aut corrumpi:ideſt altero aut generato aut cor-

rupto:quippe ſic aliquid aut generaẽ aut corrũpiẽ: ſicut nanciſciẽ aut deperdit ipſum eſſe:quod neceſſario res ſubſiſtẽs per ſe patitur non per accidens:unde peracta generatione ipſa eſt:nõ quia aliud ſed quia ipſa eſt:ſimiliter aũt & corrumpiẽ:que uero nõ ſubſiſtũt ſicut nec ꝑ ſe ſunt.ſed per aliud cui inuituẽ (ut qualitates & ꝯgene raliter accidẽtia ac forme materiales q̃ non ſubſiſtũt)ſic,nec per ſe acquirunt uel perdunt eſſe:ſed alio acquirente aut perdente. Anima aũt rationalis eſt per ſe ſubſiſtens:quippe que eſt per ſe operãs: nõ eñ intelligendo utitur corporeo organo ut ꝓbatum eſt: non aũt aĩa brutalis eſt per ſe ſubſiſtens:ſicut neq; ꝑ ſe operãs: non eñ opus habet ſine corpore:ꝙ ſolũ intelligere inter operationes anime ſine corporeo organo ſit:quippe operationes ſenſiue & infra: manifeſte per corpus exercenẽ. Igitur humana anima non niſi ꝑ ſe corrumpi poteſt:conſequenter autem ſi corruptibilis eſt per ſe corrumpatur oportet Hoc aũt oſtendiẽ omnino ĩpoſſibile ne dũ de aĩa hac uerũ etiã de oĩ ſubſiſtẽte:qđ eſt forma tm̃. Nã quod alicui ſm̃ ſe cõuenit.ab eo imſeparabile ſit oportet:ceu ab hoĩe inſeparabile eſt eſſe animal:& a numero parẽ eſſe uel imparẽ: eſſe aũt per ſe conuenit forme q̃ actus eſt:unde materia ex hoc acquirit eẽ in actu ꝙ formã quoq; acquirit & ex hoc eſt corruptioni obnoxia ꝙ ab ea forma ꝑfectioq; recedit:unde ſubſiſtentẽ formã eſſe deſinere.oĩno ĩpoſſibile eſt.Eſt igiẽ hũana aĩa incorruptibilis.Eſto uero humana aĩa ex materia & forma cõponatur: nec ſit forma tm̃: ut nõnulli putarũt:nihilominus tñ ĩcorruptibilẽ eã eſſe oportet. Nõ eñ eſt alicubi corruptio.niſi etiã ibi cõtrarietas ſit: ꝙ gñationes & corruptiões ex cõtrariis & incõtraria ſint:unde & ĩcorruptibilia ſunt ſol luna & oĩno celeſtia corpa:ꝙ materia careãt cõtrarietati obnoxia. In rationali uero aĩa cõtrarietas ulla eẽ nequit: quippe que ſm̃ ſui eſſe modũ:recepta recipiat:recipit uero abſq; cõtrarietate quecũq; recipit:quinetiã ipſa cõtraria ſine cõtrarietate recipit:nõn eñ cõtrarioꝝ rões q̃ de natura cõtrarioꝝ ſunt.& ibi recipiuntur:ibi ſunt cõtrarie:quin potius eadẽ ſciẽtia cõtrariorum eſt. Impoſſibile eſt.igiẽ rõnalem aĩam corruptibilẽ fore.¶ Scđo. Nulla res ex eo uel in eo corrũpitur:ex quo uel in quo ſua pfectio cõſiſtit: ꝙ uidelicet cõtrarie ſint hee mutationes:ad rei perfectionẽ: ad rei corruptionẽ. Aĩe aũt humane:perfectio in quadã abſtractio

ne a corpore cõſiſtit:pficitur enĩ aĩa hũanã duobus ſcĩa uidelicet atq; uirtute:& ſcĩa quidẽ eo amplius quo amplius imaterialia cõtemplãtur:uirtute uero in hoc ꝙ corporis paſſiones nõ modo nõ ſequiť:uerũ aſpernať &ꝯm ratiõis iudiciũ temperatas modetať ac frenat. Nõ ergo in eo cõſiſtit aĩe corruptio:ꝙ a corporea mole ſe paratur. Qđ ſi dixeris aĩe pfectionẽ in ſeparatiõe a corpore cõſiſte re quidẽ, uerũ ꝯm operationẽ nõ uero ꝯm eẽ:pdicte rõni ſufficien ter nequaq̃ occurrens. Opatio enĩ rei. rei ſubſtãtiã eſſeq; mõſtrat: quippe unũquodq; operať ꝯm ꝙ eſt ens & ppria operatio rei ppriã rei naturã cõſequiť. Cõſequẽter aũt rei alicuius operatio propria pfici nequit:niſi etiã rei ſubſtãtia pfecta. Igitur ſi i reliquẽdo corpus aĩe operatio pficitur: ſubſtãtia ſua in ſuo eẽ ex hoc ꝙ a cor pore ſeparatur minime deficit. ¶ Tertio. Perfectibilibus ſuas perfe ctiones pportionatas eẽ oportet:ut. ſ. utrumq; uel corruptibile uel icorruptibile ſit:alioquin uel ſine pfectione pfectibile:uel pfectio ſine pfectibili ppetuo eẽt:& cõſequẽter qđ cõtra naturã ẽ ppetuũ eẽt. Perfectiuũ aũt hoĩs ppriũ ꝯm aĩam. aliquid incorruptibile ſit oportet:pficiť enĩ intellectione formaliter qua a brutis & ceteriſq̃ infra ſunt ſecerniť: effectiue aũt re intellecta:que cũ uniuerſalis ſit: icorruptibilis ẽt ſit oportet. Eſt ergo hũna aĩa icorruptibilis utiq;. ¶ Quarto. Appetitũ naturalẽ eſſe fruſtra:utiq; impoſſibile ſit opor tet:alioquin deus aliquid naturale fruſtra indidiſſet:hominẽ autẽ perpetuo eſſe. hoĩs naturalis appetitus efflagitat:quod inde liquet: quia eſſe ab oĩbus appetiť eomodo quo apprehẽditur:puta a bru tis hic & nũc:ab hoĩe aũt ẽt perpetuo:& ut aiunt ſimpliciter: & id ipm & in aliis & in nobis experimur. Conſequiť ergo homo ppe tuitatem ꝯm aĩam:qua eſſe perpetuo & ꝯm omne tẽpus apprehen dit. ¶ Quinto. Quicquid in alio excipiť iuxta modũ excipiẽtis ex cipitur:ut experiẽtia docet:& libro de cauſis inſcribitur. ſ erũ autẽ naturaliũ forme & ſimulacra:in paſſibilẽ noſtrum intellectũ exci piuntur:ut ſunt actu intelligibiles:cõſequenter aũt uniuerſales: & immateriales & cõſequẽter quoq; etiã incorruptibiles. Intellect⁹ igitur poſſibilis ꝙ icorruptibilis ſit oportet:cõſequẽter uero & hu mana anima cuius intellectus poſſibilis eſt aliquid. ¶ Sexto. Eſſe intelligibile ipſo eſſe ſenſibili:permanentius eſſe:liquet & cõfeſſũ eſt. Quod autem in rebus ſenſibilibus. primum recipiens: materia

ſcilicet prima & ille ipſum.ſm ſubſtantiã ſuam incorruptibile ſit oportet:alioquin ſi corrũpatur eiuſmodi corruptiõis aliquod ſub iectum prius ſit oportet:conſequenter aũt primum ſubiectũ non erit primum. Igitur longe magis intellectus poſſibilis:qui intelli gibilium formarũ primũ ſuſceptiuũ eſt: quid incorruptibile eſt: conſequẽter uero & anima cuius ipſe aliquid eſt. ¶ Septimo. Fa ciens nullo contradicente nobilius facto eſt:ſaltẽ in ipſo fieri uel antẽ:quia illud actu eſt: hoc uero in potẽtia. Cõſequẽter uero in tellectus agens noſter nobilior ſit oportet intelligibilibus q̃ nos intelligimus:cũ apud ipſos illa actu intelligibilia efficiat. Cũ igit̃ talia intelligibilia actu ut ſic:incorruptibilia ſint:multo forti⁹ in tellectus agens incorruptibilis eſt:cõſequenter aũt & anima cuius lumẽ is intellectus eſt. ¶ Octauo. Nulla forma corrũpitur:niſi aut actione cõtrarii:ut calor actione frigidi:aut deſtructione ſubiecti: ſicut corrupto oculo uiſus quoq; corrũpitur:aut deſitione ſue cau ſe:quẽadmodum ſublata preſentia ſolis lumẽ quoq; ab aere tolli tur. Anima uero humana corrũpi nequit per actionem contrarii: cũ per intellectum poſſibilẽ ipſa ſimul receptiuã & cognitiuã oim contrariorũ ſit:ſimiliter autem neq; corruptione ſui ſubiecti: non enim ſm eſſe dependet a corpore.uerum potius ſubſiſtẽs eſt:ut pro batum eſt:ſimiliter quoq; neq; per deficientiã ſue cauſe :quippe q̃ non põt habere aliquam cauſam niſi eternã & deũ cum ineſſe niſi per creationẽ non prodeat:ut pote q̃ſ ſubſtantia ſimplex ſubſiſtẽs ſit. Nullo igitur modo corrũpi põt. ¶ Nono. Si humana anima corrupto hũano corpore corrumpatur:eo etiã debilitato animã p ſe debilitari oportebit:cũ enim ſubſtantia ſubito nõ deſinat q̃ ſi mul deſinunt:ſimul & indeſitionẽ diſponuntur. Nõ debilitat̃ aũt aia corpore debilitato(niſi per accidens inq̃tum.l.uis anime orga no corporis indiget:ſicut debilitatur uiſus debilitata pupilla) qđ inde patet:q: ſi uirtuti ipſi debilitas aliqua per ſe accideret: orga no reparato non repararetur: quod falſum utiq; cernimus: quippe quantumcũq; uis uiſiua debilitata uideatur. reparato⁹ organo re paratur:unde non debilitatur anima corpore debilitato: nec etiã ſenſitiua ; ut etiam per illud ariſtotelis primo de anima. uide re licet:ſcilicet ſi ſenex iuuenis oculum acceperit:uidebit utiq; ut

iuuenis.Ex hiis manifeſtiſſime liquet:actiõis debilitatem propter anime debilitatẽq; non accidere:ſed organi. Cum igitur intellect⁹ ſit uirtus anime non indigens corpore:ut liquet ex dictis: neqꝫ p ſe neqꝫ per accidens debilis efficitur: aut ſenio aut q̃uis corporis debilitate. Et ſi interdũ in operatione itellectuali.debilitas emergit:aut fatigatio:non ex debilitate dixeris ipſius intellectus: uerũ potius ipſarum uirium quibus eget mortalium intellectus:imaginationis:ſcilicet memoratiue & cogitatiue ac ſenſuum. Eſt ergo intellectus noſter immortalis:cõſequenter autem.& anima intellectiua ſubſtãtia.¶ Decimo.Deus iuſtus ſit oportet:quippe qui ueluti uniuerſorum cauſa omnẽ perfectionem contineat oportet: cõſequenter autẽ & iuſtitiam que eſt perfectio creature per maxima. Omnibus ergo pro cuiuſqꝫ operibus tribuat neceſſe eſt:ꝙ hoc effectus iuſticie ſit.Aut ergo in preſenti ſeculo: aut certe in futuro. Et quidem in preſenti nequaq̃:experimur enim plerũqꝫ peiores accipere meliora :& peiora meliores.Ergo in futuro.Ergo poſt corporis depoſitionẽ uiuat anima oportet.Hec autẽ tã eggregia de anime immortalitate ſentẽtia ariſtotelẽ minime latuit:qui in primo de anima dicit ꝙ intellectus (i.aĩa intellectiua)uidetur ſubſtãtia quedam eſſe & non corrũpitur.Nec uerbum illud de ſubſtãtia aliqua ſeparata que ſit intellectus agens aut etiam poſſibilis põt intelligi:quod ex ipſis uerbis ariſto.in.xi.meta poteſt intelligi:qui aduerſus platonem dicit:ꝙ cauſe mouentes preexiſtunt:(ſcilicet ipſis effectibus)cauſe uero formales ſunt ſimul cum hiis quorum ſunt cauſe :quando enim ſanatur homo:tunc ſanitas eſt & nõ prius.contra hoc ꝙ plato poſuit formas rerum preexiſtere rebus. Et hiis dictis ſubdit.Si autem & poſterius aliquid manet:perſcrutandum eſt:nam in quibuſdam nihil prohibet ut ſi anima tale :non omnis ſed intellectus. Ex quibus liquet primo:ꝙ cum de formis loquatur:uult intellectum qui eſt forma hominis poſt materiam: ideſt poſt corpus poſſe remanere.Patet.2 ꝙ ille intellectus de quo loquitur in primo de anima ſubſtantia ſeparata non ſit. Pateat etiam.3.ꝙ licet ariſto. ſenſerit animam humanam eſſe formam : non tñ ſenſerit eam nõ ſubſiſtere:et cõſequenter corruptibilẽ:(qđ tñ greg.niſe.illi impoſuit:)nã a generalitate aliarꝫ formarũ :aiam

intellectiuã excludit :dicẽs eã poſt corpus manere:& ſubſtantiam quandã eſſe. ¶ Punctum ultimũ. Brutoꝝ anime nequaq̃ immortales putande ſunt. ¶ Primo. Si.n.imortaliter uiueret brutalis aia, ſeu certe poſt copis depoſitionẽ, ſine corpore quoq; opari poſſet: quippe operari uiuere ꝓſupponat optet. Nulla aũt eiuſmodi aiaꝝ opetatio ſine corpore eſſe poteſt:neq;.n.aliqua ſenſus opatio ſine corpore eſt:nec ſupior aliqua in hmõi aiabus põt iueniri ſenſuali ꝑclarior:neq;.n.intelligunt aut ratiocinantur, qd inde liquet:quia oia eiuſdẽ ſpeciei uno modo quaſi a natura mota operant̃, & nõ ex arte opantia: oĩs.n.hirundo ſimiliter nidificat:& oĩs aranea ſimiliter telã ordit̃ & pficit. Pereũte ergo corpe, pereat brutalis aia optet. ¶ Scdo. Quecũq; forma a materia ſeparata eſt, itellectiua in actu ſit neceſſe eſt :primo ꝙ intellectus agens ea rõne facit ſpẽs intelligibiles actu, qua has a materia abſtrahit:conſequenter aũt ſi manet poſt materiã.i.corpus, brutalis aia, erit forma intelligibilis i actu ſiue actu intellecti:quippe que erit forma a materia ſeparata & conſequenter etiã erit intellectiua:quippe in ſeparatis a materia idem eſt intellectus & intellectũ primum:ſcdo.quia ſicut ſe habet forma ad eleuari ſuper materiã ita & ad eſſe cognitiuã ſe habet: ut experiẽtia docet in gradibus entiũ que cognoſcunt:cõſequẽter uero ꝙ in ſupmo gradu ẽ eleuatiõis a materia:ut quia ẽ abſtractũ realiter ab ea.in ſupmo gradu cognitiõis ſit optet,.i.i gradu eoꝝ que itelligũt:cõſequẽter uero oĩs forma imaterialis itellectiua eſt: ſed brutalis aia itellectiua nõ ẽ:alioquin bruta itelligãt optet, qd eſt iſanire. Ergo a materia ſeparabilis nõ ẽ. Tertio. In oi re que ad pfectionẽ q̃uis attingere põt:eiuſce pfectionis apetitus naturalis iuenit̃:bonũ.n.eſt qd oia appetunt:ſingula autem pro prium. In brutis aũt ppetuitatis eſſendi appetitus naturalis iuenit̃ nullus; niſi ut ppetuẽtur ſm ſpẽm, inq̃tũ i eis iuenit̃ appetitus gñationis qua ſpẽs ppetuo ſit:qd ẽt & plãtis & rebus inaiatis cõe ẽ:nõ ãt q̃tũ ad ppriũ appetitũ aialis.inq̃tũ aial eſt. qui ẽ appetitus cõſequẽs appetentis apphẽſionẽ:quippe cũ aia ſenſitiua nõ niſi hic & nũc apphẽdat, eẽ ppetuũ apphẽdere nõ põt:& cõſequẽter neq; illud appetitu animali appetat oportet. Non eſt igitur anima brutalis capax ipſius eſſe perpetui & ſempiterni.

ℭ Aiam humanam immortalē eſſe:de mente Ariſtotelis.Capitulum qnīutum.

SI ſi mei nō eſt inſtituti: quid de imortalitate noſtri animi ſenſerit philoſophoꝝ ſapiētiſſimus Ariſtoteles afferre:quippe q nō hūana auctoritate ꝓbare cupio qđ ſentio:incīderet tñ de ſnia & opinione Ari. in re hac cogor rōnem habere:quo meipm ab hiis q̄ mihi falſo & leuiter(.i.me non audito uerbo aut ſcripto) petrus pōponacius i apologetico ſuo ipoſuit expurgē:q.ſ.uiſo ſuo libro quē de imortalitate(imo de mortalitate)aie cudit: ſubſiſerim & ꝓbarim. Hec eni falſo & leuiter dicunť:qum potius eo uiſo ingemui ac dolui:ꝙ ita catholica fides in paruuloꝝ mētib⁹ p xp̄ianos elidať.& eneruetur:& erroribus inumeris ſit occaſio data:qđ iam experiētia docet:& ſi meū fuiſſet:in librū p ignes uenetoꝝ exēplo aiaduertiſſem. Illuſtriſſimos aūt dños uenetos potius laudaui & miratus ſum:ꝙ nulla habita rōne amicitie ad petrū uenetiis id eē fecerūt:qđ ubiꝗ fatiundū erat:tm̄.ſ.ſcelus flāmis ultricib⁹ expiaſſe Quāq̄ uero copioſiſſime luculenter & eruditiſſime: dilectus & filius & diſcipulus barth.o.piſſanus or.predi.eiuſmodi opinionē cōfutarit:adducā tñ & ego que quondā in cōmentariis primi uoluminis noſtri conflati cōtra eiuſmodi opinionē anteq̄ ſcriberet petrus cōpendioſe ediderā & ſi nec in hāc diē propalarā:ſic.Quantum ad hoc quattuor ex ordine facturus ſum. Primo enim tactis breuiter opinionibus.2.adducā que dubitationē ingerunt.3.cōcluſiones pauculas ſtatuam:deniꝗ uero aduerſantiū rationibus reſpōdebo. ℭ Quātū uero ad primū attinet:tres de re hac opiniones relegerim: primamquidē eorum qui aſtruxerunt: nō eſſe euidēs quid de hoc ſenſerit Ariſtoteles:quoꝝ nōnulli aſtruxere principia eiuſdem illud magis innuere ꝙ mortalis ſit anima:ut herue. & ſequaces quol.primo.q. xi. Alii uero ecōtra illud magis innuere: ꝙ immortalis ſit:ut ſcotus & ſcotiſte in.4.di.43.Opinio uero.2.eorum eſt:qui ſenſerunt Ariſtotelē expreſſe ſenſiſſe eam fore mortalem:quotum primus q̄tū legerim inter catholicos tractatores grenice.fuit:qui iñ deceptioni ſubiacuit:ut capitulo priore liquet: & idem uidetur ſenſiſſe Alexander afrodiſeus ſectator Ariſto. qui intellectum poſſibilem corruptibilē putauit: ut recitat diuus Tho

mas:qui eam opinionē iamdiu euerterat:& ſi eam nunc nonnulli rediuiuere moliuntur philoſophi:cū laici tū etiam religioſi:albertum magnum diuum thomā & alios preclaros cū humane tū diuine ſapiētie ſtudioſiſſimos tractatores:aut ignaros aut ſimulatores ſtatuētes:dū ariſto.aut nō intellexerunt.aut ex chriſtiana pietate aliter expoſuere q̄ pro ueritate exponendū ſenſiſſent.3.uero opinio eorū eſt qui dixere:nec primā nec ſecundā opinionē ſtare poſſe cū uerbis ariſtotelis: ſed & p illa & p rationes ex illis deductas euerti:in qua opinione nō albertus modo & diuus tho.uerū cōis theodogoꝝ ſcola eſt:in qua & ego qui nihil ſum pſiſto.Nec me ad diuū thomā affectio portat:niſi quatenus ita ſentio:quippe .ſicut deus it a & ſancti eius.nō indigent noſtro mendatio: ut p hiis dolos loquamur:ſed neq̧ i hiis me aliqua portat elatio:ſed dolor magnus quo uror ex ſcandalo puſilloꝝ & deſideriū ingens:firmādi infirmos i fide:quibusad firmiter credendū adiutorio maximo eſt.phōrum.ariſtotelis uero in primis teſtimonium:quemamodū econtra:titubant quidam imbecilles:ſi ea que fidei ſunt in dubiū uerti apud uiros preclaros forte audiuerint & hec de primo.

¶ Quintum uero attinet ad ſecundum. ariſtotelis textus tres. & contextum unicum citabo:quibus ſecundi opinantes initūtur .Et primus quidem in prohemio eſt primi de anima: ubi tex.co.12.& 13 .ſic in forma loquitur.Dubitationem autem habent & paſſiōes anime:utrum ſint omnes cōmunis & habentis:an aliqua ēt anime ppria ipſius.Hoc enī accipere quidē neceſſariū eſt:nō aūt leue.Vr̄ āt plurimoꝝ quidē nullū ſine corpore pati:neq̧ facere:ut iraſci cōfidere deſiderare & omnino ſentire:maxime autem aſſimilatur ꝓprio intelligere.Si autē & hoc fantaſia quedam:aut non ſine fantaſia:non continget utiq̧ neq̧ hoc ſine corpore. Si quidem igitur eſt aliquid anime operū aut paſſionū proprium:cōtinget utiq̧ ipſam ſeparari:ſi uero nullū eſt propriū ipſius:non utiq̧ ſeparabilis. Hec ariſto.qui hiis quidem uerbis ſane intellectis ad probandam aut etiam improbandam animi noſtri immortalitatem:fundamēta iecit.¶ Vbi etiam illud in primis aduertendum eſt. q̧ tres conditionales ediderit. Prima . Si intelligere eſt fātaſia quedam: aut nō ſine fantaſia:non erit hoc ſine corpore.Secunda. Si eſt aliquid anime operum aut paſſionum proprium:continget utiq̧ ipſam ſe

patari.Tertia.Si uero nullum eſt ipſius proprium(ſcilicet opus uel paſſio)non utiqꝫ ſeparabilis ſupple eſt.¶ Aduertendum.2.eſt:quoſdam & ſcotiſtas & alios dũ clariſſime ueritati thome obuiare conãtur:in fauoꝛẽ infidelitatis loqui & dicere: ꝙ tripliciter operatio queuis:dr̃ anime propria.aut cõis anime & corpori: ſcilicet organice:obiectiue & partialiter.Et organice quidem cõem dicunt eã que elicitur quidem a corpore:nõ tamen toto:uerũ ab aliquã parte corporis:perfecta per aliquã aĩe partem poteſtatiuã :eo modo quo ab oculo elicitur uiſio: in quo potentiã uiſiuã reſidere liquet. Deinde uero ut aiunt dicitur.2.operatio cõis obiectiue:illa uidelicet cuius elicitiuũ principium.eſt aĩa ſola quidem:uerũ abſqꝫ obiecto corporeo exerceri nequit: uti eſt nr̃a intellectio in ſtatu uie: que fantaſmata neceſſario nõ quaſi organa ſed quaſi obiecta exqrit. Tandẽ uero cõis dicitur operatio partialiter negatiue tñ: ut ſi qua a toto compoſito primo producitur:ita uidelicet ꝙ aĩa nulli certe parti corporis eſſet ratio elicitiua aut productiua eiuſmodi operationis :ut accidebat in communi primo modo:nec ipſa etiã anima ſe ſola eam eliceret ut dicebatur de communi modo.2.ſed eſſet ratio operandi toti compoſito primo:ſicut ſi dicamus animam ſe uolutãtis aut ruentis ab alto eſſe tali corpori rationem ꝙ moueatur ad ima .Similiter quoqꝫ ſecundum iſtos per oppoſitũ dicitur opus anime proprium tripliciter:aut quia non eſt per corpus ueluti per organum:aut quia per illud non ſit tamq̃ per obiectum:aut quia non eſt per corpus totum tamq̃ per partem alicuius compoſiti :quod primo operetur. ¶ Tertio.quoqꝫ aduertẽdum eſt ꝙ ipſa predictorum diuiſio eſt mala & a diabolo excogitata: ad obnubilandum uere philoſophie & chriſtiane pietatis doctrinam. Quod equidem ex hiis liquet. Nam tertium in ordine membrum eſto in natura conſtare poſſit :tamen a primo utiqꝫ nõ differt : niſi ea rõne ꝙ illud qđ in mẽbro primo facit pars corporis:hoc in mẽbro tertio.corpus totũ efficit: nõ autẽ corporis pars certa determinata ac ſignata. Patet uero in tertio de anima textu com. quarti & quinti .ab operatione intellectus organũ excludi; quia corpus eſt:non autẽ quia corporis pars aut corpus totũ eſt: quippe ex utroqꝫ eqꝫ ſequit̃ ꝙ itell ctus aut qualis aut calidus aut

certe frigidus ſit:ſeu corporis totius ſeu partis alicuiꝰactus ſit:imo hoc magis inferri dixeris ſi totius corporis.ut aparte organica ꝑ ſcindit actus ſit:ꝙ.ſ.organum iam ſit tali corpore immaterialius ut poteꝰquod ſpecies rerũ ſine materia excipiat. Tertiũ ergo iſtud membrum q̃tum ad preſentem inſtitutionem pertinet: cõtra primum diſtingui nec debet nec põt.Et preterea cum anima rõnalis nõ operetur niſi per potentias ut nunc ſuppono:omnis aũt potentia anime ut inductiue patet:aut habet organũ aut in parte eſt itellectiua:oẽs eni potentie ſenſitiue & uegetatiue hñt organũ corporale:apud oẽs cum medicos tũ p̃hos:conſequenter autem omnis paſſio uel operatio cõis anime & corporis:per partem corporis .i. organũ ſit oportet:niſi dicatur ipſum tangere eſſe operationẽ que per totum corpus ſit:ea ratione ꝙ organum tactus per corpus oẽ dilatetur:& tamen patens eſt ꝙ nuq̃ homo toto corpore tangit: imo corporis partes alique ſunt:in quibus nequaq̃ exiſtit anima ſm rationem tactus:uerum ſecundum potentias uegetatiuas dumtaxat:cuiuſmodi ſunt dẽtes & ungues ac caro tactus organũ protegens. Non eſt ergo illa diuiſio philoſophica ſed diabolica.i. diabolice malignitati acomoda. ¶ Aduertendũ eſt.4.ꝙ Ariſtoteles ĩ prima cõditionali quicquid de reliquis dicatur:nõ loquitur aſſertiue aut determinando ueritatem:ſed inquiſitiue & diſputatiue potius:uolens oſtendere dificultatem accipiendi de anima ueritatẽ: ſicut etiã facit in multis que poſt iſta uerba dicit:unde illa uerba q̃ poſt hac ſequuntur:ſcilicet.intelligere & amare & odire non ſunt anime paſſiones.temix.exponens dicit:ꝙ Ariſtote.ibi aſſimilatur magis dubitanti q̃ docenti:nundum enim deſtruxerat opinionẽ dicentium non differre intellectum & ſenſum.Et ita etiam in propoſito cum necdum eiuſmodi opinionem euertiſſet:dictas conditionales argumentando profert:uolens per primam oſtendere ꝙ de paſſionibus anime accipere notionem difficile ſit: quippe etiã illa que uidentur maxime propria anime:ut intelligere: uidentur eſſe coniuncti:cum intelligere ſit aut fantaſia quedã.i.ſenſus. aut non ſine fantaſia:unde etiã in hoc.ſ.tho. introducit Ariſtotelem quaſi argumentãtẽ:cõcludens in fine ac dicens.Et in hoc erit difficultas huius queſtionis:quia ſcilicet oẽs paſſiões anime ſm apparentiã uideñ eſſe cõiuncti.hec.ſ.tho.qui etiã dicit ꝙ p duas ſequẽtes conditionales

tes conditioales oſtendit neceſſitatē dicte queſtionis: ſcilicet an omnes anime paſſiones cōiuncti ſunt necne. Quia tñ argotizando ari.quomodo uerū dicit:non aūt omnino:ſed plenā determinationem reſeruans ad librū tertium:ideo diuus tho.eius determinationem quaſi preueniens:dicit hoc ex parte uerum. & falſum ſimiliter ex parte. Intelligere enim eſt aīe propriū.i. ſine corporeo organo & non proprium.i.ſine obiecto corporeo:adducēs ariſtotelem dicentē ꝙ fantaſmata ſe habent ad intellectū ſicut colores ad uiſum:qui.ſ.ad uiſum ſe habent ut obiecta:nō autē ut organa uel inſtrumenta:ut ſoluendo dicetur. ¶ Secundus aūt tex.eſt in 3.de aīa tex.com.17.uſqꝫ ad tex co. 20.ubi ari. loquens de intellectu agente ſic dicit. Quoniā aūt ſicut in omni natura eſt aliquid: hocquidē materia unicuiqꝫ generi(hoc autem eſt potentia omnia illa)alterum autē cauſa & factiuū:quod in faciendo oīa ut ars ad materiam ſuſtinuit:neceſſe eſt in aīa has eſſe differentias.Et eſt intellectus hic quidē talis in oīa fieri.ille uero in oīa facere:ſicut habitus quidā:& ſicut lumē:quodā enim modo & lumen facit potentia exiſtentes colores.¶ Et hic intellectus ſeparabilis & impaſſibilis & inmixtus: ſubſtantia actu ens: ſp enim honorabilius eſt agens patiente & principiū materia.¶ Idē aūt eſt ſm actum ſciētia rei:q̄ uero ſm potentiā tempore prior in uno eſt: omnino aūt neqꝫ tempore,Sed nō aliqñ quidem intelligit: aliquando autem non intelligit. ¶ Separans aūt eſt ſolum in hoc quod uere eſt :& hoc ſolum immortale & perpetuum. ¶ Non reminiſcimur autē quia hoc quidem impaſſibile:paſſiuus uero intellectus corruptibilis:& ſine hoc nihil intelligit anima.Hec ariſtoteles. Quem equidem textum diuus thomas diuidit per particulas quinqꝫ: iuſta ea que ſignauimus:in quarum prima dicit ariſtotelem probare:ꝙ in anima ſit intellectus agens quia in omni natura que eſt: ideſt que operatur quandoqꝫ ī actu &quādoqꝫ in potentia. principiū actiuū & paſſiuum ſit oportet:& conſequenter iſta eſſe oportet in aīa:quod ut idem innuit intelligere oportet aliter q̄ in aliis naturis que nō agunt ſed aguntur:in hiis enim agens extrinſecum eſſe poteſt:nō in anima:quia non eſſet arbitrio libera:nec a natura ſufficienter ī ſuo gradu inſtituta.In ſecunda uero particula que incipit ibi:& hic intellectus ſeparabilis :ponuntur quattuor conditiones intellect⁹

agentis.ſ.eſſe ſeparabilem:impaſſibilem:immixtum.ſ.ex corpori bus uel immixtum organo:(& in his tribus conuenit cum poſſibi li)& in actu ſm ſubſtantiam in quo differt a poſſibili qui ſm ſuā ſubſtantiam eſt in potentia quod intellige:quia intellectus agens ſm ſuam ſubſtantiā uel eſſentiam eſt actus nō ordinatus ad alium actum quo perficiatur:ſecus de poſſibili.Et hoc probat quia agēs agit inq̄tum eſt actu:unde eſt nobilius paſſo. In tertia aūt que in cipit ibi:idem autem eſt ſm actum ſcientia rei incipit loqui de in tellectu in actu:dicens quod eſt idem rei intellecte:& ꝙ in eo po tentia ad ſcientiā eſt prior actu:& ꝙ nō qñq̄ intelligit& qñq̄ nō: cū ſit in ipſo intelligere:per quod differt a poſſibili & habituali. In quarta autem que incipit ibi:ſeparatus autem loquitur de tota parte intellectiua:que ſeparata eſt:ex hoc ꝙ ſine organo operatur quod non pōt dici ſolū de poſſibili.uel ſolum de agente.& eſt il lud qđ dixerat in.2.ꝙ hoc genus anime ſeparatur ab aliis ſicut ꝑ petuum a corruptibili.In quinta autem que icipit ibi :non remi niſcimur autem excludit obiectionem:ne ſcilicet quis credat ꝙ i anima ſi manet poſt mortem ſit rerum reminiſcentia eo modo quo nunc:quod falſum eſt:quia pars manens eſt impaſſibilis:ideo in ea non ſunt paſſiones:ut ſunt amor odium & reminiſcentia & huiuſmodi:que ex aliqua paſſione corporali contingunt:paſſiuus uero intellectus id eſt pars anime que non eſt ſine dictis paſſioni bus:eſt corruptibilis:pertinet enim ad partem ſenſitiuam que dici tur intellectus & rationalis participatiue primo ethi. & ſine hoc intellectu nihil intelligit anima.Hec eſt ſententia & mēs diui tho me in ſua expoſitione. ¶ Circa iſtum autem textum quidam di cunt multa prolixe:& perplura nihil ad noſtrum inſtitutum attinen tia:unde eorum doctrinam obiter recitabo.Sic aūt habent. Nam primo multū laborant in declarando quonammodo in particula prima.natura ſumatur:& tandem inferūt ꝙ ex ratione ariſto.non hr̄. ꝙ in aīa ſit agens & patiens diuerſis potētiis:ſed ſolū ꝙ he dif ferentie ſunt in aīa ſicut in oī natura:p quod uolūt iſti hr̄e ꝙ ſm ari.intellectus agēs ſit ſubſtātia ſeparata uti poſſint ꝑpetuitatē quā ari.aſcripſit intellectui:attribuere ipſi intellectui agenti:conſequē ter uero negare a poſſibili:& conſequenter ab anima noſtra. Vel lem autem quemadmodum & equum eſt:iſti ita ſecure ſomnian

tes:& ſine probatione imponentes ariſtoteli ꝙ intellectus agens ſit ſubſtantia ſeparata:reſponderent ad rationes diui thome prece ptoris ſui:qui.2.contra genti.ca.78.alias.77.probat hoc eſſe falſum in hec uerba: Quia uero plures crediderunt intellectum agentē eſſe intelligentiam ſeparatam fuiſſe de mente ariſtotelis oſtendē-dum ex uerbis eius ꝙ ipſe hoc non ſenſit. ¶ Dicit enim primo ꝙ ſicut in omni natura eſt aliquid quaſi materia ī unoquoqꝫ gñe:& hoc eſt in potētia ad oīa que ſunt illius generis:& altera cā ē qua ſi efficiēs quod facit oīa q̄ ſunt illius generis:ſicut ſe habet ars ad materiā:neceſſe eſt & in aīa eſſe has differentias:& hmōi quidē. ſ. ꝙ in aīa ē ſicut materia intellect⁹ poſſibilis in quo fiunt oīa iutelli gibilia:ille uero qui in aīa eſt ſicut efficiens cauſa: eſt intellectus in quo eſt omnia facere.ſ.intelligibilia in actu.i.iutellectus agens qui eſt ſicut habitus:& non ſicut potentia. Qualiter autem dixe-rit intellectum agentem habitum exponit ſubiungens quod eſt ſicut lumen:quodam enim modo lumē facit potentia colores eē actu colores inq̄tum.ſ.facit eos uiſibiles actu:hoc autem circa in-telligibilia attribuitur intellectui agenti. ¶ Ex his autem manife ſte habetur ꝙ intellectus agens non ſit ſubſtantia ſeparata:ſed ma gis aliquid anime expreſſe enim dicit ꝙ intellectus poſſibilis & agens ſunt differentie anime:& ꝙ ſunt in anima:neutra ergo eaꝝ eſt ſubſtantia ſeparata. ¶ Adhuc ratio eius hoc idem oſtendit. In omni materia in qua inuenit potentia& actus ē aliquid quaſi ma teria qd' eſt in potētia ad ea que ſunt illius generis:& aliquid qua ſi agēs quod reducit potentiam in actū. Sicut in artificialibus eſt ars & materia:ſed aīa intellectiua eſt q̄dam natura in qua inuenit potētia & actus:cū qñqꝫ ſit actu intelligēs:& qñqꝫ in potētia ē igi tur in natura aīe intellectiue aliquid quaſi materia qd' eſt ī potētia ad oīa intelligibilia qd' dicitur intellect⁹ poſſibilis:& aliquid qua ſi cauſa efficiens quod facit omnia in actu & dicit intellect⁹ agēs: uterqꝫ igitur intellectus ſm demonſtrationē ari. eſt in natura aīe & non aliquod ſeparatum ſm eſſe a corpore:cuius aīa eſt actus. ¶ Amplius ariſto.dicit ꝙ intellectus agens eſt ſicut habitus quod eſt lumē:habitus autem non ſignatur ut aliquid per ſe exiſtēs: ſed alicuius habentis:non eſt igitur intellectus agens aliqua ſubſtātia ſeparatim per ſe exiſtens ſed eſt aliquid aīe humane. ¶ Nō autem

intelligitur littera ariſto.ut habitus dicatur eſſe effectus intellectus agentis:ſed ut ſit ſenſus:intellectus agens facit hominē intelligere oīa quod eſt ſicut habitus.hec enī eſt diffinitio habitus.(ut cōmē. auerrois ibidē dicit)ꝙ habens habitū intelligat per ipſum qđ eſt ſibi propriū ex ſe:& quando uoluerit abſqꝫ hoc ꝙ indigeat in eo aliquo extrinſeco:expreſſe enim aſſimilat habitui nō ipſum faciūt ſed intellectum quo eſt oia· facere. ¶ Nec tñ intelligendum eſt ꝙ intellectus agens ſit habitu s per modū quo habitus eſt in ſecūda ſpē qu alitatis:ſm ꝙ quidā dixerunt intellectū agentē eſſe habitū principiorum:quia habitus ille principioꝝ eſt acceptus a ſenſibilibus(ut probat ari.2.poſteriorū)& ſic op ortet qđ ſit effectus intellectus agentis: cui⁹ eſt fantaſmata que ſunt intellecta in potentia facere intellecta in actu:ſed accipitur habitus ſm ꝙ diuiditur contra priuationem & potentiā:ſicut omnis forma & actus poteſt dici habitus :& hoc apparet quia dicit hoc modo intellectum agentem eſſe habitū:ſicut lumē habitus eſt.¶ Deinde ſubiungit(ꝙ hic intellectus.ſ.agens eſt ſeparatus & immixtus &impaſſibilis & ſubſtantia actu eſt)hoꝝ autem quattuor que attribuit intellectui agēti:duo ſupra expreſſe de intellectu poſſibili dixerat.ſ.ꝙ ſit immixt⁹ & ꝙ ſit ſeparatus: tertium.ſ.quod ſit impaſſibilis ſub diſtinctione dixerat (oſtendit enim primo)quod non eſt paſſibilis ſicut ſenſus Et poſt modum oſtēdit quod communiter accipiendo pati paſſibilis eſt inꝗtum eſt.ſ.in potentia ad intelligibilia.¶ Quartum uero omnino negauerat de intellectu poſſibili :dicendo quod erat in potentia ad intelligibilia & nihil horum erat actu ante intelligere.Sic igitur in duobus primis intellectus paſſibilis conuenit cum agente:in tertio partim conuenit.& partim differt:in quarto autem omnino differt agens a poſſibili.Has quattuor cōditiones agētis probat per unam rationē ſubiungens(ſemper enim honorabilius eſt agens patiēte & principiū.ſ.actiuū materia)ſupra.n.dixerat(quod intellectus agens eſt ſicut cauſa efficiens: & poſſibilis ſicut materia).Per hoc autem medium concluduntur duo prima ſic:agens eſt honorabilius patiente & materia:ſed poſſibilis qui ē ſicut patiens & materia eſt ſeparatus & immixtus.(ut ſupra probatum eſt:)ergo multo magis agens: alia uero per hoc medium ſic excluduntur:agens in hoc eſt honorabilius patiente & materia ꝙ

comparatur ad ipſum:ſicut agens & actu ens ad patiens & ens in
potentia intellectus autem poſſibilis eſt patiens quodammodo
& potentia ens:intellectus igitur agens:eſt nō patiens& actu ens.
¶ Patet autem ꝙ nec ex his uerbis ariſtote.haberi poteſt ꝙ intel-
lectus agēs ſit quedam ſubſtantia ſeparata:ſed ꝙ ſit ſeparatus hoc
modo quo ſupra dixit de poſſibili : ſcilicet ut non habeat orga-
num ¶ Quod autem dicit ꝙ eſt ſubſtantia actu ens nō repugnat
ei ꝙ ſubſtantia anime eſt in potentia(ut ſupra oſtenſum eſt)dein-
de ſubiungit.(Idē autem eſt ſm actum ſcientia rei) in quo cō-
dicit)ꝙ differt intelectus agens a poſſibili.nā in intellectu agen-
te idem eſt intelligēs & intellectum non autem in poſſibili. Hoc
autem manifeſte eſt contra intentionem ariſto. Nam ſupra eadē
ue:ba dixerat de intellectu poſſibili ubi dixit de intellectu poſſibi
li (ꝙ ipſe intelligibilis eſt ſicut intelligibilia.in his enim que ſine
materia ſunt idem eſt intelligens & quod intelligitur : ſcientia
namq; ſpeculatiua & quod ſpeculatum eſt idē eſt)manifeſte enim
per hoc ꝙ intellectus poſſibilis prout eſt actu intelligens idem
eſt cum eo quod intelligitur :uult oſtendere ꝙ intellectus poſſi-
bilis intelligitur ſicut alia intelligibilia:& primum ſupra dixerat.
(ꝙ intellectus poſſibilis eſt quodāmodo intelligibilia: ſed nihil
actu eſt anteꝗ̄ intelligat:ubi expreſſe dat intelligere ꝙ per hoc ꝙ
intelligit actu ſit ipſa intelligibilia. ¶ Nec eſt mirum ſi hoc dicit
de ītellectu poſſibili:quia hoc etiam ſupra dixerat de ſenſu ac ſen
ſibili ſm actum :ſenſus enim fit actu per ſpeciem ſenſatam ī actu:
& ſimiliter intellectus poſſibilis fit actu per ſpeciem itelligibilem
actu:& hac ratione intellectus in actu dicitur ipſum intelligibile
in actu. ¶ Eſt igitur dicendum ꝙ poſtꝗ̄ ariſtoteles determinauit
de intellectu poſſibili & agente:hic incipit determinare de intelle
ctu in actu dicens(ꝙ ſcientia in actu eſt idem rei ſcite in actu)dein
de dicit (qui uero ſecundum potentiam tempore priori ī uno eſt:
omnino autem neq; in tempore): qua quidem diſtinctione inter
potentiam & actum in pluribus locis utitur:ſcilicet ꝙ actus ſecun
dum naturam eſt prior potentia actu: ſimpliciter uero loquendo
non eſt:potētia etiā tempore prior actu:quia potētia non reducit
in actū niſi p actum:dicit ergo ꝙ intellectus qui eſt ſm potentiā.
ſ. poſſibilis ꝓut eſt ī potentia prior eſt tēpore ꝗ̄ intellect⁹ in actu:&

hoc dico in uno & eodē: non tñ oío.i.uniuerſaliter quia intellect⁹ poſſibilis reducitur in actum per intellectū agentē q eſt in actu ut dixit: iterū per aliquē intellectum poſſibilē factum actu (unde dicit i.3.phy.ꝙ ante addiſcere indiget aliquis docente ut reducatur de potentia in actū) ſic igitur in uerbis iſtis oſtendit ordinē intellectus poſſibilis prout eſt in potētia ad intellectū in actu. Deinde dicit (ſed nō aliqñ qnidē intelligit) & aliqñ non intelligit in quo oñdit differētiā ītellectus in actu & ītellectus poſſibilis (ſupra eñ dixit de ītellectu poſſibili q nō ſemp intelligit: ſed qñq nō ītelligit) qñ.ſ.ē in potētia ad ītelligibilia: qñq intelligit qñ.ſ. in actu eſt ipſa: intellectus autē per hoc fit actu ꝙ eſt ipſa intelligibilia ut iam dixit unde non competit ei qñq intelligere & qñq non ītelligere. ¶ Deinde ſubiūgit.(Separatū aūt hoc ſolū qđ uere eſt) qđ nō pōt intelligi de agēte nō.n. ipſe ſolus eſt ſeparatus qr iā idē dixerat de ītellectu poſſibili: nec pōt intelligi de poſſibili qr iā idē dixerat de agente. Relinquitur ergo ꝙ dicatur de eo quod cōprehendit utrumq.ſ.de intellectu in actu de quo loquebatur: qr hoc ſolum in anima noſtra eſt ſeparatum nō utens organo quod ptinet ad intellectū in actu.i.illa pars anime qua intelligimus actu cōprehendens poſſibilem & agentem. ¶ Et ideo ſubiūgit (ꝙ hoc ſolum aīe eſt immortale & perpetuū) quaſi a corpore non depēdēs cum ſit ſeparatum. Hec diuus tho. ibi ex quibus liquet ꝙ grauiter & ſapienter probet ariſtotelem ita ſenſiſſe: conſequenter autem ꝙ leuiter ſine probatione ſui diſcipuli ab eius mente cum tanta fidei iactura & tanto puſilloꝝ ſcandalo recedant. Vnde dictam particulam lōge melius diuus thomas exponit: inferēs intellectū agentē eſſe aliquid anime: aliter nō ageret anima uerum potius ageretur. ¶ Dicunt.n. iſti ꝙ ſicut cum dico intellectus poſſibilis duo dico: li intellectū & li poſſibilē: & quatenus eſt intellectus opus eius eſt intelligere: quatenus uero eſt poſſibilis actus eius eſt pati: ita cū dicis intellectu agentem uocē tuam percipe: & ſicut quatenus agēs eſt ꝙ operatio eius ſit omnia facere nō negas: ſic quatenus intellectus eſt ꝙ operatio eius intelligere ſit: non inficiare. Vnde in hoc capitulo inquiunt utramq operationem ei attribuit Ariſtote. primam quaſi tranſeuntem dicens: ꝙ eſt quo eſt omnia facere: ſecundam quaſi immanentem cū dicit ꝙ eſt honorabilior paciente: qđ

eſt immateriale imaterialitas enĩ dat eſſe intellectiuũ:& cũ dicit ꝙ ſcia ſm actũ eſt eadẽ rei:& cũ dicit ꝙ non qñq; intelligit &c.Hec iſti qui primo quidem omnes contrariũ ſentientes arguunt quaſi propriam uocem ignorarint:conſequenter autem & diuum tho. & capreo.a quibus habent omne quod ſunt.Deinde uero ipſi ſuã uocẽ ignorãt:quippe qui putant omne qđ dicitur intellectus imediate intelligere:oi alio preciſo:quod in aĩa rationali falſũ liquet que ĩtellectus dicitur:ut hoc eodẽ capitulo ex.xi.me.liquet:nec tñ intelligit niſi per potentiam.i.intellectum potentiã ad cuius actũ ordinatur:& ſimiliter intellectus agens intellectus dicit̃:non quia intelligat:ſed qr ad hoc ut intellectus poſſibilis intelligat ordinatur.Deinde uero ex iſta ſua poſitiõe hr̃e uolũt & expreſſe fatẽtur: ꝙ quia prima operatio nequit a ſenſibilibus abſolui: quippe que terminatur ad illamet ad que intellectus poſſibilis:ideo ad ſecundam ſe tranſtulit ariſtoteles & illã ſeparatam ac perpetuã aſtruxit: & ex ea immortalitatẽ intellectus illius ſtatim intulit hec iſti. Dico uero ꝙ ut ariſtotelẽ ad rõnalis anime mortalitatẽ trahant:itellectum agentẽ cũ ſit aĩe potentia ut patuit:faciũt pceptiuã potentiam:nec mirũ cũ illum faciant ſubſtantiã ſeparatam ſm ariſto.cõtra predicta:& conſequenter etiam anima non intelliget ex ſe & libere:ſed ad intelligendum agitur ab alio:nec habet iudiciũ liberum pluſq̃ bruta.que a ſenſibilibus ad ſentiendum aguntur q̃ oĩa nulli dubium eſt eſſe cõtra mentẽ ariſt.& conſequenter & hec expoſitio:unde propter eam cõmunis expoſitio minime ꝑtermittenda aut poſtergãda fuit. ¶ Tertio dicũt circa operationẽ intellectꝰ agentis aduertendũ:ꝙ & ſi hec tria.ſ.idẽtitas ſcientie cum re ſcita: prioritas potẽtie reſpectu actus & cõtinuitas intellectionis:ſm diuerſas expoſitiões diuerſis attribuantur a littera tamẽ aliene ſunt omnes:quippe que uel fictum aliquid afferant:uel dicant aliquid puerile.Fingunt enim que eiuſmodi intellectui agenti uel poſſibili ſm ſe uel ſecundum totam ſpeciem aſcribunt: leuis autem eſt qui hec attribuit intellectui ſin actu.2. quia a nullius mente quaſi dubium excludendum eſt de intellectu in actu.2.ꝙ non quãdoq; intelligit:quandoq; uero non intelligit.cũ de omni actu operãte certum ſit ꝙ non qñq; operatur qñq; uero nõ operatur. Deinde uero ſuam expoſitionẽ afferunt. Ego autem dico diuum thomã

cuius expoſitio hic puerilis pueriliter aſtruitur ſemper grauiſſime & modeſtiſſime. etiam in iuuentute docuit: quippe qui nūq̄ uerbū elatū protulit nec alicuius offenſiuum niſi contra impugnatores. aut religionum aut pietatis fidei chriſtiane. Quod uero hic dicit̄ de itellectu in actu q̄ ſemp intelligit: & nō quandoq̄ ſic qn̄q̄ nō: pueriliter dictū nō ē & ſi forte pueriliter itellectū ē: quippe euidēs quidē eſt q̄ operatio cōtinuata nō ē iterrupta: ut qn̄q̄ ſit qn̄q̄ nō ſit: euidēs tn̄ nō erat q̄ i habitiōe talis operatiōis differat itellect⁹ in actu ab intellectu agēte & ēt a poſſibili: quoꝝ gratia de itellectu in actu illud dictū fuit: ut inter eū & alios intellectus differētia doceretur: & ut doctrina de intellectu compleretur: qui cum ſ̄m philoſophos quadruplex in nr̄a anima aſtruat̄ agens. ſ. poſſibilis habitu & adeptus. i. in actu: ſ̄m grauiſſimā expoſitionē diui tho. de hiis omnibus. & de ſubſtantia anime prout ex ea pululant he potētie. ibi ab ariſtotele in textu habetur: ubi & expletur ſermo de potentia intellectiua: de qua ab inde in eo libro minime tractatur: uerum de actibus anime & quibuſdam aliis. At uero expoſitio quā iſti ſubiungūt de mente ari. ſ̄m quā totus hic textus de intellectu agente ab eis exponitur: primo animā a natura ſufficienter inſtitutam negat: ut pote ex ſe minime habentem unde libere iudicet & agat. Et. 2. aſtruere cogitur de mente ari. eſſe fictionem auerrois de modo intelligendi per unum omniū intellectum immortalem: ſi nullo nos immortali proprio intelligimus: quod uiſo. ſ. tho. contra auerroiſtas & in cōtra gen. in prima parte: nullus niſi proteruiēdo diceret. Et. 3. ariſtotelē facit diminutū: quippe qui apud iſtos de adepto intellectu nihil dixiſſet: nec de ſeparabilitate uel inſepabilitate aīe ſ̄m ſubſtantiam niſi implicite tantū: ea. ſ. ratione qua ſ̄m iſtos intellectum poſſibilem dicit corruptibilē: quod nō eſt rōnabile: qr cum iſta concluſio aīam. ſ. rōnalem eē mortalē ſit falſa ēt philoſophice: & cōtrariū ſenſerit p̄ceptor ariſtotelis plato & preceptor p̄ceptoris ſocrates: nō eſt ꝓbabile q̄ ariſto. cōtra ph̄iam & ſuum preceptorē unico & dubio uerbo & iplicite tm̄ prolato eā uoluerit aſtruere: nec minus eſt iprobabile q̄ ariſt. in cuius doctrina hactenus cōtra fidem aut ueritatem inuentum eſt nihil uel in moralibus uel in logicis uel in phiſicis aut diuinis: preter id quod dubitando non ut certū ſed ut probabile de mundi eternitate ſenſit: in hac

in hac concluſione de animi noſtri imortalitate defecerit:in quã
tota naturalis conſideratio uidetur ordinari:nec doctrine ſui pre-
ceptoris que in hoc uera erat fuerit capax.Sed hec eſt temporis no
ſtri ſuperba malignitas:qua multi putant ſe inter preclaros philo-
ſophos non cenſendos:niſi contra ueram fidem & chriſtianã pie-
tatem aliquid aſtruant:nõ quaſi uerũ.ſed quaſi de mente auerrois
aut certe ariſtotelis uel eiuſmodi:adeo ut pene nihil in gimnaſiis
de rerũ ueritate diſputetur:ſed de mente philoſophorum:maxime
auerrois:cũ eneruatione uigoris fidei in mentibus puſillorũ : qua
ſi auerrois eis ſit menſura ueritatis:quod ex magna ruditate proce
dit ut.ſ.qui rationũ capaces nõ ſunt:ſcientiam in humana auctori
tate poſſideant huius uiri precipue qui uerã phiam deprauauit :&
multa rudiſſime docuit:ut pote ꝙ una forma oẽs operamur: ſiue
ꝙ uno intellectu omnes intelligimus:& ꝙ ſubſtãtie ſeparate a no
bis ĩtelligi poſſunt in hac uita:alioquin fruſtra inqt eſſent ſi nõ in-
telligerentur a nobis: quod equidem contra experientiam dixeris
probatio uero ſua eſt puerilis:quia ad hoc ordinate non ſunt: etiã
habent operationẽ propter quã principaliter ſunt:& cõſequenter
ſi a noſtra intellectione paſſiua deficiunt non ſunt fruſtra:quia ſu
um principalem finem aſſequũtur :qui eſt operatio propria ut di
citur in libro de celo & mũdo.Sectatores autẽ eius conantur hoc
honeſte colorare:quia ad hoc ſunt ordinate inquiunt inqtũ entia
& ſi non inqtũ ſubſtantie tales:ꝙ adhuc non bene dicitur:tũ quia
pari ratione intelligeremus deum:& cordium ſecreta:& que mala
in ſeculo fiunt:& omnes ſpecies uermiculorum in terra& mari:cũ
oĩa iſta inqtũ entia ſub obiecto noſtri intellectus cadant:& ad id
ordinentur ut intelligantur:tum quia eſto inqtum entia ſint ad
hoc ordinata ut intelligantur:dico ꝙ intelliguntur a ſe & ſi non a
nobis:conſequentur autem non ſunt fruſtra: tum etiam quia iſta
glo.ex dictis eius non habetur:tum etiam quia cum hoc habent
alium finem ut dictum eſt. Econtra uero doctores ſancti ea que
philoſophie ſunt:lõge ſubtilius & copioſius item & clarius q̃ phi
loſophi tradidere:in qua re precipue diuus thomas in libro cõtra
gentiles:teſtis eſt:in quo ad eas concluſiones ad quas philoſophi
rationes paucas & obſcuras adduxere: diuus thomas multas ad
ducit & clariores & meliores: concluſiones innumeras aſtruit: de

quibus philoſophi nec cogitarunt quidem. Verum quia & ueritatis:& chriſtiane pietatis zelus me longius abduxit: & a ſpeculatiuis ad pratica:iam ad propoſitum redeamus. ¶ Quarto uero predicti circa ſeparationem intellectus agentis dicunt Ariſtotelem iacto illo fundamento in prohemio :ꝙ intelligere ſi fantaſia aut non ſine fantaſia eſt:non erit ſine corpore:quia non inuenit intellectui poſſibili aliquã operationem ſine fantaſmate: quam tamẽ intellectui agenti inuenit:quia ſcilicet ſecundum ſubſtantiam ſuã ſc:t actu & ſemper:ſtatim intuliſſe illius imortalitatem:& mortalitatem iſtius:unde & dicit ꝙ eſt ſeparatus ſicut quod uere eſt: ideſt ſeparatus eſt in eſſendo & ſubſtantialiter. Quaſi diceret. Intellectus poſſibilis quem etiam ſupradixerat ſeparatum eſt: ſeparatus ſicut rectum:& habet operationem ſine corpore ſicut ſpera tãgit rectum in puncto. Et quia plato ponens animam noſtrã habere eternam ſcientiam ſecundum ſe:dicere cogebatur noſtrum addiſcere aut inuenire eſſe:aut reminiſci:ne quis ad dictam poſitionem idẽ ſequi putarit:huic tacte obiectioni reſpondet ariſtote. dicens. Nõ reminiſcimur autem. ideſt noſtrum ſcire non eſt reminiſci:& cauſa eſt:quia iſte intellectus perpetuus impaſſibilis eſt:a paſſiõe qua intellectus patitur ab intelligibili: quia per ſuam ſubſtantiam eſt actu intelligens:paſſiuus uero intellectus.i.poſſibilis:qui patitur ab intelligibili dum fit ſingula ſicut ſenſus:eſt corruptibilis ſm rem: & ſine hoc intellectu poſſibili anima nihil intelligit:qui tamẽ ſm platonem:quia ideis informatus erat a principio: ſequebatur ſcire noſtrum aliud nihil eſſe ꝙ̃ reminiſci. Neſcire aũt iſti ſe dicunt quis in hac littera primus mortem ſomniauit:& inchoauerit exponere ꝙ non reminiſcunrur poſt mortem. Si.n.inquiunt uis falſam iſtã expoſitionẽ conuincere:uide primo li reminiſcimur:de nobis eni hominibus loquitur in numero plurali:& non de aĩa: dicendũ.n. fuiſſet non reminiſcitur aũt. Vide.2.li.quia:cauſalis eni nota eſt:& illi expoſitioni ſeruit ad nihil:imo dicendum fuiſſet:licet hic intellectus ſit poſſibilis. Vide.3.li paſſiuus intellectus:in nullo eni unꝗ opere ariſtotelis inuenitur ſignificatum intellectus noĩe niſi uere intellectũ. Quare hic ſolũ equocatio. Vide.4.& ſine hoc nihil intelligit aĩa:ſi enim de reminiſcentia poſt mortem.& de cogitatiui ſermo erat:dicendum erat:& ſine hoc nihil reminiſcitur anima

& non nihil intelligit:quia hoc & falſum & extra propoſitum ē.
Vide.ſ.ꝙ uerba ariſtotelis in primo libro tex.com.66. que afferũ-
tur ad inſinuandum ꝙ que illic diſputauit & hic affirmauit: extra
propoſitum ſunt:quia manifeſte ibi loquitur de ipſa anima:ut di-
ſtinguitur contra nos:unde dicit ꝙ non ſunt illius paſſiones: ſed
habentis:quia & hoc corrupto non memoratur neqꝫ amat:hic ue
ro manifeſte loquitur de nobis ut dictum eſt:dum dicit non remi
niſcimur autem.hec ex illis quaſi formaliter.¶ Circa iſtam autem
particulam dico multa. ¶ Primum.Ariſto.neqꝫ experientia neqꝫ
ratione intellectũ agentē intelligere probarit: aut q̃uis operatio-
nem haberet:niſi in fantaſmata:iſti autem expoſitores illud ex eo
haberi uolunt:ꝙ in textu dicitur honorabilior patiente.i.poſſibili
Ex hoc enim inferunt ꝙ ſit immaterialis.i.ſeparatus a materia: ex
quo inde inferunt ꝙ ſit intellectus ſeu intellectiuus & conſequē
ter intelligat.Ex his autem eorum dictis:duo infero: primum ꝙ
apud iſtos uoluntas ſit intellectus:quia eſt immaterialis.Secundũ
uero ꝙ iſti expoſitores ſint circulãtes:quia ex immaterialitate ſeu
ſeparatione a materia inferunt operationē ſine fantaſmate:ex qua
operatione rurſus inferunt illius intellectus ſeparationem ſeu im-
mortalitatem.¶ Scd'm.apud iſtos expoſitores ariſtote.incongrue
probat intellectũ agentem eſſe ſubſtantiam ſeparatam & immate
rialem.Sic enim arguitur. Intellectus agens eſt nobilior poſſibili
qui.ſ.apud iſtos eſt materialis & corruptibilis:ergo eſt immate-
rialis & incorruptibilis ubi fallatia conſequentis utiqꝫ interuenit.
Imo iſti expoſitores ueritate ē ab iuitis pectoribus emergēte: dũ
intellectus agentis immaterialitatem concludere moliuntur po-
nunt ipſum poſſibilem eſſe immaterialem quem materialē & cor
ruptibilē de mente ariſtotelis concludere moliunť. Arguunt.n.ex
pſona ariſtote.hoc pacto.Cum enim agens honorabilius ſit patiē
te:& patiens ſit imateriale:oportet hoc agens quoqꝫ ſeparatũ eē a
materia.Et ſi dicať ꝙ nō eodē modo ſumiť immaterialiter:ſequi-
tur ꝙ ꝓbetur nihil. ¶ Tertiũ.ſm iſtam expoſitionē:illa particula
nō reminiſcimur aũt:minime cōgruit:qr poſito ꝙ ille itellectꝰ ſit
a nobis ſm ſubſtantiã ſeparatus:operatio eius nō ē noſtra: ideoqꝫ
uanũ eſt reddere rationē:quare ſm illũ intellectum noſtrum ſcire
nō eſt reminiſci:cũ ille intellectꝰ eque ad nos ſpectet ut ſol ad ocu

lum noctue uel ad colores:unde particulá illam.ſ.tho.cógruétius introducit:qui etiá in expoſitióe huius tex.morté ſeu ſeparationé introduxit:ex quo ſm iſtorum dictum ſequiturq̧ primo ſomnia uit aut primú ſomniante ſit ſequut⁹. Verú iſti ſomniant illud dictum eé ſomniú:quod tamé ueritas eſt & plena ariſtotelice métis penetratio:apud quem ſeparatio anime rationalis a corpore: non ſomnium ſed res certa eſt: uel ſaltem meditata & credita : conſequenter autem fundamentum illius glo.ſ.poſt morté ab ariſtotele ſumptú eſt:qui de iſta ſeparatione crebro mentioné fecit:ut docet.ſ tho.in opus contra auerroiſtas in principio.Nam ipſe ariſto. in.2.phy.excuſat ſe q̧ ibi de ſeparatione anime a corpore non pertractet:ſed ſe ad locum alium:ideſt metaphiſicam releruet:dicens Quomodo ſeparabilis hec: ſcilicet anima ſe habeat: aut quid ſit philoſophie prime eſt determinare.Ité in tertio de anima mouet queſtionem utrum intellectus noſter non ſeparatus a magnitudine:ideſt q̄diu anima cuius eſt potétia eſt in corpore:poſſit intelligere ſubſtantias ſeparatas:in quo innuit q̧ aliquid poſſit intelligere ſeparatus quod non cóiunctus.Ité in.12.me.tex.com.17. poſtq̄ oſtenderat formas nó precedere ſua ſuſceptiua ſiue ſuas materias: conſequenter inquirit utrum earum aliqua maneat poſt materiá: & ſic dicit apud intellectum boetii,Si autem aliquid: ideſt aliqua forma poſterius remanet.ſ.poſt materiá:conſiderandú eſt:in quibuſdam eni nihil prohibet:ut ſi anima huiuſmodi eſt: nó omnis ſed intellectus.Omné eni impoſſibile eſt fortaſſe hec ari. Vbi li ſi primo loco ponitur aſſertiue pro quia :uel ſaltem dubitatiue pro utrum. Alioquin de hoc nó ſe tractaturum aſtruxiſſet:nec hoc ió quia ipſe in ſe de ſeparabilitate intellectus dubitaret:ſed quia in libris metaphiſicalibus ad quos ſpectat determinare de ſubſtantiis ſeparatis hoc nundum probarat:uelut ibi dicit diuus tho.qr non erat illius ſpeculationis:gratia cuius ponitur ét li fortaſſe.Et ꝓfitetur diuus tho.ubi ſupra ari.hmói queſtiones ſoluiſſe certiſſime:in librisquos patet eú ſcripſiſſe ex his q̄ dicit i principio.12.me.quos libros dicit ſe uidiſſe licet nec dú in noſtrú idioma cóuerſos. Patet ergo q̧ ſeparatio aíe a corpore apud ari.nó eſt ſomniú.¶ Quartú. Sctús tho.hoc loco intellectú paſſiuú nó dicit cogitatiuá ſolú ſed totá partem ſenſitiuá ut obedit rationi:quá ari.ipe in.1.eth.uel

intellectū uel rōnem:participatiue nominat. Et ipſe auerrois infi delīū ſtudentiū xpianoꝝ deus:in ariſtotele inuenit id qđ iſti expo ſitores & xpiani & religioſi i fauo.ē fidei nō inuenerūt.Nā ſ.tho. 2.cōtra gen.ca.54.in principio iponit auerroi:ꝙ apud eū de mēte ari.hō a brutis ſpē differt.p intellectū paſſiuū qui eſt ipſa uis cogi tatiua:& clare patet hoc in.3.de aīa cō.20.ī duobus aut trib⁹ locis.

Quintū.Dicit aūt textus nō reminiſcimur: qr oīs operatio aīe hoīs quoqꝫ opatio cōſueuit dici:cū aīa aliquid hoīs ſit:ipſe etiam homo aīa ſeparata eſt:hō nō eſſentialiter quidē uerū per principa litatē:quippe unū quodqꝫ illud eē dr̄:qđ eſt in eo principale:apud ari.in libro eth̄. Et li qr deſeruit in ꝓpoſito:ut inducta diui tho. expoſitio docet.Et li paſſiuus de cogitatiua dr̄:ut patuit:licet for te iſti nō uiderint quibus in hoc parcendū eſt:qr in iuuentute ſcri pſerunt qñ nō poterant oīa uidiſſe:potuiſſent tñ eſſe ad alios reue rentiores.Ad cetera uero q̄ uidenda dicūt:patet ex dictis. ¶ Ter tius textus eſt in primo de aīa in ꝓlo.& ē tex.cō.13.qui iā ex parte citatus eſt:& nihilominus hic repetit̄:pro intellectu ſubitiendi cō textus:& ſic habet.Si quidē igitur eſt aliquid aīe operū aut paſſio num ꝓpriū cōtingit utiqꝫ ipſam ſeparari:ſi uero nullū eſt propriū ipſius:nō utiqꝫ erit ſeparabilis:ſed ſicut recto inq̄tū rectum multa accidūt:ut tangere eneā ſperam ſm punctū:nō tñ tanget ab hoc ſe paratum rectum:inſeparabile.n.ſi quidē ſemp cum quodā corpo re eſt.Hec ibi ubi.ſ.tho.elucidans illa uerba:ſed ſicut recto: ſic di cit. Si uero nō eſſet aliqua propria operatio ſeu paſſio anime :ip ſam animam a corpore ſeparari nō contingeret:ſed erit de anima ſi cut de recto.Licet enim multa accidant recto inq̄tum rectū: ſcili cet tāgere eneā ſperam ſm punctum:non tñ accidit ei niſi in ma teria:non eñ tangit rectū eneā ſperam niſi in materia. Sic erit de aīa ſi non habet propriā operationem : ꝙ licet ei multa accidant: nō tñ accidunt ei niſi in materia.hec diuus tho. Cōtextus aūt eſt in.2.de anima tex.cō.xi.ubi ſic hr̄. Quod quidē igitur nō ſit ani ma ſeparabilis a corpore.aut partes quedā ipſius ſi partibilis apta nata eſt:nō immanifeſtū eſt:quarūdam enim partium actus eſt ip ſarum:at uero ſm quaſdam nihil prohibet propter id quod nul lius corporis ſunt actus.hec ibi.Hunc autem contextum exponē tes prediti expoſitores ;dicunt ꝙ ſeparabilitas hic ſumitur pro ea

ſeparabilitate que eſt ſm eſſe :ita q eſſe unius ſit ſeparabile ab eſſe alterius:& unum in alio ſecundum rem non recipiatur:nec ambo in.3. Nec referre utrũ littera legatur de actuali ſeparatione:ut tranſlatio arabica habet:aut de potentiali:ut noſtra ſonat quia utraq ſeparatio bene infertur ex nõ eſſe actum alicuius corporis:hec iſti in forma. Qui licet poſſint intelligi ut loquantur exponendo textum ex perſona diui tho.& diui alberti:nũ ex hoc habetur primo q ſi ipſi aliter ſentiant:aut ſm ſuam expoſitionẽ ſentire deberent in ſue doctrine ruinã.habent hec duo magna luminaria cõtraria: & ulterius dico.2.q neceſſe eſt ita eſſe:ut dicunt hic:quia ſi qd accidens eſt aie corpore nõ ſubſtentatũ:nec ab illo ineſſe dependẽs: illud a ſubſiſtente ſpũ ſubſtentur oportet:&conſequenter ſubſiſtit anima & immortalis eſt:& rurſus oportet q ſi nõ dependet a corpore ſm eſſe:q nec ſm operari:niſi forte in rõne obiecti:quod nõ arguit principium operandi ;non cõe inſeparabile ut pbabitur & iſtimet cõcedunt:& ſm catholicã fidẽ concedere oportet:licet iſti de mẽte ariſ.faciant queſtionẽ:qui oppoſitũ non dixit aſſertiue & ſi diſputatiue.Imo ſi ſenſit ariſtoteles ut iſti aſtruũt:ſuã uocẽ ignoret oportet: qui animã ponit mortalẽ ut iſti dicunt & cũ hoc habere partes que nullius corporis actus ſint:& conſequẽter ſine organo operentur.Et hec de cõtextu. ¶ Quantũ uero ad textũ illud in primis aduertendũ eſt:q iſtimet exponendo textũ com.3. in.3. de anima.ſ.neceſſe eſt inqͣm oia intelligit immixtũ eſſe:ſicut dicit anaxa.ut imperet:hoc aũt eſt ut cognoſcat:intus apparens enĩ prohiberet extraneum & obſtruet:multa dicunt. ¶ Primũ.Cũ dupliciter aliqua forma dici poſſit & eſſe corporea uel ſenſibilis:primo ut in ſe quiditatiue ſit talis:ut forma ignis.2. ut etiam ſi in ſe non ſit talis.ſit tamen ex ſua natura perfectio rei ſenſibilis ſeu corporee:cum ariſtote.oſtendiſſet intellectum non habere in ſua quiditate admixtionem rei corporee:nunc oſtenditq non habet eiuſdem admixtionem in ſua actuatione:ita q nec in ſe eſt aliqua de hiis naturis:nec eſt perfectio alicuius huiuſmodi nature:& ad probandum utrunq inquiſit, medium eſt:quia intellectus eſſet determinate nature,aut determinate nature perfectio, que aliorum cognitionem prepediret:& probat eadem ratione oportere itellectũ eſſe ſeparatũ a parte corporis,& a corpore toto.Scd'm.Quia uero

eis uidebať, ꝙ iſta eoꝝ poſitionem euerterent, excogitarunt quō ſuſtinere poſſent apud Ariſtotelem intellectū & ſeparabilē a corpore & mortalē eſſe:& ſic dicunt. Tripliciter aliqua res dicitur naturalis, ſiue phyſica quiditatiue, perfectiue, & exiſtēter. Et ſimiliter tripliciter negatur eſſe phyſica; quiditatiue, perfectiue, & exiſtēter. Verbi gratia. Spera non eſt ens phyſicum quiditatiue, cū nō includat ex ſua quiditate materiā ſenſibilē: nec perfectiue: quia non eſt de ratione ſphere ꝙ perficiat materiā ſenſibilē: ſeu ſit pfectio eius: ſicut eſt de ratione anime ꝙ ſit perfectio corporis ſenſibilis: & tn̄ non dicimus ſpherā non eſſe ens phyſicū exiſtenter: quia in rerū natura inueniri nequit niſi in materia ſenſibili. Ita rē aliquā eſſe imixtam corpori; tripliciter contingit. ſ. quiditatiue, perfectiue, & exiſtēter. Et ita poteſt dici de intellectu: ſicut inſinuauit Ariſto. in pemio, ꝙ eſt ſeparatus a corpore, ſicut ſphera a natura phyſica: & quēadmodū nō repugnat ꝙ ſphera neqꝫ eſt natura phyſica, neqꝫ perfectio nature phyſice: & tamē exiſtit ſolū in phyſicis & phyce: ita poteſt eſſe ꝙ intellectus neqꝫ eſt in ſe aliqua natura corporea: neqꝫ ē pfectio alicuius nature corporee: & tn̄ nō exiſtit niſi in corpore & corporaliter. Vtrū aūt ratio Ariſto. probans illū imixtum quiditatiue, & perfectiue, probet eū immixtū exiſtēter: dicūt uideri ꝙ ſic: quia eqꝫ impeditur omniū cognitio, ſi intellectus ſit igneus. quiditatiue ſiue realiter: ut patet in guſtu amaricato: & dicunt non poſſe reſponderi niſi dicendo ꝙ intellectus impeditur de facto & per accidens in ſingulis hominibus a cognitione omnium. ſicut ſpera de facto non eſt niſi ignea & terrea: q̄uis formaliter & perfectiue ſit neutra: & ſic erit de anima ſicut de ſpera cui attribuitur tā gere rectum in puncto: & tamen nulla ſpera inuenitur tangere rectum in puncto: quia non inuenitur niſi ignea &c. Hec ex illis. Qui deinde reſpondētes ad argumentum a ſe contra ſe per iſtam ariſtotelis auctoritatem factū: ꝙ alique partes anime ſint ſeparabiles: reſpondent per dictam doctrinam: de quiditatiue perfectiue & exiſtenter traditam: dicentes ꝙ in omnibus que docuit ariſtoteles de ſeparatione intellectus poſſibilis: intendit de ſeparatione formali: quia ut ipſemet docuit non ducunt ad animam magis ſeparatam q̄ rectum. ſi ad opus proprium non uenitur. hec iſti.

¶ Ego autem dico de duobus alterum neceſſario dicendum:

aut ꝙ textus ariſtotelis iſtorũ expoſitiouem non patitur :aut ꝙ ariſtotelem oportet concedere falſa & inopinabilia. Primo enim ſm iſtũ modũ dicẽdi:oportebit philoſophie ſpeculatiue realis eẽ genera quattuor:quippe preter phiſicam mathematicam & diui. nam: oportebit de intellectu poſſibili dare aliam: quia ſm iſtos abſtrahit a materia ſenſibili quemadmodum & mathematica & non ab intelligibili:cũ ſit in corpore ſine quo nõ intelligitur:ſicut nec accidens aliquod ſine ſubiecto.2. Nam oportebit dicere accidens corporale ſm ſuam propriam quiditatem nõ pficere ſuum proprium ſuſceptiuum. quod eſt corpus ſenſibile cui dat eſſe aliquod puta eſſe intellectiuum uel aliud:& ita nõ erit de ratione ꝓprii actus eſſe in propria potentia.Et ſi dicatur ꝙ intellectus pficit id quod eſt corpus ſenſibile:ſed non inq̃tum eſt ſenſibile:ſequitur ꝙ calor nõ erit accidens uel ens phiſicum :quippe qui nõ perficit ſubſtantiam ſenſibilem ut ſic:cum in ſubiecto ſuo nullam pre ſupponat ſenſibilem qualitatem.ſed inſit ei mediante q̃titate:non enim ante calorem ineſt igni alia qualitas ſenſibilis.3. quia fateri oportebit ꝙ uirtus corporea & indiuidua ſuſcipiat formas uniuerſales & immateriales.4.quia ſequitur ꝙ intellectus poſſibilis i uniuerſali operetur ſiue intelligat:quia poſſibilis intellectus poteſt intelligere omnia:& nullus talis intellectus in particulari poteſt itelligere omnia.5.dicere oportebit ꝙ ſubſtantia intellectualis & cui inſit naturalis appetitus perpetuitatis' ſit expers & ſuo naturali deſiderio fruſtretur.Et infinita alia abſurda ſequuntur ex iſta expoſitione& poſitione:& conſequenter non eſt rationabilis.Que autẽ dicit opinio iſta de eo ꝙ eſt tripliciter ens eſſe phiſicum eſt chimera diaboli pro ueritate euertenda:& dico omne ens mundi realiter eſſe diuinum aut phiſicum.i.ſpirituale aut corporale: mathematica autem ſunt phiſica .i.accidentia corpoꝝ naturaliũ licet ꝑ intellectum conſiderari poſſint non naturaliter :dico etiam omne ens non metaphiſicum eſſe naturale quiditatiue ad hunc ſenſum ꝙ includit in aliqua ſua diffinitione materiam ſenſibilem intrinſece uel per aditamentum :cum ſit corpus uel accidens corporis. Dico ulterius ꝙ ſpera naturalis eſt ens phiſicum:licet poſſit conſiderari metaphiſice:& omne quod exiſtenter eſt ens phiſicum: eſt etiam quiditatiue:quia licet in aliqua ſui diffinitione non inclu-

dat explicite

dat explicite materiam ſenſibilem ſeu phiſicã accidens:in aliqua tamen alia includit:unde nec ipſa q̃titas ſine ſubſtantia diffinitur.

¶ Quantum ad tertium autem contra dictam poſitionem cõcluſionem oppoſitã poſiturus:aliquas alias preparatorias prelibabo. Sit ergo hec prima. Tam intellectus poſſibilis q̃ agens :apud ariſtotelẽ eſt pars.i.potentia aie rationalis.Nã de poſſibili ẽt p iſtos patet:& pars tho.abundanter contra auerroiſtas probatur de agẽte aũt probatũ eſt ſupra p.ſ.tho.& probo tripliciter. ¶ Primo.Nã ari.in.2.de aia tex.com.xi.dicit ꝙ aiam ſeparari ſm partes quaſdã nihil prohibet:propter id quod nullius corporis ſunt actus. Aut ergo iſte partes que non ſunt ſubiectiue in corpore: ſunt intellectus agens & poſſibilis:aut poſſibilis & uoluntas: aut uoluntas & intellectus agens a ſufficienti diuiſione:cũ alie potentie nõ ſint quibus ſeparatio conuenire aut credatur aut poſſit:apud quoſcũq; expoſitores.Nõ aũt poſſunt iſti reſpondere.Tertiũ quippe q intellectum poſſibilem apud ariſt.actum corporis credunt:& a fortiori uoluntatẽ:que & imperfectior & poſterior ſit oportet.Nec ſm eadem rõne. Ergo primũ dicant oportet: cõſequenter autem apud ari.uterq; intellectus potẽtia aie eſt. ¶ Scd'o probaſ idem. Nam ariſto.ratio inducta ꝙ in omni natura oportet eſſe agẽs & patiens hoc probat:quia licet propriũ agens in natura acta & mota poſſit eſſe extrinſecũ:in natura tamen libera quod intra ſit oportet:quippe nihil ab alio motum ut ſic:actui ſuo dominaſ:unde diuus tho. ſuo diuinitus rectus ingenio:ſic ari. rationem deduxit: ¶ Tertio. Nã diuus tho.2.con.gen.ca.78.hoc multis rationibus probat:quibus iſti ſui diſcipuli anteq̃ eum poſtergarent debuiſſent reſpõdere. ſupra uideatur. ¶ Secunda uterq; intellectus tam agens q̃ poſſibilis immortalis eſt & incorruptibilis : pud ariſtot. Nam de agẽte per iſtos poſitores pateat:de poſſibili autem multipliciter pbatur. Primo.Nam omnis res corruptibilis apud ariſtot.aut corpus eſt:aut uirtus in corpore:ſubſtantie enim ſpirituales aut earum accidentia apud ipſum alterationi minime ſubduntur: quippe que ſolum ſit apud contraria.Apud ipſum autem intellectus poſſibilis neq; corpus eſt nec uirtus in corpore:quippe qui nõ miſcetur corpori ut dicitur in .3.de anima tex.com.4.Ergo apud Ariſtotelem immortalis eſt & conſequenter anima rationalis. Dicunt hi poſi-

tores ꝙ non miſcetur corpori quiditatiue aut perfectiue, ſed exiſtē ter tm̄ quod nō arguit imortalitatē. Sed cōtra hoc: qr omne accidens corporeū in ſua quiditate includit corpus: cū per additamentum diffiniatur: & cōſequenter materiā ſenſibilem ſaltem in cōi. Preterea iam probatū eſt: ꝙ ad iſtam doctrinā multa abſurda ſequūtur. Et preterea ſi intellectus poſſibilis eſt in corpore: eſt i eo ut forma ſubſtantialis uel accidentalis: & ſic dat ei aliquod eſſe: & cōſequenter perficiat oportet: & cōſequenter eſt in eo perfectiue & ueraciter perficit corpus ſenſibile. Et ſi dicatur qđ corpori aſſiſtit, iā ſubſiſtit: contra iſtos. Et ſi dicatur ꝙ illud quidē perficit: ſed hoc ex quiditate ſua minime habet: hoc utiq; nihil eſt: quia forte nullū accidens habet ꝙ ex ſua quiditate perficiat corpus ſenſibile ut ſic: quicquid tamen ſit de aliis: hoc nulla ex primis qualitatibus ſenſibilibus habet: ſed facit aliquod corpus eſſe ſenſibile ut ſic: unde intellectus a corpore non erit caliditate aut ſenſu ſeparatior. ¶ Et preterea ſi intellectus eſt in corpore exiſtenter: aut ergo in toto aut in parte: non in toto quidem: quippe ad cuiuſq; partis leſionem: eius prepediretur operatio: nec ſecundū: quia idem eſſet iudicium de eo & ſenſu qui & ipſe ſenſibile corpus quiditatiue non perficit: conſequenter autē intellectus non niſi indiuidualiter reciperet. Et preterea ſi eſt in corpore exiſtenter: cum ſit ibi realiter: ſiue precedant eum qualitates ſenſibiles ſiue ſequantur: & q̄tus & extenſus: & diuiſibilis eſſet: conſequenter autē & calidus aut frigidus per ſe uel per accidens: & eiuſmodi: ſicut & ſenſus contra ariſto. 2. de aia.

¶ Scđo probatur idem. Quicquid apud ari. eſt corruptibile: etiam eſt alterabile: quia corruptio non niſi per contrarietatem ſm̄ quā alteratio inducitur. Sed intellectus poſſibilis apud ari. eſt inalterabilis: quia & impaſſibilis: patet in. 3. de anima tex. com. 5. quod de paſſione corruptiua itelligitur oportet: que abicit a ſubiecto: ut patet etiam per iſtos expoſitores: unde neq; ab excellenti intelligibili patitur: niſi per accidens ratione corporis: ut libro eodem patet. Eſt ergo incorruptibilis & cōſequenter etiam anima rationalis.

¶ Tertio. Quicquid apud ari. eſt corruptibile etiam debilitabile ſit oportet ſicut & alterabile. Intellectus aūt poſſibilis apud ari. non eſt debilitabilis: ſicut nec nr̄ uiſus & a fortiori niſi gr̄a organi: qr apud eū ſi ſenex accipiat oculū iuuenis utiq; uidebit ut iuuenis ut

dr̃ in.1.de aïa. Igitur idé ꝙ prius ſeq̄batur oportet ¶ Quarto quic-
quid a corpore é ſeparabile:ita ꝙ eſt quidé:& nõ non eſt corporis
actus:eſt immortale apud ari.quippe quod ſine corpore exiſtit inalte
rabile eſt:q̄r & immobile ex.6.phy. Intellectus aũt poſſibilis eiuſ
modi eſt:quãquidem alique aïe rationalis partes ſunt ſeparabiles.
2.de aïa tex com.xi.& iſte eſſe nequeunt niſi intellectus agens &
poſſibilis:ut in prima cõcluſione probatũ eſt.Ergo idem. ¶ Quin
to.Si apud ariſto.intellectus poſſibilis eſt mortalis,aut corpus aut
aliquid corporeũ ſit oportet:ut patuit.Neutrum uero apud eũ eſt:
quippe qui putat eum ſuper actum ſuũ flecti ut in.3. de anima pa-
tet:ꝙ nulla corporea uirtus facere põt:ut auice.docuit & experimur
Ergo idé. ¶ Sexto.Si intellectus poſſibilis apud ari.eſt in corpore
exiſtenter ut ſpera accidens corporeum ſit oportet:habẽs determi
natam naturam corpoream:cum nihil in genere ſit uel in mundo
quod in aliqua ſpecialiſſima ſpecie eſſe non oporteat:Hoc autem
falſum eſſe liquet:quia omnia nequaꝗ̃ intelligeret:ut ipſemet di-
cit in.3.de anima. Ergo idem. Sed dicitur ꝙ eſt cognoſcitiuus
omnium de ſe formaliter:ꝗ̃uis per accidens impediatur reſpectu
ſingulorum hoïm.Sed contra hoc:tum quia ſequitur ꝙ in uniuer
ſali poſſit intelligere(& loquor ex parte itelligentis & nõ obiecti)
cum omnia poſſit intelligere:& non ut eſt in ſingularibus: quod
eſt abſonum:quia actus ſunt ſuppoſitorum:tum quia natura i ſuis
operibus nõ impeditur niſi raro:& per accidens:& huiuſmodi nõ
eſt in omnibus ſed in paucioribus ſolũ. ¶ Septimo. Ná ipſe ariſt.
1.de aïa tex.82.loquens de eo intellectu quo intelligimus dici.Ra
tionabiliſſimũ eſt:hunc eẽ nobiliſſimũ & diuinũ ſm naturá. Et in
2.eiuſdé tex.com.21.dicit. Intellectus & pſpectiua potẽtia uidetur
genus alterum aïe eſſe.& hoc ſolum contingere ſeparari:ſicut ppe
tuum a corruptibili :relique aũt partes aïe manifeſtũ ex hiis ꝙ nõ
ſeparabiles ſunt. Intellectum ergo qui eſt pars anime ariſto. dicit
perpetuũ:quod ſm iſtos expoſitores de agente non põt intelligi:
quẽ apud ari.ponunt ſubſtantiá ſeparatam. Circa iſtum aũt textũ
qui contra eos euidenter concludit:ſicco pede tranſeunt. ¶ Tertia
Cõcluſio. Aïa rationalis apud ariſto.eſt immortalis. Probatur.1.
Nam omne ſubiectum perpetuorum & ïmortaliũ accidentium:
apud omnes philoſophos ppetuum & immortale eſt. Apud ariſt.
aũt rationalis aïa perpetuorũ & immortaliũ accidẽtiũ ſubiectũ eſt

ideſt intellectus agentis & poſſibilis:qui partes ſeu potētie uel acci dentia anime ſunt:ut patet per j cōcluſionem primā: & immorta- les: ut patet per ſcđam. Ergo apud ariſto.aīa rationalis īmortalis eſt.2.Nā apud ariſto.ut patet.1.de aīa tex.cō.13.ſi anima habet ope rationē propriā(itellige actu uel habilitate ſeu aptitudine)eſt ſepa rabilis a corpore:& conſequēter īmortalis actu uel aptitudine nō eñ eſt ſeparata a corpore uel apta ſeparari:niſi & eſſe apta nata ſit: unde ſi abſq; corpore operari pōt:abſq; corpore eſſe poſſit neceſſe eſt.Ipſa autē anima apud ariſt.propriū opus habet utiq; actu uel aptitudine in quo corpus partē & cōmunionem habere nō poſſit: quippe apud ipſum habet uirtutē & poteſtatem propriā in qua po tentia ſeparabilis eſt:inquit ipſe.2.de aīa tex.cō.21.& intellect⁹ imi xtus eſt corpori ſupple actu.3. de aīa tex.com.4 .& ſi ꝓpriā habet potētiā aīa propriā habeat operationē neceſſe eſt:qr cuius eſt po tentia:eius eſt & operatio:ut in libro de ſom.& uigilia ipſemet ari- aſtruxit.Ergo apud ariſtote.īmortalis ſit noſter animus oportet.

¶Tertio.Nā omnis ſubſtantia operationē ſine corpore habere na ta immortalis eſt apud omnes:nullo reclamante & ratione liquet qppe quod ſine corpore operari poteſt & ſi alterabile ē & ſine cor pore eſſe poſſit oportet:alioquin poſſibiliter operaretur quidem: nec tñ eſſet:liquet etiam idē p eam conditionalē quā ſupra ex pro logo primi de aīa ex ariſto.deduximus:ſi aīa inquit habet opera- tionem propriā cōtinget eā ſeparari:que conditionalis utiq; uera non eſſet:niſi omne tale eſſet immortale (quippe ſemper conditio nalis uera neceſſaria cū ſit uniuerſalē cathegoricā icludat oportet: Anima aūt humana apud ariſto.operationem habet ſine corpore ut in.15.de animali.ca.3.clare patet ubi ſic:mēs ſola inquit extriſe cus accedit:eaq; ſola diuina eſt:nihil enī cū eius actiōe cōicat actio corporalis.Igitur apud eum aīa rationalis immortalis ſit oportet

¶Quarto.Nā ipſe idem in primo de aia tex.com.21.intellectus in quit.i.aīa intellectiua:& ꝑſpectiua potentia.i.intellectus noſter:ui detur genus alterum aīe eſſe:alterum inꝙ ſubaudi a uegetatiua & ſenſitiua:& hoc ſolum inquit contingere ſeparari:ſicut perpetuum a corruptibili.Itē idem in.12.me.tex.cō.17.Mouētes quidē igitur inquit cauſe:uel prius facto exiſtentes:ꝙ aūt ut ratio ſimul: quādo enim ſanatur hō tunc eſt ſanitas & figura eree ſpere ſimul & erea

ſpera.Si aũt poſterius aliquid maneat perſcrutandum eſt. In quibuſdam enim nihil prohibet:ut ſi eſt anima talis:nõ omnis:ſed intellectus:omnem namq̧ impoſſibile forſan.Vbi patet q̄ cauſe mouentes ſm eum. i.efficientes ſunt effectibus priores:non autẽ forme: ſed ſunt ſimul:ut aĩa cum homine:utrum uero poſt effectum remaneat aliqua forma:dicit abſolute q̄ aliq̃ manere poſſunt: ſed non forſitan omnes: & dicit forſitan:quia hoc determinandi non erat ibi locus:ut docuit diuus tho.dicit uero q̄ alique poſſunt manere:ut ſi eſt anima talis:non omnis:ſed intellectus:ubi li ſi ſtat ꝑ quia q̃uis ſicut & de li forſitã dici poſſit.Nec prodeſt ſi dicatur q̄ omnia ibi ponuntur ſub illa conditione ſi:quippe liquet q̄ añ illã conditionem abſolute dixit:nihil prohibere:aliquã formam eẽ talem:& quod ſubditur :ut ſi ea ratiõe dicit que tacta eſt.Et ſic illum textum non.ſ.tho.modo uerum & com.intellexit(q̃uis in intellectus natura fallatur)& omnes pene expoſitores.Et hec de tertio.

¶ Quantum ad quartum preter ea que ſupra ſparſim ſoluta ſunt: unicum principale motiuũ predictorum reperi tale. Si intelligere eſt fantaſia aut non ſine fantaſia:non erit hoc ſine corpore :ut inquit ari.1.de anima.Intelligere aũt non eſt ſine fantaſmate ut patet in.3.de anima tex.com.30.&.39.Nõ eſt ergo itelligere ſine corpore conſequenter aũt nec anima.So.Ad horum itellectum illud in primis notandũ ſit:q̄ aſſumpta conditionalis licet ſit argumẽtatiue prolata ab ari.ut dictum eſt:uera tamẽ eſt ſi pariformiter & unomodo intelligatur antecedens & cõſequens.i.utrũq̧ actu: uel utrumq̧ aptitudine:ut ſit ſenſus.Si intelligere eſt fantaſia uel non eſt ſine fantaſia in actu:non eſt ſine corpore in actu ſiue non eſt ſeparatum a corpore in actu:ſi uero eſt fantaſia uel non ſine fantaſia in aptitudine:non eſt ſine corpore in aptitudine ſiue non eſt ſeparabilis a corpore.Dico aũt q̄ eſt ſine fantaſia aptitudine:licet non actu in uita iſta mortali:&ideo eſt a corpore ſeparabilis licet non hac uita durante.Vnde in aptitudine loquendo negatur minor:ſiue poſitio antecedentis.Igitur ex preciſa organi excluſione nõ infertur ſeparabilitas in actu:ſecus uero in aptitudine:quia operationi que ſine organo eſt non repugnat eſſe ſine fantaſmate cum eliciatur a ſubſtantia ſpirituali per ſe ſubſiſtente:nec dependẽte a corpore:& que conſequenter eſſe poteſt extra corpus & habet poten

tiam propriā corpori non cōem que.ſ.omnino eſſe pōt ſine cor-
pore:& conſequēter operationē ſimiliter propriā:quippe cuius eſt
potentia eius quoq; ſit operatio oportet ut dictū eſt.Eſt aūt ueriſſi-
me iſta mens ariſto.ut patet in.2.de aīa tex.cō.xi.ubi ut patuit ſic
dicit.Quod quidem igitur non ſit anima ſeparabilis a corpore,
aut partes quedam ipſius,ſi partibilis apta nata eſt,non immanifeſtū
eſt:quarundam enim partium(.ſ.corporis)actus eſt ipſarum.At uero
ſm quaſdam nihil prohibet propter id q̄ nullius corporis ſunt
actus.hec ibi.Ex quibus liquet q̄ ſunt alique partes.i.alique poten-
tie anime,que non ſunt actus alicuius partis corporis,que ſunt ſe-
parabiles,ut intellectus utercq;ut dictum eſt etiam ſi pro iſto tem-
pore nō operentur ſine corporali obiecto.Depēdere enim in ope
rando a corpore ut ab obiecto:nō tollit ſubſiſtentiā operantis nā
ſubſiſtunt bruta que nec uiſionē nec quācumq; operationē habēt
inextrinſeca a corpore ut obiecto:inde pendentē.Ex hiis aūt diſſo
nantia quedam inter uiros illuſtres aufertur.Operari.n.ſine corpo
re ut obiecto:ſine contradictiōe infert operari ſine corpore ut or-
gano:econuerſo aūt operari ſine organo corporeo:apud aliquos
non infert operari ſine corporeo obiecto:& uerū eſt ſine tali obie
cto in actu pro uita iſta:apud alios aūt operari ſine organo infert
operari ſine obiecto corporeo:&uerū eſt in aptitudine:quippe qđ
operatur ſine organo licet nō ſine obiecto corporeo:ſine organo
ſit oportet:cū operari preſupponat eſſe:quod autē ſine organo ē a
corpore non dependeat ineſſe oportet:conſequenter autem inter-
eunte corpore ſtabit:& tñ tunc non erit ocioſum ſicut nec ſubſtā-
tia queuis operabit̃ ergo ſine obiecto corporeo ſeu ſine fantaſia.
Hanc tñ diſonantiam alii aliter tollunt.Ad argumentū ergo dico
primo q̄ illam conditionalem ari.arguendo & inquirendo induc
it.dico.2.q̄ in ſenſu aliquo uera eſt:quia ſi intelligere nō eſt ſine
fantaſia in actu:non eſt ſine corpore in actu:& in aptitudine ſi in
aptitudine:ſed ex non eſſe ſine fantaſia in actu:nō infertur non eē
ſine corpore in aptitudine:actio enim que a fantaſia pēdet ſolum
ut obiecto ſine organo elicita:eſt potentie q̄ corpori nō initatur:
conſequenter autem pereunte corpore non peribit:uerum potius
in ſuo ſubiecto icorruptibili manebit,& tūc poterit eē ſine fantaſ-
mate ente.Arguitur etiā.2.ſic.Nā dictum eſt q̄ in propoſito pro-

prium & cõe triplicter dicitũt organice obiectiue & partialiter.
Si ergo proprium & cõe Primomodo capitur.ſecunda conditio
nalis non eſt neceſſaria.conſequenter autem erit falſa.ſ.ſi eſt aliqd
anime operum aut paſſionũ propriũ:continget ipſam ſeparari quia
ſtat corpus ad illã operationẽ concurrere modo.Tertio ſtat enim
ꝙ aia excludat quãcunq; partem corporis ab alicuius operationis
cõione:& tñ ſit ratio operandi toti cõpoſito primo: & ſic opera
tio & non erit ꝑ organum & erit cõis.Nõ ergo exoperari ſine or
gano:bene infertur ſeparabilitas.So. I am patet ex dictis: quia ille
tertius modus concurrendi non eſt dabilis: & ſi daretur eſſet illa
operatio cõis :primo modo ideſt organice q̃tum ad illud quod
operationem modo primo cõem facit:quod eſt ratio corporis nõ
ratio partis aut totius:ut ſupra dictũ eſt.Multa alia argumẽta fiũt
ab aliquibus que omnia ꝑ predicta ſoluuntur. Ad perrettũ reſpõ
di minime:quia de his ante eum ſcripſeram:nunc uero reſpõdere
non oportet:quia per fratrẽ Ieronimum fornariũ bachalarium:&
per fratrem bartolomeũ pi anum: fundamenta eius euerſa ſunt.Et
hec de tota iſta queſti one.

¶ Aliquas eſſe ſubſtantias intellectuales:humana
anima preſtantiores. Capitulum Sextum.

PRincipiũ aũt aliud rurſus nr̃e conſiderationis ex eo
uel maxime lubet aſſumere:ut ex uere phie pricipiis
cõtra fideles infideles xp̄ianos:qui xp̄i fidẽ minime
ea reuerẽtia qua decet cõplectuntur: expeditionẽ pa
remus:ut q̃ in diuinis lr̃is & legũt & decredunt : aut
uix credũt:ex uera phia docti credãt:& id uel in primis eẽ aliquas
ſubſtãtias q̃ intellectu uigeãt aïa hũana ꝑſtantiores.Nec.n.de itel
lectuali creatura ex pticipatione loquimut:cuiuſmodi eſt hõ:intel
lectu pollẽs ſm partẽ.i.aïam:ſed de ea q̃ eſt intellectualis cõplete
quaſi quedã pfecta & cõpleta natura ſubſiſtẽs.Qđ equidẽ multis
pũctis efficiemus illo uel maxime ſuppoſito ꝙ deus ſit: & ꝙ rerũ
cã uolũtaria ſit:qđ & theologi ac phi ꝓbant:& null⁹ niſi iſan⁹ de
credit.Quis.n.exiguo uolumine omnia probatit. Suppoſita ergo
ſint hec. ¶ Punctũ primũ.Quia nr̃a cognitio oĩs a ſenſu icipit:
q corporaliũ ẽ & corporalia nouit:hoĩes plii a pricipio de ueritate
te rerũ nãliũ cõquitẽtes:ſolã naturã corporeã capere potuerũt:adeo

ut nihil niſi corpora eſſe exiſtimarent:ēt aīam ipſam noſtram cō tra ea que monſtrauimus corpus eſſe dicētes: quos etiam ſequuti uidentur heretici manichei:deum lucem quādam eſſe corpoream īfinitis ſpaciis diſtātē rati: ſic quoq; ātropomorphite heretici:deū lineamentis humani corporis figurarunt: nihil ultra corpora eſſe putantes. Sed poſteriores philoſophi ad incorporee ſubſtantie no ticiam deuenere & horū primus anaxagoras:qui a principio aſtru ens oīa corpora fuiſſe cōmixta coactus eſt ſupra corpora aliquid immixtū & incorporeum aſtruere :quod corporalia cuncta moué do ab inuicē ea diſtingueret. illud uocans intellectum mouentem & diſtinguentē oīa quem religio & pietas chriſtiana deum uocat Plato uero ad eiuſmodi ſubſtantias incorporeas aſtruendas atq; mōſtrandas. alia uia proceſſit ꝙ.ſ. exiſtimarit neceſſe fore ut ante omne participans ipſo eſſe:aliquid eēt abſtractius participatū:cōſe quenter uero cū omnia corpora ſenſibilia ea participent q̄ de ipſis predicantur naturas.ſ. generū ac ſpecierum:& aliorum que de ipſis uniuerſaliter dicuntur:ſicut ſocrates participat naturam hoīs (neq; em̄ in ſocrate eſt oīs humanitas ſed pars una humanitatis) equus iſte naturā equi:& hic ceruus naturam cerui:etiam oīum huiuſmo di rerum naturas ſiue ſpecies poſuit plato a ſenſibilibus abſtractas ſubſiſtere:& has ſubſtantias ſeparatas noīabat. Ariſto. uero ad idē ſubſtantias.ſ. incorporeas aſtruendas proceſſit ex motus celeſtis ꝑ petuitate. Oportet.n. celeſtis motus (ſicut & actionū omnium ac motionū) aliquē finem eſſe:qui equidem finis ſi non ſemper mō uno ſe habeat:ſed uel per ſe uel per accidens moueatur illū celeſtē motum nō ſemper uniformiter ſe habere neceſſe eſt: nā etiam id uidemus ꝙ motus naturalis grauiū & leuium intenditur cū fini.i. loco proprio uicinatur:aliter.ſ. ſe habente fine motus q̄ prius: pro pter maiorem uel minorem propinquitatē ad mobile quod mo uetur. In motibus autem celeſtiū corporū uniformitatē ſemp ob ſeruari perſpicuum eſt:(unde & aſtronomi ꝑ millia annorum ante enunciare poſſunt futuras ecclypſes) ex qua etiam ꝑpetuitatē hu ius motus ari. argumentatus eſt. Oportebat igitur eum aſtruere fi nem huiuſmodi motus nec per ſe nec per accidens moueri poſſe: conſeqnenter autem illum non eſſe corpus:qđ ſemp eſt mobile. Igitur ei neceſſarium fuit aſtruere ſubſtantiam aliquam omnino

a corpore ſeparatāq́ reſpectu celeſtis mot⁹ finis eſſet:& gr̄a cuius.
¶ Punctum ſecundū. Tres aūt iam dicte poſitiões in hoc diffide-
re uidentur:ꝙ anaxagoram quidem ſm principia ab eo ſuppoſita
unicam immaterialem ſubſtantiam aſſeuerare oportuit. Platoni
autem multas ponere incumbebat:& inuicem ordinatas:ſaltē ad
numerum & ordinē ſenſibiliū ſpecierū quas abſtractas aſtruebat:
quicquid de generibus aut aliquibus tranſcendentibus dicat. Po-
ſuit.n.primū abſtractum quod eſſentialiter:& unum & bonū eſſet:
& conſequenter diuerſos ordines intelligibiliū, ut etiam dicetur.
Ariſto.quoq; ideo poſuit plures ꝙ in celo appareant multi motus
apud eū ꝑpetui & uniformes:cuiuſlibet aūt mot⁹ eiuſmodi oportet
eē aliquē finē propriū, qui ſubſtantia eſt incorporea, ut patuit:cō
ſequenter autem neceſſe fuit eum ponere multas ſubſtantias īcor
poreas ordinatas ſm numerum & ordinem celeſtium motuū:nec
exceſſit ultra:quippe qui in ſuis philoſophicis documentis hoc ha
buerit propriū:a manifeſtis minime diſcedere. Sed iſte uie treſtriū
philoſophorum, chriſtiane pietati nō ſunt multū accōmode:quip
pe qui nec cum anaxagora ſenſibilium mixtionem ponimus: nec
uniuerſalium realem abſtractionem cū platone, nec celeſtis mot⁹
eternam perpetuitatem:cum ariſtotele & conſequenter ad mani-
feſtationem inſtituti noſtri, aliis uiis incedamus oportet.
¶ Punctum tertiū. Oſtenſuri ergo ſumus ex diuina prouidentia:
(q̄ rebus oībus ꝑfectionē ſm eaꝝ modū optime aſſignauit) conſe
quens fuiſſe ꝙ quedā ſubſtantie intellectuales crearentur:in ſūmo
rerum uertice conſtitute. Primo. Nā tunc effectus maxime perfe-
ctus eſt, quando redierit in ſuum principium, unde & figurarum ꝑ
fectiſſima circulus eſt, & motuum omniū qui circularis eſt, ꝙ in
his ad principium redeatur. Redeūt uero ad ſuum principium, &
ſingule & omnes creature ea ratione qua principii ſui ſimilitudi-
nem attingunt ſm eſſe ſuum ſuāq; naturam quod in quadam aſſi
milatione eſt, in qua perfectionē nāciſcuntur ſicut & oēs effectus
perfectos dixeris ubi cauſa agenti ſimilantur:ut ignis igni, & hō
homini generanti:& domus arti edificatorie. Cum igitur diuinus
intellectus & uolūtas ꝑductarum creaturaꝝ principiū ſit:(ſicut &
oīm artificatoꝝ intellect⁹ & uolūtas artificis) deus.n.mūdū fecit:
& nō niſi uolēs ut artifex:ad uniuerſi ex creaturis cōſtituti ꝑfectio

nem neceſſariũ fuit aliquas eẽ intellectuales in ĩtellectuali nã deo cõſimiles.¶ Secundo.Supra pfectionẽ primã in rebus addit pfectio ſecũda,quippe due perfectiones finite aliquid plus ſunt opor tet q̃ altera tm̃.Sicut aũt ad perfectionẽ primã rei eſſe eius & natu ra cõcurrit:ſic rei operatio ad ſecũdã.Igitur ad cõſumationẽ uni uerſi pfecti:eẽ aliquas creaturas oportuit:q̃ redirẽt in deũ,nedum nature uerũetiã operatiõi ſimilime:q̃ equidẽ aliter q̃ per actũ intel lectus & uolũtatis eſſe non põt:quippe nec deus aliter erga ſeipm operatur.Igitur ad optimã pfectionem uniuerſi,oportuit aliquas eſſe creaturas intellectuales.Tertio .Ad hoc ut pfecte diuine boni tatis repreſentatio per creaturas eſſet,non ſolũ ꝙ res bone fierent. uerũetiam ꝙ ad alioꝝ bonitatem agerẽt oportuit:quippe & deus & bonus eſt & aliis bonitatẽ largitur. Perfecte aũt aliquid alicui in agendo ſimilatur,qñ non modo eadẽ eſt ſpẽs actionis, uerum etiã idem modus agendi.Ad ſummã igitur reꝝ perfectionẽ:opor tunum fuit, ut creature eſſent alique q̃ agerent eomodo quo deꝰ qui per intellectũ & uoluntatẽ agit:ut dictũ eſt.Quarto.Similitu do effectus ad eã cauſam quã efficientẽ dicunt:in ipſa forma effe ctus cõſiſtit,q̃ in agente preeſt:agit.n.omne agẽs ſimile in ea for ma qua agit. Hec aũt agentis forma plerũq; in effectu ipſo eque & in eadẽ natura.ut in agente erat recipitur:ut cũ ignis ignem & homo hoiem generat:plerũq; uero recipitur mõ longe inferiore: ſicut domus q̃ in mente artificis intelligibiliter exiſtens quid ſpi rituale eſt,& tñ in rebus materialibus materialiter recipitur:uideli cet in lignis lapidibus & cemento.Igitur uniuerſi ſumma pfectio id exquirit:ut non mõ ſm ſecundã uerũetiã ſm primã aſſimilatio nem creature deũ imitentur.Forma aũt qua deus creaturã efficit, forma eſt intelligibilis ſeu intellectualis eius cõceptio:eſt.n. agẽs p intellectũ ut dictũ eſt.Ad ſummã igit uniuerſi pfectionẽ:creatu ras aliquas eẽ neceſſe ẽ:in qbus ſm ſe forma diuini ĩtellectꝰ & ex primatur & imprimat q̃d eſt eas eẽ natura intellectuales. Quinto Ad efficiendum creaturas deũ mouet aliud nihil niſi ſua bonitas quã rebus aliis cõicare ſtatuit:per modũ aſſimilationis ad ipſum quippe qui in agendo finẽ aliũ q̃ ſeipſum qui ſua bonitas eſt habe re nequit:alioquin aliquid foret eo nobilius.Inuenit aũt unius ſi militudo i alio dupliciter;& quidẽ in primis q̃tũ ad eẽ nature ceu

ſimilitudo caloris ignis in re eſt ignita p illũ:deinde uero ſm cognitionẽ:ueluti eſt ſimilitudo ignis i uiſu aut tactu:ut igiẛ diuina ſimilitudo i reb⁹ pfecte ſit modis poſſibilibus,diuinã bonitatẽ rebus modis p̃dictis duobus cõicari oportuit.ſ.in eſſendo & cognoſcendo.Eã uero cognoſcere ſol⁹ intellect⁹ põt:quippe q̃ ſub ſenſu nõ cadat. Igiẛ creaturas intellectuales eẽ neceſſe fuit.Sexto. In oibus q̃ decẽter ordinata ſũt:hitudo ſcd'oꝝ ad ultima imitraẛ hitudinẽ primi ad oĩa ſecũda & ultima:licet qñq; deficiẽter. Deus aũt oẽs in ſe creaturas cõprehẽdit(quippe q̃ ſit prima cã uirtute continens oẽs eff ctus)& hoc in corporalibus creaturis repreſentaẛ & oñditur l cet p aliũ modũ:q̃nquidẽ ſemp corpus ſuperius inferi⁹ cõtinet & cõprehẽdit:nõ ſm extẽſionẽ q̃titatis:cum creaturas oẽs deus mõ ſimpliciore & minime q̃titatis cõtineat:ut igiẛ nec i hoc mõ ſimpliciter cõtinẽdi,dei imitatio deeſſet creaturis,creature intellectuales facte ſunt:q̃ corporales cõtinerẽt:nõ quidẽ extẽſione q̃titatiua:uerũ p intelligibilẽ modũ:quippe qđ intelligiẛ in intelligente ẽ & eius intellectuali opatione cõprehendiẛ. Sic ergo liquet ſupra aĩam hũanam eẽ aliquas ſubſtãtias intellectuales:quas phi intelligentias:diuine lr̃e angelos uocãt.i. nuncios:ꝙ nobis.ſ. ãnũcient diuina. ¶ Punctũ quartũ.Ex dictis uero iã oſtẽdi poſſet:nullã ſubſtantiã ex toto intellectualẽ eẽ corpus.¶ Primo. Nullũ.n.corpus (ea ratione qua corpus:ſecus ut cã effectiua)aliud cõtinet niſi q̃titatiua mẽſuratione:unde & ſe toto aliquid totũ continet:& partẽ parte: maiorẽ quidẽ maiore:& minorẽ minore. At uero intellectus non comprehẽdit rem intellectã eiuſmodi q̃titatiua cõmenſuratione:cũ ſe toto intelligat & cõprehẽdat totum& partẽ,maiora quoq; in q̃titate:& minora. Igitur nulla ſubſtantia ex toto intelligẽs eſt corp⁹. ¶ Scd'o.Corpus nullũ corporis alteriſubſtãtialẽ formã põt excipere:niſi interueniẽte corruptione ſuam perdiderit:ut experimenta teſtãtur. Intellectus aũt ex eo ꝙ corporum omnium formas exceperit:corrumpitur minime.uerũ perficiẛ tur magis:intelligẽdo.n.pficitur:intelligit aũt ex eo uel maxime ꝙ in ſe intellectoꝝ formas excipiat. Igitur ſequitur idẽ quod priore rõne.¶ Tertio. Indiuiduoꝝ eiuſdẽ ſpeciei diuerſitatis principiũ eſt diuiſio q̃titatiua materie:hui⁹.n.ignis forma ab ignis illius forma nõ alia ratione ſecernitur, niſi ꝙ ſint in diuerſis partibus per

quas materia diuiſa eſt. Haud dubiū diuiſione q̄titatis ſolius ſine qua materia utiq; indiuiſibilis eſt. Quod aūt recipitur in corpore ſm q̄titatis diuiſionē recipiatur oportet. Ergo forma nō recipitur in corpore niſi ut indiuiduata. Si igitur itellectus eſſet corpus: formę rerū intelligibiles in eo minime reciperenť, niſi ut indiuiduatę. Intelligit uero intellectus res p rerꝫ formas apud ſe habitas. Nō ergo itelligeret uniuerſalia, ſed particularia ſola, quod falſum experimur. Ergo idem. ¶ Quarto. Secundū ſuā ſpeciē ſolam agit oē agens, quippe cuilibet agenti ſua forma a qua ſpeciē nāciſciť, eſt agendi principiū. Igitur ſi intellectus corpus eſt, intellectus operatio ordinē corpoꝝ non excedit. Igitur ſola corpora intelligat neceſſe eſt, cuius oppoſitū experimur in nobis, qui nō ſumus intellectus, ſed habemus intellectū. i. animam intellectiuam. Ergo idē ¶ Quinto. Si ſubſtātia intellectus ē corpus, aut finitū igiť aut infinitum corpus ſit oportet. Nō aūt erit corpus infinitū, quippe tale eſſe nō poſſe actu, in phiſicis oſtēſum eſt, & nos ſupponamus. Igitur ſi corpus eſt, corpus finitū eſt. Hoc non eſſe impoſſibile uel ex hoc pateat, ꝙ in nullo finito corpore infinita potētia eē pōt, ut ēt in phiſicis demōſtratū eſt: potētia uero intellecꝰ quodāmō infinita ē, quippe q infinitū intelligat numeroꝝ ſpēs ſemp augendo: & ſimiliter figurarū ac ꝑportionū, uniuerſale quoq; cognoſcit puta hoiem uel animal, qđ ſm ſuū ambitū uirtute infinitū eſt, quippe quod infinita indiuidua ſub ſe cōtinere poſſit. Ergo ſubſtātia intellectualis corpus nō eſt. ¶ Sexto. Impoſſibile ē duo corpora in iuicem ſe cōcludere & cōtinere, quippe cōtinens ſemp cōtentū excedat oportet. Duo uero intellecꝰ ſe inuicē continēt & cōprehendūt quippe qui ſeinuicē intelligūt. Ergo idē. ¶ Septimo Nullius corporis actio ſup agens ipm̄ reflecti pōt oſtēſum ē. n. in phiſicis nullum corpus a ſeipſo moueri niſi forte ſm partē: ita uidelicet ꝙ una pars eius mouēs ſit, & alia mota. Intellectus uero ſupra ſeipm̄ agēdo reflectiť, quippe qui ſeipm̄ nō ſm partē modo: uerūetiā ſm totum itelligat. Ergo idē. ¶ Octauo. Actio corpis ad actionē aliquā minime terminať: ſicut nec motus ad motū: ut in phiſicis probatū eſt. Actio ŭō ſubſtātie intelligentis, ad actionē terminari pōt q̄ppe intellectus ſicut rē intelligit, ita & ſe intelligere utiq; intelligit: & ſe intelligere, ipſum intelligere, & ſic in infinitū. Vnde ſuſtantiam

ex toto ītelligentē eſſe corpus īpoſſibile ē. Que uero habet partē
ītellectiuā,& partē nō intellectiuā,ut hō:corpus utiq; eſſe pōt.

ℭ Aliquas eē ſubſtātias intellectuales īcorporeas. Capi. Vii

ET ſi uero ex dictis iā haberi poteſt aliquas eſſe ſubſtā-
tias intellectuales:omnino incorporeas:quas plīi ītel
ligentias,chriſtiana uero pietas angelos dicit:id tamē
clarius ex ſequentibus punctis eluceſcet.

ℭ Primū. Nulla ſubſtantia intellectualis alteri corpo
ri elementari uniri ut forma pōt:q̄ humano. Notanter dicitur ele
mentari,quatenus a celeſtibus preſeruemur:de quibus an animas
habeant,ut ſol luna & uniuerſaliter aſtra:dubitatio & īter plios:&
inter ipſos theologos fideles extitit:quā equidem queſtionē con-
ſulte pretereo ꝙ noſtro inſtituto nihil attinet. Notanter etiā dici-
tur ut forma,ꝓpterea ꝙ aliud ſit eſſe motorē,atq; aliud eē formā
unde qui celeſtia corpora ab intelligentia animali formaliter ne-
gant,admittunt tñ intelligentiam etiam eis uniri ut motorē mo-
bili & equidē naturaliter proportionato,& cōmenſurato ac pro-
prio. Sic ergo pñs punctum deducitur philoſophice. Si enim na
tura intellectualis alteri corpori elementari q̄ humano unitur,ut
forma:utiq; aut mixto aut ſimplici uniatur oportet:cum inter hec
mediū ſit nullum. Non pōt aūt uniri mixto quia illud a toto ſuo
genere oporteret eſſe cōplexionis maxime tēperate īter omnia mi
xta:cū talia cernamus tanto nobiliores formas ſortiri:q̄to magis
ad cōplexionis temperamentum attingunt: conſequenter autem
quod formam nobiliſſimā utpote ſubſtantiam intellectualē nan-
ciſcitur:tēperatiſſimum ſit oportet:unde etiā uidemus carnis mo
litiem & tactus bonitatem:equalitati cōplexionis atteſtātia:ſigna
eſſe bonitatis ītellectus. Complexio uero maxime equalitatis una
tantum ſit oportet:& ea eſt que humano corpori cōgruit. Igitur
ſi intellectualis ſubſtantia alicui corpori mixto uniatur,illud eiuſ
dem nature cum humano corpore ſit oportet, forma quoq; eius
neceſſario eiuſdem nature erit cū humana anima:& conſequenter
inter hoīem & animal illud differentia ſpecifica minime erit. Si
militer āt neq; corpori ſimplici,puta uni quattuor elemētoꝝ,uni
ri pōt intellectualis ſubſtantia. Primo. Nā unūquodq; corpus eiu

modi & in toto & in partibus ſimile eſt; eiuſdē. n. nature ac ſpēi: totus aer & pars aeris ē: & tota aqua & aque pars: habet. n. eundē motū & itidē de aliis ē. Similibus aūt mobilibus & motib⁹: ſimiles forme debenť. Si igitur dictoꝝ corpoꝝ aliqua pars animata ſit aīa itellectuali. puta aeris: aer totus oēſq; aeris partes eadē ratiōe ea aīa erunt animata. Hoc aūt manifeſte & plane falſum eſt, nulla. n. operatio uitalis in aeris aut alterius elemēti partibus apparet. Nō igiť alicui parti aeris uel ſimiliū corpoꝝ: ſubſtantia intellectualis unitur ut forma. ⁋ Secūdo. Si alicui corpoꝝ ſimpliciū ſubſtantia aliqua intellectualis unitur ut forma, aut intellectū tm̄ habebit aut etiā potētias alias, puta ſenſiuas aut nutritiuas, ut in hoīe liquet. Et eqaidē ſi intellectū tantū mō habet: corpori fruſtra uniať oportet oīs. n. forma corporis aliquā habet operationē ꝓpriā p corpus intellectus aūt nullā habet operationē ad corp⁹ ptinentē: niſi ſm ꝙ mouet corpus: itelligere. n. nō eſt operatio talis q̄ p corpus expleatur ut ꝓbat ari. 3. de aīa: & pari rōne etiā uelle, elementoꝝ etiā motus ſunt a mouentibus naturalibus. i. generātibus: nec mouent ſeipſa, unde ꝓpter eoꝝ motū ea eſſe aīata non oportet. Si uero dicta ſubſtātia habet ēt alias potentias aīe: cū partes ille aliquorū organorū partes ſint, oportebit in partibus elementoꝝ diuerſitatem organoꝝ eſſe, quod ſenſui & ſimplicitati eoꝝ utiq; repugnat. Nō ergo ſubſtātia intellectualis alicui elemēto aut eius partibus uniri pōt. ⁋ Tertio. Quanto aliquod corpus eſt propinqui⁹ materie prime, tanto eſt ignobilius: quippe quod magis in potētia & minus ī actu cōpleto ſit. Elemēta aūt ipſa: materie prime ſunt ꝓpioa q̄ mixta corpa, cū & ipſa ſint mixtorū corpoꝝ materia prima. Sūt igiť elementoꝝ corpora ſm ſpeciē ſuā ignobiliora corporibus mixtis Cū ergo nobilioris corpis nobilior forma ſit oporteat: īpoſſibile eſt formaꝝ nobiliſſimā aīam. ſ. intellectualē elementoꝝ corporibus uniri. ⁋ Quarto. Si corpora elementoꝝ aut eorum partes aliq̄ nobiliſſimis animabus q̄ ſunt intellectuales aīe, animata forēt q̄to aliqua corpora elementis uiciniora ſunt propinquiora quoq; ad uitam ſint oportet: q̄ eſt ab anima. Hoc uero minime apparet: uerum contrarium magis: nā plante minus hn̄t de uita q̄ bruta: cū tn̄ elemento terre uiciniores ſint: mineralia quoq; q̄ adhuc ꝓpiora ſunt de uita hn̄t nihil. Nō igitur ſubſtantia intellectualis aut elemento

aut parti elementi unit̃. ¶ Quīto. Nā oīm uiuētium corruptibiliū uita:p cōtrarietatis excellentiā corrūpat̃ oportet:bruta.n. & plante ab excellēti calido & frigido humido ac ſicco mortificāt̃. In corporibus uero elemētoꝝ harū contrarietatū excellētie pcipue ſunt. Impoſſibile igit̃ ē in eis eē uitā & cōſequēter intellectualē ſubſtātiā eis eſſe unitā eomō quo forma. ¶ Sexto. Elemēta & ſi ſm totū ſūt icorruptibilia:partes tñ ſingule corruptibiles ſunt:utpote q̄ cōtrarietati ſubiecte ſint. Igit̃ ſi he partes ſubſtātias cognoſcētes hñt unitas, maxime uidet̃ eis cōpetere uis diſcretiua corrūpentiū: que equidē ſenſus tactus ē:q calidi & frigidi:ac ſimiliū cōtrarietatū diſcretiu⁹ ē:propter qđ ēt quaſi neceſſarius ut a corruptione pſeruet oībus animalibus adeſt. Hūc aūt ſenſum ineē corpori ſimplici impoſſibile utiqꝫ ſit oportet:cū organū tactis oporteat cōtrarietatib⁹ actu carere:& ſi nō potētia quod ſolū in mixtis tēperatis cōtingit Igit̃ īpoſſibile dixeris aliquas elemētoꝝ partes aīatas fore aīa cognitiua nedū intellectiua. ¶ Septimo. Cū ē corpus uiuēs aliquo mō ſm aīam localiter moueat̃ oportet:nā corpora celeſtia ſi tñ aīata ſunt circulariter rotata mouent̃:aīalia uero pfecta motu pgreſſiuo oſtrea uero & ſimilia motu dilatationis & cōſtrictiōis:plāte quoqꝫ motu augmēti & decrementi quod ē utcūqꝫ localiter moueri. Sed in elemētis motus q ſit ab aīa apparet nullus:ſed naturalis tm̄mō ſurſum uel deorſum :aut circularis q̄tū ad ignē aut aerē attinet: q̄ ex celi motu & ipſa rotantur, Nō ſunt igitur corpora uiuentia.

¶ Pūctū ſecūdū. Si uero dicat̃ ꝙ ſubſtātia ītellectualis:& ſi elemēto uel pti ei⁹ nō unit̃ ut forma:unit̃ tñ ut motor:ꝓprius & cōnaturalis eomō quo ītelligētie corpib⁹ celeſtib⁹ uniunt̃:ut īfra pbabit̃. Primū qdē in aere hoc dici īpoſſibile ē. Nā cū pars aeris p ſeipm terminabilis nō ſit:nō pōt ps eius aliq̄ determinata motū ꝓpriū hr̄e gr̄a cui⁹ rei ītellectualis ſubſtātia illā motura iūgat̃. Et ꝑterea ſi qua ſubſtātia ītellectualis unit̃ alicui corpi nāliter:ſicut motor ꝓprio mobili:oportet ſubſtātie illi⁹ uirtutē motiuā limitari ad corp⁹ mobile cui nāliter unit̃. nā cuiuſlibet motoris ꝓprii uirtus in mouēdo ꝓpriū mobile nō excedit:alioquin nā operādo ſuper effluerer faciēdo p maius quod eque bñ pōt facere p minus. Ridiculū aūt uidet̃ dicere:uirtutē cuiuſqꝫ ſubſtātie intellectualis aliquā determinatā partē alicui⁹ elemēti aut corp⁹ mixtū in mouēdo nō

excedere. Non ergo dicendú uidetur ꝙ aliqua ſubſtantia ītellectua
lis uniatur alicui corpori elemētari, aut ſimplici aut mixto natura
liter: ut motor niſi etiá ſibi uniatur ut forma. Preterea motus cor-
poris elementaris ex aliis principiis cauſari poteſt: ꝗ ex ſubſtantia
intellectuali. Igitur ſuperfluū eſſet grā motuū hmōi ſubſtatias in
tellectuales corporib⁹ elemētaribus naturaliter uniri. Ex hiis uero
correlarie liceat inferre, falſam eē opinionē apuleii: & quorúdam
platonicoꝝ qui dixerunt demonia eſſe aīalia corpore aerea: mēte
rationalia aīo paſſiua tpe eterna: falſam quoqꝫ itidē eſſe quorúdá
gentiliū ſententiá, ꝙ elementa ſint animata, ac perinde more deo
rum colenda: falſam itidem eē opinionē dicentiū angelos & de-
mones hrē corpora naturaliter unita: ꝗ quidē corpora de natura
eſſe ſuperioꝝ uel inferioꝝ elementorum aſtruebant.

¶ Punctum tertiū. Sunt ergo alique ſubſtantie ītellectuales cor
poribus nō unite, quas intelligētias uel angelos dicūt ſiue bonos
ſiue malos, ut uero xp̄iani qui theologis minus ꝗ philoſophis cre
dunt erubeſcāt; rationē ari. ad hoc probandum ultimo loco relin
quentes, id ex ſacris theologis aſtruamus, ut hoꝝ rōnes ꝗtum nu
mero & uirtute ariſtotelice preſtēt, quiſqꝫ uel rudis intelligat.

¶ Arguitur ergo ſic. Primo. Ná quod ſupra alias oſtēſum ē: & nūc
ab omnibus eſt cōfeſſum. ſupponētes: uidelicet ꝙ deſtructis cor-
poribus humanis ſubſtātia intellectualis quaſi ppetua maneat, ſic
proceditur. Nā ſi ſubſtātia intellectus. ꝗ remanet una ſit oīm (ſicut
quidá. i. auerroes & auerroiſte dicunt aut uerius fingūt) neceſſario
ſequitur eá ſm ſuū eſſe a corpore eſſe ſeparatā, ſicqꝫ noſtra intētio
ſtabilita eſt: ꝙ. ſ. aliqua ītellectualis ſubſtātia. ſine corpore ſubſiſtat
At uero ſi corporibus deſtructis plures intellectiue aīe manēt, ali
quibus ſubſtātiis intellectualibus, ſine corpore ſubſiſtere cōueniat
oportet: p̄ſertim cū aīam de corpore tranſire ad corpus: alias oſtēſū
eſt & nūc ſupponat eē īpoſſibile. Nō tn̄ aīab⁹ cōuenit p ſe ea ſubſi
ſtētia quá hn̄t a corpe ſeparate: ſed p accidēs tm̄, cū naturaliter ſint
corpoꝝ forme & naturaliter appetát eē in corpore ut experimur
& pbat rō, quippe oīs pars in ſuo toto eſſe cupit. Vn̄ hinc natura-
li rōe ēt ad futurā reſurrectionē argumētamur, quaſi. ſ. eſſe aīe ex-
tra corpus cū ſit cōtra naturam nō poſſit eſſe perpetuū. Cum autē
eo ꝙ eſt per accidēs, prius ſit id quod eſt p ſe oporteat: etiá alique
ſubſtātie

ſubſtantie ſeparate aiabus priores p ſe ſeparate ſint oportet. ¶ Secūdo. Quicqd de ratione gn̄is ē:puta aialis de rōne quoq; ſpēi ſit oportet,puta hoīs,nō tñ econtra de rōne gn̄is eſt quicquid ē de rōne ſpēi:ſicut rōnale de ratione eſt hoīs:nō aūt aīalis. Quicquid uero eſt de rōne ſpēi & nō gn̄is:ut rationale:nō eſt neceſſe oībus ſpēbus generis ineſſe.multe.n.ſunt brutoꝝ ſeu irrationabiliū animalium ſpecies.Subſtantie aūt intellectuali cōuenit ſm ſuū genꝰ ꝙ ſit per ſe ſubſiſtens,cū habeat p ſe operationē.i. intelligere:qd nullū habet organū corporale p qd expleat: imo oportet ab oī corpore eē denudatū:alioquin intelligere nequiret oīa corpora: ut deducit ari.ſicut nec pupilla uideret oēs colores ſi aliquē haberet innatū.De ratione uero rei p ſe ſubſiſtētis nō eſt ꝙ alteri uniat alioquin oīs ſubſtātia corporea in ſpē cōpleta uniret alteri:ad cōſtituendā aliā in infinitū:qd eſt inſanire.Nō eſt igit de rōne ſubſtantie intellectualis ſm ſuū genus ꝙ ſit corpori unita:& ſi hoc ſit de ratione alicuius ſubſtantie intellectualis q̄ eſt aīa. Sunt igitur aliq̄ ſubſtātie intellectuales corporibus nō unite. ¶ Tertio. Nam ſuperior in ſuo ultimo ſemp inferiorē cōtingit in eius ſupremo, ſicut & in corporibus integrātibus mundū ſuperficies cōcaua ſuperioris & cōuexa inferioris adeo ſe cōtingunt ꝙ mathematice ſiue ſitu,ſūt una:phiſice tñ ſiue ſubiecto ſunt due.Natura aūt itellectualis ē corporali ſuperior:& eā cōtingit ſm aliquā partē ſui q̄ eſt aīa rationalis.Oportet igitur ꝙ queadmodū corpus pfectū rationali uel intellectiua aia in genere corpoꝝ ſupremū eſt:ita aīa rationalis:q̄ unitur corpori in gn̄e ſuſtātiarū intellectualiū infima ſit.Sūt igitur alique intellectuales ſubſtātie,nō unite corporibus,ſuperiores aīa ſm ordinē nature. ¶ Quarto. Si quid i genere quopiā iperfectū inuenitur:ante illud in gn̄e eodē nature ordine aliquid perfectū ſit oportet:perfectū.n.imperfecto natura prius eſt:qr hoc indiuiduum quod modo generatur puta bos aut equus uel homo: prius imperfectū ſit,deinde uero perfectum:in quolibet tñ genere horum oportet imperfecta a perfectis oriri,non ecōtra: Unde ſimpliciter perfecta ſunt priora & actus prior potentia ut patet in.10. meta.Forme aūt q̄ ſunt in materiis :actus iperfecti ſunt: quippe q̄ nō habeāt eſſe cōpletum.Sunt igitur alique forme que ſunt actus completi per ſe ſubſiſtentes in completo eſſe uel ſpecie. Omnis

uero forma per ſe abſq; materia ſubſiſtés & ſubſtātia intellectualis:immunitas.n.materie cōfert eſſe intelligibile cuius ſignum eſt quia unūquodq; eſt cognitiuū magis uel minus ſm remotionem a materia unde maxime materialia nō cognoſcunt uel elementa mineralia & plante:& cōſequenter q̈ eſt in ſummo gradu immaterialitatis:ut qr eſt immateriale in ſummo gradu cognitionis q eſt intellectiuū eſſe ſit oportet,ſm regulā logicalem:ſicut ſic adſic & magis ad magis,ita9 maxime ad maxime.Sunt ergo alique ſubſtantie intellectuales corporibus non unite. ⁋ Quinto.Subſtātia ſine quantitate eſſe pōt:& ſi non econtra: ſubſtantia.n. aliorū generum prima eſt tēpore ratione & cognitione apud phos. Nulla aūt ſubſtantia corporea eſt ſine quantitate. Poſſunt igitur quedā eſſe in genere ſubſtātie abſq; corpore omnino.Oēs aūt nature poſſibiles in rerum ordine inueniuntur,aliter.n.uniuerſum imperfectum eſſet,in ſempiternis etiā non differt eſſe & poſſe.Sunt igitur alique ſubſtantie abſq; corporibus ſubſiſtentes poſt primam que deus eſt,qui in genere non eſt:ut per ſe cōfeſſum eſt. & ſupra animam que corpori unita eſt ⁋ Sexto.Si ex duobus aliquibus inuenitur aliquid cōpoſitum & alterū eorū inuenitur per ſe, quod eſt minus perfectum:etiā reliquum quod eſt pfectius ,& reliquo minus egens per ſe inueniatur neceſſe eſt. Inuenitur aūt aliqua ſubſtantia cōpoſita ex ſubſtantia intellectuali & corpore, ut per ſe de homine patet:corpus aūt inuenitur per ſe ſine natura intellectuali ſicut in brutis ac plantis,& in omnibus inferioribus corporibus. Igitur multo fortius ſubſtantie intellectuales corporibus non unite:inueniantur oportet.⁋ Septimo.Subſtantiā rei ſue operationi proportionatā eē neceſſe ē:q̈ operatio rei actus ſit & bonū ſubſtātie operantis:maximeq; ea quā immanentem uocant:actus enim in ſuſceptiuo diſpoſito & cōuenienti ſit oportet. Subſtantie autē intellectualis operatio propria intelligere eſt,ut cōfeſſum eſt. Igitur intellectualē ſubſtantiā talem eſſe oportet:que dicte operationi congruat.Intelligere autē cū operatio ſit per organū corporeū nō exercita(nullus.n.phus aut medicus unq̄ potuit intellectui organum deſignare:ſed ſolū fantaſie & ceteris ſenſibus) nō indiget corpore niſi ea ratione q̈ intelligibilia a ſenſibilibus ſumunt :ois enim noſtra cognitio a ſenſibus proficiſcitur ari.& experiētia do

centibus.Hic aũt modus intelligendi impfectus eſt:pfectus.n.eſt: ut ea intelligantur q̃ ſm ſuã naturã intelligibilia ſunt: ꝙ uero nõ intelligant niſi ea q̃ ſm ſe intelligibilia nõ ſunt;ſed fiunt intelligibilia p intellectum accipientẽ ac abſtrahentẽ a ſenſibus :imperfectiſſimus modus intelligendi eſt. Si igitur ante omne imperfectũ in quolibet genere oportet eſſe pfectum aliquod:ut probatũ eſt: oportet añ aĩas humanas intelligẽtes p dictũ impfectũ modum: aliquas eẽ itellectuales ſubſtãtias q̃ ea itelligant,q̃ ſm ſe itelligibilia ſunt,a ſenſibus cognitionẽ minime capiẽtes:ac per hoc oĩno a corporib⁹ſeparatas. ¶ Octauo ac ultimo argumentatur p rationem ariſto.Nam ipſe.12.me.tex.cõ.43.ſic argumentatur.Motum continuum regularem & q̃tum in ſe eſt indeficientẽ oportet eſſe a motore qui nec per ſe nec per accidens moueatur :propter ea.n. motus animalium non eſt perpetuus quia mouens .i.aĩa per accidens mouetur moto corpore:& cõſequenter mouẽs non ſemper eſt in eadem diſpoſitione mouẽdi:plures etiam motus oportet eẽ a pluribus motoribus.Motus aũt celi continuus & regularis & q̃tum in ſe eſt indeficiens eſt:& preter primum motũ ſunt multi tales motus in celo:ut aſtrologorum conſideratio manifeſtat.Igĩ eſſe oportet plures motores qui non moueantur nec p ſe nec per accidens.Nullum aũt corpus mouet motu locali preciſe niſi localiter moueatur:quippe oportet ꝙ impellat uel trahat uel giret: q̃ omnia ſine locali motu mouentis minime perficiũtur:motor autem incorporeus unitus corpori mouetur per accidens ad motũ corporis:ut de anima liquet. Oportet igitur eſſe plures motores: qui non moueantur:neq̧ ſint corpora neq̧ corporibus uniti. Motus aũt celeſtes ſunt ab aliquo intellectu,ut infra probabitur .Sũt igitur plures ſubſtantie intellectuales corporibus non unite. Quod etiam dio.4.ca.de di.no.firmat dicens angelos & immateriales & incorporeos eſſe. Per hoc uero ſaduceorum poſitio tollitur:qui dicunt ſpiritum non eſſe. Et poſitio antiquorum naturalium:qui dicebant omnem ſubſtantiã eſſe corpoream. Et poſitio orige.ꝙ nulla ſubſtantia poſt diuinam trinitatem abſq̧ corpore ſubſiſtere poteſt .Et poſitio multorum aliorum ꝙ angeli & boni & mali habeant corpora naturaliter unita.

¶ Punctum quartũ. Subſtantie intellectuales incorporee ab aĩa

hũana ſpecifice diſtinguũť.¶ Primo.Maior eſt differẽtia aĩe hũa-ne ad ſubſtãtiã ſeparatã q̃ unius talis ſubſtãtie ab alia. Subſtantie aũt ſeparate oẽs adinuicẽ ſpẽ diſtinguũť:ut oſtendeť pũcto ſequẽti.Multo igiť magis:& ſubſtãtia ſeparata quã intelligentiã dicunt ſpecie differt ab aĩa.¶ Secũdo.Vnaqueq; res habet propriũ eẽ:ſm rõnẽ ſue ſpeciei:quorũ.n.ratio eſſendi diuerſa eſt:horũ ſpẽs quoq; diuerſa ſit oportet.Eſſe uero humane aĩe & itelligẽtie nõ eſt uniꝰ rõnis:nã in eẽ ſubſtantie ſeparate corpꝰ cõicate nõ põt:ſicut in eẽ hũane aĩe põt:qppe q̃ ſm eſſe uniť corpi ſicut forma materie.Aĩa igiť hũana ab angelicis ſpiritibꝰ ſpẽ differt.Tertio.Qđ ſm ſeipm ſpeciẽ habet: cũ eo qđ ſm ſe ſpeciẽ nõ habet:eiuſdẽ ſpẽi eẽ neqt. Subſtãtia aũt ſeparata habet p ſe ſpeciẽ ut liqt:qr pars cõpoſiti ex mã & forma eẽ nequit:eẽt.n.corporea:aĩa uero ſpeciẽ p ſeipſã nõ habet:ſed pars ẽ hũane ſpẽi.Impoſſibile eſt igiť ꝙ eiuſdẽ ſpeciei ſit cũ ſubſtantiis ſeparatis.¶ Quarto.Spẽs rei ex propria operatione pcipiť:operatio.n.uirtutẽ & uirtus eſſentiã demõſtrat. Propria aũt operatio aĩe humane ẽ intelligere accipiẽdo a fantaſmatibus & ſenſibus ut experientia teſtatur nõ aũt ſubſtãtie ſeparate cũ non habeat organa corporea:in quibus oportet eẽ fantaſmata & ſenſus unde ẽ alius oĩno modus intelligẽdi utriuſq;. Nõ ſunt igitur hec eiuſdẽ nature uel ſpẽi.¶ Quinto.Vbi ſunt partes diuerſe & multo fortius ubi unũ habet cõpartẽ & non aliud: nõ põt eẽ ſpecies una quippe cũ partiũ diuerſitate nõ ſtat unitas totius.Sed intelligẽtia & aĩa humana ſunt eiuſmodi:qr aĩa habet corpus cõpartẽ homĩs: intelligentia aũt eſt ſine corpore ut ꝓbatũ eſt.Nõ ſunt ergo unũ ſpecie rõnalis aĩa & angelus. ¶ Punctũ quintũ. Sed neq; aliq̃ due intelligẽtie cõueniunt in una ſpecie:uerũ omnes ſunt ſpecie differẽtes.¶ Primo.Oſtẽſum eſt.n.ꝙ intelligẽtie ſunt quedã quiditates ſine corpore ſubſiſtentes. Species aũt rei eſt quã ſignificat diffinitio:q̃ ſignum eſt quiditatis rei. Vnde quiditates ſubſiſtẽtes ſunt ſpẽs ſubſiſtẽtes.Plures ergo ſubſtãtie ſeparate eſſe nõ poſſunt niſi ſint ſpẽs plures.¶ Scđo. Quecunq; ſunt idẽ ſpẽ,numero uero differunt:materiã habeant oportet:differẽtia.n.q̃ eſt ex forma ſpeciẽ:que uero eſt ex mã numerũ uariat. Subſtantie aũt ſeparate non hñt omnino materiã neq; que ſit pars earũ neq; cui uniantur ut forme.Igitur plures eiuſdẽ ſpeciei eẽ eſt omnino impoſſibile.

Tertio. Nā in rebus corruptibilibus ad hoc in ſpecie una ſunt indiuidua plura ut natura ſpeciei que ꝑpetuo in uno īdiuiduo ſaluari nō pōt: ſaluetur in pluribus: unde etiā in corporibus incorruptibilibus: in ſpecie una nō eſt niſi indiuiduū unū: ut unus ſol una luna. Subſtantie uero ſeparate natura in indiuiduo uno perpetuo ſaluari pōt: quippe incorruptibilis eſt: ut alias probatū eſt. Nō igit̃ oportet eſſe in eis indiuidua plura ſub ſpecie una. Quarto. In unoquoqȝ id quod eſt ſpeciei eo quod eſt indiuiduationis principium nobilius eſt: preter ratiōnē ſpeciei exiſtēs. Igitur ſpecierum multiplicatio plus perfectionis pluſqȝ nobilitatis uniuerſo addit quam multiplicatio indiuiduorum in ſpecie una. Perfectio autem uniuerſi maxime conſiſtit in ſubſtantiis ſeparatis. Magis igitur competit ad uniuerſi pfectionē ꝙ plures ſint ſubſtantie ſm ſpeciem diuerſe ꝗ ꝙ in eadem ſpecie multe ſint ſm numerum. Quinto. Corporibus celeſtibus intelligentie potiores ſunt & pfectiores. In corporibus aūt celeſtibus propter eoꝝ perfectionem nō inuenitur in ſpecie una niſi indiuiduū unū: tum qr unūquodqȝ eorum cōſtat ex materia tota ſue ſpeciei: tū quia in īdiuiduo uno eſt perfecte uirtus ſpeciei ad cōplendum illud in uniuerſo ad qď ſua ſpecies ordinatur: ſicut in ſole & luna precipue patet. Multo igitur magis in ſubſtantiis ſeparatis: non inuenitur niſi indiuiduū unum in ſpecie una.

Quid de ſubſtantiaꝝ incorporeaꝝ ſeu intelligentiarum natura ac numero philoſophi ſenſerint: precipue plato & ariſtoteles. Capitulum. viii.

Quia uero iam aliquas intelligentias aut angelos eſſe mōſtrauimus ſupereſt. ut etiā de numero eoꝝ aliqd dicamus: ſic.n.etiā plenius diabolica figmenta detegemus: quod in toto hoc opere eſt noſtrum principalius inſtitutū. Hoc autem multis punctis faciemus: prius tamen gentilium falſas opiniones prelibantes.

Punctū primum, De natura rerū qui primo.i.an oēs alios philoſophari ceperūt: ſola corpora in reꝝ natura eſſe exiſtimātes: prima rerū principia corpora aliqua ſiue elementa poſuere: aut unū; aut plura, quibus omnibus eorumqȝ ſequacibus uidebatur nullas eſſe ſubſtantias incorporeas: quas nos angelos dicimus: ſed eorū

quiſq; illud idem elementū cui auctoritatem principii aſcribebat deum putauit:uerum; Epicurei ex doctrina democriti originem trahentes,poſuerunt quoſdā deos corporeos quidem: ſed tamen in effigie humana:& penitus ocioſos, nihil curantes, ut fruendo uoluptatibusbeati eſſent.Huic autem opinioni antiqui reſtiterūt. Anaxagoras enim primus,& ſi cū ceteris naturalibus phis:principia corporalia poneret.Primus tñ inter philoſophos poſuit rerū incorporale principium.i.intellectū,credēs corporalia omnia que ſunt cū eſſent mixta nō poſſe diſtingui:niſi per omnino immixtū nihil habens cōe cum reliquis.Licet aūt opinio hec ceteris uerior ſitque ſolū materialē naturam ponebant:tñ a ueritate multipliciter deficit.Et quidē primo quia unicū intellectum poſuit qui mūdum fecit diſtinguendo cōmixta:qui eſt deus:& conſequenter de angelisnihil edocuit.Secūdo quia intellectū illum nō poſuit uniuerſale eſſendi principiū:uerum diſtinguendi ſolū:quippe qui nō dicebat corpora cōmixta ab eo intellectu eſſe:ſed ſolū diſtinguit unde iſte ſuus intellectus uidetur fuiſſe ſimilis in officio intelligētie que mouet primum celum uel certe ſolem:que herbas in elemento terre confuſas & cōmixtas: inde educendo diſtinguit.Preter hoc tamen debuiſſet alium intellectū poſuiſſe:qui res commixtas effeciſſet. ℂ Punctū ſecundum. Contra hanc autem opinionem primorū philoſophorū naturalium:ſufficientiori uia plato proceſſit,dicēs naturas quaſdā a materia fluxibiliū ſeparatas:in quibus ueritas fixa reſideret:quibus herendo humana aīa cognoſceret ueritatē:cōtra ſententiā antiquorum:qui omnes cōcordiret aſſeuerabant certā rerum ueritatē minime poſſe ſciri: ꝙ corporalia in fluxu iugiter eſſent,ac perinde ſenſus noſtros decipi:qui ſola corpora diſcernūt.Poſuit autē plato duo rerū genera a ſenſibilibus abſtracta mathematica.ſ.ut quantitates:& uniuerſalia que dicebat ſpecies uel ideas:& id ea ratione quia exiſtimauit aliqua ita eſſe abſtracta & ſubſiſtētia in re:ſicut ſunt in noſtri intellectus apprehenſione:qui id quod in ſenſibilibus eſt ſine ſenſibilibus apprehendit,ut hominem ſine hoc & illo hoīe puta ſorte & petro: qđ quidem intellectus noſter dupliciter efficit:primo uidelicet abſtrahendo mathematica a materia ſenſibili:ut dum ſuperficiem ſine colore ſpeculatur uel abſtrahendo uniuerſalia a ſingularibus ut

hominē a ſocrate & platone. Mathematica aūt poſuit media īter
ſpecies & ſenſibilia: qꝫ cū illis conueniant in eſſe ſeparata, & cum
his ineſſe plura in ſpecie una, poſſumus enim ī mathematicis plu
ra apprehendere unius ſpeciei: puta duas lineas equales: quod nō
eſt in ſpeciebus: quippe homo in uniuerſali & ſm ſpeciē eſt unus
tm̄. In ſpeciebus quoq; talem ordinem ſtatuit: ut qꝫ in intellectu
ſimplicius erat: etiā in rerum ordine prius eſſet. Itaq; primum re
rum principium & deū ſummū dicebat primā ideā unius: qđ no
minabat ſm ſe unū, & ſm ſe bonū, quia primum quod eſt in intel
lectu inquiebat eſt unū & bonū: quippe qui non intelligit unum
& bonum nihil intelligit: unum aūt & bonū ſe conſequūtur. Sub
hoc aūt uno primo diuerſos ordines participantiū & participato
rum ſtatuebat in ſubſtantiis a materia ſeparatis: quos quidem or
dines omnes deos ſecundos dicebat: quaſi quaſdam unitates ſecū
das poſt primā & ſimplicē unitatem. Rurſus quia omnes alie ſpe
cies participant uno: ita etiā intellectus, ad hoc qꝫ intelligat, opor
tet entium ſpeciebus participet: unde ſicut ſub uno deo qui ē uni
tas prima ſimplex, ſunt alie rerū ſpecies quaſi unitates ſecunde &
dii ſecundi: ita ſub ordine harū ſpecieꝝ ſeu unitatū ponebat ordi
nem intellectuū ſeparatoꝝ: qui ſupra dictis ſpeciebus participarēt
ad hoc qꝫ actu intelligentes forent: inter quos tanto quiſq; erat ſu
perior: q̄to primo itellectui propior, qui ſpecierū participationem
pleniſſimam habere dicebatur, ſicut & in diis, & unitatibus: tanto
quiſq; erat ſuperior q̄to unitatē primam perfectius participabat.
Nec tamen per ſeparationem intellectuum a diis excludere uole
bat intelligentiā qua intelligentes eſſent, ſed uolebat qꝫ ſuper in
tellectualiter intelligerent per ſeipſos: & non participatione ſpecie
rum: ita tamen qꝫ nullus eſſet unus uel bonus: niſi primi unius &
boni participio. ¶ Tertiū quoq; ordinem ſtatuebat animarū, qua
rum ſuperiores tm̄ intellectiuam uirtutem participarent, non. n.
anima intelligit ex eo qꝫ anima. Alioquin intelligeret anima oīs
& anima ſecundum totum id quod eſt: eſſet intellectus: cuius con
trarium experimur: quippe nec bruta uel plante intelligunt: nec
in homine uires ſenſitiue aut uegetatiue ſunt intellectus. Sub ani
marum uero ordine quarum proprium dicebat mouere ſe ſm ſe
ipſas: ordinem corporum ponebat: qꝫ.ſ. per ſe non moueātur niſi

aiata ſint:ut p ſe moueri accidat corpori nō ex eo ꝙ corpus ſed ꝙ aiatum ſit:q̄ uero carent aīa ab alio moueantur. Supremū tn̄ corporum.i.primū celū.primo motu rotatū:dicebat motū ab ſuprema aīa participare & ſic deinceps uſq; ad infimum celeſtiū corporum. Sub hiis aūt corporibus poſuere platonici alia corpora imortalia:q̄ apud eos pp̄etuo aīas participabāt ſcilicet aerea uel etherea quorū corpoꝝ q̄dam dicebant a terrenis corporibus penitus abſoluta q̄ dicebant corpora demonū:quedā uero terrenis corporibus indita:ut corpus quod dicebāt habere aiam noſtrā incorruptibile & inuiſibile cū quo eſt & habitat in corpore iſto terreo quod geſtamus:ſicut nauta in naui eſt. Nō.n.ponebant hoc corpus qd̄ uidemus immediate participare aiam. Dicebat uero plato hominū ac demonū quoſdā bonos & quoſdā malos eē:ſed celeſtes aias & intellectus ſeparatos .& deos oēs bonos eſſe firmabat. Igitur plato inter deū ſummū & nos:quattuor reꝝ ordines ſtatuebat uel potius ſomniabat:ſcilicet ſecundoꝝ deoꝝ:intellectuū ſeparatorū: aiarum celeſtiū & demonū:qui ordines uniuerſi angeloꝝ nomie cenſerentur,ſi uera docuiſſet:quippe & demones in ſcriptura angeli dicuntur:uerū ſathane:ipſe etiā celeſtiū corporum aie:ſi tn̄ aiata ſunt: de quo alias inter angelos cōnumerande ſunt:ut in enche. aug.diffiniuit. Ex hac narratione liquet ꝙ ſubſtantiarū immaterialiū multitudinē copioſam ualde plato crediderit. Huius aūt platonice poſitionis radix efficatiā nō habere:manifeſtū eſt. Non.n. eſt neceſſe ut ea q̄ ſeparatim intellectus cōcipit & intelligit: ſeparatim etiā in rerū natura cōſiſtant:ceu intelligimus hoiem nō intellecto colore uel calore aut frigore:qui tn̄ ſine hiis eſſe nequit. Vn̄ nec uniuerſalia puta hoiem equū,ceruū:oportet ponere ſeparata extra ſingulares hoies:equos:aut ceruos:ſubſiſtētia:& ſimiliter nec mathematica preter ſenſibilia:quippe uniuerſalia ſunt eſſentie ipſorum particulari[illegible] & mathemathica quedā ſunt corpoꝝ ſenſibilium terminationes:& ut dicunt acccidētia. ¶ Punctū tertium. Et iō nature miraculū ac ſtupor ari. manifeſtiori & exploratiori uia ad ſubſtātias ſeparatas ueſtigandas inceſſit p uiā.ſ.motus: concludens cū oē qd̄ mouet̄ moueat̄ ab alio & nō eatur in infinitū:ſtandum in uno primo mouente immobili: & in uno primo mobili qd̄ mouet ſe:& ulterius intendēs cōcludere celeſtis motus eterni

tatem.& cōſequenter infinitatē uittutis mouentis primi (nihil.n. eteino mouet niſi infinita uirtus)&cōſequēter eius īmaterialitatē cū nulla uirtus in magnitudine infinita ſit:unde oportet apud ipſum primū motorē eſſe incorpoteū.I tem cū in generemobilium appetibile ſit mouens nō motū:appetens uero & mouēs & motū cōcludit ꝙ primū mouens īmobile: ē ſicut bonū quoddā appetibile:& ꝙ primū mouens ſeipſum eſt primū mobile:quod mouet per appetitū quo appetit primū mouens.Qui equidē appetitus intellectualis eſt:quippe cū in genere appetibiliū & appetentiū primum eſt qđ eſt ſm intellectū:quia appetitus ſenſitiuus nō pōt attingere ſm ſe bonū.ſeu ſimpliciter & abſolute,cū tale non cadat ſub apprehenſione ſenſus:uerū ſolius intellectus. Igitur primum mobile & appetens & intelligens eſt.& cōſequenter eſt corpꝰ animatum aīa intellectuali:quia nihil mouetur niſi corpus:cōſequenter aūt oīa celeſtia corpora citra primū erunt animata ,aīa ꝑpria, & habentia unūquodq; ſuū appetibile ſeparatū quod eſt proprius finis ſui motus,quia unūquodq; eorū mouetur eterno motu ſicut & primū.Sic igitur ſm opinionē ari.ſunt mulre ſubſtantie ſeparate,nullis penitus unite corporibus,que fines ſunt celeſtiū motuū; ſunt & multe ītellectuales ſubſtantie celeſtibus corporibus unite. Harū aūt numerum ari.inueſtigare conatur ſm numerū celeſtiū motuū: ſeu celeſtiū lationū.Quidam tñ ſectatorū eius: auicena.ſ. harum numerū aſſignat, nō quidē ſm motuū numerū,ſed magis ſm numerū planetaꝝ & alioꝝ ſuperiorū corpoꝝ.i.ſtellati & ſine ſtellis,orbiū:ꝙ.ſ.multi motus ordinari uideantur ad unius ſtelle motū. Et quēadmodum oīa reliqua celeſtia corpora, ſub uno primo celo cōtinentur,cuius motu oīa alia reuoluūtur: ita quoq; ſub prima ſubſtantia ſeparata,que deus unus eſt:oēs relique ſeparate ſubſtantie ordinētur oportet,& ſic etiā ſub anima primi orbis anime oēs celoꝝ & orbiū ſecundorum. Sub corporibus autē celeſtibus ſm ari.ponuntur animata,ſola corpora animalium, & planarū:non aūt elementoꝝ: ut quidā poſuere.Et ſic nullum corpus animatū inter nos & celū.Ariſt.poſuit:quippe ſm eū nullum elementū aīatum eſt;conſequenter aūt inter nos & deū ſolum duplicē ordinē intellectualium ſubſtantiarum eſſe putauit.aīatum .ſ. celeſtiū celeſtia corpora per appetitum & deſideriū mouētium :&

carum ſubſtantiarũ ſeparatarũ q̃ fines ſunt celeſtium motuum.
¶ Punctũ quartũ. Et quidẽ hec poſitio ariſtotelis platonica cer-
tior uidetur:ꝙ.ſ.ab his q̃ ſenſui manifeſta ſunt parũ ſecedat: eadẽ
tñ minus ſufficientior uidet̃.Et primo quidẽ ꝙ multa ſ̃m ſenſum
uideantur:quoꝝ ratio reddi põt minime ſ̃m ea q̃ ab ari.tradũtur
ut patet in hominibus energuminis ſeu arreptis a diabolo :& in
operibus magorum :in quibus aliqua fiunt que nõ niſi ab intel-
lectuali ſubſtantia fieri poſſunt. Tentauerunt igitur quidã ſectato
res ariſto.ut ex epiſtola porphirii ad enebontẽ egiptium uidere li
cet:ad celeſtiũ conſtellationũ influxus iſta reducere:quod in qui
buſdã eoꝝ minime poſſe fieri manifeſtũ ẽ:q̃ nõ niſi ab itellectu ꝓ
ficiſci pñt:ut ꝙ idiota arrepti⁹ latine loquat̃:uel de ignotis ſciẽtiis
aut diſciplinis uel iuſta uulgate alteri⁹ gẽtis ſibi iauditũ:uel ꝙ ope
ribus magoꝝ facte imagines loquant̃ reſpõſa dãtes aut ẽt ſe mo-
ueãt:hoꝝ ãt oĩm cauſa ſ̃m platonicos aſſignabit̃ ſi p demones fie
ri dicant̃.Et.2.qr congruũ nõ uidetur immateriales ſubſtantias ad
numerũ corporaliũ ſubſtantiaꝝ coartari:quippe rõ finis ex his q̃
ad finẽ ſunt cõueniẽter nõ accipitur:ſed ecõtra inferiora ãt ꝓpter
ſuperiora eẽ quaſi propter finẽ: nullus dubitat cũ propter nobili⁹
ignobilius ſit. Vnde uirtus & magnitudo ſuperioꝝ non accipitur
cõgrue ex inferioꝝ contẽplatione:ut celeſtiũ corpoꝝ magnitudo
ac numerus ex elementariũ corpoꝝ diſpoſitione:q̃ ad illa cõpara
ta quaſi ſunt nihil in quibus tot ſunt ſpecies quot ſydera.Numer⁹
aũt uirtus & diſpoſitio ſubſtantiarum immaterialiũ longe magis
ſubſtantias corporales excedit q̃ celeſtia corpora reliqua excedãt.
Vnde numerus uirtus ac diſpoſitio ĩmaterialiũ ſubſtantiaꝝ: ex ce
leſtium motuũ uel corpoꝝ numero apprehẽdi pfecte non poteſt.
Quod ut euidentius cõſtet ipſum ꝓceſſum ariſtotelice ꝓbationis
aſſumamus. Aſſumit.n.primo ꝙ nullus motus eſſe põt ĩ celo:niſi
qui ad alicuius ſtelle delationem ordinatus ſit : quod equidem
ſatis probabiliter dictũ eſt:oẽs.n.orbium ſubſtãtie eſſe uident̃ pro
pter aſtra:q̃ inter celeſtia corpora & nobiliora & manifeſtiorẽ ef-
fectum habentia ſunt.Aſſumit deinde ꝙ oẽs ſubſtantie ſuperiores
ĩpaſſibiles & ĩmaterialesfines ſunt:quippe que optima quedã ſunt
quod itidem rationabiliter dictũ eſt:nam bonum habet rationem
finis:unde per ſe optima in entibus fines ſint aliorum neceſſe eſt.

Quod uero concludit hunc eſſe numerũ ſubſtantiarum immaterialium: qui eſt celeſtium motuum: ex neceſſitate non ſequitur: eſt enim finis proximus, eſt & finis remotus: nec oportet finem proximum ſupremi celi eſſe ſubſtantiã primam immaterialẽ que deus eſt op. maxi. uerũ id probabilius eſt: inter deũ & primum orbem multos eſſe immaterialiũ ſubſtantiarũ ordines: quarum inferior ad ſuperiorẽ ut ad finem ordinetur: & ad earũ infimam ordinet proxime primus celeſtis orbis. Oportet. n. rem quãlibet ſuo proximo fini eſſe cõgruentẽ ac proportionatam quoquomodo: unde propter maximã imo infinitam diſtantiam prime imaterialis ſubſtantie ad primum orbẽ corporeũ & aliud corpus omne: non eſt probabile ꝙ primus orbis ordinetur ad primã immaterialem ſubſtantiam: ſicut ad proximum finẽ alicuius celeſtium motuum: ſed ad quãdam intelligentiã creatã: & idem de inferioribus celeſtibꝰ motibus dici poteſt. Igitur neceſſariũ non eſt nõ eſſe plures imateriales ſubſtantias: ꝗ ſit numerus celeſtiũ motuum. Quod ẽt ipſe ari. preſentiens & preuidens: non induxit hoc quaſi neceſſariũ: uerum quaſi probabile dictum: dicens: tot rarionabile eſt ſuſcipere: neceſſarium. n. dimittatur fortioribus dicere. Nõ enim ſe reputabat idoneũ: qui poſſet in talibus aliquid ex neceſſitate cõcludere. Poſſet etiam alicui uideri dictum proceſſum ari. ad ſubſtãtias immortales aſtruendas inſufficientẽ & incõgruũ eſſe: quippe qui ꝓceſſit ex ſempiternitate motus: que falſa eſt: cum fidei ueritati repugnet: uerũ ſi quis eius rationẽ ſolerter inſpiciat: etiã motus eternitate ſublata proceſſus nõ tollitur: quippe ſicut ex motus eternitate motoris infinita potentia concluditur: ita idẽ ex motus uniformitate concludatur oportet. Motor enim qui ſemper mouere nõ poteſt: neceſſario. quandoꝗ tardius: & quãdoꝗ citius mouet: ſecundum ꝙ paulatim motiua uirtus eius expirat. In motibus autem celeſtibus omnimodo uniformitas eſt. Vnde utiꝗ concludi poteſt ꝙ motori primi motus ad ſemper mouendum uirtus inſit: & conſequenter idem ſequatur oportet. ¶ Punctum quartum. Ex dictis facile deprehendi poteſt plato & Ariſtoteles in quo conſonent. & in quo diſſideant quantum attinet ad ſubſtantias immateriales. Cõueniunt. n. primo in modo exiſtendi ip

ſarum. Nã plato oẽs immateriales ſubſtantias inferiores citra pri-
mam:dixit eſſe unum & bonum participatione primi: quod ſm
ſe eſt unũ & bonum: omne aũt participans aliquid ab eo accipit a
quo participat :& q̃tum ad hoc effectus eius eſt:ſicut aer habet lu
men participatũ a ſole:qui cauſa eſt illuminationis aeree:& conſe
quenter apud pla. ſummus deus oĩbus ſubſtantiis immaterialibus
cauſa eſt ꝙ earum quelibet & una & bona ſit. Quod etiã ari. ſenſit
quippe qui dicit neceſſe eẽ:ut quod maxime ens eſt:aliis eſſendi
cauſa ſit. ¶ Cõueniunt.2.q̃tum ad naturalẽ ipſarũ qualitatẽ ſeu cõ
ditionem:quippe uterq; has ſubſtantias a materia immunes aſtru
xit:non aũt a cõpoſitione actus & potentie. Quicquid enim ens
participat ex potentia & actu cõpoſitum ſit oportet:quia quod re
cipitur ut participatũ:actus ſit participantis oportet:& conſequen
ter cũ oẽs ſubſtantie preter primã ſint participantes apud plato.
oẽs ex potentia:& actu eſſe cõpoſitas oportet. Quod itidẽ dicere
apud ari. neceſſe eſt :quippe qui dicit rationem ueri & boni actui
cõgruere:unde ꝙ eſt primũ uerũ & primum bonum actus:purus
ſit oportet:ab hoc uero que deficiunt permixtionem potentie ali
quam habeant oportet. ¶ Conueniunt.3.in ratione prouidentie.
Nã apud plato. ſummo deo:qui id quod eſt ipſum unũ & ipſum
bonum eſt:ex primeua bonitatis ratione propriũ eſt: inferioribus
cunctis prouidere:& inferiorũ cuiq; inquãtum primi boni rõnem
participat:prouidere his qui poſt ſe ſunt:non eiuſdẽ ordinis mo-
do:uerũetiã diuerſoꝝ:& conſequenter primus intellectus ſepara-
tus:toti ordini ſeparatoꝝ intellectuũ prouidet& ſuperior quilibet
ſuo inferiori:totuſq; dictus ordo animarũ ordini & inferioribus
ordinibus prouidet:rurſumq; idẽ obſeruari putatur in ipſis anima
bus:ut ſupreme quidẽ uidelicet celorũ:inferioribus animabus ꝓ-
uideant.& toti inferioꝝ corpoꝝ generationi: item ſuperiores aĩe
demonum. ſ. inferioribus .i. animabus hominũ:aſtruebant enim
platonici demones inter nos & ſuperiores ſubſtantias eſſe media
tores. Ab hac uero prouidentie ratione:etiam ariſt. non diſcordat
ponẽs bonum unũ ſeparatũ:quod oĩbus prouidet: ſicut unũ ĩpe-
ratorem uel regẽ:ſub quo diuerſi rerum ordines ſunt:ita uidelicet
ꝙ rerum ordines ſuperiores perfecte ordinẽ prouidentie aſſequũ

tur:ut in eis defectus ullus minime inueniatur: inferiores uero il-
lum aſſequuntur minus perfecte:unde multis defectibus ſubiacēt
quemadmodū in priuata domo liberi qui perfecte aſſequuntur re
gimen patriſfamilias:deficiunt in paucis aut etiā in nullis: ſeruo-
rum autē actiones in pluribus deficiant oportet:unde in corpori-
bus inferioribus naturalis ordinis defectus:q̃ plures emergūt: in
ſuperioribus aūt corporibus.i.celeſtibus minime. Propter quod
etiam plato demonū quoſdam bonos:quoſdā uero malos aſtru-
xit:ſicut & hoīm:deos uero & intellectus & celeſtes aīas omnino
abſq; malitia eſſe.Sunt uero alia ī quibus predicti duo philoſophi
diſſident.¶ Primo quidē quia ut etiā ſupra dictū eſt:ſupra celeſtes
animas duplicē ſubſtantiarū immaterialiū ordinē plato aſtruxit:
intellectus.ſ.& deos quos oēs aſſerebat eſſe ſpecies intelligibiles
ſeparatas:quaꝝ participatione intellectus intelligūt.Ari.uero uni-
uerſalia ſeparata nō ponens unū ſolū ordinē reꝝ ſupra celoꝝ aīas
aſtruxit:in quo etiā ordine primū eſſe poſuit ſummū deū: ſicut &
plato ſummū deū primū dixit in ordine ſpecierū :quaſi ſummus
deus ſit prima idea unius ac boni.Hunc aūt ordinē ari.utrūq; ha-
bere aſtruxit:ut ſcilicet & intelligens & intellectū eſſet ſiue ſpecies
intellecta :ita uidelicet ꝙ ſummus deus intelligeret non ſuperio-
ris alicuius participatione:ꝙ perfectio eius eſſet:ſed per ſuā ipſam
eſſentiā:& idē dicendum eſſe exiſtimauit in ceteris ſubſtantiis ſe-
paratis ſub deo ſummo ordinatis:preter id ꝙ inq̃tum a primi ſim
plicitate deficiunt & eius perfectione ſumma eorū intelligere ſu-
periorum participatione perficitur . Sic igitur ſm ari.huiuſmodi
ſubſtantie:que ſunt fines celeſtium motuū:ſunt etiā intellectus in
telligentes:& intelligibiles ſpecies:nō tn̄ eomodo ſpecies quo pla
to ſpecies poſuit quas uidelicet exiſtimauit eſſe horum ſenſibiliū
naturas ſine materia ſubſiſtentes :ſenſit enim ariſt.ꝙ ſint omnino
altiores. ¶ Secundo uero quia plato intellectuum ſeparatoꝝ nu-
merum ad numerū celeſtiū motuū nō coartauit: nō .n. ex cā iſta
ad eorū poſitionē mouebatur:ſed ipſam rerū naturā ſm ſe cōſide
rans.Ariſtoteles uero a ſenſibilibus recedere recuſans:ex ſola mo
tuum conſideratione ad ponendas ſubſtantias ſeparatas deuenit:
ideoq; numerum earū celeſtibus motibus coaptauit.¶ Tertio aūt
quia ari.inter animas celoꝝ & hoīm medias aīas nō poſuit :ſicut

poſuit plato:unde nec ipſe ari.nec ſectatores ari.de demonib' qcq̃ tetigere.Et hec quidē de opinionibus ariſto.& platonis.

¶ Punctū quintū.Quid uero de ſubſtantiis ſeparatis alii phi ſenſerint,dicendū eſt ꝙ eoꝝ qui plato.& ari.ſequuti ſunt:quidam ab eorum poſitionibus declinantes errarunt indeterius circa eiuſmodi:q̃tum ad conditionē ſiue naturā originē & prouidentiā.Et q̃tū ad naturā quidem auicebron in libro fontis uite contra ea q̃ ſuperius demonſtrata ſunt:exiſtimauit oēs ſubſtantias ſub deo ex materia & forma cōpoſitas:deceptus primo ꝙ ſicut in itellectu ex genere & ſpecie res cōpoſitas uidit:exiſtimarit i re itidē eē:deinde uero ꝙ eē ſubiectū & receptiuū eodē modo in oībus dici crediderit.

¶ Quantū ad originē uero errarunt quidā dicentes hmōi ſubſtātias cauſam effectiuā ſui eſſe nō habere: quidā uero alii ꝙ habeāt quidē cauſam:ſed non a primo principio oēs immediate:quidam quoq; exiſtimarunt eas oēs a primo principio immediate quidē habere eſſe:non aūt uiuere & intelligere:ſed hec inferiores a ſuperioribus habere:quidā uero eoꝝ proceſſum immediatū a primo principio ſeruare uolentes.dixerunt eas oēs a deo immediate proceſſiſſe:& īuicē equales qđ ſenſit origenes. Quidā uero circa eaꝝ prouidentiā errantes:eis ſingulariū reꝝ cognitionē ſubtraxerūt. Omnes tñ ꝑdictos errores manicheoꝝ error lōge tranſcendit:reꝝ originē non reducentes in unū principiū ſed in principia duo bonorum.ſ.& maloꝝ:&utrūq; corporale:bona.ſ.in lucē infinitā corpoream quidē:ſed tñ uim intellectiuā habentē:& mala in infinitas quaſdā corporeas tenebras: & cōſequenter etiā errantes circa prouidentiā oīa non ſub uno principio ſed ſub cōtrariis ſtatuentes:unde in oībus ꝑdictis articulis .ſ.cōditione origine & prouidētia abertarūt.Et quidē ualde irrationabiliter.Nihil.n.agere poteſt niſi quatenus ens aliquid in actu eſt:quia unūquodq; quale ipſum eſt tale agit alterū:agitur aūt alteꝝ ex hoc ꝙ in actu fit ſiue nunc primo eſt.Nihil igitur uel agit uel agitur:niſi inq̃tum bonum eſt: quippe bonū dicit̄ aliquid ex hoc ꝙ actū & propriā pfectionem conſequitur:malū uero quia his priuatur. Inq̃tum aūt aliquid ē malū intantū ab eo quod eſt pfecte agere uel agi deficiēs eſt:ſicut edificatorem malū dicūt:ꝙ in arte edificatoria deficiens ſit & malam domum aut ſtructurā:ꝙ pfectionē ꝓpriam nō attingat. Pre-

terea & ſi forma corporis intelligendi uirtutem habere poſſit ut aīa rationalis:ipſum tamen corpus: hanc hr̄e uirtuté omnino īpoſſibile ē: quippe intellectus nec corpus nec corporis actus eſt: alioquin non eſſet omnium cognitiuus ut in.3. de anima ꝓbauit ari. Si igiť primū principiū habet intellectū: ut ſupra probatū eſt: & ſentiunt oēs ſane mentis hoies neq₃ lux corporea neq₃ corpus aliquod ſit oportet. Et preterea non poteſt eſſe principatus & regimen malū inq̄tum eſt malū:qr bonū habet rationé finis:in qué.ſ. aliqué finé oīs gubernatio tendit:ſm cuius rationem q̄ ſunt ad finem in eū ordinanť. Omnis igiť gubernatio eſt ſm rationé boni: conſequenter aūt nō poteſt eē regimen malū inq̄tum eſt malum Fruſtra igitur poſuerunt duo predicta regna aut etiam principia. Videtur autem hic error quéadmodum & alii predicti preceſſiſſe: ex eo ꝙ ea que circa particulares cauſas conſiderarunt: in uniuerſalem rerum omniū cauſam transferre conati ſunt:ſicut quia uiderunt cōtrarios particulares effectus:ut calefactionū & frigefactionum:a contrariis particularibus cauſis effluere:hunc cōtrariorū a cōtrariis proceſſum putarunt uſq₃ ad prima rerum principia minime ceſſare :que bonum & malum crediderunt:ſub quibus uidētur cōtineri contraria omnia:cum eorum ſemper alterum ſit deficiens:ut nigrum & alterum perfectum:ut album. Verum in contrariorum cōſideratione defecere:quippe ſicut habent contrarias cauſas proximas ex eo ꝙ ſpecificis differentiis ſecernūtur:ita communem rationem generis qua conueniunt habeāt oportet. Cauſa autem q̄to communior & ad plura ſe extendens tanto ſuperior eſt. Contraria igitur prima principia non ſunt:uerum potius omnium unam communem cauſam eſſe oportet.

¶ Quid de intelligentiarum natura & numero habeat philoſophia uera: & chriſtiana traditio. Capitulum nonum.

Quia iam eſſe intelligentias:id eſt incorporeas & intellectiuas ſeparatas ſubſtantias monſtrauimus: necnon quid philoſophi multipliciter aberrātes:de eaꝝ numero & naturali cōditione pſenſerint:nūc iā circa predicta ſm uere phīe principia & chriſtiane reli-

gionis documēta:ueritatē edoceam⁹ oportet:& q̄dē multis pūctis
¶ Punctū primū. Quantū ergo ad cōditionē & naturales ꝓprie tates attinet:quidā ex crhiſticolis angelos corporeos aſtruxerūt:& ex materia formaq̧ cōpoſitos;quod ī primis ſenſiſſe uidet orige. in periarchon quidā uero dixerunt eos quidē incorporeos eē,ue rum ex materia formaq̧ cōſtantes.ut auicebron in libro fontis uite.tñ ſm ueram phiam:& incorporei & immateriales ſunt:ut ex his patuit que ſupra capite.3.&.4.deduximus. Quod etiā diuine littere & diuinarum litterarū tractatores aſtruxerunt.Quod enim incorporei ſint liquet per illud,quia ſpiritus dicuntur.hebre.1.oēs ſunt adminiſtratorii ſpūs.& in pſalmo.qui facit angelos ſuos ſpi ritus: noie aūt ſpiritus in diuinis litteris aliquid incorporeum de ſignari conſueuit:ſm illud io.4.ſpūs eſt deus.& iſay.31.equi eo rum caro,& non ſpūs. Ex uerbis etiā diuinarum ſcripturaꝝ id ha beri pōt,ꝙ ſint angeli nō incorporei modo:uerū etiam omnino immateriales. Nam eos uirtutes littere diuine appellāt:ſm illud pſalmi.Benedicite dño oēs uirtutes eius.& Luc.21.uirtutes celoꝝ mouebuntur:quod de ſanctis angelis;doctores oēs exponunt. Nullum aūt materiale uirtus eſt:uerum potius uirtutē habet: ſicut nec eſt eſſentia quam uirtus ſequitur:ſed eſſentiā habet:ceu homo non eſt ſua eſſentia ſiue humanitas,ſed id eſt quod humanitatem habet. Vtrūq̧ etiam eoꝝ.ſ.angelos & incorporeos & immateria les eſſe:tenuiſſe dioniſium.4.ca.de di.no.patet:ubi eos a materia mundos aſtruit:& in primo ca.cel.hier.ubi eos incorporeos dicit unde frequēter eos dicit celeſtes ītellect⁹:ſeu diuinas mētes,qď ali quid & incorporeū & īmateriale ſonat:ut.3.de anima probatur.
¶ Punctū ſecundū. Quantū uero ad originē atinet ſupra omnes a deo factos ſuppoſuimus:ſicut & omnē aliā creaturam q̄q̄ ex phi loſophicis demonſtrationibus quibus oīa ab uno eſſe probantur aſtruere potuiſſemus:ex diuo tho.& aliūde niſi mihi eſſet breuita tis cura precipua. Religio aūt chriſtiana firmiſſime docet eos oēs a deo eſſe productos:ut de ſum.tri.& fi.ca.firmiter.unus de⁹ eter nus pater & filius &.S S.ſua omnipotēti uirtute ſimul ab initio tē poris:utrāq̧ ſimul de nihilo condidit creaturā ſpiritualē & corpo ralem angelicam uidelicet & mundanam, ac demum humanam quaſi communem ex corpore & ſpiritu conſtitutam.Quod etiam

diuinis litteris probatur quia in pſal.dicitur. Laudate eum oēs angeli eius:& enumeratis aliis ſubditur:quia ipſe dixit & facta ſunt. Vnde & dio.4.ca.cel.hier.dicit celeſtes ſubſtātias eē primo & multipliciter in participatione dei factas.& in.5.ca.de di.no.& expreſſius.4.ca.cel.hier.dat intelligere ꝙ a deo immediate oēs ſunt producti:dicens ꝙ ſup omnia bonitas unāquamq; rē conſtituit in ordine qui cōpetit ſue nature.Repugnat uero chriſtiane pietati ſi dicatur cū platonicis & peripatheticis:eos a ſūma quidē deitate originem traxiſſe:ſed tñ ab eterno:quippe q̄ dicit eos incepiſſe poſtq̄ aliqñ non fuerant:unde iſay.40.Leuate in excelſum oculos ueſtros & uidete quis creauit hec.ſ.ſuperiora oīa. Et ne id intelligetur de corporibus celeſtibus ſolū:ſubditur. Qui adducit.ſ.ad eſſe de nō eſſe militiā celi.i.ſpiritualiū & celeſtium ſubſtātiarum exercitum quē ſic ſcriptura nominare conſueuit propter ordinē earū & uirtutē in exequendo que deo placuerūt:iuxta illud luc.2. facta eſt cū angelo multitudo militie celeſtis:unde dio.10.ca.de di.no. dicit ꝙ ea que in ſcripturis dicuntur eterna:nō oportet ſimpliciter intelligere coeterna deo:qui eſt ante euū:quia eterna dicit ea q̄ incorruptibilia ſunt:quod de ſubſtantiis ſpiritualibus precipue dictū uidetur.Quando aūt ſint creati ex ſcriptura expreſſe nō habetur: tñ ꝙ poſt corpa nō ſint creati ratio ſuadet.Neq;.n.decuit pfectiora ſimplicia poſterius creari:unde & in principio geñ.ubi rerū creatio deſcribitur:celū quod dignius ē:terre antefertur:cum dicitur. In pricipio creauit deus celū & terram.Quod etiā ſcripture auctoritate firmatur.Nam ex illo uerbo iob.38.cum me laudarent aſtra matutina:& iubilarent oēs filii dei.Aug.11.de ci.dei arguit:ꝙ iam erant angeli quando facta ſunt aſtra.i.4.die:nec ſunt inquit facti 3.die:quia quid tunc factū ſit patet:quia.ſ.terra ab aquis diſcreta ē: nec ſecunda qr tunc firmamentū factū eſt:& ſubdit ꝙ ſunt illa lux que diei nomen accepit.Igitur ſm ipſum cū rebus corporeis creati ſunt:& ipſius celi nomine ſignātur cū dicitur in principio creaſſe deum celum & terram:forma uero eorum perfectioq; lucis productione denotatur:ut idē ſuper geñ.ad lit.aſtruxit.Sed ut dama. 3.libro teſtatur:quidam angelos genitos ante omnem corporee materie creationem aſſeruere:quia ut grego.theologus dixit:deus primum excogitauit angelicas uirtutes:& celeſtes:& eius excogi.

tatio eius opus fuit. Et huic ſententie ipſe damaſcēſentit:& ſequit hieronim⁹ dicti gregorii nazāzeni diſcipulus ſuper epi. ad titum. ſic dicens. Sex milia necdum noſtri temporis cōplentur annoꝝ & q̄tas prius eternitates q̄ta tempora q̄tas origines ſeculoꝝ fuiſſe arbitrandum eſt: in quibus angeli: troni & dominationes: ceteriq̄ ordines ſeruierunt deo: abſq̄ temporꝝ uicibus atq̄ mēſuris: & deo iubente ſubſtiterunt. Neutrum aūt ſane doctrine contrarium fore diuus tho. atteſtatur: quippe nimis preſumptuoſum uidetur aſſere re tantos eccleſie doctores a ſana doctrina pietatis deuiaſſe: quod dictum diui tho. uerum ſubintellige pro eo tempore quo illi ita ſcripſere: ex poſt facto tū ſane fidei illud repugnat: cū iam eccleſia oppoſitum credat & ſtatuerit. ſ. ſpiritualem. i. angelicam corporalemq̄ naturam ſimul creatam de ſum. tri. & fide catho. firmiter.

¶ Punctum tertiū. Quantum aūt ad diſtinctionē eorum attinet: q̄tum quidem ad naturalia ſupra dictū eſt ꝙ oēs ſpecie differunt: & cōſequenter naturales proprietates habeant differentes oportet ꝙ. ſ. ſpeciem cōſequantur: ſicut alia eſt qualitas propria ignis: calor uidelicet, alia aeris: quia humiditas: alia aque: qr frigiditas: & alia terre. i. ſiccitas: q̄tum uero ad gratuita & uoluntaria dicetur cap. ſequenti: ꝙ quidam eorū boni & quidam mali ſunt: licet deus oēs fecerit bonos: ipſorū uero quidam ſe ſua uolūtate fecerint malos.

¶ Punctum quartum. Quantum uero ad numerum intelligētiarum ſm uetā philoſophiā & chriſtianam pietatē ſunt lōge plures q̄ philoſophoꝝ quiſq̄ potuerit uel ſomniare quidē: ut lumine fidei ſuffragante chriſtiani tractatores dixerunt & cū philoſophice tū etiam theologice ex diuinis litteris probarunt. Quāobrem anteq̄ id probemus illud notandū eſt in primis: ut etiā patet ex his q̄ ſuperiore capite dicta ſunt: ꝙ ab intelligentiaꝝ pfecta notione: humana aīa longe deficiat oportet: quippe que ad intelligentias que ex natura notiſſima quedā ſunt, eo modo ſe habet quo etiā ad lumen & iubar ſolis oculus noctue: q̄ non niſi in obſcuris graditur & uidet: ut. z. metaphyſice docuit ari. unde ut idē in. n. de animalibus dicit. de eis pauca ualde ſcire poſſumus: q̄q̄ illud quod noſce poſſumus de hmōi: licet pexiguū & topica tm̄ ratione teneamus piucundū ſit & peramatū. Igitur philoſophi de eiuſmodi demōſtratiue quidem pene nihil: topice uero ſeu probabiliter patū enū

ciarunt:qđ in numero angelo℞ ſtatuendo eo℞ diuerſitas arguit.
Quidam.n.eo℞ ut etiã aliqualiter paret ex dictis intelligentiarũ
numerũ ſm numer℞ motuũ celi exiſtimauerũt:ut ari.11.me.qui ẽt
numerũ eiuſmodi motuum ab aſtronomis ſui tẽporis exquiſiuit
quidẽ uero ſm numerum ſperarũ:ut auice.quidã quoq; ſm nume
rum ſpecierũ ſenſibilium:ut plato.quidam etiã tm̃ unam intelli-
gentiam poſuere:ut anaxagoras itellectum ſeparatẽ mixta :& qui
dam heretici qui unum tm̃ dixerunt eſſe angelũ:quẽ uaria nomi
na ſortiri putant ſm uarietatẽ ſuarum actionũ:quidã uero eas om
nino negarunt nihil incorporeũ putantes:ut empe.& democri. ac
ceteri philoſopho℞ naturaliũ ꝑmotum:& ſaducei iudeo℞:qui-
dam poſtremo eas quidẽ non negarunt:uerum dixerunt eas in nu
mero eſſe nobis incerto:uolentes in ſcripturis angelũ intelligi om
nem uirtutẽ qua expletur ordo prouidentię diuinę,quaſi nũcium
diuine uoluntatis ſiue ſpiritualis ſit ſiue corporea:ut rabby moi-
ſes:adeo ut uim cõcupiſcibilẽ angelum concupiſcentie uocet:ſub-
ſtantias tñ ſeparatas dicit eſſe in eo nũero quo philoſophi dixere
¶ Punctũ quintũ. Vt uero ſtilum ad ꝓcipuos philoſophos dedu
camus:ſententiã platonis uolẽtis ſubſtantias ſeparatas eẽ re℞ ſen
ſibiliũ ſpẽs:utpote ſi poneremꝰ ipſam hũanitatẽ uel equinitatẽ ſe-
paratas:ac p hoc intelligẽtias eẽ in eo nũero quo & ſenſibiliũ ſpe
cies. Ari.hac rõne dãnat & explodit: ꝙ de rõne ſenſibiliũ ſpecie℞
mã ſit:unde ipſa humanitas ſi a materia uel hũano corpe ſeparata
eſt:iã nõ hũanitas ſed natura altior eſt:& ſic de aliis. Sententiã ue
ro ari.nõ eẽ neceſſariã etiam ex dictis ſupra capite quinto planum
eſt. In his.n.q̃ ad finem quẽpiam ordinantur neceſſitas ex fine ſu
matur oportet:nõ econtra ut ipſemet.2.phy.docuit:unde ſi in ce-
leſtes ſubſtantias,celeſtes motus eo teſte ordinantur:earum nume
rus ex motuum illorũ numero neceſſario cõcludi non põt. Dicẽt
n. ꝙ ſũt ſubſtãtię alie ordinis altioris q̃ ille ſint:que fines ſunt pro
ximi celeſtium motuum:quẽadmodum ſi inſtrumenta artificialia
ut ſerra & dolabra,propter homines mecanicos ſunt qui eis utun
tur:nihil prohibet eſſe & alios homines qui eiuſmodi inſtrumen-
tis non utuntur:ſed his qui utuntur imperitant. Vnde ut ſupra pa
tuit ipſemet Ariſtoteles ſuam rationem non eſſe neceſſariam &
uidit & faſſus eſt.

❡ Punctum ſextū. Reliquū igitur eſt ut ex uera phia angelos lō-
ge plures eſſe q̄ celeſtes motus aſtruamus. ❡ Primo. Nā ſubſtantie
intellectuales: ſm ſuum genus tranſcendunt omnē naturā corpo-
ream: conſequenter āt in eis gradū & ſuperioritatē accipere opor
tet ſm eleuationem earum ſupra corporeā naturā. Sunt aūt quedā
ſpirituales ſubſtantie ſupra corpoream naturā ſm naturam ſui ge
neris: que tn̄ corporibus uniuntur ut forme: ut patet ex dictis: & in
humanis animabus experimur. Et quia eſſe ſubſtantiarū ītellectua
liū ſm ſuū genus a corpe depēdentiā minime habet: ut ſupra oſtē
ſum eſt: inuenitur alius eiuſmodi ſubſtantiarum altior gradus: que
etſi corporibus ut forme nō uniuntur: ſunt tn̄ aliquorū determina
torum corporū motores: ut de his que celum mouent infra pro-
babitur. Similiter aūt natura intellectualis a mouendo nō depen-
det quippe mouere ad earū primā ac pcipuā operationē. ſ. intelli
gere cōſequens eſt: & cōſequenter eſt aliquis ſubſtantiarū intelle-
ctualium gradus: in quo nō motores ppriī aliquorū corporū ſunt:
ſed ſubſtātie motoribus ſuperiores. ❡ Secundo. Sicut per ſuā natu
ralem formā agit quod naturaliter agit: ut ignis: ita qḋ p intellectū
agit per formā ſui intellectus agit: ut in artificibus liquet. Igitur
ſicut agens per naturā proportionatū eſt patienti ratione ſue natu
ralis forme: ita & agens p intellectum per formā intellectus patiē
ti proportionatū eſt: ut uidelicet eiuſmodi ſit forma ītellectiua qḋ
in recipientē materiā p actionem agentis induci poſſit. Igitur p
prios orbium celeſtiū motores: qui per ītellectū mouent (ſi in hoc
opinionē ſubſtinere uolumꝰ ari.) tales ītelligētias habeāt oportet
q̄ ſint p orbiū motus explicabiles: & q̄ in naturalibus educi & per
duci queant. Sed ſupra cōceptiones ītelligibiles eiuſmodi: alie uni
uerſaliores ſint oportet: quia intellectus rerum formas uniuerſaliꝰ
q̄ earū eſſe ſit in rebus apprehendit: unde & uidemus ſpeculatiui
intellectus formā uniuerſaliorē eſſe q̄ practici: & inter artes practi
cas uniuerſalior eſt imperantis q̄ exequentis conceptio. Oportet
autem ſubſtantiarū intellectualium gradus accipere ſm gradū in-
tellectualis operationis pprie quibuſqꝫ. Ergo ſupra intellectuales
ſubſtantias proxime orbes mouentes: alias ſuperiores eē oportet.
❡ Tertio. Nā inter ea que naturali ordine diſtant: multos eſt gra-
dus medios inuenire: ſicut inter perfecta bruta & plantas: quedā

impeꝛfectioꝛa aīalia ſunt:que & cū plantis communicant q̄tū ad fixionem:ut oſtrea & cōchilia:& cū brutis perfectis q̄tum ad ſenſum.Cū ergo deus qui eſt ſubſtantia prima a coꝛpoꝝ natura maxime diſtet:ualde rationabile eſt:ut in rerum ordine multi gradus interiaceāt. Quarto.Nā deus nō ſolū uniuerſalē reꝝ coꝛporeaꝝ prouidentiam habet::uerum potius ſuam prouidentiam etiam ad res ſingulares etiā minimas extendit:quippe qui tanq̄ prima cauſa efficiens.& mouens in omni efficiente efficit & in omni mouēte ad finem motus mouet: & hoc per intellectum: cū ſit artifex uoluntarius:ut diximus:quod eſt prouidere.ſ.per intellectum in finem dirigere & mouere.In rebus autem ſingularibus prouidentia diuina directis:deus interdū preter ordinem uniuerſalium cauſarum celorum uidelicet & intelligentiarum motricum:quedam operatur,ut dum ſuſcitat moꝛtuos:& moꝛbos icurabiles curat: & generaliter miracula operatur:uel hoīm mentes celo eminentiores illuminat.Igiť nō ſolū ſubſtantias incoꝛpoꝛeas deo deſeruientes in uniuerſalibus nature cauſis ponere opoꝛtet:uerūetiam & deſeruientes deo in his que particulariter deus operatur:precipue in mentibus que celeſtibus motibus non ſubduntur.

Punctū ſeptimū. Immo angelici ſpiritus & intelligentie ſiue ſubſtantie incoꝛpoꝛee & immateriales ſunt in multitudine maxima & nobis incōprehenſibili:quod & philoſophice & theologice probatur. Et philoſophice quidem. Primo. Nam deus inter oīa uniuerſi perfectionē maxime intendit in rerum creatione: quippe omne agens ſui effectus totū parte plus diligit. Unde q̄to pfectioꝛa ſunt aliqua:tanto in exceſſu maioꝛi creata ſunt: ſicut experimur in coꝛpoꝛibus incoꝛruptibilibus:que ſimplicia elemēta quatuoꝛ & continua & diſcreta q̄titate precellūt:quippe oꝛbes peꝛplures & ſtelle ſine numero ſunt ſpecie & ſubſtantia differentes.Cum igitur intelligentie ſint prima & p̄cipua pars uniuerſi:numero excedunt oēs reꝝ creatarum ſpecies. Secundo. Etſi.n. indiuidua materialia coꝛruptibilia:p materiā multiplicicent:ſpēs tn̄ reꝝ materialiū:nō p materiā ſed p foꝛmā multiplicentur opoꝛtet:non.n. hoīem & lupū duas eē ſpēs materia facit:cū eadem poſſibiliter in utraq̄ ſpē ſit:ut ſi lupus hoīem uel homo lupū comedat.Si autem foꝛme materiales multiplicant ſpēs materialiū:lōge magis foꝛme

immateriales ſpecies immateriales multiplicabunt:quia habent eſſe completius & uniuerſalius q̄ materiales que ad materie capacitatem limitantur. Non ergo ſunt minoris numeri q̄ ſpecies rerum materialium: cuiuſmodi ſunt elementa, mineralia, herbe plante:bruta:piſces:aues:& ſtelle. ¶ Tertio. Magis eſt unumquodq; multiplicabile ſecundum ſuum intellectuale eſſe: q̄ ſecundum materiale:multa enim intellectu capimus que nequeunt eſſe in materia:ex quo contingit q̄ linee recte & finite cuilibet additio mathematice fieri poteſt:non autem naturaliter:quippe aliqua eſt tam longa linea qua nulla poſſit eſſe maior:ut axis celeſtis: raritas etiam corporum:uelocitas motuum & diuerſitas figurarum: in infinitum intellectuali apprehenſione augeri poteſt:quod tamē in natura eſſe nequit. Subſtantie autem quas ſeparatas dicimus ſunt in eſſe intelligibili ſecundum ſuam naturam. Maior igitur multitudo in eis eſſe poteſt q̄ in rebus materialibus penſata utriuſq; generis ratione. In perpetuis autem non differt eſſe & poſſe. Excedit igitur multitudo ſubſtantiarum ſeparatarum materialiū corporum multitudinem. Theologice quoq; ſic probatur. Nam diuina ſcriptura danie.7.de celeſtibus ſpiritibus dicit. Milia milium miniſtrabant ei:& decies milies centena milia aſſiſtebant ei. Quod non ideo dicitur quaſi hoc numero cōprehendantur apud ſanctos:ſed ut eorum numerus nobis incomprehenſibilis p hos magnos numeros oſtendatur. Vnde dioni.13.capi.cel.hier.& gregorius in glo.dan.numerum illarum ſubſtantiarum atteſtantur omnem naturalem multitudinem excedere. Deinde quanta ſit angelorum multitudo ipſa eorū cuſtodia oſtēdit:quippe ut theologi docent & tenet doctorum crhiſtiana traditio:ſolum infimi angeli cuſtodiunt:id eſt de infimo ordine:& conſequenter illius ordinis multitudo tanta eſt,quanta ullo tempore in mundo eſt multitudo uiuentium: cum quilibet habeat unum angelum ex communi ſectatorum doctrina. Alii uero ordines quanto ſuperiores tanto copioſiores ſunt. Sicut ego infiniti quodammodo ſunt homines nunc uiuentes ita infiniti ſunt angeli infimi ordinis:ut de aliis & de demonibus taceamus.

¶ Aliquas ſubſtantias immateriales poſſe peccare & eſſe malas. Capitulum decimum.

CVm igitur angelos uel intelligentias eſſe lõge pluresq̃
philoſophi ſomniarunt oſtẽderimus:iã ex his nonnul
las eſſe poſſe malas ſequẽtibus punctis oſtẽſuri ſumus.
¶ Primũ.Subſtantie intellectuales quas intelligẽtias
uocãt ſũt uolentes neceſſario.¶ Primo.Ineſt.n.oibus
appetit⁹ boni:cũ bonũ id ſit qđ appetũt oia:ut phi tradũt:q equi-
dẽ appetit⁹ i his q̃ ꝓpria cognitiõe carẽt nãlis dr̃: ea rõe qua dici-
mus lapidẽ appetere eẽ deorſũ:in his uero q̃ ſẽſitiua cognitiõe po
tiunt̃,dr̃ appetitus aĩalis:i cõcupiſcibilẽ iraſcibilẽq; ſciſſus:in ĩtelli
gẽtibus ãt appetitus ĩtellectualis ſeu rõnalis dr̃:qui ẽ uolũtas.Sub
ſtãtie igit̃,intellectuales create uolũtatẽ hñt.¶ Scđo. Qđ p aliud
ẽ:ad id tãq̃ ad prius reducit̃ qđ p ſe ẽ:vñ apud plim.8.phy.tex.cõ.
33.mota ab alio,i prima reducunt̃ mouẽtia ſeipſa:ĩ ſillogiſmis iti-
dẽ cõcluſiones q̃ ex aliis innoteſcũt:in prima principia p ſe nota
reducunt̃. unt uero in ſubſtãtiis creatis nõnulla:q̃ ad operãdum
ſeipſa nõ agũt:agunt̃ aũt nature ui:ut inaĩata plãte: & bruta:neq;
n.in eis ẽ agere & nõ agere.Ad alia ergo prima q̃ ſeipa agũt:redu
ctio fiat oportet.Prima aũt in reb⁹ creatis intelligẽtie ſunt ſeu ſub
ſtãtie ſeparate:ut ettã ſupra oñſum ẽ.He igit̃ ſubſtãtie ad operan
dũ ſe agãt oportet:qđ uolũtatis ẽ ꝓpriũ:qua ſubſtãtia queq; ſuo
actui dñatur:utpote in ſe hñs qđ agat aut ẽt nõ agat.Igit̃ create
ĩtelligẽtie uolũtatẽ utiq; hñt. ¶ Tertio.Cuiuſlibet opationis prin
cipiũ forma ẽ:p quã unũquodq; actu ẽ.Igit̃ ſm modũ forme mo
dus opationis formã cõſequẽs ſit oportet .Igit̃ forma q̃ nõ ẽ ab
ipo agẽte p formã optionẽ cauſat cuius agẽs dñs nõ ẽ :ſiqua for
ma uero ẽ q̃ ab ipſo ſit qđ p ipſam opat̃:ẽt cõſequẽtis operis dñi
um habebit.Forme aũt nãles ex qbus & naturales motus & nãles
opationes ſequũt̃,ab his minime ſunt quoꝝ ſunt forme: ſed tota-
liter ab extrinſecis agẽtib⁹:cũ p nãlem formã unũqđq; eẽ habeat
ĩ ſua nã:nihil ãt ſibi cauſa eſſendi eẽ põt.Et ideõ q̃ mouent̃ natura
liter a ſeipſis minie mouent̃:nõ.n.ſeipm graue deorſũ mouet:ſed
qđ ei formã grauitatis dedit gñans.In brutis quoq; forme aut ſẽ
ſate aut imaginate q̃ bruta mouẽt:abipſis brutis adinuẽte nõ ſunt
ſed recepte i eis ab exteriorib⁹ ſenſibilib⁹,agẽtib⁹ i ſenſũ:& diiudi
cate p extimationẽ nãlẽ:vñ licet quoquo mõ dicant̃ mouere ſe-
ipſa ĩqtũ eoꝝ una ps mouẽſẽ,alia mota:ipm tñ mouere eis ex eis
nõ ẽ:ſed parti ex exteriorib⁹ ſenſatis:& parti quoq; a nã :inqtũ.n.
appetit⁹ mouet mẽbra dicunt̃ ſeipſa mouere: qđ ſupra inanimata

habẽt ac plantas:inq̃tum uero ipſum appetere in eis neceſſario eſt ex formis acceptis p ſenſum & iudiciũ naturalis extimationis nẽ ſibi ſunt cã q̃ moueanť:vñ nõ hñt actus ſui dñium. Forma uero ĩtellecta ſeu cõceptio p quã ſubſtãtia ĩtellectualis operať ab ipſo ẽ intellectu:utpote p ipm cõcepta:& quodãmodo excogitata:ut de forma artis liquet:quã artifex & cõcipit & excogitat:& per eã operatur. Ad operandũ igiť ſeipſas agũt intelligẽtie:ut opationis ſue dñium habẽtes. Habẽt igiť uoluntatẽ. ¶ Quarto. Actiuũ paſſiuo& motiuũ mobili ꝓportionatũ eſſe oportet. In habẽtibus aũt cognitionẽ uis apprehenſiua ad appetitũ ſe habet ut motiuũ ad mobile nã cõprehenſum p ſenſum uel imaginationẽ aut intellectũ intellectualem uel aĩalem appetitũ mouet. Apprehenſio aũt intellectiua nõ determinať ad quedã:ſed oĩm eſt potius:unde & de intellectu poſſibili dicit phus in.3.de aĩa:q̃ ſit quo eſt oĩa fieri. Appetitus igitur intellectualis ſubſtantie:eſt ad oĩa ſe habens. Hoc aũt uoluntatis eſt propriũ ad oĩa ſe habere:ut liquet in.3.ethi. q̃ poſſibiliũ ſit & impoſſibiliũ. Igitur ſubſtãtie intellectuales:uolũtatem habeant oportet. ¶ Punctũ ſecundũ. Sunt quoq̨ in agendo arbitrii liberi. ¶ Primo. Quod.n.ex arbitrio agant:ex eo uel maxime manifeſtum fit: q̃ per intellectiuã cognitionẽ iudiciũ de operandis habent:libertatẽ aũt neceſſe eſt eas habere:ſi habent dominiũ ſui actus:ut oſtenſum eſt. Sunt igitur dicte ſubſtantie liberi arbitrii in agendo. ¶ Secundo. Nã liberũ eſt quod ſui cauſa eſt :conſequẽter aũt quod nõ eſt ſibi cauſa agendi:non eſt liberũ in agendo. Quecunq̨ uero neq̨ mouentur neq̨ agunt niſi ab aliis mota: nõ ſunt ſibiipſis cauſa agendi. Sola ergo mouentia ſeipſa libertatẽ in agẽdo habent:& hec ſola iudicio agunt:nã mouens ſeipſum diuidiť in mouẽs & motum:motus aũt eſt appetitus ab intellectu uel fantaſia aut ſenſu:motus quoꝶ eſt iudicare. Horum igitur hec ſola libere iudicarit quecunq̨ in iudicando ſeipſa mouent. Nulla autem potentia iudicans ſeipſam ad iudicandũ mouet:niſi ſupra ſuũ actũ flectať:oportet.n.ſi ſe ad iudicandũ agit:q̃ ſuũ iudiciũ cognoſcat qđ quidẽ ſolius ĩtellectus ẽ. Sũt igiť aĩalia irrationalia quodãmõ liberi quidẽ mot⁹ ſiue actionis:nõ aũt liberi iudicii inaĩata autẽ q̃ ſolũ ab aliis moueň:neq̨ libere actionis aut mot⁹ ſunt: ĩtellectualia aũt nõ ſolũ actionis ſed ẽt liberi iudicii qđ ẽ liberũ arbitriũ habere.

bere. ❡ Tertio. Forma apprehēſa eſt principiū mouēs: ea rōne qua apprehēdit ſub rōne boni uel cōueniētis: actio. n. exterior in his q̄ ſeipſa mouēt ꝓcedit ex iudicio quo iudicat aliqd eē bonū uel cōueniens p dictā formā. Si igit̄ iudicās ad iudicandū ſeipſum moueat: oportet ꝙ p aliquā altiorē formā apprehēſam ſe moueat ad iudicandū: q̄ quidē eſſe nequit niſi ipſa rō boni uel cōueniētis: per quā de quolibet determinato bono uel cōnenienti iudicat̄. Illa igit̄ ſola ſe ad iudicādū mouēt q̄ cōem boni uel cōueniētis rōem apꝓhendūt. Hec aūt ſunt ſola itellectiua. Sola igit̄ itellectualia ſe nō ſolū ad agendū: ſed etiā ad iudicādū mouent. Sola igit̄ ipſa in iudicādo ſunt libera: quod eſt liberū arbitriū habere. ❡ Quarto. A cōceptione uniuerſali: actio motuſq̧ nō ſequit̄: niſi particulari apprehēſiione mediāte: eo ꝙ motus & actio erga particularia ſit. Intellectus aūt naturaliter eſt uniuerſaliū apprehēſiuus. Igitur ut ex apprehēſione intellectus ſequat̄ motus aut actio quelibet: oportet uniuerſalē conceptionem intellectus applicari ad particularia. Sed uniuerſale cōtinet in potētia particularia multa. Pōt igit̄ applicatio cōceptionis intellectualis fieri ad plura atq̧ diuerſa. Iudicium igit̄ intellectus de agibilibus ad unū tm̄ determinatū non ē. Habēt igit̄ oīa intellectualia arbitriū liberū. ❡ Quinto. Iudicii libertate carent aliqua: uel ꝙ nullū habeant iudiciū: ceu cognitiōe carentia: ut lapides ac plante: uel ꝙ hn̄t quidē iudiciū ſed a natura determinatū, ad unū ut bruta: naturali. n. extimatione ouis lupum inimicū iudicat & nociuū: ipm̄q̧ ex hoc iudicio fugit: ſimiliter āt in aliis ē. Quecūq̧ igit̄ de agēdis iudiciū hn̄t nō a natura ad unū determinatū & fixū neceſſe eſt liberi eē arbitrii: hmōi uero ſunt intellectualia cūcta: intellectus. n. apprehendit nō ſolū hoc uel illud bonū: ſed ipm̄ bonū cōe. Vn̄ cū intellectus p formā apꝓhenſā moueat uoluntatē: in oībus aūt mouēs & motū oportet eē ꝓportionata: uolūtas ſubſtātie itellectualis nō erit determinata a nā niſi ad bonū cōe. Quicqd igit̄ ſibi offert̄ ſub rōe boni: in illud uoluntas inclinari pōt: nulla determinatiōe naturali ꝓhibente in cōtrariū. Oīa igit̄ itellectualia liberā uolūtatē habeāt oportet: ex iudicio intellectus uenientē: qđ eſt liberū hr̄e arbitriū: qđ diffinit̄ liberꝫ de ratione iudiciū. ❡ Punctū tertiū. Poſſunt aūt intelligentie p liberū arbitriū male eē & peccatrices: cōſequēter aūt malos demo-

nes eſſe. Nã oïs creatura rõnalis in ſua natura contẽplata peccare poſſit oportet: etſi alicui rõnali creature ꝙ peccare nequeat aſcribatur: hoc nõ ex cõditione nature: ſed ex dono gratie ſit oportet. Cuius rõ hec ẽ. Nã aliquẽ peccare aliud nihil eſt q̃ a rectitudine act⁹ quã hře debet declinare: ſiue accipiamus pctm̃ in naturalibus ſiue in artificialibus ſiue in moralibus. Solũ aũt illũ actũ a debita rectitudine declinare nõ contingit, cuius regula eſt ipſa uirtus agẽtis: quippe ſi manus artificis regula ipſa foret, nunq̃ niſi recte lignum incidere artifex poſſet: et ſi inciſionis rectitudo ab alia ſit regula: inciſionẽ rectã & nõ rectã eſſe cõtinget. Sola aũt diuina uolũtas ſui actus eſt regula: quippe q̃ ad ſuperiorẽ finem quo reguleť minime ordinatur: oïs uero creature uoluntas in ſuo actu rectitudinẽ minime habet: niſi ea ratione qua diuina uoluntate regulať ad quam finis ultimus attinet: quẽadmodum cuiuſq; inferioris uoluntas iuxta ſuperioris uoluntatẽ regulanda eſt: ut uoluntas militis ſm uoluntatẽ ducis. Sic igitur in ſola uoluntate diuina pctm̃ eſſe nequit: in qualibet uero uolũtate creata pctm̃ eſſe põt. vñ & iob. 4. de deo dř: ꝙ in ſuis angelis reperit prauitatẽ. Nec predictis obſtat primo ꝙ ſm phõs in corporibus celeſtibus (q̃ angelis inferiora ſunt) nõ põt eſſe malũ: & cõſequenter neq; in angelis. Nõ obſtat inq̃ quia illa corpora nõ hñt operationẽ niſi naturalem: unde quẽadmodũ in eoꝝ natura corruptionis malũ eſſe non poteſt: ita & in eorum naturali actione inordinationis malũ eſſe nequit. Non eſt uero ſimile de angelis: quippe qui propter actionẽ naturalẽ habent eam q̃ eſt liberi arbitrii ſm quã in eis cõtingit eſſe malũ. ¶ Non obſtat ſecundo ꝙ naturale eſt angelis moueri motu dilectionis in deum in quo nõ peccatur: qđ aũt eis eſt naturale ſemper ineſt: & cõſeq̃nter nunq̃ peccant. Non obſtat inq̃: quippe eis naturale eſt diligere deũ, ut ipſe eſt principiũ naturalis eẽ naturaliũq; bonoꝝ: nõ eſt uero eis naturale eũ diligere ea ratione qua obiectũ eſt ſupnaturalis beatitudinis: ſed hic amor ẽ gratuitus: a quo angel⁹ auerti peccando potuit. ¶ Punctum quartũ. Põt aũt in intelligentiis primo & imediate eẽ ſolũ pctm̃ ſupbie ſm affectũ. Nã cũ dupliciter ĩ aliquo poſſit eẽ pctm̃ aliqđ: ſm reatũ uidelicet & ſm affectũ uel appetitũ: ſm reatũ qdẽ ĩ eis oẽ pctm̃ eẽ põt: dũ hoïes ad oïa crimina põt ĩducere: & cõſequẽter oïm pcõꝝ reatũ ĩcurrere: ſm affectũ

uero ī eis oīa pctā eē nequnt:ſed illa ſolū ad q̄ ſpūalē nām affici cōtingit:q̄ nō cōtingit eē bona corpi ꝓpria:ſed q̄ ſpūali nature cō gruāt.qppe nihil afficiť niſi ad id qđ ſue nature pōt eſſe cōueniens.In bonis uero ſpūalib⁹ q̄ ſola ītelligētiis cōgruere poſſe liquidū dixeris pctm̄ eē nequit dū ad ea quis afficiť ſm ſe:cū uera bona ſint:ſed ſolū p hoc tm̄ ꝙ in effectu eiuſmodi ſuperioris regula nō obſeruať:qđ uidelicet aliud nihil ē q̄ ſupbire.ſ.ſupiori nō ſubdi & qdē in eo qđ debitū ē.Vñ pctm̄ primū angeloꝝ aliud eē nequit q̄ ſupbia.Cōſequēter aūt in eis eē pōt ēt inuidia.Nā eiuſdē rōnis eſt affectū aliqd appetere:& cōtra ei⁹ oppoſitū reniti.Inuidus aūt ex hoc de alterius bono triſtať: ꝙ illud ſui boni īpeditiuū putat: qđ in angelis eē nequit:niſi ſingularē excellentiā affectēt:q̄ eqdē ſingularitas p alterius excellētiam eēt oportet:vñ poſt pctm̄ ſuperbie in eis cōſequi potuit inuidie morbus:ꝙ de hoīs bono dolere potuere & ēt de excellētia diuina:ſm ꝙ deus malis intelligentiis cōtra eaꝝ uoluntatē uti pōt in gloriam diuinā:qđ ſupbis īmo ſuperbiſſimis illis āgelicis ſpiritibus grauiſſimū dixeris.Hec duo igitur pctā ſuperbia & inuidia ſola in malis angelis eſſe poſſunt ſm affectum:& que ſub iſtis cōprehenduntur:uel ad iſta ut aiunt reducuntur.Etſi enim delectātur obſcenitatibus carnaliū peccatorum aug. teſte.4.de ciui.dei.Hoc nō eſt ideo quaſi ad huiuſmodi delectationes afficiantur:uerū potius hoc totū ex inuida mēte ꝓceſſerit:ꝙ in pctis hoim quibuſcunq; letenť:inqtum humani boni īpedimenta ſunt.Nec obſtat ꝙ ſpiritui ſpūalia ſicut carni carnalia uitia cōgruunt:ſpiritualia aūt ſunt nonmodo ſuperbia & inuidia:uerumetiam auaritia accidia & ira:& cōſequenter etiā iſta in angelis eſſe poſſunt.Non obſtat inq̄.Nā auaritia ſm ꝙ peccatum ſpeciale eſt immoderatus eſt,appetitus rerū tēporalium que pecunia mē ſurari poſſunt:ſed auri maxime & argēti:unde & greco uocabulo philargiria dicta eſt:id eſt amor argenti:& ad eiuſmodi intelligētie minime afficiuntur:ſicut nec ad carnis uoluptates. Vnde in eis auaritia proprie dicta eſſe nequit. Si uero auaritia dicatur omnis cuiuſcunq; boni creati immoderata cupiditas:ſub ſuperbia contineatur oportet: que in eis eſſe poteſt. Ira uero ſicut & concupiſcentia cum quadam corporea paſſione eſt:unde in angelis eſſe nequit niſi metaphorice. Accidia uero triſtitia quedam eſt: qua

hõ ad ſpũales actus; ꝑpter corporis laborẽ morat: qui intelligentiis nõ cõgruit. Et ſic liquet ꝙ ſola ſuperbia & inuidia peccata ſũt ſpũalia pura q̃ demonibus cõgruãt: ita tñ ut nec inuidia ꝑ paſſione ſed pro uoluntate ſumatur alterius bono renitenti.

Aliquas intelligẽtias actu & re ipſa eſſe malas & peccatrices. Capitulum undecimum.

Quia intelligentias poſſe peccare & malas fieri oſtenſum eſt: iã ita eſſe mõſtremus oportet. Quod licet ex diuinis lr̃is clarũ ſit: nunc tñ qñ principaliter rationi naturali ꝑpter chriſtianos infideles innitimur: id ſequẽtibus punctis aſtruet. ¶ Punctũ primũ. Intelligentie aliqua mira operant apud auicẽnã. Nã fuit eius poſitio: ꝙ lõge magis ad aliquoꝝ ꝑductionẽ ſubſtãtiis ſpũalibꝰ materia obſequat q̃ cõtrariis agentibus in natura: vñ ad earũ apprehenſionem interdũ in iſtis inferioribus ꝙ effectus aliquis ſequat aſtruxit aut pluuiarũ aut ſanitatũ: et nullo corpore medio agẽte. Cuius eqdem rei ſignũ ab aĩa noſtra capiendũ putarit: q̃ cũ in ſua imaginatione fortis extiterit: ad ſolã apprehenſionẽ ſuũ corpus ĩmutat: ſicut qui graditur in trabe alta de facili ruit: quippe qui ex timore imaginatur caſum: non caderet aũt ſi eſſet trabs ita in imo ut timere nequiret: manifeſtũ etiam eſt ad ſolã imaginationẽ corpus aut ad irã, aut ad libidinem incaleſcere: & ſimiliter ad ſolã apprehenſionem infrigidari ut in timentibus liquet: immo plerũq; ex imaginatione forti, ad egritudinẽ trahitur: puta febrẽ aut lepram, per quẽ etiam modũ putauit aĩam purã & paſſionibus corporeis non ſubiectã: uerum dominantẽ potius in ſua apprehenſione fortem: dominari corpori nedum proprio, uerũetiam alieno: adeo ut eoꝝ utrumq; apprehenſioni obediat: ut ſanetur ad eius apprehenſionẽ infirmus: aut eiuſmodi aliquid ſequatur & accidat. Et id faſcinationis cauſam putarit: quippe inquit anima cuiuſq̃ in malitia ſeu certe maliuolentia uehementer affecta: impreſſionem nocumenti habet in quoſdam: precipue uero propter carniũ teneritudinem facile ſuſceptiuos ĩpreſſionũ. Vñ exiſtimauit lõge magis ad ſuſtantiarũ ſeparataꝝ apprehẽſionem: quas aĩas ſeu motores orbium celeſtiũ dixit: ſequi in his inferioribus effectus nullo corpe medio.

Que quidem auicene ſententia atq; poſitio aliis ſuis poſitionibus
ſatis eſt conſona:quippe qui putauit oẽs inferiorum corpoꝝ for
mas ſubſtantiales a ſeparata quadã ſubſtantia effluere & corpora
lia agẽtia ſolum materiã diſponere ad ſeparati agentis impreſſio
nem excipiendã.Hoc tñ non eſt uerum apud ariſto.qui probat in
xi.meth.formas entes in materia nõ eſſe a formis immaterialibus
ſed ab eis q̃ itidem in materia ſunt:ſic.n.inter faciens & factum ſi
militudo eſt.Et de hoc infra ubi de angelica poteſtate tractabitur.
Quod uero ex faſcinatione ſumitur extra de impreſſiõe anime in
corpus eius poſitionẽ parum firmat:neq;.n.ex apprehenſione aĩe
corporalis immutatio ſequitur niſi apprehenſioni aliqua iũgatur
affectio:aut cõcupiſcentie, aut gaudii,uel timoris,& eiuſmodi: q̃
cum determinato aliquo motu cordis eueniunt: ex quo ulterius
totius corporis immutatio ſequitur:uel ſm locum uel ſm altera
tionem.Vñ adhuc ſtat q; ſpiritualis apprehẽſio corpus nõ alteret
niſi locali motu medio.Faſcinatio uero nõ ideo accidit q; unius
apprehenſio alterius corpus immutet:ſed quia per motum cordis
adiunctũ corpus immutat:cuius immutatio ad oculum pertingẽs
afficere poteſt corpus extrinſecũ precipue ſi facile immutabile ſit
ueluti etiam oculus menſtruate ſpeculum inficit.

¶ Punctũ ſecundũ.Intelligentie in his inferioribus etſi miracula
propria uirtute facere nequeunt:tñ res miras ueraciter efficiũt.Nã
ut patuit,& rurſus etiam infra clarius patebit:ſubſtantia ſpiritualis
creata propria uirtute in inferioribus nihil efficit niſi medio loca
li motu.Eſt enim hoc in uirtute earum ut patebit:q; ad localẽ mo
tum inferius corpus illis obſequatur: conſequenter autẽ per loca
lem motum ad effectus aliquos educẽdos aliqua actiua naturali
ter admouere poſſunt: ceu etiã ars fabrilis ad ferrum emolliendũ
ignẽ admouet.Hoc tñ miraculum cũ non ſit:intelligentie miracu
la ſua uirtute (quicquid ſit de diuina)non faciunt.Cũ tñ naturales
res locali motu naturalibus uel artificialibꝰ rebus localiter admo
uerint:utuntur eis acſi quibuſdã inſtrumentis ueluti etiam medi
cina herbis nõnullis ad ſanitatem utitur.Ex inſtrumento uero pro
cedit effectus non ſolum proprie uirtuti reſpondens:uerumetiam
ultra propriã uirtutẽ inq̃tum agentis principalis uirtute agit:ſicu
ti ſerra & ſecuris lectũ nõ efficiũt:niſi ea ratione qua agũt ab arte

ad talem effectũ admota: nec naturalis calor carnẽ adgeneraret niſi uirtute aie uegetabilis eo ut inſtrumẽto utẽtis. Conueniẽs igitur eſt ex ipſis rebus naturalibus aliquos altiores effectus emergere: ex eo ꝙ quaſi inſtrumẽtis intelligẽtie ſpũales utunť. Igitur effectus eiuſmodi q̃q̃ ſimpliciter miracula dici nequeunt: ꝙ ex naturalibus cauſis proueniant: nobis tñ dupliciter mirabiles redduntur: ex eo in primis ꝙ p eiuſmodi intelligentias eiuſmodi res naturales ad aliquos effectus admouenť modo nobis diſſueto: unde ingenioſorũ artificum opera miramur: ꝙ. ſ. qualiter operentur non attingimus: deinde uero ꝙ cauſe naturales admote aliquid uirtutis ſortiuntur, ex hoc ꝙ ſunt inſtrumẽta ſpirituũ: quod etiã ad miraculi rationẽ magis acceſſerit. His autẽ modis demonũ aſtutia & efficacia mira faciunt magi: ut tandẽ probabo nõnullis ꝑlibatis.

¶ Punctũ tertiũ. Opera mira magoꝝ ex corporum celeſtiũ impreſſione eſſe nequeunt: fuerunt. n. qui dicere uoluere mira p artes magicas effecta celeſtium corporũ influxibus perfici: non autẽ a ſubſtãtiis ſpiritualibus: cuius rei ſignum dixere: ꝙ eiuſmodi operum patratores ſiderum ſitus obſeruant: & herbarũ ac aliaꝝ rerum corporalium auxilia quedam admoueant quaſi materiam parãtia ad celeſtis uirtutis influxum. Hoc tñ his que nobis apparent & experimentis patenter aduerſatur. ¶ Primo. Cum enim ex principiis corporeis intellectum cauſari poſſe impoſſibile probauerimus ſupra: impoſſibile eſt effectus intellectualis nature proprios, celeſtis corporis uirtute cauſari: In eiuſmodi aũt magorum operatis: quedam uidentur: que non niſi creature ſpiritualis opera eſſe dixeris: ut ea quibus de furtis ſublatis reſponſa dantur: & de eiuſmodi q̃ ſolo intellectu fieri poſſe cõfeſſum eſt. Non igitur uerũ eſt omnes eiuſmodi effectus: ſola corpoꝝ celeſtium uirtute cauſari. ¶ Scd̃o. Ipſa loquela cũ ratione rationalis nature effectus eſt: ut cernitur. In dictis uero operibus aliqui hominibus colloquentes apparent: & de rebus uariis ratiocinãtes. Igitur eiuſmodi ſola celeſti uirtute pfici plane eſt impoſſibile. Si uero dicatur huiuſmodi apparẽtias ſm exteriorem ſenſum non eſſe: uerum potius apud imaginationem tantũmodo: hoc dupliciter expugnatur. Et quidẽ in primis quia nulli forme imaginate apparent quaſi res uere: niſi ab exterio

ribus ſenſibus alienatio fiat:eſſe enim minime poteſt ꝙ ſimilitu
dinibus quaſi rebus attendatur:niſi ſenſus naturali iudicio ligato.
Huiuſmodi uero apparitiones ad homines fiunt:qui exterioribus
ſenſibus libere utuntur.Igitur ꝙ hec uiſa uel audita ſecundum ſo
lam imaginationē ſint eſt impoſſibile. Deinde uero ex quibuſcū
ꝗ formis imaginatis intellectualis' cognitio ulli conuenire non
poteſt, ultra naturalemꝗ uel acquiſitam ſui intellectus facultatem
quod & in ſomnis apparet in quibus & ſiqua futurorū preſigna-
tio fit:non tñ quicunꝗ ſomnia uiderit eoꝝ ſignata etiam intelle-
xerit.Per eiuſmodi uero audita aut uiſa in magorū operatis: ple-
rūꝗ aliquibus intellectualis cognitio aduenit ultra eorū intelle
ctus facultatē:ueluti ſecretorū theſaurorū reuelatio:futurorū & oc
cultorum manifeſtatio:& qñꝗ etiam de diſciplinarum documen
tis uera reſponſa.Igitur oportet ꝙ aut illi apparentes & colloquē
tes ſm imaginationē tantum non uideant:aut ſaltē alicuius ſupe
rioris ītellectus uirtute hoc fiat:ut homo in eiuſmodi notitiā edu
catur:non autem celeſtium uirtutum operatione fiat. ¶Tertio.
Principaliter quod uirtute celeſtium corporum fit:effectus natu-
ralis ſit oportet. Nā forme naturales ſunt que in his inferioribus
celeſtium corporū uirtute cauſantur. Quod igitur nulli rei poteſt
eſſe naturale:celeſtiū corporum uirtute non fiat oportet. Quedā
uero talia per dictas operationes fieri dicuntur:ceu ꝙ ad alicuius
preſentiam:quecunꝗ ſera pandatur,ꝙ quis inuiſibilis reddatur: &
multa eiuſmodi que narrantur. Non eſt igitur poſſibile hoc fieri
celeſtium uirtute corporum. ¶Quarto. Cuicunꝗ celeſtis cor-
poris uirtute confertur quod poſterius eſt: eiꝰ utiꝗ & quod prius
eſt conferatur oportet. Moueri autem ad habere animam per
ſe conſequitur: animatorum enim proprium eſt mouere ſeipſa.
Impoſſibile eſt igitur fieri uirtute celeſtium corporum ꝙ aliquod
inanimatum per ſe moueatur. Fieri autem hoc per magicas ar-
tes compertum eſt: ꝙ ſtatua aliqua per ſe moueatur :aut uocem
edat. Igitur magicarum artium effectus celeſti uirtute effici
poſſibile nō eſt.Si dixeris ſtatuam illam celeſtium corpoꝝ uirtute
ſortiri aliqđ uite principiū:hoc utiꝗ īpoſſibile ſit oportet. Et qdē
in primis qr in uiuētibus omnibus,uite principiū forma ē ſubſtā-

tialis que dat eſſe uiuū:uiuere.n.eſteſſe uiuentibus teſte pho. 2.de aia. Aliquid uero ſubſtantialē formam recipere nouiter niſi amittat antiquam impoſſibile eſt:generatio enim unius neceſſario alterius corruptio eſt. In fabricatione aūt alicuius ſtatue:nulla forma ſubſtantialis addicit ſed ſm figuram ſolam tranſmutatio fit q̄ accidens eſt:manet enim forma cupri uel alterius eiuſmodi. Igit impoſſibile eſt eiuſmodi ſtatuas ſortiri aliquod uite principiū. Deinde uero ſiquid p uite principium moueatur illud habere ſenſum neceſſe eſt:mouens enim aut ſenſus aut intellectus eſt. Intellectus uero in generabilibus & ſenſibilibus non eſt ſine ſenſu: ſenſus aūt nequaq̄ eſt ubi tactus non eſt:nec tactus ſine organo medie temperato:que tēperies in lapide cera uel metallo & hmōi ex quibus ſtatua fit nō inuenitur. Igitur huiuſmodi ſtatuas moueri p uite principium nō eſt uerum. Demum uero uiuentia perfecta non generātur ſolum ex uirtute celeſti.uerum cū hoc etiam ex ſemine:homo n.hominē generat & ſol:que uero ex celeſti uirtute ſine ſemine generantur:aīalia ſūt ex putrefactione genita infirmiora inter cetera & ignobiliora. Igitur ſi per ſolam celeſtem uirtutem huiuſmodi ſtatue uite principium ſortiuntur per quod ſeipſa moueant,inter animalia ignobiliſſima quedam ſint; oportet:quod tn̄ falſum eēt ſi per uite principium intrinſecum operarentur:nam in eorū actibus operationes nobiles apparent:cum de abditiſſimis rebus reſponſa ferant. Non igitur poſſibile eſt:ꝙ per uite principium moueantur. ¶ Quinto. Effectum naturalem celeſtium corporum uirtute productum abſq; artis operatione inueniri contingit:etſi enī aliquorum artificio quis ad ranarum generationem operetur uel alicuius eiuſmodi:abſq; omni tamen artificio ranas gigni contingit. Si ergo celeſti uirtute huiuſmodi ſtatue que arte nigromātica fiunt ſortiantur uite principium,abſq; arte huiuſmodi etiam dabitur inuenire eiuſmodi ſtatuarum generationem: quod falſum cōſtat. Igitur eiuſmodi ſtatue uirtute corporis celeſtis nec mouentur,nec habent uite principium. ¶ Preter hec uero poſitio hermetis exploditur teſte aug.8.de ciui.dei. profitentis:ꝙ ſicut deus celeſtium deorum,ita homo effictor eſt deorum qui in templis ſunt humana proximitate contenti: ſtatuas dico animatas ſenſu & ſpiritu plenas &c. Quam etiam poſitionem euertit ſcriptura diuina:

que dicit

que dicit ſimulacra gentium argentum & aurū &c. Non uidetur tñ omnino negādum, quin in predictis magorum effectib⁹ ex celeſtium corporum influxu aliquid uirtutis eſſe poſſit: ad illos tamen ſolos effectus quos uirtute celi inferiora aliqua corpora poſſunt efficere: id enim neq̧ diuus thomas negatit.

¶ Punctū quartum. Ex aliqua intelligētia opera magoꝝ efficaciā ſortiuntur. ¶ Primo. Nam unde magice artes habeāt efficaciā: facile perpendi poteſt ſi earū in operando modus obſeruetur. Vtūtur n. uocibus quibuſdā ſignificatiuis ad determinatos effectus ꝓducendos: uox aūt inq̄tū ſignificatiua eſt: nō niſi ab aliquo intellectu uirtutē habet: uel ex intellectu ꝓferētis: uel eius ad quē ꝓfert. Ex ꝓferētis quidē intellectu: ſicut ſiquis itellectus tāte uirtutis ſit ꝙ ſua cōceptione res poſſet efficere: quā quidē cōceptionē uocis officio ꝓducēdis effectib⁹ quodāmō p̄ſeniat: ex intellectu uero eius ad quē ſmo dirigit̄: ut cū p ſignificationē uocis in intellectu receptam ad aliquid efficiendū inducit̄ audiens. Nō aūt dici pōt ꝙ uoces ille ſignificatiue ꝓlate a magis: ex intellectu proferentis efficatiam nāciſcant̄: qr cū uirtus eſſentiā conſequat̄: uirtutis diuerſitas principioꝝ eſſentialiū diuerſitatē arguit: intellectus aūt hoim cōiter huius diſpoſitionis inuenit̄ ꝙ eius cognitio ex rebus cauſatur: magis q̄ ſua cōceptione res cauſare poſſit. Si igit̄ ſint aliq hoies q uerbis cōceptionē ſui intellectus exprimentes res poſſint propria uirtute tranſmutare: alterius erunt ſpēi & hoies equiuoce dicērūr.

¶ Scd́o. Virtus faciendi p diſciplinā minime acquirit̄: ſed cognitio ſolū aliquid faciendi. Per diſciplinā uero acquirūt aliqui ꝙ huiuſmodi operationes magicas efficiāt. Nō eſt igit̄ in eis ad hmōi effectus ꝓducendos uirtus aliqua: ſed cognitio ſola. Si uero dicat̄ ꝙ hmōi hoies in ſua natiuitate ex uirtute ſtellaꝝ ſortiunt̄ p̄ceteris dictā uirtutē ita ꝙ q̄tūuis inſtruant̄ ceteri id ex natiuitate nō habētes: in opibus eiuſmodi efficaces eē nequeūt: primo quidē dicendum ē: ꝙ ſup intellectū celeſtia corpora nō poſſunt imprimere: ut alias multipliciter oſtēſum ē: cōſequēter aūt ex ſtellaꝝ uirtute intellectus cuiuſq̧ hāc uirtutē ſortiri non pōt, ꝙ rep̄ſentatio ſue conceptionis p uocē ſit alicuius effectiua. Si uero dicat̄ ꝙ ēt imaginatio aliquid in uocū ſignificatiuaꝝ ꝓlatione operet̄: ſup quā imprimere pūt celeſtia corpora: cū huius operatio p corporale organū

fiat:hoc eē nequit q̄tū ad effectus oēs q p artes huiuſmodi fiunt: oſtēſum eſt.n.ꝙ hmōi effectus oēs nō poſſunt ſtellaꝝ uirtute pro duci :& cōſequēter neq; ex ſtellaꝝ uirtute pōt quis hāc uirtutē ſortiri:ut eoſdē effectus ꝑducat.Relinquiť ergo ꝙ effectus eiuſmodi ꝑ intellectū aliquē cōpleanť:ad quē ſermo eiuſmodi uoces ꝓferētis dirigiť.Huius aūt rei ſignū eſt .Nā eiuſmodi ſignificatiue uoces quib⁹ magi utunť:inuocationes ſunt:ſupplicatiōes, adiurationes,aut ēt iperia quaſi ad alteꝝ colloquētis .¶ Tertio.In artis huius obſeruationibus utunť magi quibuſdā caracteribus & figuris determinatis.Figura aūt nullius actionis principiū eſt.neq; paſſionis:alias mathematica corpa & actiua & paſſiua eſſent. Non ergo ꝑ determinatas figuras materia diſponi pōt:ad effectū aliquē naturalē ſuſcipiendū.Nō ergo utunť magi figuris aliquibus quaſi diſpoſitionib⁹.Relinquiť ergo ꝙ eis utunť ſolū quaſi ſignis.nō.n.ē aliud determinatū dare.Signis aūt nō utunť niſi ad alios intelligentes.Habent ergo magice artes efficatiā ab illo intelligēte: ad quē magi ſermo dirigiť .Si dicať uero ꝙ figure aliq̄ aliquib⁹ figuris celeſtiū corpoꝝ aptanť:& ita inferiora corpora p aliquas celeſtium corpoꝝ figuras ad impreſſiones excipiendas determinantur uideť hoc irrationabiliter dici.Nō.n.ordinať aliquod patiens ad ſuſcipiendas determinationes agētis:niſi p hoc qđ eſt in potētia & cōſequenter ea ſola ipſum determinant ad ſpiritualē impreſſionem excipiendā p q̄ fit quodā modo in potentia.Per figuras aūt nō diſponiť materia ut ī potētia ſit ad aliquā formā:qr figura ſ̄m ſuā rationē ab oī abſtrahit mā & forma ſenſibili:quippe q̄ eſt mathematicū quoddā. Nō ergo p figuras & caracteres determinať corp⁹ quodcūq; ad celeſtis corpis īfluentiā recipiendā. ¶ Quarto. Figure aliq̄ celeſtibus corporib⁹ approprianť ut effect⁹, nā ab eis cauſanť inferioꝝ figure.Predicte aūt artes caracterib⁹ aut figuris nō utunť quaſi celeſtiū corpoꝝ effectibus:uerū poti⁹ ſunt effectus hoīs operātis p artē.Igiť appropriatio figuraꝝ ad aliqua corpora celeſtia:ad ꝓpoſitū facere uideť nihil.¶ Quinto.Per figurā minīe diſponiť aliqua mā natural s ad formā sut patuit.Corpora igitur in qbus eiuſmodi figure īpreſſe ſūt ,eiudē ſunt habilitatis ad celeſtē influxū excipiēdū cū corporib⁹ aliis eiuſdē ſpēi.Q đ aūt aliqd imprimať in unū eorū q̄ ſunt eque diſpoſita propter aliquid ſibi

appropriatū ibi inuentū:& nō in aliud nō eſt operātis p neceſſitatem nature,ſed p electionē. Patet ergo ꝙ artes eiuſmodi figuris utētes ad effectus pducēdos,ab aliquo p naturā agēte efficatiā nō hñt :ſed ab aliqua intellectuali ſubſtātia p intellectū operāte.Hoc etiā & ipſum nomē demōſtrat qđ figuris īponunt:caracteres eas dicētes:caracter.n.ſignū eſt:in quo daſ intelligi ꝙ figuris eiuſmodi nō utunſ niſi ut ſignis alicui intellectuali nature exibitis.Quia uero figure in artificialibus ſunt quaſi forme ſpecifice:pōt quis dicere apud diuū tho.ꝙ nihil phibet,quin ꝯſtitutionē figure q̄ imagini ſpeciē dat,cōſequaſ aliqua uirtus ex influētia celeſti:nō ſm ꝙ figura eſt:ſed ſm ꝙ cauſat ſpeciē artificiati:qđ adipiſciſ uirtutē ex ſtellis. Sed de lr̄is quibus aliquid in imagine inſcribiſ uel aliis caracteribus nihil aliud pōt dici q̄ ꝙ ſigna ſunt :unde nō habent ordinē niſi ad aliquē intellectū Quod ēt oſtendiſ p ſacrificia proſtrationes & alia eiuſmodi: quib⁹ utunſ, q̄ aliud nihil eſſe poſſunt niſi ſigna reuerentie exibite alicui intellectuali nature.

¶ Punctū quintū.Ea intelligentia q̄ magoꝝ operibus efficatiam preſtat mala eſt. ¶ Primo. Preſtare.n.patrociniū his que ſunt contraria uirtuti:nō eſt intellectus bene diſpoſiti. Hoc aūt ī eiuſmodi artibus contingit:fiunt.n.plerūqꝫ adulteria ,furta, homicidia , & multa alia eiuſmodi maleficia pcurantur :unde utentes his artib⁹ malefici uocanſ.Nō eſt ergo bñ̄ diſpoſita ſm uirtutē intelligētia cuius auxilio huiuſmodi artes innituntur. ¶ Secūdo.Nō eſt intellectus bene diſpoſiti ſm uirtutē,familiarē eſſe ſceleratis & eis patrocinari:nō aūt quibuſlibet optimis.Huiuſmodi aūt artibus utūtur plerūqꝫ hoies ſcelerati .Nō eſt igitur intellectualis natura cui⁹ ſuffragio artes huiuſmodi ſunt efficaces bñ̄ diſpoſita ſm uirtutē. ¶ Tertio. Nā intellectus bñ̄ diſpoſiti eſt reducere hoies in ea que ſunt hoim pp̄ria bona:q̄ equidē ſunt bona rōnis:cōſeq̄nter uero ab his ad q̄dam bona minima hoies abducere, intellectus eſt diſpoſiti indecenter.Per eiuſmodi uero artes nō acquirunt homies profectum quempiā in bonis rationis: q̄ uidelicet ſcientie ſunt & uirtutes:ſed in quibuſdam minimis ueluti furtorum inuentione: deprehēſione latronū:& eiuſmodi.Igitur intelligentie quaꝝ auxilio he artes utuntur :non ſunt ſm uirtutem bene diſpoſite.

¶ Quarto. In dictarum artium operibus illuſio quedam &

irrationabilitas uidetur:requirunt.n. hoīem re uenerea non attra⸗
ctum:cum tñ plerumq̧ ad illicitos concubitus conciliandos ad
hibeantur.In opere uero intellectus bene diſpoſiti nihil irrationa
bile & ſibi diuerſum apparet.Igitur idem quod prius.☞Quinto.
Non eſt ſm intellectum diſpoſitus bene:qui propter cōmiſſa ſce⸗
lera alicui ad ſuffragādūprouocatur. Hoc uero in iſtis artibus fit:
nam in harum executione innocentes pueros aliqui necaſſe legū⸗
tur. Non igitur ſunt intellectus boni quoꝝ auxilio iſta fiunt.
☞Sexto.Nam intellectus bonum proprium ueritas eſt. Cū igitur
boni ſit bonum adducere:cuiuſlibet intellectus bene diſpoſiti eſſe
uidetur alios ad ueritatem perducere. In operibus uero magorū
plerūq̧ ea fiunt quibus homines ludificentur & fallant.Igitur in⸗
tellect⁹ cuius ſuffragio utunt:ſm mores bñ diſpoſitus nō eſt.☞Se
ptimo.Intellect⁹ bñ diſpoſitus ueritate q̄ delectat allicit:nō mē⸗
datio.Magi aūt in ſuis operibus quibuſdā mēdariis utunt: quib⁹
eos alliciāt quoꝝ auxilio utunt. ōminātur.n.q̄dam:ut luti ꝙ niſi
inuocāti ſuccurrat,celū ipſe inuocans cōminuet:aut deponet ſide⸗
ra:ut porphirius narrat in epiſtola ad enebōtē.Ille igit ſubſtantie
inuocate non ſunt bene diſpoſite ſm intellectū. ☞Octauo. Nō ui
detur eſſe habētis intellectum bene diſpoſitū:ut ſi ſuperior ſit ſub
datur imperāti acſi inferior:aut ſi inferior ſit ab eo ſibi quaſi a ſu
periore ſupplicari patiat.Magi aūt eos quoꝝ auxilio utuntur ſup⸗
pliciter inuocant quaſi ſuperiores:& cum aduenerint eis quaſi in
ferioribus imperant.Nullo igitur modo uidentur bene diſpoſiti
ſecundum intellectum. ☙Punctum ultimum. Alique ſunt
intelligentie male quas dicunt idiomate greco malos demones.
latino uero demones ſimpliciter. Nam rationes predicte:quibus
ꝙ alique ſint intelligentie non bone probatū eſt:probant ꝙ ſint
alique male:ut patet diſcurrendo per ſingulas:& ex hoc ꝙ omne
opus liberi arbitrii cum deliberatione ſcilicet elicitum:ſi non eſt
bonum malum ſit oportet:ut diffuſe theologi probarunt.Et hoc
littere diuine minime tacuerunt. Dicitur enim ioan.3.ꝙ diabo
lus ab initio peccat:& io.8.dicitur de eodem ꝙ eſt mendax & mē
datii pater & ꝙ homicida erat ab initio:& ſapi .2. ꝙ eius inuidia
mors introiuit in orbem terrarum:& in locis innumeris ſcriptu
rarum eiuſmodi patent.

Qualiter & quot intelligentie peccarunt.
Capitulum duodecimum.

ETſi uero ad noſtrũ inſtitutum neceſſariũ minime eſt
qualiter aut quot ex intelligentiis peccarunt: propter
curioſos tñ lectores quibus eiuſmodi ex theologorum
fonte haurire nõ uacat: id multis pũctis efficiemus.
¶ Punctũ primũ. Nullã intelligentiã naturaliter eſſe
moraliter malã. ¶ Primo. Si qua.n. intelligẽtia ſm naturã ſuã ma
la eẽt moraliter: naturaliter tẽderet ĩ malũ: cõſequẽter aũt in illud
p ſe nõ p accidẽs tẽderet: nõ.n. aliqd p accñs ĩ id tẽdit in qd natu
raliter tẽdit: ut lapis deorſũ. Hoc uero ẽ oĩno ĩpoſſibile: oĩa.n. ten
dũt ĩ bonũ uerũ uel apparens: qr in id tendũt qd iudicãt ſibi cõue
niens: vñ & bonũ dr quod oĩa appetunt.i.ethi. Nõ igr ſm ſuã na
turam male ſunt ſpũales intelligẽtie. ¶ Scdo. Quicquid in rebus
eſt: aut cauſa aut cauſatũ ſit oportet: alioquin non oĩa adinuicẽ or
dinarentur. Aut igr eiuſmodi ſubſtantie ſunt cauſe tm: aut etiam
cauſate. Et quidem ſi cauſe: malũ alicuius cauſa eſſe nequit niſi per
accidens: eſt.n. priuatio quedã q̃ non niſi p accidens principiũ eſt.
Omne aũt quod eſt per accidens ad id reduci oportet qd eſt p ſe
& conſequenter oportet in eis eſſe aliud prius eorum malitia p qd
ſunt cauſe: primum aũt in unoquoq ẽ eius natura & eſſentia. Nõ
igr ſm ſuã naturã ſunt male. Idẽ ẽt ſequr ſi ſunt cauſate. Nullũ
n. agẽs agit niſi intendẽs ad bonũ: & cõſequenter malũ non põt
eẽ effectus cauſe cuiuſcũq niſi p accidẽs. Qd aũt ſm accidẽs tm̃
cauſat ſm naturã eẽ non põt: cũ oĩs natura modũ determinatum
habeat: quo p ſe pcedit in eſſe. Nõ eſt igr poſſibile eiuſmodi ſub
ſtãtias ſm naturã eſſe malas. ¶ Tertio. Scdm modũ nature pprie
oẽ ens hr̃e propriũ eẽ manifeſtũ eſt Eſſe uero inqtũ eiuſmodi bo
num ẽ: cuius ſignũ hinc habet q eſſe ab oĩbus deſideratur & appe
titur. Igr ſi ſubſtantie huiuſmod ſm ſuã naturã eſſent male: eſſe
haberent nullũ. ¶ Quarto. Nihil eſſe põt quin a primo ente eẽ ha
beat: ut ſuppoſitũ eſt: & a phis multipliciter probatũ. Primum ue
ro ens eſt primũ & ſummum bonũ: ut liquet. Cũ aũt omne agẽs
inqtum huiuſmodi agat ſibi ſimile: oportet q̃ a primo ente ſunt
bona eſſe. Predicte igitur ſubſtantie ſm q ſunt & naturã aliquã

habẽt,male eſſe nõ poſſunt. ¶ Quinto. Aliquid uniuerſaliter boni participatione priuatum eſſe ĩpoſſibile eſt: quippe cum idẽ ſit appetibile & bonũ: ſiquid eſſet oĩno expers boni, appetibile in ſe haberet nihil. Vnicuiq; aũt eſt appetibile ſuum eſſe. Igitur ſiquid ſm naturam ſuã dicat malũ: illud nõ eſſe quaſi ſimpliciter malũ oportet: ſed ideo ſic dici ꝙ ſit malũ huic uel quantũ ad hoc: ſicut uenenũ nõ eſt ſimpliciter malũ, ſed huic cui eſt nociuũ: unde qđ uni uenenum alteri cibus eſt. Hoc autẽ ex eo contingit, ꝙ particulare bonũ: quod propriũ eſt huius: contrariũ eſt bono particulari quod eſt proprium alterius: ueluti bonũ propriũ ignis calor: atque bono proprio frigori contrariatur: illudq; pro uiribus deſtruit. Quod igit ſm ſuã naturã ordinat in bonũ nõ particulare: ſed ſimpliciter ĩpoſſibile eſt ẽt ſm hũc modũ naturaliter eſſe malũ. Talis uero eſt oĩs ĩtellectus: nã bonũ eius in ꝓpria opatiõe eſt: q̃ uniuerſaliũ ẽ: & eoꝝ q̃ ſũt ſimpliciter. Nõ ẽ igit poſſibile ĩtellectũ aliquẽ ſm ſuã naturã eſſe malũ: nõ ſimpliciter mõ, uerũetiam ſm quid. ¶ Sexto. In oĩ habente intellectum: naturali ordine intellectus appetitũ moueat oportet, ꝓpriũ.n. obiectũ uolũtatis, bonũ ĩtellectũ eſt. Bonũ aũt uoluntatis in eo eſt ꝙ ipſa intellectũ ſequitur, ſicut in nobis bonũ eſt qđ eſt ſm rationẽ eſſe: quod aũt eſt preter hoc malũ eſt. Igitur naturali ordine ſubſtãtia intellectualis uult bonũ. Impoſſibile eſt igitur dictas ſubſtantias naturaliter eſſe malas. ¶ Septimo. Cũ uoluntas in bonũ intellectum ſicut in propriũ obiectum & finẽ naturaliter ferat: impoſſibile eſt ꝙ intellectualis ſubſtantia, malã ſm naturam habeat uoluntatem: niſi eius intellect⁹ naturaliter erret circa iudiciũ boni. Nullus uero intellect⁹ eiuſmodi eſſe poteſt: falſa.n. iudicia in operationibus intellectus ſunt ſicut monſtra in rebus naturalibus q̃ nõ ſunt ſm ſuam naturã: ſed ꝑter naturã: nã bonũ & finis naturalis intellectus cognitio ueritatis ẽ. Impoſſibile igitur eſt aliquẽ intellectũ eſſe qui naturaliter in ueri iudicio erret. Neq; igitur poſſibile eſt ꝙ ſit aliqua ſubſtantia intellectualis: hñs naturaliter uoluntatẽ malã. ¶ Octauo. Nulla potẽtia cogniua a ſui obiecti cognitiõe deficit: niſi aut ꝓpter defectũ aliquem aut propter aliquã ſui corruptionem: quippe q̃ ſm propriã naturã ad cognitionem talis obiecti ordinat: ſicuti uiſus a coloris notione nõ deficit: niſi circa ipſum corruptio aliqua extiterit. Oĩs

uero corruptio & defectus preter naturã ſit oportet:q̃a natura intendit eſſe & perfectionẽ rei. Impoſſibile igiť eſt ꝙ ſit aliqua uirt' cognitiua:q̃ a recto ſui obiecti iudicio naturaliter deficiat. Proprium uero obiectũ intellectus uerũ eſt. Impoſſibile igiť eſt aliquẽ intellectũ eẽ circa ueri cognitionẽ naturaliter oberrantẽ. Neq̧ igĩ uolũtas aliqua põt naturaliter a bono deficere. Quod etiã diuine littere cõfirmarunt:nã oĩs creatura dei bona .1.thimo.4. & uidit deus cuncta q̃ fecerat & erãt ualde bona geñ.1.& intellige unumquodq̧ in gñe ſuo. ſ.nature uel moris. Per hoc uero manicheorum error excludiť qui eiuſmodi ſubſtantias intellectuales quas aſſueto nomine demones uel diabolos uocamus naturaliter eſſe malas aſſeruere. Excluditur etiã opinio quã porphirius in epiſtola ad enebontẽ narrat dicentium eſſe quoddam ſpirituũ genus:cui exaudire magos ſit proprium:natura fallax omniforme ſimulans deos & demones & aĩas defunctoꝝ:& hoc eſt quod efficiat hec omnia que uidentur eſſe praua ceterũq̧ circa ea q̃ uere ſunt bona nihil opitulari:immo uero iſta nec noſce:ſed mala cõciliare & inſimulare atq̧ impedire & inuidere uirtutis ſedulos ſectatores: & plenum eſſe temeritatis & fauſtus gaudere odoribus, adulationib' capi:hec quidẽ porphirii uerba nãm demonũ quoꝝ auxilio magice artes utuntur ſatis aperte declarant:in hoc ſolo reprehenſibilia ꝙ eis hanc malitiam naturaliter ineſſe firmarunt.

¶ Punctum ſecundũ. Conſequenter uero his loquendo dicimus nec in primo inſtãti ſue creationis intelligentias malas eſſe potuiſſe:nam actus qui rei conuenit in ſuo primo inſtanti, ineſt ei a ſuo authore naturaliter:ſicut motus lapidis deorſum ineſt ei a ſuo generãte:& generaliter motus grauium & leuium qui cum rei natura incipiunt a generante inſunt. Author uero angeli deus ſit oportet:cum ſola creatione producatur:qui deus non poteſt eſſe cauſa peccati. Non ergo in primo inſtanti angeli peccare potuerunt Auguſtinus tamen .11.ſuper geñ.ad lit. & .10. de ciuitate dei hãc pertractans queſtionem in neutro loco aliquid determinat:& in primo uidetur in illud inclinari ꝙ in primo inſtanti ſue creationis peccarint in ſecundo uero ꝙ non peccarint:ſed id quod diximus uerum eſt.∴ ¶ Punctum Tertium. Sunt ergo intelligentie male ex ſuo libero arbitrio. ¶ Primo. Nam aut natura

aut uoluntate ſunt male:quia malū peccati de quo ſermo labitur eſt actio :agens autem oē aut naturale aut uoluntarium eſt. Sed nō ſunt male natura:ut probatū eſt. Ergo uoluntate & arbitrio libero male ſint oportet. ¶ Secundo. Si nō ſunt male uoluntate nā male ſint oportet:ut patuit. Non ſunt aūt male natura:quia in primo inſtanti ſuo male fuiſſent:quippe ea que ex natura conueniūt ſimul inſūt cū natura:alioquin eſſet cauſa aliquādo & nō eſſet effectus. Sunt ergo male uoluntate. ¶ Tertio. Omne uolūtarium a uoluntate eſt. Omne uero pctm̄ ſeu malum morale uoluntarium ſit oportet:quia pctm̄ eſt actus humanus malus: humanus uero act⁹ non eſt niſi deliberatus ſit, ſiue ab homine inq̄tū homo: etſi poſſit eſſe hominis. Omne ergo pctm̄ a uoluntate eſt. Ergo & quod intelligentiarum eſt. ¶ Punctum quartum. De multitudine autem malarum intelligentiaꝶ uel demonum per naturalē rōem demoſtratiue aut parum aut nihil poſſumus enunciare:probabiliter aūt conſtat eſſe plurimos ex his que experimur:quippe qui uidemus multos energuminos ſiue arrepticios, quos non eſt probabile ab uno demone in partibus maxime tam diſtātibus obſideri: uidemus etiā ꝙ ſimul innumerabiles homines de uitiis tentanť. Secundū ſcripturas uero non eſt dubiū ꝙ ſint plures:dicente domino:ꝙ ignis paratus ſit diabolo & angelis eius & pau. ad ephe. 6.non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē: ſed aduerſus principatus & poteſta. aduerſus mūdi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitie in celeſtibus: & in apoc. iducuntur adeo multi:ut cū angelis bonis cōgredi auderent. Immo ex ſcripturis colliguntť ſeptem duces in malignis ſpiritibus:ſm ſeptē uitia capitalia:qui cōtra genus hominum cum ſuis turmis aſſidue pugnant. Immo uoluere nōnulli theologi ꝙ ſingulis hoībus ſunt in exercitium d ati ſinguli ſpiritus mali. uide diuū tho .2. di. 11. q. 1. ar. 5. ex quo ſequitur demonū multitudinem eſſe maximā. Et hoc indubie credendū eſt ꝙ ſit demonū innumerabilis multitudo.

¶ Punctū quintū. Vtrum uero de intelligentiis plures peccauerit & facte ſint demones q̄ remanſerint:dicendū eſt ꝙ non. Nam peccatum eſt contra naturalē inclinationem intellectualis nature:quc quid ſit de animali uel brutali:ea uero q̄ contra naturam fiunt, ut in paucioribus accidunt:natura.n. ſuū effectū conſequiť aut ſemp

aut in

aut in pluribus experientia teſte: unde plures ſunt angeli boni q̄ mali. Quod ēt ſcriptura diuina in ſpirituali ſenſu nō tacuit, qppe 4. reg 6. ubi cū miniſter eliſei plenū montē equitibus ſuis cōſpexiſſet ac timeret: eliſeus hortatus eum non timere: dixit plures nobiſcū ſunt q̄ cū illis: qđ de bonis angelis qui ꝯtra malos nobis ſūt in auxiliū exponiť. Nec obſtat primo ꝙ bonū diciť eſſe i paucioribus: malū uero in pluribus. quippe de hominibus hoc a pħo dicitur: qui cū duplicē habeant inclinationē nāe ſpūs. ſ. ad intelligibilia bona: & carnis ad ſenſibilia: ſenſibilia utpote notiora magis ſequunť: in quo eoꝝ peccata ſunt. Nō eſt aūt ſimile de ſpiritibꝰ in quibus eſt unica ſolū & illa ad bonū. ℭ Punctū Sextū. Vtrū uero intelligētia inter peccātes nobilior & prior, prima fuerit inter oēs bonas & malas nature ordine: dicendum eſt de hoc eſſe opiniones: demonſtratiue .n. nihil de re iſta ſcimus. Damaſcenus .n. ſenſit ꝙ maior inter peccantes terreſtri ordini fuit p̄latus. gregor. uero in ea omelia quā de centū ouibꝰ edidit: dixit ꝙ primus angelus qui peccauit dum cunctis agminibus angelorum prelatus eorum claritatem tranſcenderet: ex eorū cōparatione clarior fuit. Vtraq; aūt opinio habet probabile fundamentum. Nam in peccato eſt aduertere, & contēplari duo .i. pronitatem uel inclinationem ad peccandū: & motiuū .i. obiectum reſpectu cuius eoꝝ peccatum fuit. Et quidē ſi pronitas ad peccandū in angelis attēdať: minus uideť peccaſſe ſuperiores: ideoq; hoc aduertēs, & ꝯſiderās dam. dixit peccantiū maximū terreſtri .i. corporeo reꝝ inferiorū ordini p̄fuiſſe. Que quidē opinio opinioni platonicoꝝ quā aug. 9 & 10. de ciui. dei recitat cōſona uideť, q dixere oēs deos fuiſſe bonos: ſed demonū quoſdā bonos & quoſdam malos: deos appellantes ſubſtātias intellectuales q̄ ſunt a globo lunari ſuperius: demones uero ſubſtātias intellectuales q̄ ſunt a globo lunari inferius: ſuperiores tñ hominibus ordine nature. Que quidem opinio nō eſt quaſi a fide aliena abiicienda, quippe tota creatura corporalis adminiſtratur a deo p angelos: ut aug. 3. de tri. li aſtruxit. cōſequenter aūt nihil prohibet dicere inferiores angelos diuinitꝰ diſtributos: ad inferioꝝ corporū miniſteria. ſuperiores uero ad ſuperiorum corpoꝝ regimē: ſupremos uero ad aſſiſtendū deo: & ſm hoc dama. eos q ceciderūt de iferioribꝰ extitiſſe dicit in quo-

rum etiā ordinib⁹ boni aliq̄ꝛ remanſere. Si uero motiuū angelorum ad peccandū contemplemur:id in ſuperioribus maius fuerit: quippe demonum peccatum ſuperbia fuit:ut ſupra dictum eſt cuius motiuum excellentia eſt:que in ſuperioribus fuit longe maior, maxime uero in ſupremo: cū enim ſint pene infiniti:ut probatum eſt:quiſq̧ tamē eoꝝ ab inferiore ſpecie differt ſicut equus ab aſino:ut probatum eſt ſupra. Vnde ſupremus infimum tot gradibus ſuperat quot angeli ſunt creati. & ꝯſequenter quodammodo infinitis. Vnde eū qui inter peccantes maior fuit gregorius rationabiliter ſupremum putauit:quaſi maximum ad peccandū motiuum habuerit. Et eſt hec opinio probabilior:quia angelicum pctm̄ non proceſſit ex pronitate quā conſiderauit dam. ſed ex ſolo libero arbitrio. qd̄ fuit excellentia propria delectatū:quam cōſiderauit greg. cōſequenter aūt magis uidetur cōſideranda ratio a motiuo peccandi q̄ a pronitate ſumpta. Non eſt tñ inde alteri opinioni preiudicandū:quia etiā in principe inferiorum angelorum aliquod ad peccandū motiuū potuit affuiſſe. Si autem uera eſſet opinio damaſ. de quolibet nouem angelorum ordinum non potuerunt aliqui cecidiſſe:ut liquet: ac ſic uera eſt gregoriana ut credimus:& poſſibile & ueriſimile eſt de ordine quolibet aliquos cecidiſſe:quemadmodum etiam in quemlibet predictorum ordinum ad ruine angelice reparationem homines aſſumūtur:q̄q̄ in litteris diuinis quorumdam angelorum nomina demonibus non attribuantur. ut ſeraphim & tronorum:quippe que ab ardore charitatis & a dei inhabitatione ſumantur:que duo peccato mortali in quo demones ſunt compugnant. Nec tamen predictis obſtat ꝙ eze. 28. angelus inter peccantes ſupremus dicitur cherub:ordo autem cherubim non eſt primus ſed ſecundus: primus uero eſt ordo ſeraphim apud dion. 7. capi. angel. hierar. & cōſequenter non uidetur inter omnes angelos primus extitiſſe. Non obſtat inquam: quippe cherubim interpretatur plenitudo ſcientie: ſeraphim uero ardentes ſeu incendentes: & conſequēter cherubim a ſcientia nominatur que cū mortali eſſe pōt:ſeraphim uero a charitatis ardore: qui mortali peccato repugnat. ¶ Et ideo primus angelus pecccans quamq̄ fuerit ſeraph:tamen che-

rub dictus eſt; in deteſtationem peccati. ¶ Non obſtat etiã ꝙ ſi angelus inter omnes ſummus peccauit diuina intentio que eſt ut intellectualis natura beatificet in nobiliſſima creatura fruſtrata fuiſſet. Non obſtat inq̃: quippe intentio diuina in neutris fruſtratur: ſiue ſtãtibus, ſiue cadentibus angelis: utrũq; enĩ euentũ deus prenouit: & ex utroq; gloriam habet: dum illos bonitate ſaluat: punit uero illos iuſtitia ſua. Ipſa uero intellectualis natura a ſuo fine cadit ſi peccat: nec hoc icõuenit i creatura q̃tuncũ ꝙ ſublimi. Sic.n.a deo intellectualis creatura inſtituta eſt: ut i arbitrio eius ſit agere propter finem: & ut poſſit ſaluari & dãnari: & ſaluet ſi malit. ¶ Non obſtat ultimo ꝙ angelus q̃to ſuperior tanto in deũ inclinatior eſt: & cõſequenter tanto minus a deo poteſt peccando recedere. Dico.n. ꝙ illa inclinatio & in eo & in oĩ creatura factibili in ĩfinitũ nobiliore ſemper eſt cũ libertate arbitrii: ut ſemper poſſit peccare ſi uelit. Quomodo autem peccãtis angeli peccatũ aliis angelis cadẽtibus fuerit occaſio cadendi preſentis nequaq̃ eſt ſpeculationis. ¶ Punctum Vltimũ. Contra uero ea q̃ & rationibus & litteris diuinis aſtruximus .ſ. eſſe malas intelligentias quas demones appellant: uidetur omnino poſſe argumẽtis adniti ſeptẽ: quibus vr̃ oĩno probari poſſe cõtrariũ. Argumẽtũ Primũ. Nã ꝙ nulla ĩtellectualis ſubſtãtia naturaliter corpori unita ſit preter aĩam hũanam, iã ſupra oſtenſum eſt: niſi ſm quoſdã id de aĩabus celeſtiũ corporum aſtruatur: quas tñ malas credere nõ eſt congruũ: cũ celeſtium corporum motus adeo ſit bonus & ordinatus: ut ordinis uniuerſi in iſtis inferiorib⁹ principiũ ſit: oĩs aũt alia cognitiua potentia preter intellectũ corporeo & animato utitur organo: & cõſequenter in huiuſmodi ſubſtantiis q̃ corpora nõ uegetant preter intellectum potentia cognitiua eſt nulla: & cõſequẽter quicquid cognoſcunt intelligunt: in eo aũt quod quis intelligit nõ errat: ex defectu.n. intelligẽdi prouenit omnis error. Nõ poteſt igitur in ſubſtantiarum intellectualium cognitione eſſe error. Nullum autem peccatum uoluntatis abſq; errore eſſe poteſt: quippe uoluntas in apprehenſum bonum ſemper tendit: unde niſi in apprehenſione ſit error in uoluntate error ideſt peccatum eſſe non poteſt. Igitur in ſubſtantiis eiuſmodi errorem eſſe poſſe non uidetur. ¶ Secundum. Peccatum

uoluntatis in nobis circa ea accidit, de quibus ueram ſcientiã in uniuerſali habemus, ꝓpter qd' in particulari rõnis iudicium exiligante aliqua paſſione prepeditur. Que equidem paſſiones in demonibus eſſe nequeunt, ꝙ ſint ſenſitiue partis: que ſine corporeo organo minime operaẽ. Igitur ſi eiuſmodi ſubſtantie ab omni organo ſeparate in uniuerſali rectum iudicium & ueram ſcientiá habent: in particulari falſam habere nequeunt. conſequẽter autẽ nec peccare. ¶ Tertium. Circa obiectũ ꝓprium uirtus cognitiua decipitur nulla, ſed circa extraneum ſolum. in coloris enim iudicio uiſus decipitur minime. uerum cum homo per colorẽ de ſapore uel rei natura diiudicat, deceptio euenit. Propriũ uero intellectus obiectum rei quiditas eſt: & conſequenter intellectus deceptio interuenire non poteſt, modo puras rerum quiditates apprehendat: ſed omnis intellectiua deceptio inde ꝓueniat oportet ꝙ forma rei fantaſmatibus mixta concipitur, & apprehenditur: ut in nobis euenire liquet. In ſubſtantiis uero intellectualibus & incorporeis talis intelligendi modus eſt minime, ꝙ fantaſmata ſine corpore eſſe nequeant. Non eſt ergo poſſibile in earum cognitione errorem incidere: conſequenter autem nec in earum uoluntate peccatum. ¶ Quartum. Propterea in operatione intellectus cõponentis ac diuidẽtis falſitas accidit, ꝙ abſolute rei quiditatẽ non apprehendat: ſed apprehenſe rei componat aliquid. in ea uero operatione qua quodquid eſt apphendit, falſum non accidat oportet, niſi forte per accidẽs, ſm ꝙ in hac quoq; opatione aliqd de ea que eſt intellectus cõponentis & diuidẽtis admiſcetur: qd' equidem contingit, inq̃tum noſter intellectus nõ ſtatim, ſed quodam inquiſitionis ordine ad notitiá quiditatis rei cuiuſpiá pertingit: ueluti cũ primo apphendimus animal, & deinceps oppoſitas differentias una reiecta, alterá generi colligamus, eouſq; dũ ad ſpeciei diffinitionẽ attingamus. in quo equidem proceſſu falſitas poſſet accidere, ut generis differentia capiatur quod generis differentia non eſt. Sic aũt procedere ad quod quid eſt de aliquo cognoſcendum, intellectus eſt ratiocinando de uno excurrentis in aliud, quod ſubſtantiis ſeparatis cõgruit minime: cũ diſcurrere ſit rationis & non intellectus. In haꝝ igiẽ ſubſtãtiaꝝ notione error incidere non poſſet: cõſequẽter aũt nec in eaꝝ uolũtate peccatũ.

¶ Quintum. Cum nullius rei appetitus niſi in bonum proprium tendat: impoſſibile dixeris id cuius eſt unũ ſolũ bonum in ſuo appetitu aberrare: propter qđ & ſi in rebus naturalibus peccatũ accidit propter defectũ in executione appetitus cõtingentem: in naturali tamen appetitu nunq̃ accidat peccatũ neceſſe eſt. ſemper enĩ lapis tendit deorſum, ſiue perueniat, ſiue impediat. In nobis aũt accidit in appetendo peccatũ: quia cum ex ſpũali & corporali natura noſtra cõponat, ſunt in nobis bona plura. i. ſm intellectum & ſenſum, uel etiam ſm corpus: quorũ bonorum noſtrorũ ordo quidam eſt; ſm q minus principale ad principalius eſt referendũ & propterea in nobis uolũtatis peccatũ accidat oportet: cum tali ordine poſtergato, id quod nobis eſt bonum ſm quid, contra illud appetimus, quod nobis eſt bonum ſimpliciter: Talis uero cõpoſitio, & bonorũ diuerſitas non adeſt eiuſmodi ſubſtantiis ſeparatis, quin potius omne earũ bonũ ſm intellectũ eſt. Non igit̃ poſſibile eſt, ut uidet̃, q in eis ſit uolũtatis peccatũ. ¶ Sextum. Ex ſuperabundãtia aut defectu uolũtatis peccatũ in nobis accidit, in quorũ medio uirtus cõſiſtit. Vñde in iis, in quibus ſuperabũdãtiã & defectũ nequaq̃ eſt accipere: ſed mediũ ſolum uolũtatẽ peccare non contingit. nullus enĩ peccare poteſt in appetendo iuſtitiã. nã ipſa iuſtitia mediũ quoddã eſt. Subſtãtie uero ĩtellectuales ꝑdicte nihil niſi ĩtellectualia bona poſſunt appetere: ridiculũ enĩ eſt aſtruere q bona corporalia uelint angeli, aut cupiãt: qui ſm ſuã naturam ſunt incorporei, aut bona ſenſibilia, quibus nõ eſt ſenſus. In bonis uero intellectualibus ſuperabundantiã aut defectũ eſſe ĩmpoſſibile eſt: quippe que ſm ſe media ſunt ſuperabundantie. & defectus: ſicut uerum inter duos errores mediat: quorũ unus ſm plus alius uero ſm minus eſt: unde & ſenſibilia & corporalia bona in medio ſunt ſi ſm rõnem ſunt. Non uidet̃ igit̃ q ſubſtantie intellectuales ſeparate poſſint uolũtate peccare. ¶ Septimũ. Subſtantia incorporea a defectibus remotior eſt ſubſtantia corporea. In ſubſtantiis autem corporalibus, que a contrarietate remote ſunt, nullus põt defectus accidere ĩ corporibus uidelicet celeſtibus. Multo igitur minus accidere poteſt in ſubſtantiis ſeparatis nedum a contrarietate, uerum et ab ea & a materia & a motu remotis: ex quibus uidetur defectus aliquis poſſe contingere, poteſt peccatum

cõtingere. Et hec quidẽ ſunt cõtra predicta quorundã argumē
ta: ad que ſoluenda uia pateret facilis, ei qui uellet platonicorũ
figmenta ſectari: apud quos demones corpora hñt naturaliter uni
ta ac partem ſenſitiuã & paſſiones .i. irã odiũ & eiuſmodi: & cõſe-
quenter etiã in eis poſſet ſm eos aliud genus cognitionis inueni-
ri q̃ intellectiue: quia apud plato. aĩa ſenſitiua incorruptibilis eſt:
& cõſequenter operationẽ habeat oportet cui corpus nõ cõicet:
& pñr cognitio ſenſitiua eſſe poſſet in ſubſtantia ſpirituali etiam
corpori nõ unita: & cõſequẽter paſſiones: & ſic manet eis radix ea
dem peccandi q̃ & in nobis. Sed illorũ utrũq; falſum eſt: & pri-
mo quidẽ ꝙ corpa habeãt unita: ut probatũ eſt ſupra. Scdo uero
ꝙ operationes aĩe ſenſitiue ſine corpore eſſe queant: qđ hinc patet
ꝙ aliquo ſentiendi organo corrupto ſenſus operatio una corrũ-
pitur: ſicut uiſio corrupto oculo: ꝓpter quod tactus organo cor-
rupto (ſine quo animal eſſe nequit) ꝙ animal moriatur oportet.
Ad euidentẽ aũt hoꝝ ſolutionẽ: illud in primis conſiderandũ oc
currit: ꝙ ſicut in agentibus ita & in finalibus cauſis ordo eſt: ut ui
delicet a fine principali pendeat ſecundarius ſicut & ſecundariũ
agens a principali. In cauſis aũt agentibus, pctm̃ tunc accidit:
cum ſecundarium agens ab ordine exorbitauerit principalis: ſi-
cut cũ ex curuitate tibia deficit ab exequutione eius motus, quẽ
appetitiua uirtus imperabat. Pari ergo modo & in finalibus cau
ſis pctm̃ uoluntatis cuius obiectũ bonũ eſt, incidat oportet: cum
ſecundarius finis ſub ordine principalis minime concluditur.
Quelibet aũt uoluntas naturaliter illud uult: quod eſt uolẽtis bo
num proprium .ſ. ipſum eſſe, cuius etiam cõtrarium uelle nequit
In eo igitur uolente nullũ uoluntatis pctm̃ poteſt accidere: cuius
bonũ ultimus finis eſt: quod ſub alterius finis ordine non cõtine-
tur uerũ potius ſub eius ordine ꝯtinent alii fines uniuerſi. Eiuſmo
di aũt uolẽs ſolus deus eſt: cuius eſſe bonitas ſumma eſt: q̃ & finis
ultimus eſt. In deo igitur uoluntatis pctm̃ eſſe nequit: in oĩ
autem uolente alio, cuius bonũ propriũ ſub alterius boni ordine
contineat oportet, peccatum uoluntatis poteſt incidere: modo in
ſua natura conſideretur. Etſi enim cuiq; uolenti naturalis incli
natio uoluntatis eſt ad ſuiipſius perfectionem uolendam & amã-

dam:ita ut huius contrarium uelle non poſſit: non tamen eſt ei naturaliter inditum ut ita perfectionem ſuam in aliū finem ordinet ꝙ ab eo deficere non poſſit:cū ſuperior finis ſue nature nō ſit propriusſuerum ſuperiori nature potius. Relinquitur igit̃ ſuo arbitrio ꝙ pfectionem ſuā in ſuperiorē ordinet finē,aut certe nō ordinet:in hoc enim q̃ uoluntatē habent ab his differunt que uoluntate carent:ꝙ habentia eā ſe ſuaq; ordinant in finem:unde & liberi arbitrii eſſe dicuntur:nō habentia uero ſe minime ordinant in finem:ordinantur uero a ſuperiore agente:quaſi in finē acta ab alio nō a ſe. Potuit igitur pcm̄ incidere in ſeparate ſubſtantie uoluntate:ex eo uel maxime, ꝙ bonum propriū propriāq; perfectionem in deū finē ultimum nō ordinauerit :ſed proprio bono inheſit ut fini. Et quia ex fine regulas actionum ſumi oportet neceſſe eſt ut ex ſeipſa in qua finem ſtatuit,alia regulariter diſponeret :nec eius uolūtas a ſuperiore aliquo regularetur:quod ſoli deo congruit.Secundū hoc uero illud intelligendū eſt:ꝙ dei equalitatem appetiuerit:nō equidē ut ſuū bonum diuino bono eſſet equale. Hic enim error eius intellectui non potuit iſidere:& hoc appetendo appeteret ſe nō eſſe:cū ſperum diſtinctio ſm gradus uarios rerū proueniat. Velle aūt alios regulare & ſuā uoluntatem a ſuperiori non regulari,eſt uelle preeſſe & quodāmodo non ſubiici: quod eſt ſupbie crimen. Vnde cōuenientiſſime dicit̃ :ꝙ primū demonis pcm̄ ſuperbia fuerit. Verū quia ex errore uno circa principiū:uarius & multiplex error conſequitur:ideo ex prima inordinatione diabolice uoluntatis multiplex culpa prouenit: & odii ſcilicet ad deum ſe & punientem & reſiſtentem eius ſuperbie: & inuidie ad hominem & eiuſmodi. Illud quoq; conſiderandum eſt :ꝙ cum proprium alicuius bonum ad plura ſuperiora ordinatur: uolenti liberum eſt ab ordine alicuius eorum recedere & ab ordine alterius nō recedere:ſiue ſuperior ſiue inferior ſit: ſicut miles ſub rege & duce exercitus ordinatus ſuam uoluntatem in bonum ducis & non regis ordinare poteſt :aut econtra : ſi tamen Dux ab ordine receſſerit regio bona militis uoluntas

erit ab ordine ducis recedens,& nõ regis:mala uero ſi ducis uoluntatem contra uoluntatẽ regiã ſequatur:ordo.n.inferioris principii ab ordine pendet ſuperioris. Subſtantie aũt ſeparate non modo ſub deo ordinanť:uerũ etiã a prima ad ultimã uſq; earum una ſub alia ordinatur:cũ oẽs ſpẽ differant:ut oſtenſum eſt. Et cõſequenter inuicẽ differant oportet ſicut nobilior ac perinde ſuperior:& minus nobilis ac per inde inferior. Et quia in quolibet uolente ſub deo põt eſſe pctm̃ uoluntatis ſi in ſua natura pẽſetur:poſſibile fuit ut aliqua de ſuperioribus intelligentiis aut etiã ſuprema inter oẽs haberet in uoluntate culpã. Et hoc quidẽ ſatis probabile eſt: ut earũ ſuprema peccaret ut dictum eſt:non n.in ſuo bono prima peccãtium quieuiſſet ſicut in fine ſibi ſupremo & ultimo niſi bonum ſuum ualde perfectum extitiſſet. Igitur fieri potuit,ut de inferioribus aliquę ſuũ bonũ ſua uoluntate in ipſam primã ordinarẽt,a diuino ordine recedentes: q̃ ſimiliter cũ prima peccaũt:alie uero in uolũtatis ſue motu diuinũ ordinẽ ſuãtes ab ordine ſupreme peccãtis q̃uis nãe ordine ſupioris ſine culpa recederẽt. His prelibatis faliter dicta argumẽta ſoluunť.

¶Ad quattuor prima. Non cogimur dicere errorem in angelico intellectu extitiſſe: quaſi aliquid bonũ iudicarit quod bonũ non ſit:ſed bonũ ſuperius ad quod bonũ propriũ referendum erat nõ cõſiderauit,ut debuit:ideoq; peccauit:cuius quidẽ incõſiderationis occaſio fuiſſe potuit uoluntas in propriũ bonũ intenſe conuerſa. Eſt enim liberũ uoluntati in hoc uel in illud magis uel minus cõuerti. ¶Ad Quintũ. Patet angelum bonũ aliquod nõ appetiuiſſe,niſi unum & ſibi proprium:in hoc uero fuit eius culpa:quod ſuperius bonum in quod ſponte debuit ordinari:pretermiſit:ſic enim in nobis peccatum ex hoc eſt q inferiora bona.ſ. corporis abſq; rationis ordine concupiſmus. Et ita in hoc peccatum fuit in diabolo: q bonum proprium, non retulit in diuinum. ¶Ad Sextum. Patet q etiam uirtutis mediũ,pretermiſit: inq̃tum ſuperiori ordini ſe non ſubiecit: ſicq; ſibi dedit pluſq̃ debuiſſet:deo uero minus q̃ ei deberetur: cui omnia uelut prime regule debent eſſe ſubiecta. Non eſt ergo ibi pretermiſſum mediũ per ſuperabundantiam paſſionis:ſed ſolũ per iuſticie inequalitatem, que circa operationes eſt. In ſubſtantiis enim

illis

illis operationes eſſe poſſunt:paſſiones uero eſſe non poſſunt.

¶ Ad Septimum. Non oportet ſi in ſuperioribus corporibus error poteſt eſſe nullus aut certe defectus,propterea in eiuſmodi ſubſtantiis culpã eſſe non poſſe:corpora enim & queq; ratione carentia ſolum agunt:non uero ſeipſa agunt:unde exire nequeunt a regula primi illa agentis & mouentis:niſi ex hoc ꝙ prime regule ſufficienter rectitudinẽ non excipiunt:quod equidẽ ex materie indiſpoſitione contingit:propter quod etiã corpora ſuperiora in quibus materie indiſpoſitio locum minime habet,nunq̃ a regule prime rectitudie deficere potuere nec poſſunt. Subſtãrie uero immateriales non agũtur immo uerum ſe ad actus proprios agunt:qđ in eis tanto magis eſt q̃to fuerit earum natura perfectior. Quorũ enim eſt perfectior natura:eſt & in agendo uirtus perfectior:unde quin eis culpa dicto modo ĩeſſe poſſit nõ impedit nature pfectio: ex hoc ſcilicet ꝙ ſibiipſis inherent, ſuperioris agentis ordinem minime attendentes.

Intelligentias malas ſeu demones eſſe in naturali ſapientia preſtantiſſimos. Cap. Tertiũdecimum.

Q Via igitur aliquas eſſe intelligentias malas in magorum operibus ſuffragantes quas demones appellarũt probatũ eſt:iam nunc ad noſtrũ in hoc primo li. iſtitutum propius accedẽtes:inueſtigare tẽtabimus quonam pacto effectuũ quos ſupra ca. 2. cõmemorauimꝰ demones cauſa eſſe poſſint:& cauſa ſint ſcientia,malicia,poteſtate:eorũ ſcientiam preſenti capite non nullis punctis reſerare tẽtaturi:nõ quidẽ q̃tũ expoſtulat res ipſa:ſed q̃tũ pñs exigit inſtitutũ.

¶ Punctum primum. Subſtantie ſeparate ſeu certe intelligentie uel angelici ſpiritus,ſiue boni ſint ſiue mali,non accipiunt cognitionem a rebus ſenſibilibus: ſeu per ſpecies a rebus acceptas ut accipit genus humanum. ¶ Primo. Senſibilia enim ſm̃ ſuã naturam nata ſunt apprehendi per ſenſum ſicut per intellectũ intelligibilia:conſequenter autẽ omnis ſubſtantia cognitiua ex ſenſibilibꝰ cognitionẽ capiẽs ſenſum habeat oportet:& ꝯſequẽter organum corporeum:& conſequenter corpus naturaliter unitum. Subſtantie autem ſeparate non habent corpora naturaliter unita

ut ſuperius probatum eſt. Non igitur intellectiuam cognitionem ex rebus ſenſibilibus ſumunt ¶ Secundo. Altioris uirtutis altius obiectum ſit oportet. Virtus uero intellectiua intelligẽtie, uirtute intellectiua anime humane altior ſit neceſſe eſt: quippe cũ humanus intellectus in ordine intellectuum infimus ſit, ut ex premiſſis haberi poteſt. Obiectũ autem humane aïe aut fantaſma aut non ſine fantaſmate eſt: ut experimur: quod in ordine obiectorum re ſenſibili exteriori ſuperius eſt: ſicut ex ordine uirtutum cognitiuarũ planũ eſt. Obiectum igitur ſubſtantie ſeparate, res extra animã exiſtens eſſe non poteſt: ut immediate ab ea accipiat cognitionem: ſed neq; fantaſma, quod eſt propriũ anime noſtre: unde relinquitur, ut aliquid ſit fãtaſmate altius: & ꝯſequẽter oportet ꝙ ſit aliquid ſpirituale intelligibile actu: cum nihil ꝓter hoc in ordine obiectoꝝ ſit fantaſmate altius. ¶ Tertio. Secundum ordinẽ intellectuum, intelligibilium ordo ſit oportet. Sed ea que ſunt ſm ſe intelligibilia in ordine intelligibiliũ, his ſuperiora ſũt que intelligibilia nequaq̃ ſunt, niſi nos ea intelligibilia faciamus cuiuſmodi oportet eſſe omnia a ſenſibilibus accepta: quippe ſenſibilia nõ ſunt ĩtelligibilia ſm ſe: q̃ noſter intellect⁹ intelligit. Igit̃ intellectus ſubſtantie ſeparate cũ noſtro intellectu ſuperior ſit: nõ intelligit intelligibilia a ſenſibilibus accepta. ſed que ſunt ſm ſe intelligibilia actu. ¶ Quarto. Cuiuſq; rei operationis proprie modus proportionaliter modo nature & ſubſtantie eius reſpõdet ut ſigillatim uidere licet ꝙ nobilioris nature ſit modus operandi nobilior, ut animalium & plantaꝝ: unde illa ſentiunt & non iſta. Subſtantia uero ſeparata intellectus eſt per ſe exiſtens non in corpore quouis. Igitur eius intellectualis operatio intelligibilium erit que in corpore nullo fundantur: conſequenter autem eorum erit que a ſenſibus non accipiuntur: quippe talia ſunt in corpore aliquo quoquo modo fundata: ut noſtra in fantaſmatibus ſunt: que ſunt in organis corporeis. Igitur intelligentie cognitionem a ſenſibilibus accipiunt minime. ¶ Quinto. Sicut in rerum ſenſibilium ordine materia prima ultimum & infimum eſt: ac ꝑ hoc in potẽtia tm̃ eſt ad formas ſenſibiles uniuerſas: ita intellect⁹ noſter poſſibilis infimus in ordine intelligibili exiſtens in potentia ad omnia intelligibilia ſit oportet: ſicut tabula in qua nihil eſt

pictum ꝛ Sed que in ordine ſenſibilium ſunt ſupra materiam primam ꝛ actu habent formam propriam qua conſtituuntur in eſſe ſenſibili. Igitur pari modo intelligentie que in ordine intelligibilium ſunt ſupra, intellectum poſſibilem humanum ꝛactu ſunt in eſſe intelligibili. Intellectus autem a ſenſibilibus notionem accipiens in eſſe intelligibili non eſt actu, ſed potentia. Igitur intelligentie a ſenſibilibus cognitionem non capiunt.

¶ Sexto. Superioris nature perfectio ab inferiori natura non pendet, ut liquet. Perfectio autem ſubſtantie ſeparate in intelligendo eſt: quippe que intellectualis eſt. Igitur eius intelligere a rebus ſenſibilibus non dependet: quaſi ex eis capiat notionem.

¶ Punctum Secundum. Etſi uero angeli aut boni aut mali p ſpecies a rebus ſenſibilibus ſcientiam non accipiunt: non tamen etiam omnia per ſuam ſubſtantiam intelligunt: ſed oportet eoꝝ eſſentie ſpecies aliquas uel idola rerum repreſentatiua ſuperaddere: ut omnia intelligant contenta ſub ente: quod obiectum eſt intellectus eoꝝ. Si.n.oia per ſuam ſubſtantiā intelligerēt: oporteret omnia in eoꝝ ſubſtantia contineri.i. q̄tum ēt ad ea in quibus ab una intelligētia diſtinguūtur omnia alia: oportet enim intellectū eſſe in intelligente q̄tum ad ea omnia que de eo intelligūtur ꝛ ſicut & ſenſata oportet eſſe in ſenſu. unde aīa per intellectum & ſenſum dr̄ fieri oia.i. intelligibilia & ſenſibilia. Sed p angeli ſubſtātiam nequeunt oia in angelo eſſe: nā que infra & que ſupra angelum ſunt, in ſubſtantia quidē eius ſunt quodammodo. ſ. q̄tū ad ea in quibus cōicant: non tamen ſunt in ea perfecte.i. ſm propriam rationem: quippe angelica ſubſtantia finita & limitata exiſtens ſecundum propriam rationem ab aliis diſtinguitur: in eſſentia autem dei ſunt omnia perfecte & ſecundum propriam rationem: ſicut in ea operatiua uirtute non limitata ad genus & ſpeciē, a qua eſt quicquid in re eſt tam commune q̄ proprium. Unde ſolus deus per ſuam eſſentiam habet noticiam propriam de rebus omnibus: non autem intelligentia bona uel mala: conſequenter autem per ſuperadditas ſpecies intelligat oportet.

¶ Punctum Tertiū. Quanto autē ſuperiores nature ordine ſunt angeli ſiue boni ſiue mali tanto p ſuperadditas ſpēs uniuerſalio-

res intelligant oportet. Ná ſolus deus oia p unum intelligit: ut oſtenſum eſt. Quanto ergo aliqua nature ordine uni deo omnia uno intelligenti propiora ſunt, tanto magis unite & cõſequenter paucioribus eadẽ intelligant oportet: & cõſequenter ſuperiores angeli quaſi deo uiciniores paucioribus ſpeciebus ea oia intelligunt que inferiores pluribus. Cuius rei etiá in nobis exemplũ eſt. Quidam enim adeo rudes ſunt ut ueritatẽ intelligibilẽ non niſi minutatim capiant: aliis eleuatioris ingenii unico principio multas cõcluſiones capientibus. Nec obſtat ſi dicatur ꝙ ſm hoc una ſuperioris angeli ſpecies erit propria multoꝝ rõ: que angelus inferior multis ſpeciebus nouit. Dico enim ꝙ idẽ eſſe nequit ratio propria multoꝝ adeqnata: eminenter uero ſecus: ut de eſſentia diuina patet: unde ſicut illa propria ratio eſt oium: ita una creata ſpecies eſſe poteſt non oium quidem, ſed multoꝝ: ſicut etiá in anima humana continetᷣ ratio propria ſenſitiue & uegetatiue.

¶ Punctum Quartum. Ex dictis uero iá pateat ꝙ diſtantia localis intelligentiarum cognitionẽ minime impedit. ¶ Primo. Nam localis diſtantia per ſe cõparatᷣ ad ſenſum: nõ uero ad intellectum, niſi per accidens pro quanto notitiam accipit a ſenſu: ná ſenſibilia ad determinatam diſtantiá ſenſum mouẽt: intelligibilia uero actu ſm ꝙ intellectũ mouẽt nõ ſunt i loco: quippe que a corporali materia ſeparata ſunt. Cũ igitᷣ intelligẽtie a ſenſibilibus notitiam minime capiant: in eaꝝ cognitione localis diſtantia operatur nihil. ¶ Secundo. Ná humana aia ſeparata a corpore in ſua intellectione locali diſtantia non impeditur: non.n. tunc cognoſcit abſtrahendo (ſic.n. determinata diſtátia exquireretᷣ ut uel ſenſibilia agerent in animá uel ecõtra) ſed ex influxu luminis diuini ſeu ſpecieꝝ ex lumine diuino in eius intellectũ: cum ſenſibus careat: talis aũt cognitio diſtantia locali nõ impeditᷣ. Vnde & diues cognouit abraham in limbo a longe luc. 16. A fortiori ergo intelligentie intelligũt ex locali quacũq; diſtátia. Nec obſtat ꝙ aug. dicit in libro de di. demo. ꝙ demones propter celeritatẽ mot⁹ aliqua nobis ignota denunciant: qđ equidẽ nihil eſſet dictu, ſi eorũ notitiá localis diſtantia non impediret. Non obſtat inq̃ quia ſm eam opinionẽ loquitur qua quidá demones habere corpora naturaliter unita putarunt: ſm quá ſenſus quoq; habere potuiſſent &

conſequenter in noſcendo locali diſtantia prepediri : quā equidē opinionem etiā libro eodē recitando tangit, magis q̄ aſſerando ut liquet de ciuitate dei libro .21.

¶ Punctum Quintum. Palam etiā ex dictis eſt : ꝙ operationi intellectuali intelligentiarum tempus nō miſceatur. Nam ſicut intelligibilia actu abſq; loco ſunt .ita abſq; tēpore etiā ſint oportet :nam localē motum tempus conſequit̄ :unde ea ſola menſurat que utcunq; in loco ſunt. Et ideo intelligere ſubſtantie ſeparate ſupra tp̄s eſt. Operationi autē intellectuali noſtre tēpus adiaceat oportet: ꝙ ex fantaſmatibus noticiā capiamus que determinatum tempus aſpiciunt. Inde eſt ꝙ in compoſitione ac diuiſione intellectus noſter aut preteritum aut preſens aut futuꝝ tempus ſemper adiungit : intelligendo autem quodquid eſt nequaq̄ : intelligit enim illud abſtrahendo intelligibilia a ſenſibilibus conditionibꝰ unde ſm̄ illam operationē neq; ſub tēpore neq; ſub aliqua rerum ſenſibilium cōditione intelligibile apprehendit. Componit autē aut etiā diuidit applicando prius abſtracta intelligibilia ad res :in qua applicatione tempus cointelligatur oportet.

¶ Punctum Sextum. Ex dictis etiam liquet intellectū intelligētiarum actu ſemper intelligere. ¶ Primo. Qd̄ enim qn̄q; in actu quandoq; in potentia eſt, tempore menſuretur oportet: ibi enim ſucceſſio eſt que tempore ſolo diiudicatur: quod numerus omnis motus eſt: nec obeſt ſi ſucceſſio illa cōtinua non ſit : quippe etiā tempus aliquod diſcretum ſit oportet: alioquin ſucceſſiua diſcreta non haberent menſurā. Intellectū autem intelligentie ſupra tempus eſſe probatum eſt. Nō eſt igit̄ quandoq; actu intelligēs & quandoq; non intelligens. ¶ Secundo. Omnis ſubſtantia uiuens, operationem aliquam uite actu habeat oportet: ex ſua natura que ineſt ei ſemper: licet alie quandoq; inſint illi potentia tm̄: ueluti ſemper nutriunt̄ animalia etſi non ſentiunt ſemper. Subſtantie autem ſeparate ſunt ſubſtantie uiuentes: ut liquet ex dictis: alioquin eſſent ignobiliores nobis & omnibus uiuentibus: nec habent aliā operationē uite preter intelligere :& ſiqua ad intelligere ſequatur : ut uelle ac poſſe. Igitur ſemper actu intelligentes ſint oportet. ¶ Tertio. Nam celeſtia corpora intelligētie p̄ intellectū mouent apud phos. Motus uero ille ſemp̄ cōtinuus eſt. Igitur

intelligentiaꝝ intelligere ſemp actu ſit oportet. Idē uero ſequitur, & ſi dicta corpora mouere nō dicantur: quippe que celeſtibus corporibus altiores ſunt: unde ſi eiuſmodi corporis operatio propria .i. motus cōtinua eſt longe magis ꝯtinua erit ea que intelligentiarum eſt .i. intelligere. ¶ Quarto. Oē quod opatur qñq; & qñq; uero non operatur: aut per ſe aut per accidens moueaꝛ neceſſe eſt: unde & ꝙ nos quandoq; intelligamus, qñq; non intelligamus: ex alteratione circa partem ſenſibilē accidit: ut in .8. phy. diciꝛ. Subſtantie uero ſeparate nequaꝗ per ſe mouenꝛ: quippe ꝗ non ſunt corpora: neq; per accidens, quippe que non ſunt unite corporibus. Igitur ſuum intelligere cōtinuum nō autem interciſum ſit oportet. ¶ Punctum Septimū. Similiter quoq; ex dictis liquet angelum aut bonū aut malū nō intelligere diſcurrendo a magis noto ad minus notū. aut ad notū ab ignoto. Nā cum rerum creataꝝ uniuerſitas graduata ſit ſm inferioritatis ſuperioritatiſq; naturam: nec due ſint rerum ſpecies realiter equales: quod generum differentie pre ſe ferūt: quarum ſemp una reliqua nobilior eſt: ſicut natura infima ad proximā ſibi ſuperiorem ſe habet, ita illa ad aliam uſq; ad ſupremā ſe habeat oportet. Illum itaq; in ſubſtantiis ſpiritualibus gradum & ordinē tenent intelligētie ſiue bone ſint ſiue male: quē in natura corporea celeſtia corpora ſortiuntur. Nam ſicut ille ſupra humanos ſunt intellectus quos infimos in eo genere nouimus: ita hec corpora ſupra corruptibilia ſunt: que itidem in corporeo genere infima ſunt: unde & celeſtes mentes a dio. dicuntur. Diſtāt uero in eo celeſtia & terreſtria corpora: quia hec ſuam ultimam perfectionē motu & mutatione cōquirunt: illa uero ex ipſa ſua natura eam ſtatim nanciſcūtur. Sic ergo & infimi .i. hominum intellectus quodā intellectualis operationis motu ſiue diſcurſu ueritatis cognitionem nanciſcuntur: ut experimur: dum ſcilicet ex uno cognito in aliud cognoſcendum nituntur: qui ſi ſtatim in ipſa notione noti principii concluſiones inde educibiles omnes agnoſcerēt: locum in eis diſcurſus non haberet. Et hoc in angelis ſit oportet: quippe qui in his que naturaliter norūt, quecunq; in eis noſci poſſunt, ſtatim inſpiciunt: quaſi a natura ipſa ſuam perfectionem ſtatim nacti.

Vnde & intellectuales dicuntur: quia etiam apud nos intelligi dicuntur, que ſtatim naturaliter nota ſunt: quo fit ut etiam habitus principiorum que naturaliter ſtatim nouimus, intellect⁹ dicatur: animas uero humanas hoc modo ueritatem non cognoſcentes: ſed diſcurſu quodam non intellectuales ſed rationales dicim⁹ q̃q̃ ex influxu ſuperiorum intellectuum aliquid intellectualis luminis participent in principiorum noticia: ſicut & elementa mundi a celo circularem motum utcunq̧ participant: ut de aere conſequenter & de igne monſtrat ſtella comata: & de mari fluxus refluxuſq̧. ¶ Nec obſtat ꝙ angeli unum per aliud norunt ut boni creaturas per uerbum, & mali per ſuam ſubſtantiam & ſpecies inditas. Neq̧ enim cognoſcere unum in alio uel per aliud: puta ſpeculum & ſimul uiſa in ſpeculo, eſt diſcurrere: ſed cognoſcere unum ignotum ex alio prius noto, hoc diſcurſus eſt. ¶ Nec.2. obſtat ꝙ ſuperior uirtus .i. angelica poſſit omnia que & iſerior .i. humana: & conſequenter ſillogizare. Nam ſuperior & inferior uirtus quando eiuſdé ſunt ordinis, poteſt ſuperior quod & inferior: alias nequaq̃ (ſicut hõ aſino ſuperior aſinũ generare neq̃ret) niſi altiori modo: & ſic angeli ſillogizare poſſunt ꝙ ſillogiſmũ cognoſcant, & in principiis concluſiones & in cauſis effectus, & econtra: non tamen ſic ſillogizant ut ignote rei notitiam ſillogizando ex cauſis in cauſata uel econtra perquirant. ¶ Non obſtat etiam ꝙ apud iſidorum demones per experientiam multa cognoſcant: experimentalis autem notitia diſcurſiua ſit: ut in fine libri poſteriorum patet. Nam in angelis tam malis q̃ bonis experientia per quandam ſimilitudiné dicitur: prout ſcilicet ſenſibilia preſentia norunt: tamen abſq̧ omni diſcurſu.

¶ Punctum Octauum. Sed neq̧ componendo aut diuidendo intelligunt. Nam ꝙ noſter intellectus aut diſcurrendo aut ꝯponendo intelligat: ea ex radice manat quia uidelicet ſtatim in prima rei apprehẽſe notitia propter ĩtellectualis luminis debilitaté iſpicere nequit quicquid in ea cõtinetᷣ: ſicut n. in ratiocinante intellectu ꝯcluſio principiis, ita in cõponẽte & diuidẽte p̄dicatũ ſubiecto cõparatᷣ: & ſicut ſi ſtatĩ in principio ipo intellect⁹ ꝯcluſionem uideret nequaq̃ diſcurreret ut eã uideret: ſimiliter ſi ſtatim in

apprehenſione quiditatis ſubiecti notitiã haberet oĩum q̃ poſſunt aſcribi ſubiecto, nõ intelligeret cõponendo & diuidendo: uerum ſolũ intelligendo quodquid ẽ. Cũ igit̃ in angelo ſit lumen itel-lectuale perfectũ: adeo ut in rerũ naturaliũ notitia pficere nequeat ſed ſtatim eã nanciſcat̃: ut pbatũ eſt: neq̃ diuidit, neq̃ componit: q̃q̃ & diuiſiones & cõpoſitiones intelligit, ſicut & ſillogiſmoꝝ diſcurſus: cuius ſignum dixeris ꝙ cũ uoces in ſubiecta creatura corporea formant angeli, affirmando & negando loquunt̃: q̃uis nõ affirmando aut negando intelligant. Nec obſtat ꝙ compoſitio aut diuiſio ut in .3. de aĩa dr̃: eſt ubi & intellectuũm multitudo: ut in intelligentia que p diuerſas ſpecies intelligit & nõ oĩa ſimul ut dicetur. Dico .n ꝙ non omnis intellectuũ multitudo cõpoſitionem cauſat: ſed eoꝝ tantũ quoꝝ unum aut alteri attribuit̃ aut ab altero remouetur: quod in angelo eſt minime: qui rei quiditatem intelligendo oĩa ſimul intelligit: q̃ nos aut negando aut cõponendo de ea poſſumus intelligere. ¶ Punctum Nonum

Non põt autẽ in intellectu intelligentie ſiue bone ſiue male in ordine ad naturaliter cognoſcibilia error aut falſitas intercidere. Nam huius rei ueritas ex ſuperioribus utcũq̃ dependet. Nã ꝙ nec cõponendo nec diuidendo angelus intelligat ſuperius monſtratum eſt: ſed tãtummodo intelligẽdo quodquid eſt. Intellectus uero circa quodquid ſemp uerus ẽ: ſicut & ſenſus circa proprium obiectũ ut in 3. de aĩa ari. profitetur. Per accidens tñ in nobis deceptio intelligendo quodquid eſt contingit: ſm. rationẽ alicuiꝰ cõpoſitionis: uel cum unius rei diffinitionẽ ut rei alterius diffinitionem accipimus: uel cũ diffinitionis partes inuicẽ non coherẽt: ſicut ſi pro alicuius rei diffinitione: animal quadrupes uolatile capiatur: nullũ enim animal tale ẽ. Et hoc quidem in cõpoſitis accidit: quorũ diffinitio ex diuerſis ſumitur: quoꝝ alterũ materiale atq̃ alterũ formale eſt. Intelligendo aũt quiditates immateriales non eſt falſitas: ut in .9. met. dr̃: quippe que uel totaliter nõ attinguntur & de eis intelligitur nihil: uel cogoſcunt̃ ut ſunt. Sic igitur in angelico intellectu per ſe falſitas eſſe nequit: per accidẽs tamen cotingit alio modo q̃ in nobis. Nos enim quandoq̃ cõponendo & diuidendo ad quiditatis intellectũ uenimus: ueluti cum diffinitionẽ diuidendo demõſtrandoq̃ inueſtigamus: quod

equidem

equidem in intelligentiis non contingit:ſed modo alio. Nam ꝑ rei quod quid eſt res omnes que ad rē attinent norunt: q̄d equidem pōt eſſe reſpectu eoꝝ q̄ rei naturaliter aſcribunt̄ aut ab ea remouent̄ innoteſcendi principiū:non aūt eoꝝ que a ſupnaturali dei ordinatione dependēt. Angeli igit̄ ſiue intelligētie bone: recte & ordinate uoluntatis cum ſint:per rei quiditatem de his que rei ſupernaturaliter attinent non iudicantes,niſi ſalua ordinatione diuina,nec in naturalibus nec in ſupernaturalibus rebus fallūtur,ſeu nec per ſe nec per accidens falluntur. At uero demones ideſt intelligentie male atq̧ damnate per ſuam peruerſam uoluntatem intellectum a diuina ſapientia ſubducentes,de rebus interdum abſolute ſm naturalem conditionem iudicia ferunt: & i his quidem que rei naturaliter attinent non falluntur:decipiunt̄ uero interdum poſſibiliter q̄tum ad ea que ſupernaturalia ſunt:ſicut ſi conſiderantes hominem mortuum non reſurrecturum iudicēt & uidentes chriſtum hominem deum eſſe non putent.

¶ Punctum Decimum. Circa immaterialia autem intelligentia ſiue bona ſiue mala tria cognoſcit. ¶ Et primo quidem ſeipſam. Nam & ſi in actione tranſeunte materia ſiue obiectum in quod actus trāſit ab agente ſeparatum ſit:ut calefactū a calefaciente & ab edificante edificatum: in actione tamen que in agente manet:ad hoc ut ab agente actio ꝓcedat obiectum agēti uniat̄ oportet:ſicut ſenſibile uniri oportet ſenſui ut ſentiat actu: & ita ſe habet obiectum unitum potentie in huiuſmodi actione ſicut forma que eſt actionis principium in agentibus aliis:ſicut enim calor in igne calefactionis eſt formale principiū ita ſpēs rei uiſe (que ē res uiſa in eſſe uiſibili)in oculo eſt uiſionis formale principium. Cōſiderandū uero eſt ꝙ eiuſmodi ſpecies obiecti i cognitiua uirtute quandoq̧ eſt potentia tantum:& tunc eſt cognoſcens in potentia tantum:& ad hoc ut cognoſcat oportet potentiam reduci in actum ſpeciei. Si autē ſemp eam habeat abſq̧ mutatione uel priore eius receptione nihilominus cognoſcere poteſt. Ex quo inferre liceat: ꝙ moueri ab obiecto de ratione cognoſcentis non eſt inq̄tum cognoſcens eſt:ſed ſolum inq̄tum potentia cognoſcens. Nihil ēt differt ad hoc ut forma ſit actionis principiū an inhereat necne: nam ſpecies que eſt intelligendi principium aliquādo ihe

e

rent in nobis: aliquando autem non inherens ſed ſubſiſtens ut in deo. Igitur ſiquid in genere intelligibilium ſit forma ſubſiſtens intelligibilis, intelligit quidē: quia immaterialitas intellectiuā uirtutē ꝯfert: ut probatū eſt: & intelligiť, quia intelligibilis actu eſt: & a ſeipſo intelligitur, quia ſibiipſi intelligibiliter & obiectiue imo identice preſens eſt. Angelus autē cum ſubſiſtat & immaterialis ſit, forma intelligibilis ſubſiſtens ſit neceſſe eſt: cōſequenter āt & actu intelligibilis: ſe ergo per ſe intelligit. Nec predictis obſtat ꝙ dio. 6. ca. ange. hierer. dicit āgelos ignorare ꝓprias uirtutes: & conſequenter ſubſtantiā propriam. Hoc. n. ſm antiquā tranſlationem dictū eſt: que per nouam in hoc eſt correcta: q̄q̄ & illud uerū ſit: ut. ſ. ignorent angeli ſuas uirtutes ſm ꝙ ab ordine diuine ſapientie proficiſcuntur, que angelis incomprehenſibilis eſt. Nec ſimiliter obſtat ꝙ intellectiua cōgnitione que ſola angelis adeſt, ſingularia materialia non intelliguntur a nobis. Singularia enim materialia non intelliguntur a nobis nō quia ſingularia, uerum quia materialia potius: unde ſiqua ſingularia immaterialiter ſubſiſtunt ceu angeli: illa nihil prohibet intelligibilia eſſe actu. ¶ Secundo. Circa immaterialia oīs intelligētia intelligit & nouit omnem aliam. Nam ſubſtantie ſeparate intelligunt ea que p ſe ſunt intelligibilia, ut oſtenſum eſt. Per ſe aūt intelligibilia ſunt ſubſtātie ſeparate: immunitas. n. a materia facit aliquid eſſe p ſe intelligibile, ut ex ſuperioribus patet. Igiť ſubſtātie ſeparate ſicut obiecta propria ſubſtātias ſeparatas intelligūt: unaqueq̄. ſ. ſeipſam & alias unde apud aug. 2 ſup geñ. ad lit. que in dei uerbo eternaliter preexiterunt, ab eo fluxere dupliciter: & primo in angelicū intellectum: p hoc ꝙ deus angelice menti rerū quas in naturali eſſe produxit ſimilitudīes īfluxit. 2. uero ut in propriis naturis ſubſiſterēt. Hoc aūt quidam ea ratione poſſe fieri dicunt: ꝙ una intelligentia alterius cauſa ſit: prima quidem ſecunde: & ſic deinceps: in omni autem cauſa eſt ſimilitudo effectus & in omni effectu ſimilitudo cauſe. Sed hoc non bñ dicitur. Nā cum intelligentie ſine materia ſubſiſtant, ut probatū eſt: poſſunt ſola creatione produci: creare aūt ſolius dei eſt, ut nunc ſupponimus: unde ꝑter deū nulla intelligentia alterius cauſa eſt: unde una aliā p ſpēs ſupperadditas

nouit:ſicut & ſe per ſe ut dictum eſt. Et ſpecies quidē qua unus
aliū nouit ab angelo noto differt cuius eſt ſimilitudo :quia ſpēs
habet eē intētionale;angelus uero cui⁹ ē ſimilitudo habet eē natu
rale & reale. Nec predictis obſtat primo ꝙ quilibet intellectus an
gelicus habet in ſe aliquā naturā determinatā:& cōſequenter illa
uidetur alterius impedire notionē intus apparēs iuxta uerbū ari.
in 3. de aīa. de humano intellectu ſi in ſe aliquā haberet corporeā
naturā:aut pupilla aliquē colorē. Non obſtat inq̄:quippe uerbum
phi intelligit̄ de natura que ita cognoſcit̄ ꝙ nō eſt rō cognoſcē
di, ſicut albedo reſpectu uiſus & humanitas reſpectu intellectus,
non autē de ea que eſt obiectum cognitū & ratio cognoſcēdi, ut
lux in pupilla & ſimilitudo humanitatis in poſſibili intellectu: ta
lis enim natura uim cognitiuā nō impedit ſed iuuat. Et talis ē an
gelica ſubſtantia que eſt rō angelo cognoſcēdi ſe pfecte,& alia i
perfecte, unde ſpeciebus ſuperadditis opus eſt. ¶ Non obſtat .2. di
ctum libri de cau.ſis intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe inq̄tū eſt
cauſata ab eo:& quod eſt ſub ſe inq̄tum eſt cauſa eius:unus autē
angelus alterius cauſa non eſt:cōſequenter aūt uidetur illum nō
cognoſcere. Non obſtat inq̄:quippe ratio cauſe & cauſati ad hoc
ꝙ angelus unus aliū cognoſcat facit nihil, niſi ratiōe ſimilitudis
in qua cauſa cauſatūq; ꝯmunicāt. unde ſi ī angelis ſimilitudo ſine
cauſalitate ponatur: in uno cognitio alterius maneat oportet.
¶ Non obſtat tertio ꝙ ſpecies qua angelus angelum nouit, non
uidetur innata: quippe ſequeretur ſi deus nouiter angelum crea
ret, ille a prius creatus intelligi non poſſet: ſed neq; uidetur ac
quiſita :quia angeli ſuperiores inferiores cognoſcere nō poſſent
a quibus accipiunt nihil. Non obſtat inquam :quia deus uni
uerſo quod fiendum inſtituerat proportionatam fecit quācunq;
creaturam: conſequenter uero ſi inſtituiſſet facere plures ange
los uel plures rerum naturas, plures ſpecies intelligibiles menti
bus angelicis impreſſiſſet: ſeu ſi edificator domum maiorem fa
cere uoluiſſet, fundamentum quoq; maius effeciſſet. Unde
eiuſdem rationis eſt ꝙ deus adderet aliquam creaturam uniuer
ſo,& angelo ſpeciem aliquā intelligibilē. Si ergo deus uniuerſo
adderet angelū :cōſequenter aūt naturam unā ſpecificā, cuilibet

angelo creato adderet ſpeciem: & ſicut nūc intelligunt p inditas tunc intelligerent per inditas & acquiſitam,nō a ſenſu ſed a deo.
¶ Tertio aūt queq̧ intelligentia naturaliter intelligit deū quoquo modo. Nam tribus modis res aliqua cognoſci pōt. Primo p ſue eſſentie in cognoſcente preſentiam: ſicut ſi lux in oculo uideatur quomodo dictum eſt intelligentiam ſeipſam intelligere.2. per pñtiam ſue ſimilitudinis in potētia cognoſcitiua: ſicut ex hoc uidetur lapis ꝙ in oculo lapidis ſimilitudo reſultat.3.ex hoc ꝙ ſimilitudo rei non a teipſa immediate accipitur,ſed ab alia in qua reſultat: ſicut hominem uidemus in ſpeculo. Prime cognitioni aſſimilatur diuina: qua deū per eius eſſentiam uidemus: quod naturaliter creatura nō pōt,ut nunc ſupponitur: tertie uero ea qua deū p creaturas cognoſcimus.i.dei ſimilitudinem in creatura reſultantem: ſm illud ro.1.inuiſibilia dei &c. Vnde deū uidere dicimur in ſpeculo: cognitio aūt qua deum angelus p ſua naturalia uidet, inter predictas mediat: & ſimilat̄ illi qua res per ſpeciē ab ea captā cernitur: quia enim in ipſa angelica natura impreſſa eſt imago diuina,per ſuā eſſentiā deū angelus nouit inq̃tum dei ſimilitudo ēt ſicut ſi nummus imaginē ceſaris tenens ſe intelligeret ceſarē intelligeret. Nec tñ angelus dei eſſentiā uidet: quippe quam nulla creata ſimilitudo ſufficit exprimere: ut ſuppono.
¶ Punctum Vndecimum. Quid uero circa naturalia intelligat bonus aut etiam malus angelus dico ꝙ multa. Et quidē primo naturalium rerum ſpecies uniuerſas cognoſcit. ¶ Primo. Nam cū naturali perfectione intellectus eoꝝ ſtatim a ſue ꝯditionis exordio pfectus ſit: utpote ſtatim totus in actu exiſtēs: nec inſtar nři paulatim ſuā pfectionē colligēs (ut mōſtratū eſt) ſuū obiectum.i. ens intelligibile uniuerſaliter ꝯprehendat oportet: alioquin ſiqd ſub ente contentū nō attingeret: q̃tum ad illud attineret in potētia eſſet & nō in actu. Sub ente uero itelligibili ēt reꝝ corporeaꝝ oium nature & ſpēs cōtinent̄: ſunt.n.uera & uere entia. Eas igit̄ oēs ſubſtātie ſeparate cognoſcūt ¶ Scđo. Nam cū reꝝ ſpecies ſicut ſpēs numeroꝝ diſtiguunt̄ ex.8. met.& patet: quia ordine quodam ꝯſiſtunt nec due ſunt equales (ut probatū eſt) oportet utcūq̧ in ſuperiori ſpē quod iferioris eſt cōtineri: ceu numerus maior cōtinet minorē. Cum igitur ſupra ſubſtantias corporeas oēs ſint

ſubſtantie ſeparate:quecūq; in ſubſtantiis corporeis ſunt per modum materialē in ſeparatis ſint oportet p modum intelligibilē: quod.n.in aliquo eſt,per modū eius in eo eſt. Intelligunt igitur angeli tam boni q̄ mali oēs materialium rerū ſpecies & quecūq; eis inſunt ¶ Tertio.Si ſubſtantie ſeparate celeſtia corpora mouēt: ut pluri poluere,omne ex celeſti corpore pullulās & emergens,ipſis quidē corporibus ſicut inſtrumentis aſcribitur(mouent.n mota)ipſis autem intelligentiis ſicut principalibus agentibꝰ attribuatur oportet:mouent.n celos. Cauſant uero omne tale per celos eo modo quo artifex ſuum opus per ſua inſtrumenta,per intellectum ſcilicet:agunt.n.& mouent per intellectum & uoluntatē:cū in eis alie non ſubſint uires. Intelligunt ergo omnia que uel generantur uel etiā corrumpuntur. Nec obſtat ſi que intelligentie celos immediate non mouent:quia cū motrices ſint de infimis deputantur.n. corporibꝰ adminiſtrandis:mouentiū actio ab aliis ſuperioribus pēdet:ſunt.n.oēs ſubinuicē poſite:ut monſtratū eſt. Si uero generabilia quaſi proprios effectꝰ corruptibiliaq; cognoſcunt:longe magis ipſas celeſtium corporum ſpecies acſi inſtrumenta propria norūt. Nec obſtat ꝙ res materiales ex hoc uidebuntur perfectiones eſſe immaterialiū:intellectum.n. perfectio ē intelligentis. Non obſtat inq̄:quippe res intellecta intelligentis perfectio non eſt niſi ſimilitudinis ſue gratia quam in intellectu habet.non enim qui extra animam eſt lapis intellectū noſtrū perficit:ſed lapidis ſimilitudo:que noſtro intellectui inſidet. Similitudo ergo rei materialis in angelico intellectu exiſtens, forma & perfectio eius eſt:& hoc non abſurdum ſed uerum eſt.

¶ Secundo uero intelligentie tam bone q̄ male non ſpecies modo omnes corporee nature norunt:uerum etiam & ſingularia cūcta. Quia enim rerum ſimilitudines in earum intellectibus uniuerſaliores & efficaciores ſunt ad rerum noticiam q̄ in noſtro:per eas res naturales non modo ſm rationē generis uel ſpeciei norunt:ut noſter intellectus:uerum etiam ſm indiuidua.

¶ Primo. Cum.n.rerum ſpecies in intellectu exiſtentes immateriales ſint oporteat:ſecundum ꝙ in noſtro intellectu ſunt, cognoſcendi ſingularia per materiā indiuiduata nequeūt eſſe principium: ſunt enim uirtutis adeo contracte & coartate:ut una in

tunius ſolum notitiam ducat :unde quemadmodú generice natu re ſimilitudo in cognitionem generis ac differentie ducere non poſſet,ut.ſ per animalis ſpecië etiam rónale nouerimus ut per eá ſpecies noſcatur :ita quoq; ſpecifice nature ſimilitudo in notitiá principiorum ſpeciei & indiuiduátium que ſunt principia materialia ducere non poteſt:ut per eá indiuiduum in ſua ſingularitate noſcatur,immo ex abſtractione ab his cauſatur: unde in ea du cere nequit. Similitudo uero in intellectu ſubſtantie ſeparate:cú ſit uirtutis uniuerſalis una & immaterialis exiſtens:in principiorum ſpeciei notitiam & indiuiduantiú ducere pôt:adeo ut per eam intelligentia nó generis modo & ſpeciei naturá poſſit ſuo intellectu côprehendere:uerumetiá & indiuiduorum oíum:conſequenter aút nec infinitorum indiuiduorú habet ſpecies infinitas : eiuſmodi .n.ſpecies nó eſt ab indiuiduis abſtracta:unde ſicut affirmatio affirmationis ita negatio negationis eſt cauſa: & ſicut abſtractio in nobis ſingularium ignorantiá ponit ,ita in angelis nó abſtractio tollit. ¶ Secundo. Nam intelligibiles rerum ſpecies, & ad noſtrum & ad angelicú intellectum ordine contrario ueniunt quippe ad noſtrú per uiam reſolutionis .i.abſtractionis a côditionibus materialibus indiuiduantibus ueniunt:unde per eas ſingularia a nobis nequeunt cognoſci:ad angelicú autem ueniunt quaſi per uiá cognitionis :habet .n.ſpecies ex aſſimilatione ſui ad primam intelligibilem ſpeciem diuini intellectus,que a rebus equidem abſtracta nequaq̃ ſit oportet:uerum potius reirú factiua eſt:factiua inq̃ non modo quo ad formá :uerú etiam q̃tum ad materiá indiuiduandi principiú. Species igitur intellectus angelici etiá indiuiduandi principia reſpiciunt:unde ſingularia cognoſcit: q̃q̃ ea noſter non cognoſcat. ¶ Tertio. Quod inferior uirtus poteſt & ſuperior utiq; poſſit neceſſe eſt: q̃q̃ altiori modo ſi altioris & alterius ordinis ſit:quo fit ut uirtus inferior plerumq; per plura q̃ ſuperior operetur : & q̃to inferior, per plura per pauciora uero q̃to ſuperior:unde una uirtus ſenſus communis apprehendit oía que quinq; exteriores ſenſus apprehendunt. Anima auté humana ſubſtantia qualibet ſeparata nature ordine inferior eſt:& ipſa per duo principia intellectum uidelicet & ſenſum & uniuerſalia & ſingularia nouit. Eodem ergo modo hec omnis intel-

ligentia nouit, uel aliorum idest potentia uisa cognitiua quam ſo lam habet. ¶ Quarto. Si a ſpiritibus ſeparatis apud philoſo phos mouentur celeſtia corpora: & per intellectum ac uoluntatē agunt & mouent (ꝙ uires alias non obtineant) mobile a ſe mo tum cognoſcāt oportet: quod ſingulare quoddam ſit oportet, ſi mouetur: ſitus etiam per motum renouati ſingularia quedam ſunt. nec ignorari ab ea ſubſtātia poſſunt, que per intellectum ad hos mouet, & multo minus a ſuperioribus: que etiam celeſti mo tu producuntur ſingularia corruptibilia norunt illi motores, cū ut artifices ea producant. Singularia ergo horum materialium norunt intelligentie: ſiue bone ſiue male ſint. ¶ Non cogno ſcunt uero intelligentie in ſpiritualibus uel corporalibus primo quidem futura in ſeipſis idest ut aliquando erunt in ſuis exiſten tiis. Nam angeli in ſuis cauſis futura longe acutius ꝙ nos poſ ſunt agnoſcere: & certe ſi ex eis neceſſario emergant, ut craſti nus ortus ſolis: ↄiecturaliter uero que ut in pluribus, nullo ue ro modo que raro eueniunt. In ſeipſis uero futura nouiſſe dei ſolius eſt: non ſolum que neceſſario uel in pluribus ſed etiam que caſualiter & raro emergunt. Nam in ſua eternitate que toti tempori adeſt, illudꝙ concludit, deus omnia uidet ſem per eodē mō: alioquin ſi futuro in eſſe poſito nouo modo illud uideret ſua uiſio non eſſet tota eterna: ſed creſceret: quilibet au tem intellectus creatus ab iſta eternitate deficit: & conſequenter ab huiuſmodi cognitione que eternitatem conſequitur: quia qđ ſub tempore eſt (ut aliquo modo omne euiternum in quo ſuc ceſſio aliqua ſit oportet: ut probabo pene ſtatim) non poteſt ha bere preſentia omnia que toto tempore fiunt. Vnde diuinita tis inſigne eſt noſce futura. iſaye. 12. Annunciate que uen tura ſunt in futurum: & ſciemus quia dii eſtis uos. ¶ Nec obſtat ꝙ intellectus angeli eſt ſupra tempus: cuius differentie ſunt pre ſens & futurum: & parificatur intelligentia eternitati idest euo: ut dicitur in libro de cauſis. Dico enim ꝙ intellectus angeli & ſi eſt ſupra tempus phyſicum continuum quo motus corpora les metimur: non tamen ſupra ſed infra diſcretum eſt, quo ſucceſ ſio intellectionum & uolitionum angelicarum menſurantur:

non.n.intelligunt angeli oīa ſimul:ut probabitur:de quo tempo
re aug.8. ſuper geñ.ad lit. deus inquit creaturā ſpiritualē mouet
ꝑ tempus. ¶ Non obſtat.2.ꝙ angelus per ſpecies uniuerſales &
a rebus non acceptas intelligat:que equaliter ad preſens & futuꝝ
protenduntur. Dico enim ꝙ licet de ſe equaliter ad preterita pre
ſentia & futura ſe habeant:econtra tñ iſta ad illas nō eodē modo
ſe habent:nam ꝑſentia quidē naturam habent qua ſpeciebus intel
lectus angelici ſimilentur,& per eam noſci poſſint:preterita uero
eam aliqñ habuere ſed futura nunq̄. Vnde per eas agnoſci neque
unt niſi ponantur in eſſe:& cōſequenter actu ſimilentur. ¶ Non
obſtat 3. ꝙ ſicut ſm locum ita & ſm tempus dr aliquid diſtans:
nec intellectionē angelicam impedit diſtātia prima, & conſequē
ter nec ſecunda. Dico enim ꝙ non eſt ſimile de utraq; diſtan-
tia: quippe que loco diſtant in rerum natura ſunt, & ſpeciem ali-
quam ꝑticipāt cuius ſimilitudo in angelo eſt:quod de diſtātibus
tēpore.i. futuris uerū non eſt. Non cognoſcunt etiam cordium
cogitationes angelice ille mentes.i.uolitiones & intellectiōes ut
ſunt uoluntarie:quia naturaliter oīa per ſubſtantiā ſuam aut ſpēs
inditas norunt:quibus cōgitationes a uoluntate depēdentes non
colligantur ſicut cauſis colligantur effectus: ſed ſoli deo ut cauſe
ſubiiciunt & uoluntati: hoc tñ intellige ſm aug. in lib. de diui.
demo. niſi cogitationes in corpore ſigna relinquant: quia iam
talia colligationem habēt ad ſpecies angelici intellectus mouen-
tis oīa corpora. Pauce uero (meo iudicio) ſunt cogitationes ſpi-
ritibus malis occulte:propter ingenii angelici ſagacitatē. Quin
etiam cauendum eſt ne quis intimis ſuis cogitationib⁹ fidat:qua-
ſi neſciat perfidus hoſtis, quid homo intendat: interdum. n. ipſe
cogitatus ſuggerit:& inde eos ſaltē cōiecturaliter & probabiliter
nouit. Nec obſtat ꝙ angelus ſpecies intelligibiles anime uel al-
terius norit quoꝝ nouit ſubſtantiā & accidentia:quia non ſequit
ꝙ norit quomodo angelus uel aīa ſpeciebus intelligibilib⁹ uolū-
tate utatur:immo licet angeli cognoſcant actum appetitus bruta
lis qui nō eſt liber,ſed alterius cauſe corporalis uel ſpiritualis im-
preſſionem ſequitur quam angelus nouit:non tamen ſequitur ꝙ
nouerit motus appetitus ſenſitiui hominis, & apprehenſionem
fantaſticam, ſecundum ꝙ a ratione & uoluntate mouetur: quia
etiam

etiam inferior pars anime quoquo modo ratione participat,ſicut obediens imperanti:primo eth. Nec tamen ſequitur ꝙ ſi angelus id quod in fantaſia uel appetitu ſenſitiuo hominis eſt nouit, id noſcat quod in cogitatione aut uoluntate eſt:quia uoluntas & ratio appetitui ſenſitiuo & fantaſie non ſubiacent :ſed eis diuerſimode uti poſſunt. ¶ Punctum Duodecimum. Cognoſcit uero intellectus angelicus ſimul omnia que una ſpecie cognoſcit:non autem que pluribus. Sicut enim unitas termini ad unitatem motus,ita unitas obiecti ad unitatem operationis requiritur:una ergo operatione multa & ſenſu & intellectu noſcũtur aliquando :quia aliqua ut unum & ut plura accipi poſſunt:ut partes continui :que plures ſunt ſi quelibet ſeorſum capiatur ,nec ſimul nec una operatione aut ſenſu aut intellectu noſcuntur:ſed ſi capiantur ut ſunt unum in toto, unum ſunt & una operatione ſenſu & intellectu noſcuntur: ut patet in tertio de anima. Sic etiam intellectus noſter ſimul ſubiectum predicatumq; cognoſcit, ut partes ſunt unius propoſitionis:& duo comparata ut in comparatione una conueniunt. Igitur multa ut diſtincta non poſſunt ſimul itelligi:ſed ut in intelligibili uno uniunt,ſimul intelligũtur. Vnumquodq; autem actu intelligibile eſt ,ſm ꝙ eius ſpecies in intellectu eſt:conſequenter autem quecũq; per unam ſpeciem intelligibilem cognoſci poſſunt, ut unum intelligibile cognoſci poſſunt,&conſequenter ſimul cognoſci:que uero noſcuntur per ſpecies diuerſas,ut diuerſa intelligibilia noſcuntur :nec ſimul noſcuntur. Angeli ergo boni q̃tum ad notitiam habitam in uerbo diuino, ſimul norunt quecunq; norunt :quia una ſpecie ideſt diuina eſſentia noruntq̃tum ad notitiam uero qua boni aut mali res per innatas ſpecies norunt ,ea ſimul intelligunt que una ſpecie norunt :ut ſaltem unam ſpecialiſſimam ſpeciem cum ſuis indiuiduis,aut etiam ſubalternam ,aut genus: prout ſpeciebus altioribus intelligunt. Ex his liquet ꝙ demon quicunq; etiam minimus nouit omnia que dicam cum ſuis uirtibꝰ & proprietatibus primo omnia elementa .ſecundo omnia metalla.tertio omnes lapides .quarto omnes herbas .quinto omnes plantas. ſexto omnia reptilia & animalia terre .ſeptimo omnes aues .octauo omnes piſces .nono omnes Orbes & motus celorum, decimo omnes &

q

ſingulas ſtellas & conſtellationes & aſpectus celeſtes ac influxus: ulumo omnes ſubſtantias immateriales,& ut dictum eſt omnium horum uirtutes.

¶ Demones naturali uirtute eſſe potentiſſimos. Ca.14.

In ſubſtãtia ſpirituali tres tantum eſſe potentias notum eſt: intellectum uoluntatẽ & uirtutem:que tamen a uoluntate minime ſecernitur re ipſa:ſed ratione tantummodo. Et de uoluntate quidem eorum ibi actum eſt ubi & probatũ ꝙ ſint alique intelligentie male:de eoꝝ uero intellectu capitulo priore.Quantum autem ſe eorum extendat naturalis uirtus ſeu poteſtas niſi a deo comprimaſ:paucis pũctis eluceat. ¶ Punctũ Primũ. Angelus et bonus et malus poteſt moueri ex loco in locũ: licet equiuoce nobiſcũ aut corpori Angelus eni in loco eſſe poteſt: ut experientia docuit de bonis:qui in aliquibus corporibus aſſumptis apparuere:ut patebit:et de malis,qui aliquã do humana corpora obſident:& preterea ipſi philoſophi intelligentias ponunt in orbibus celeſtibus ab eis motis:alioquin ea nõ mouerent: cum mouens & motum oporteat eſſe ſimul.7.phy. Non tamen eſt Angelus in loco eo modo quo corpus.ſ.ſua quantitate molis replẽdo ſpatiũ loci quia hanc intelligẽtia non habet: ſed aliomodo.i.ſua quantitate uirtutis quo ſpiritualia corporalia tangunt:ſicut uerbum ferens conceptum mentis tangit cor: aut dolore aut gaudio afficiẽs: immo & corporalia diſtantia:ſicut luna lunatici caput ſua uirtute contingit. Vnde Angelum eſſe in loco eſt contactu uirtutis attingere locum,uel mouendo,uel ornando,uel preſidendo:quomodo etiam littere diuine in celo eſſe angelos aſſerunt.Quod autem eſt in loco niſi ſit infinitum attingens omnem locum,cuiuſmodi non eſt intelligentia creata (ut ſupponitur) niſi etiam ſit loco determinato alligatum a natura, ut forte motores celorũ determinate parti:uel etiam a uiolẽtia,ut aliqui demones a deo ligati ſunt in iferno:uel a ſuperioribus ſpiritibus etiã malis i ãpullis uel anulis& eiuſmodi.Quod ĩquã ſic e ſt ĩ loco,neceſſario põt moueri ĩ loco:quia ſi i loco eſt aliquo quia ibi operatur,ſi deſinit opari ibi,&i alio loco operetur,neceſſario ẽ

alio loco erit sicut angelus qui erat ſodome dum illam euertebat, ſi deinde euertiſſet niniuem ab uno loco ad alium tráſiuiſſet: quod eſt localiter moueri. Vnde angelum eé in loco eſt operari in loco moueri aũt localiter eſt ſucceſſiue operari in diuerſis locis: quod é equiuoce moueri localiter nobiſcum & corpori. ¶ Punctum ſecundum. Poteſt autem in ſuo locali motu angelus tranſire p medium, & ab extremo in extremum ſine medio. Nam in motu locali angeli. i. in ſucceſſione operationum eius uel contactuum ſpiritualium ad loca diuerſa, cõtinuitas adeſſe poteſt & ẽt abeſſe. Adeſſe quidem: nihil enim prohibet angelo aſſignare locum: di uiſibilem per contactum indiuiſibilis ſue uirtutis: ſicut deus idiui ſibilis totum mundum tangit, & anima totum corpus quod uegẽ tat: ſicut etiam corpori aſſignatur locus diuiſibilis ratione ſue ma gnitudinis. Vnde ſicut corpus ſucceſſiue & nõ ſimul locum prius a ſe occupatum deſerit, conſequenter uero exinde in locali motu eius continuitas cauſatur & adeſt: ita etiam intelligẽtia ſucceſſiue locum diuiſibilem aſſignatum deſerere poteſt: & ſic cõtinuus mo tus eius erit. Poteſt etiam continuitas abeſſe: poteſt enim locum etiam diuiſibilem ſimul totum deſerere, & toti alteri loco ſimul ſe per cõtactũ applicare: quia ſua operatio ex parte operãtis idiuiſi bilis cũ ſit ſicut & oĩs intellectio ac uolitio, ſimul tota icipit & ſi mul tota deſinit. Quecunq; uero ari. de motu dicit in libris phie naturalis ſunt dicta de motu corporum: utpote ꝙ mobile eſt di uiſibile, & dum mouetur partim eſt in termino a quo & partim in termino ad quem: ꝗq̃ & hoc ſecundum in motu angelico continuo admitti poteſt: modo partialitas non ad ſubſtantiam angeli aut eius uirtutem uel operationem in ſe referatur: ſed ad obiectum ſeu locum occupatum, & ad operationem conſequenter ex parte obiecti non in ſe uel ex parte ange li. Si igitur continuus ſit motus angelicus, neceſſario angelus ab extremo in extremum motus medium tranſit: medium enim ut. 6. phy. liquet, eſt in quod prius uenit quod continue mu tatur: ordo enim prioris & poſterioris in motu continuo, eſt ſecundum ordinem prioris & poſterioris in magnitudine: ut phy. 8. liquet. Si uero motus angeli continuus non ſit, po teſt ab extremo in extremum tranſire medio non tranſito.

¶ Nam angelum ſic ab extremo in extremum tranſire, eſt illum
operari prius in uno extremo poſtea in alio: hoc auté facere po-
teſt abſq́ hoc ꝙ operetur in medio: quia cum libere operetur (ut
probatum eſt) deſerto uno loco poterit alteri ad libitum applica
ri: unde ſi nunc in oriente operetur, & ſtatim poſt in occidente,
erit pene ſubito ex illo ad illum locum ſine medio motus. Im-
mo impoſſibile eſt in motu diſcreto quin omittat medium: ut di
uus tho. demonſtrat 1. q. 53. ar. 2. ſed bona ratione pertranſeo. Ex
his uero patet ꝙ angelus a loco maxime diſtanti ad alium maxi
me diſtantem, uelociſſime poteſt moueri: immo eque uelociter
ad diſtantem ut ad propinquū: cum eius moueri ſit eius operari
ubi autem ceſſat operari alicubi, poteſt ad libitum alibi operari:
cum ipſe de ſe non ſit in loco, & conſequenter equaliter omni lo
co ſit propinquus ubi deſinit alicubi operari. Infinita ſubtiliſſi-
ma de re hac dici potuiſſent: ſed ſicco pede tranſeo: quia ad no-
ſtrum inſtitutum non ſunt neceſſaria.

¶ Punctum Tertium. Etſi angelus bonus uel malus localiter
moueri nō pōt: poteſt tñ corpoream materiā pro ſuo uoto muta
re formaliter. i. de forma in formam, ſine medio agente corporeo
Nam illud in primis ſciendum eſt platonicos exiſtimaſſe materia
les formas: ut aſini, bouis, lapidis, & eiuſmodi ex immaterialibꝰ
formis cauſari: quippe q materiales formas participationes quaſ
dam exiſtimarūt immaterialium formaꝝ: quos q̃tum ad aliquid
auice. ſequutus poſuit omnes formas que in materia ſunt, a conce
ptione procedere intelligentie, & agentia corporalia ſolū ad for-
mas diſponere. Qui in hoc uidentur aberraſſe: ꝙ formam qua
ſi aliquid per ſe factam putarunt: ut ſic ab aliquo formali prin-
cipio quaſi a ſibi ſimili procederet. Verum ut in ſeptimo meta.
probauit ari. compoſitum eſt quod proprie fit: ſicut & compoſitū
eſt quod proprie eſt, quaſi ſubſiſtens: forma autem nō eſt ꝓprie:
nec ens dicit quaſi ipſa ſit uel exiſtat, ſed quaſi id quo aliquid ē:
conſequenter autem nec ipſa proprie fit: proprie enim id fit, qđ
quando factum eſt proprie eſt: cum fieri ſit uia ad eſſe: ſicut pro-
prie mouetur ad terminum quod proprie illum attingit. Cum
igitur factum ſit ſimile facienti (agit enim ſibi ſimile agēs omne)
id quod res naturales efficit, ſimilitudinē habet cum compoſito

quod proprie fit & eſt:uel q̄a eſt ꝯpoſitū,ſicut ignis generat ignē uel quia in ſua uirtute totum compoſitum q̄tum ad materiam & formā habet:quod dei ſolius eſt propriū. Igitur omnis informatio materie cū ſit a producente cōpoſitū:uel a deo eſt immediate, uel ab aliquo agente corporali:nō autē immediate ab angelo.

¶ Nec huic puncto obſtat primo ꝙ cōceptioni anime obedit materia corporalis:ſicut ex conceptione anime corpus ad calorē aut frigus aut uenerem immutatur:& multo magis ad conceptionem intelligentie, & conſequenter ei obedit ad nutum. Dico enim nō eſſe ſimile:quippe anima noſtra corpori unitur ut forma:conſequenter autē non eſt mirū ſi ex conceptione eius tranſmutatur: preſertim cū motus ſenſitiui appetitus,qui cum quadā tranſmutatione corporea fit,ſubdatur rationis imperio:angelus autē non ſic ſe habet ad corpus. ¶ Nec obſtat ſecundo ꝙ corpus materiam ad formam aliquam tranſmutare pōt:ut cū ignis ignem generat cōſequenter autē id uidetur poſſe ſuperior uirtus intelligentia. Dico.n.ꝙ ſuperior uirtus id pōt quod & iferior,ſed ſolum excellentiori modo quando ad ordines diuerſos attinent,ſicut intellectus ſenſibilia nouit longe excellentiori modo q̄ ſenſus:& ſimiliter angelus materiam ad formā trāſmutat excellentiori modo q̄ corpus:id eſt mouendo agentia corporalia tanq̄ cauſa ſuperior. ¶ Nec ſimiliter obſtat tertio ꝙ tota natura corporea angelicum inſtrumentū eſt,ut patuit:conſequenter autem in inferioribus effectibus aliq̄d eſt ex uirtute principalis agentis āgeli q̄d attingere nequit inſtrumentum.i.agens corporeum:& illud eſt principale in effectu:ſicut inſtr̄m aīe calor naturalis digerit quidē,carnem tn̄ anima ſua uirtute generat:conſequenter aūt principale in effectibus corp̄alibus.i.forma ſubſtātialis ex uirtute eſt angelica. Nō obſtat inq̄:quia nihil prohibet angelica uirtute in rebus naturalibus aliquos ſequi effectus ad quos agētia corporea nequaq̄ ſufficerent:hoc tamen non eſt materiā obedire angelis ad nutum (ſicut nec coquo obedit materia ad nutum, qui per ignem arte moderatum,aliquem decoctionis modum operatur:quem per ſe ignis efficere nequiret)cū reducere materiam in actum forme ſubſtantialis non excedat uirtutem corporalis agentis: quia ſimile ſibi facere natū ē:unde dicit aug.3.de tri.Non eſt putandum iſtis tranſ

greſſoribus angelis ad nutum ſeruire hanc uiſibilium rerum ma‑ teriam:ſed deo ſoli. ¶ Punctum quartum. Obediunt autem inferiora corpora angelis etiam malis ad nutum, quo ad motum localem. ¶ Primo. Nam experiētia nos docet totam naturam creatam graduatam & ordinatam a deo eſſe:conſequenter autem quod in inferiori eſt ſupremum, immediatum ei quod in ſupe‑ riori eſt infimum ſit oportet:& in his ſcilicet ſupremo & infimo nature etiā ſpirituales uniūtur ſuo modo,ſicut corpora p ſua ulti ma ſunt ſimul: ſicut in anima noſtra uidemus ſupremum eſſe id quod angelis cōuenit.ſ.principium intelligēte ſine diſcurſu. Vide mus etiam in elementis ſupra naturalem & proprium motum re ctum eſſe circularem qui celo eſt proprius:quod & dio.nō latuit: quippe qui in.7.ca.de di.no.dicit ꝙ ſapientia diuina coniungit fi nes primorum principiis ſecundorum:ex quo patet ꝙ natura infe rior in ſui ſupremo a ſuperiori quodam ſuo modo contingitur. Natura uero corporea ꝗ̄ ſpirituali īferior eſt (ut liquet) quia ſpirit⁹ corpus uiuificat & mouet ac nobilitat.in corporea autem natura inter omnes motus ſupremus eſt localis: ut probatur in.8.phy. cuius etiam ratio eſt:quia mobile ſecundum locum non eſt in po tentia ad aliquod intrinſecum inquantum huiuſmodi,ſed ad ex‑ trinſecum ſolum.i.locum:nec a mobili aliquid abiicit abſolutum ſed relationem tantum.uel ubi. Igitur natura corporalis nata eſt a ſpirituali immediate moueri ſecundum locum:quod etiam in anima experiri licet: que corpus attingit ut motor medio locali motu cordis. Vnde & philoſophi localem motum ſupremorū corporum intelligentiis aſcripſerunt:& aug.dicit in.3.de tri.ꝙ an geli adhibent ſemina corporalia ad effectus aliquos producēdos quod niſi per localem motum eſſe nequit. ¶ Secundo. Nam quod poteſt maius, utiq; & minus poſſit oportet. Sed angelici ſpiritus & quidem etiam de infimis poſſunt maius.i.mouere cele‑ ſtia corpora,ſecundum philoſophos & ſententiam domini,dicen tis uirtutes celorum in die iudicii mouendas.i.amouendas a cor porum celeſtium motione.Ergo utiq; poſſunt minus ideſt moue re corpora inferiora. ¶ Tertio. Nam quod natura inferior pōt utiq; ſuperiorem poſſe licet altiori modo neceſſe eſt: ut ex dictis patet. Sed natura inferior.i.anima rationalis aliquod corpus in ferius localiter mouet ad nutum:ut ſuum corpus immediate & p

illud alia. Ergo & angelus ſiue bonus ſiue malus. Et ſi dicatur ꝙ
utiq; concluditur angelum poſſe mouere aliquod corpus ut mo-
bile proprium id eſt celum,& per illud alia & nõ aliter:hoc nihil
eſt:quia angeli habentes mobile proprium & proportionatũ,ſũt
infimi:ſupra quos ĩnumeri ſunt(ut ſupra oſtẽſum eſt) qui ĩ mouẽ
do excedunt ꝓportionem mobilis celeſtis:& cõſequenter nõ limi
tãtur ad motũ celi,ſed eis & celi & oĩa corpora obediũt ad nutũ
locali motu:ita tñ ꝙ celũ ſolũ ad motũ uno modo:quia alias or
do nature euerteretur:alia uero.i.inferiora ad oẽm partẽ ſine de
trimẽto mouere poſſunt:modo totũ unũ elemẽtũ de loco ſuo nõ
mutẽt:qđ neq̃ũt quia ſic hʒ ordo ĩdit⁹ nãe a deo. ¶ Quarto. Quã
to motor altioris eſt uirtutis tãto mobile ei ꝓportionatũ alti⁹ eſt
Vnde & apud philoſophos motor ſpere lune ſperam ſolis ſuperio
rẽ mouere nequiret:& ſic de reliquis. Sed intelligẽtie ſunt altiores
anima humana,que determinata eſt ĩmediate ad corpus unũ mo
uendũ humanũ.ſ.Ergo intelligentie ĩmediate mouere poſſunt hu
manum & aliquid altius:& conſequenter oĩa inferiora humano.
¶ Quinto. Anima humana mediate uel ĩmediate põt mouere oĩa
inferiora uel ex toto uel in parte:& ſucceſſiue oẽ totũ mixtum,ẽt
utrim. Ergo a fortiori angel⁹ ẽt ſathane & altiori modo. ¶ Sexto
Nã idẽ ſacris litteris & xp̃ianis tractatoribus patet:apud quos du
biũ nõ eſt demonẽ eſſe tãte uirtutis,ut nõ unũ modo uetũ & mul
tos hoĩes ſimul & pene ſubito poſſet ad diſtantia loca portare:&
nil mirũ,quia demones angelis bonis ſunt in naturalibus pares &
interdũ maiores:cũ de oĩbus ordinibus ceciderint:& inter oẽs ſu
premus. Vñ & demon apud multos catholicos expoſitores,xp̃m
ex deſerto in tẽplũ & inde in montẽ excelſum portauit luc.4.&
itidẽ angelus bonus portauit abachuc dan.8. Nec ſcriptura aut ſan
cti aſcribũt hoc uirtuti dei:ſed naturali angeli:que ẽt in malis eſt.
Itẽ cyprianus adhuc malus p demones iuſtinã uirginẽ habere tẽ
tabat:ſʒ nequiret quia ſigno crucis munita ꝑualebat. Idẽ ẽt ĩ uita
beati iacobi pʒ de hermogene & phileto. Noſtri ẽt tpis magi cre
bro ad longinqua loca a demone ferunt:quinimmo & alios ſecũ
uolentes per ethera in caballo fremente.i. in demone ſub for-
ma caballi per aera uehunt,monitos primum ne crucis ſigno ſe
muniant:ſicut & de ſcientia certa henri. inſtito. ſic refert. Qui
dam ſcolaris tunc nunc ſacerdos friſingenſis diocefis, adhuc ut

creditur uiuens, referre ſolitus erat ſemel ſe a diabolo ad partes re motas per aera delatum. Alius quoq; ſacerdos ſupereſt in obur dorum opido: qui illius cōſodalis exiſtens dictam ſubuectionem corporeis oculis uidit, qualiter .ſ. clamans & eiulans ſublatis in celū lacertis ferebatur:& hec ex cauſa. Congregatis .n. multis ſco laribus in ceruiſie potagiis, concordarunt ut portator ceruiſie ni hil exponeret: unus ergo pro ceruiſia conatus exire denſiſſimam nubem in ipſa hoſtii apertiōe ſtatim offendit: qua territus ſtatim rediit:& potum ferre omnino recuſauit. Etſi diabolus adeſſet reſpondit alius, potum afferam:& ſic egreſſus, omnibus aliis uidē tibus in aera ſubleuatus ferebatur, clamans & eiulans. Et in ui ta beati petri de ſimone mago patet: quem quaſi uolantem ex ca pitolio demones efferebant: quem petrus intelligens a malignis ſpiritibus portari, eos adiurauit per chriſti nomen ne illum deferrent:& ſtatim illis obedientibus chriſto, magus corruit. Quidam quoq; cuius nomen, quia adhuc uiuit taceo:& qui inde conuerſus habitum ſancte religionis excepit: cum poſt uirginem quandam inſaniret. eius ei copia promiſſa eſt a ſtrigimaga, ſi ſe portari ſineret ad ludum. Quo aſſentiente equus fremens per aera longe tulit, tranſeuntem terras flumina & loca que nunq̄ uiderat, & que deinde uiſa recognouit:& uirgine ſimiliter delata potitus ē quis dei miſeratione nunc peniteat. Et de huiuſmodi experiē tie, infinite ſunt: quas negare inſanire eſt. Ex his uero ſequitur q̄ quecūq; locali motu inferiorum corporum effici poſſunt, diabolus poſſit efficere: ſicut poteſt domum aut urbē ſuccendere: quia ignem ferre poteſt & admouere. Videatur etiam infra libro ſecū do. capi. primo. puncto quinto & puncto octauo.

¶ Punctum Quintum. Angelos etiam malos corpora poſſe aſſumere & in ſpeciebus diuerſis apparere. Primo. Nam que cunq; locali motu corporum inferiorum effici poſſunt, diabolus poteſt efficere: ut ſtatim patuit. Eiuſmodi autem eſt effictio cor poris quod uideatur humanū uel leoninum, aut lupinum & eiuſ modi. Nam huiuſmodi corporum ſimilitudo in figura & colo re conſiſtit: per motum autem localem fieri poſſe figuram nulli dubium: immo ipſam niſi per localem motum addendo, ſubtra hendo, mutando, aut diſponendo fieri poſſe clarū eſt experientia

teſtes

teſte:ſimiliter per motum localē induci poſſe colores teſtatur op⁹ pictorum,per ſua inſtrumenta corpora colorata admouendo. I gitur in quacūq; ſpecie poſſunt demones apparere. Et ulterius ut patebit poſſunt iſte apparitiones fieri in ſola fantaſia. ¶ .2. Nam cum ſpiritualis natura corpore ſuperior ſit,ab ea obedientiam habeat oportet. Sed hāc nō habet q̄tū ad augmentū uel alterationē, ſicut nec q̄tū ad formatū ſuſceptionē:ut patuit ſupra. Ergo eam q̄tum ad motum localem habeat oportet:cū his ſolis motibus obediat motu uero locali per condenſationē & rarefactionē & applicationem actiuorū naturaliū corpus omne figurari & colorari poteſt ut in nubibus de utroq; experimur:& cōſequenter angelus in omni ſpecie apparere poteſt. Et de his apud diuinas litteras & catholicos tractatores nō eſt dubiū:quia angeli boni crebro leguntur in diuerſis formis apparuiſſe:& in eos teſte paulo ſe tranſfigurat angelus ſathane:unde apud greg. in dia. moniali i forma perpulcre et tenere lactuce apparuit:antonio uero in forma diſci argentei,& pueri parui & huiuſmodi:& cuidā heremite in forma ſpecioſe puelle,adeo ut allectus ad nephādum actum ſe ultima diſpoſitione pararet:& tunc euanuit & irriſit brutalem uirum,cui induxit uelle et ſubtraxit poſſe coire. ¶ An uero huiuſmodi corpora uera corpora ſint:utiq; dicendū eſt q̄ ſic ueritate figure & colorū (alioqui exterioribus ſenſibus nō uiderētur)& ueritate alicuius nature corporee:quia ſine ſubiecto accidentia illa.i.figura & color non ſubſiſterent:nō autē ueritate nature quā pre ſe ferūt:ut.ſ.ſint uera humana aut leonina aut eiuſmodi corpora:alioquin nō ſubito interire et in fumū reſolui poſſent. ¶ Ex qua uero materia eiuſmodi corpora ſumant:dicendum eſt cōmuniter ſm theologos q̄ nō ex terra:quia nequirent ſtatim reſolui:neq; ex aqua eadem ratione:neq; ex igne,quia tangentes urerent:ſed ex aere. Cuius ſignū dixeris q̄ nōnulli huiuſmodi corpora gladio perfodere aut trūcare annixi, id nequiuerunt:quia partes æris diuiſi ſtatim cōtinuātur. Aeris uō nomine omnē uaporē q̄tūcūq; groſſum intelligimus. Sicut uero circa ſe eiuſmodi corpora effingunt,ita & circa hoīes poſſūt effingere:ut in diuerſis ſpeciebus & ipſi uideantur,aut etiā occultētur, et reddantur inuiſibiles. Cui ueritati etiā maro fingēdo atteſtatur, qui nube ſepſit æneam.

¶ Punctum ſextũ. Quid uero poſſint demones circa hoies ex dictis oſtenſurus dico multa. ¶ Primũ. Angelus bonus hominẽ poteſt illuminare:ut apud oẽs catholicos confeſſum eſt:nec in hoc nos laborare oportet:maxime quia inſtituto noſtro parũ aut nihil auxilii cõfert:angelus uero malus cũ naturali uirtute ea poſſit que & bonus hominẽ poſſet illuminare ſi uellet eius intellectũ cõfortando:omnis eni uirtus inferior a ſuperiore fouetur & uigoratur,ſed eius peruerſa uolũtas iſtud minime patitur:quia cũ uelit hominis deceptionẽ,uelle nequit luminis intellectualis ei⁹ uigorationẽ, que deceptioni repugnat:poteſt uero hominẽ docere ordinando ſpecies intelligibiles ac imaginarias,tã bonus angelus bono fine ut doceat q̃ malus malo fine ut fallat: unde in hoc iuuat hoiem ut ſciat dubitare:dei de uero eũ deſerit ne ſciat iudicare:& ide i deſperationẽ deducat:ut in ſcrupuloſis facit. ¶ Secundũ. De uolũtate uero hois nihil dico:cũ planũ ſit eã a creatura aliqua efficaciter in aliquid cogi nõ poſſe. ¶ Tertiũ. De hois uero fantaſia et ſenſibus. multa ſcribenda occurrũt. Nam euidẽtibus indiciis experimentiſq; liquet,uirtute demonũ hominib⁹ aliqua ſenſibiliter oſtẽdi:quod equidẽ q̃nq; per id fit, ꝙ demones exteriora quedã corpora humanis ſenſib⁹ exhibẽt:uel q̃ preexiſtãt a natura formata uel que ipſi formarint per naturalia ſemina,modo iã explicitos et in hoc nullũ niſi inſanis eſt dubiũ. Dupliciter aũt hoim ſenſus demones imutare & poſſunt & aſſueuerũt. Nam dupliciter ſenſus imutatur:uel ab exteriori: ueluti cũ imutatur a ſenſibili:uel iterio ri:queãdmodũ uidemus ꝙ perturbatis ſpiritibus & humorib⁹,ſenſus quoq; imutatur:lingua eni febrientis oĩa amara ſentit: quippe que humore colerico plena ſit. Frenetici etiã mira ſe uidere putãt utroq; autẽ modo ſua naturali uirtute angelus cum bonus tũ etiã malus hoim ſenſus imutare poteſt:quippe qui ſenſui exterius ſenſibile aliquod põt opponere,uel a natura uel a ſe formatũ & extractũ:ſicut dũ corpora aſſumũt:itidem põt interius ſpũs & humores cõmouere,& ad fantaſiã ſenſumq; cõmunẽ deducere,ex quib⁹ ſenſus diuerſimode imutentur:que oĩa ex prioribus liquent:cũ naturali motu rerũ iferiorũ effici poſſint:ut liquet. Poteſt aũt angelus uterq;,& lucis & ſathane ſuã naturali uirtute hois fantaſiã moue-

re:quod equidē ſic oſtēdi pōt. Nā ſupra mōſtratū eſt: ꝙ ꝗtū ad lo
calē attinet lationē āgelo ad nutū nā hec corporalis obſequitur.
Que ergo locali corporū motu effici poſſunt, ſiue ſpirituū ſiue hu
morum: uirtuti naturali angelice etiā demonū ſubſint neceſſe eſt.
Apparitiones autē imaginarias locali motione humorū atq; ſpiri
tuum aliquando poſſe fieri perſpicuū eſt: unde in eo libro quē de
ſenſu & uigilia ariſtoteles edidit, apparitionis ſomniorum cauſam
redditurus dicit. Cum dormierit animal: deſcendente plurimo ſā
guine ad principium ſenſitiuum .i. ſenſum communem: ſimul de
ſcendūt motus .i. impreſſiones ex motionibus ſenſibilium relicte
que in ſpiritibus ſenſualibus conſeruantur, & ſenſitiuum principi
um mouent: ſic ut apparitio quedam fiat, acſi tūc a rebus ipſis ex
terioribus immutaretur ſenſitiuum principium: & tāta eſſe poteſt
humorum ſpirituumq; commotio: ut etiam uigilantibus eiuſmo
di apparitiones fiant: ſicut in freneticis & melanconicis patet.
Quemadmodum igitur per naturalem humorum motionē hoc
agitur: & qñq; etiā hōis uolūtate, uolūtarie imaginantis priora uiſ
ſa: ita etiā idē fieri pōt boni maliq; āgeli uirtute: & qñq; quidē cū
alienatione ab exterioribus ſenſibus: qñq; etiā ſine ea. ¶ Nec tamē
predictis obſtat ꝙ de rōe fantaſie uidetur eē motus fact⁹ a ſēſu: ut
patet ī libro de aīa: & ſic uidetur ei repugnare ꝙ fiat p imutationē
angeli. Dico eni ꝙ prīcipiū fātaſie a ſēſu eſt ſm actū: nō eni imagi
nari poſſum⁹ q̄ ullo modo nō ſēſim⁹ uel ſm totū uel ſm partē, ceu
cecus nat⁹ colores imaginari nequit: aliqñ tñ act⁹ fantaſie mouēte
diabolo excitatur p ipreſſiones pri⁹ a ſenſu factas & ſeruatas iteri⁹.
¶ Nec ſecundo ꝙ angelus non poteſt imprimere formas in ma
teriā ſenſibilē: & cōſequenter nec que ſunt in imaginatione que
ſicut ſpirituáliores ita nobiliores quoq; ſint oportet. Dico eni ꝙ
angelus imaginationem tranſmutat: non quidem imprimendo
formam nullo modo prius impreſſam uel ſenſatam: non enim ad
ducere poſſet cecum, ut de coloribus haberet fantaſmata: ſed hoc
facit per motum localem ſpirituum et humorum.
¶ Non obſtat etiam ꝙ in uiſione imaginaria, homo rerum ſimi
litudinibus quaſi rebus ipſis adheret: quod eſt decipi: & conſe
quenter hoc ab angelo bono eſſe nequit: conſequenter autem

nec a malo. Dico enim ꝙ angelus eiuſmodi uiſionem cauſans ali quando etiã intellectũ illuminat de uiſis, conſequẽter autem nec deceptio incidit: qñq; uero eius operatione ſolum imaginarie ſimilitudines apparent: nec tamen ab angelo cauſatur deceptio, ſed ex defectu intellectus eius cui talia oſtenduntur: ſicut nec xp̄us deceptionis cauſa fuit, multa turbis in parabolis proponens. ¶ Sed cõtra uidetur ꝙ demõ hoĩm ſenſus preſtigioſis apparitionib⁹ ludificare nequeat. Illa enim forma que uidetur (ut dum quis aſpicit in aqua uel in igne & huiuſmodi: ut dũ homo uidetur equus) alicubi ſit oportet. Non autẽ poteſt eſſe in ſenſu: quia ſenſus ſpeciẽ non habet niſi a rebus acceptam: nec iterũ poteſt eſſe in re que uidetur, ſic ꝙ mulier uideatur equa: quia due forme ſubſtãtiales nõ poſſunt eſſe in eodem: & preterea res illa uideretur talis ab omnibus: nec iterũ in aere circunſtante: qui ſuſceptibilis figure non eſt, nec ſemper unus idemq; manet circa rem illam, precipue quando mouetur. Ergo uidetur ꝙ eiuſmodi ludificationes per demones fieri nequeant. So. Forme que uidentur in preſtigiis, nõ niſi in ſenſu ſunt: quod tñ dupliciter eſſe poteſt opere demoniorũ: primo ut ſpecies que ſunt ĩ theſauro imaginationis ſeruate, demonis interuentu ad organa ſenſuũ defluant: ueluti contingit in ſomno: excepto ꝙ ad organa exteriora nõ attingũt, quia ſunt ligata: unde qñ ſpecies ille ſenſus exterioris organa contingũt, uniũtur acſi eſſent res preſentes extra, & actu ſentirentur. 2. eſſe poteſt ex immutatiõe organorũ: quibus imutatis fallitur iudiciũ ſenſus: ſicut patet in eo qui guſtum corruptum tenet: cui omnia uidẽtur amara: quod demones facere poſſunt uirtute quarũdam rerum naturaliũ: ſicut ad euaporationẽ fumi herbe cuiuſdam trabes domus ſerpentes uidẽtur, & multa eiuſmodi experimenta inueniuntur.

¶ Ex dictis reddi poſſe rationem omniũ mirandorum effectuũ demonũ & ſtrigimagarũ. Ca. ultimũ epilogãs.

Iam ex dictis ergo epilogando oĩum effectuum maleficorum ſtrigimagarum, incantatorũ & eiuſmodi ratio in genere facile reddi poteſt per puncta nonnulla.

¶ Punctum primum. Maleficiũ a malefaciendo dictũ

(ut ipſum nomen ſonat) malum alicui illatum & cōſequēter iniu ſtum dānū importat: dānū enī iuſte illatū nō eſt malū ſimpliciter: ſed huic uel illi. Tripliciter ergo maleficiū dr: primo rerū dānū uo lūtariū & iniuſtū. 2. dānū perſone iniuſtū & uolūtariū: ſi enī nocu mentū preter propoſitū inferatur (ut quia iudex ex imperitia male iudicauit: uel e domo aliqd eiectū eſt quod nocuit) nō quidē ma leficiū, ſed quaſi maleficiū eſt. inſti. de oblig. que ex qua. delic. per totū. 3. dānum perſone iniuſtū illatū a diabolo per hominē uel in ſtante homine: a quo maleficio uſitatius quis maleficiatus dicitur ſi patiatur: & maleficus uel malefica ſi illud diabolo medio fieri curauit pacto expreſſo uel tacito incidēte. Ad hoc aūt. 3. modo di ctū maleficiū ſignū federis inter maleficū & diabolū pertinet: qd ſignū & ipſū dicitur maleficiū: ut infixio gladii uel gladius ifixus infra circulū, plumarū inuolutio, imago cerea acubus confixa & eiuſmodi. Ad hoc etiā maleficiū reducitur oīs diuinatio & incan tatio & oīs alligatura: ut. 26. q 5. nec mirum.

¶ Pūctū 2. Ad quid ſe diabolica ſapiētia extēdat, etſi ex dictis p3 epilogando tñ ex diuo tho. 1. q. 64. ar. 1. ad 5. et 2. di. 18. q. 2. ar. 1. et 3. cōtra ca. 154. dico ꝙ demones tripliciter norūt ueritatē: per natu rā reuelationē & experiētiā. Et per experiētiā quidē norūt inclina tiones hominū & ſuperandi modū: dicēte cipri. ꝙ diabolus oīa tē tandi genera, inſidiaſq; dei, ciēdi, uſu ipſo uetuſtatis edidicit. Expe riētia tñ ibi ſumitur iproprie & equiuoce ꝓ notitia rei ſingularis quacūq;. Per reuelationē uero cognoſcūt q̄tū deo p ſe uel bonos angelos reuelāti placuerit. Per naturā uero ut liquet 1. q. 89. ar. 3. et q. 109. ar. 5. et ueri. q 2. ar. 4. et. 2. cōtra ca. 97. a principio ſue iſtitutio nis demones ſtatī norūt p ſpecies innatas oēs rerū ſpecies ſpiritua les & corporales a deo ꝓductas: p quas etiā ſpecies quiſq; eorū ac tu cōſiderās naturā ſpeciei ſimul diſtincta cognitione oīa eius indi uidua nouit: ut ſimul oēs hoīes qui fuerunt & ſunt, & oēs leones, et ſic de aliis: ut etiam patet. 1. q 57. ar. 2. et. 2. di. 3. q. 3. ar. 3 et 2. cōtra ca. 98. Ex quibus liquet ꝙ quilibet demon etiam minimus nouit omnes angelos bonos ac malos & uirtutes eorum. & idem de om nibus celis & ſtellis ac cōſtellatiōnibus & aſpectibus & influxibus earum: et de uolucribus & piſcibus & beſtiis & reptilibus & arbo rib⁹ & plantis ac ſeminib⁹ earū: & de lapidib⁹ metallis & elemētis.

¶ Punctum Tertium. Ad quid vero ſe extendat diabolica poteſtas q̃tum ad motum corporũ, etſi ex dictis patet: epilogando tñ et obiter ex diuo tho. prim 1. q. 105. ar. 1. et. q. 110. ar. 2. et. 3. &. 4. & q. 114. et q. 117. et 2. di. 7. q 3. ar. 1. et 3. contra ca. 103. dico tria.

¶ Primum. Angeli mali ut de bonis taceamus nequeunt naturaliter aliquam imprimere formam in aliquod ſuſceptiuum: quod de corporalibus intellige primo. cuiuſmodi ſunt forme ſubſtantiales et accidẽtia corporum: ſecus de ſpiritualibus, quia poſſũt illuſtrare fãtaſmata: imo etiã ĩtellectũ abſolute, licet nõ ex ſuppoſitiõe iniq ſui finis: licet non ſit ibi proprie impreſſio luminis ſed uigoratio et ſecundo intellige de formis habentibus eſſe per modũ quietis: ſecus per modum tranſeũtis etiam in corporalibus: poſſunt enim mouere localiter: conſequenter autẽ illam imprimere formam ad quam localis motus ſequitur: que ĩpreſſio quedã eſt non durans.

¶ Secundũ. Angelis malis quantum attinet ad motum localem omnia corpora inferiora obediũt ad nutũ, ut probatur ubi ſupra: Ita ꝙ ſicut humana anima ſe habet ad mouendum unum corpus ſolum ſibi unitum, ita ſpiritus illi tanq̃ nobiliores & eleuatiores ſe habẽt ad mouendum inferiora omnia: eo excepto ꝙ terram totam aut aliud elementum mouere nequeunt: & idem dicit mal. q. 16. ar. 10. ad. 8. quippe hoc eſſet nature ordinem euertere: poſſẽt tamen mouere turrim aut montem. ¶ Sed contra hoc. Nam idem eſt motus glebe et totius terre. 4. phy. ergo potens mouere unũ poteſt mouere & reliquum. So. Negatur conſequẽtia: quia unum mobile eſt ei propottionatum, non relinquum.

¶ Tertium. Angelus malus naturaliter tanta celeritate moueri poteſt, ut tempore imperceptibili ab oriente in occidentem et a celo in terrã moueri poſſit, & econtra, nullo medio pertranſito: cum ſuum moueri ſit ſuum operari: quod eſt ſucceſſio contactuũ rerum circa quas mouetur. eo ſcilicet modo quo noſtra imaginatio a mediolano pariſius tranſit non imaginato lugduno: ut patet. 1. q. 53. poteſt etiam moueri continue, tranſeundo medium. Conſequenter autem poteſt aliquod corpus celerrime deferre: modo illud celeritatem motus patiatur. Ex his uero tribus ſequi-

tur demonem poſſe facere quecunq; locali motu effici poſſunt, aut per motionem uirtutum actiuarum que ſunt in tota natura: ut pluuias, uentos & eiuſmodi:& ſimiliter condenſare aerem & illum figurare:& in eo apparere in forma uiri aut mulieris aut beſtie & huiuſmodi:ut experimenta multa & ſancti docuere,

℄ Punctum quartum. Ad quid uero diabolica poteſtas ſpecialiter circa hominem ſe extendat q̄tum ad animam, corpus, ſubſtātiam ac famam, etſi ex dictis iam liquet:epilogando tamen ex diuo tho. in locis citandis dico multa. Primum. Angelus bonus in noſtrum intellectum naturaliter poteſt imprimere. 2.di.8.ar.5. ad ſextum.12.q.80.ar.2.22.q.172.& 3.cōtra c.154. quod tamen nō eſt imprimendo formam uel lumen nouum, ſed noſtrum lumen uigorando. ſecundo ubi ſupra,& ueri.q.11.ar.3.ad tertium. angelus uero malus in noſtrum intellectum non poteſt imprimere: ut liquet in locis precitatis:quod tamen nō intelligitur abſolute:quippe cum hoc naturalem proprietatem angelicam conſequatur, bonis & malis angelis cōgruat oportet:intelligitur autem ex ſuppoſitione ſui iniqui finis & ſue inique uolūtatis:ut dictum eſt. poteſt autem malus hominem priuare uſu rationis. 12.q.80.ar.3. quippe qui poteſt humores & ſpiritus omnes hominis ad caput deducere:imo organa ſenſus de capite poſſet auferre ſi permitteretur.

℄ Secundum Demon noſtram poteſt immutare uoluntatem: nō equidem directe mouendo, uerum ſuadendo exterius & concitādo paſſiones mal.q.16.ar.11. ℄ Tertium. Tam boni q̄ mali angeli agunt poſſibiliter in noſtra fantaſmata applicando ſuum lumen, illaq; ordinando.2.di 2.et 12 q.80.ar.3 quod malus quidem angelus non ea intentione facit, ut homo ad intelligendum iuuetur & illumine tur:ſed ut norit dubitationes percipere quas diſſoluere ne queat:ut in ſcrupuloſis aut rectius grupuloſis accidit:qui ſubtiliſſime quidem dubitant, ineptiſſime uero ſoluunt & diiudicant, nullum pene iudicium in propriis habentes.

℄ Quartum. Demones hominem ad peccatum aliquod efficaciſſime niſi reprimātur inclināt:operādo interius. ſ. in fantaſiam & appetitum ſenſitiuum. 12. queſtione.80.ar.2.mal.queſtione.16.ar.

ET.quod intellige quia per motum ſpirituum in quibus ſunt fantaſmata,illa ad imaginationẽ deducunt: que uel alliciant cõcupiſcẽtiam uel iraſcibilem concitẽt:& inclinare poſſunt intellectum ad iudicandum et nolentem ad uolendum illud quod ad peccati patrationem conducit. Adde uero ꝙ exiſtẽtes in hoĩe ſpũs mouere poſſunt,& per eos cõcupiſcẽtiam excitare. Adde ſimiliter ꝙ etiam per exteriora ad idẽ tripliciter inducũt:primo exterius ſuadendo: ſicut xp̃o tentatot affuit,in humana forma loquutus:& ſanctis/nõ nullis in forma iuuencularũ blandientiũ uſqȝ ad barbe attrectationẽ,& deteriora itidẽ.2.aliquid exterius oſtendendo fictum:ut anthonio argẽteã menſam,moniali lactucã,& adeuntibus ludũ eius uiros & feminas & ioca carnalia:aut certe oſtẽdendo aliquod uerum,ceu eccleſiam adeũti procurando occurſum dilecte femine aut ꝙ aliquid turpe aut uideat aut certe audiat.3.aliquod extrinſecum corpus intromittendo:quippe qui cũ ad nutum poſſit corpora mouere localiter,homine dormiẽte uel alias in ſtomacum noſtrũ inferre poteſt q̃ irã aut q̃ cõcupiſcentiã moueant:puta aromata,uinũ,tubera,& eiuſmodi. ¶ Quintũ.Demon oẽs hoĩs ſenſus cũ interiores tũ exteriores immutare põt.1.q.111.ar.3.et 4.ueri.q 1.ar.3.q.11.ar.8.po.q.6.ar.3.ad.3.mal.q.16.ar.11.ad.16:quod intellige ſic & eo modo ut etiã homo decipiatur, aliter re apprehẽſa q̃ ſit:quod equidem fieri poſſet multipliciter. ¶Prĩo ex hoc ꝙ ex aere corpora format,oſtendẽs q̃ uere nõ ſunt:ſicut aliquos terruit aliqñ ſub forma draconis:& monialis apud greg.credidit ſe manducare lactucam,& erat corpus aereũ.2.applicãdo per motum localem actiua quedã naturalia,que hoc poſſũt:ſicut apud diuũ tho.quedam herba fumigans trabes facit apparere ſerpentes.3.reducendo ſpũs qui in homine ſunt ad fantaſiã & eam ſuo modo immũtando(& conſequenter etiam ſenſus:ut de preſtigiis dictum eſt)ut apparet in freneticis,arrepticiis & inſanis.4.per aoriſiam uel aoraſiam:que cecitas eſt,qua celantur nobis non omnia ſed quedam:ſicut oculi diſcipulorum euntium in emaus tenebantur ne xp̃m cognoſcerent pot eſt enim graphio quem queris pretendere cartam : aut tabule cui inſidet ſupra ponere aliã ſimilẽ i qua nõ ſit graphius:& ſtrigi mage pretendere formam bouis:& reliqua. ¶ Sextũ. Poteſt etiã demon in corpus humanũ infirmitates inducere:ut patuit in iob:

quẽ repẽte

quem repente ulcere peſſimo toto corpore percuſſit: infirmitates
inq̄ omnes, que medio inferiorum corporum poſſūt inferri: quip
pe qui omnium eorum uirtutes nouit: & ea omnia corporibus hu
manis poſſit admouere. ¶ Septimū. Poteſt etiam in facultate no
cere: ut patuit in iob: quem ſubito accepta licentia omni facultate
priuauit, & res omnes penitus ademit: & itidem nocere poteſt infa
ma: quippe qui ſumere poteſt humanā ſpeciem, & obloqui & cal⁹
effingere in quibus deliquere uideamur: ſicut ſub lecto cuiuſdam
ſancti uiri in forma puelle latuit: ut ibi inuentus illum infamie no
taret: quod & fecit: licet deus occurrerit. ¶ Puctum quintū. Quid
uero cupiat diaboli iniqua uoluntas, etſi iam ex dictis liquet: tamē
obiter ex diuo tho. dico multa. Primū. Liberū arbitrium demo
num in malo firmatum & obſtinatum eſt: nec ad bonum regredi
aut uult aut poteſt mal. q. 16. ar. 5. ueri. q. 24. ar. 10. unde omnis mo
tus liberi arbitrii eius eſt inordinat⁹ ueri. ubi iam. ar. 11. quippe qui
in ordine ad ſuum malum finē uult quecunq̄ libere uult: & letali
ter peccat in omni ſua uolitione. 1. q 64. ar. 2. ad quintū 12. q 89 ar.
4. et 2. di. 7. et ſi quem habet naturalē uoluntatis motum in bonū
illum mala electione deprauat. ¶ Secundū. Animas defunctorum
ſe eſſe peruerſi demones fingunt: ut uiuētes ad ſui familiaritatem
alliciant, & inde ſeducant. 1 q. 89. ar. 8. ad ſecundū q. 117. ar. 4 mal.
q. 16. ar. 1. ¶ Tertiū. Similiter per mendacia & uanas ſuperſtitio
nes aduocati ueniunt, ut homines talia credant. po. q. 6. ar. 10. ad
octauum. ¶ Quartū. Et ſimiliter alliciuntur aut ſe allici fingunt, di
uerſis generibus herbarum, animalium carniū, rituū: ut ſignis ali
quorum ſibi placentium: non ut rebus ſibi placentibus. 1. q. 115 ar. 5.
ad tertiū. & po. q 6. ar. 10. ¶ Quintū. Et ſimiliter ad inuocationē
diuine uirtutis adueniūt: ne a participatione diuine iuſtitie omni
no excluſi uideantur po. q 6. ar. 10. ad quintū. ¶ Sextū. Et ſimiliter
licet celeſtibus orbibus nō ſint ſubiecti: ſub certa tamen conſtella
tione uocati adueniunt: ut uel decipiant & in errorem inducāt hu
manū genus: uel a ſuperioribus demonibus coacti. 1. q. 115. ar 5 &
po. q. 6. ar. 10. & quol. 2. q. 7 ¶ Septimū. Et ſimiliter a uirginibus uo
cati ueniunt: ut homines in diuinitatis ſue opinionē adducāt, qua
ſi munditie ſint amatores po. q. 6. ar. 10. ad quartū. ¶ Octauū. Et ſi
militer per nigromanticos aduocati & rogati aut etiā iuſſi inferio

res ſibi demones corporibus alligant :puta anulis & gemmis uel ampullis & eiuſmodi.2.quol.queſtione ſecunda articulo primo:& quol.3 q.1.articulo.1.quod ideo faciunt uel quia illos odiunt (eſt enim inter demones odium crudele.1. q.109.articulo ſecundo ad ſecundum.2.di 6.arti.4. licet in oppugnandis nobis omnes conſentiant & concordent) uel ut nigromanticos lucrifaciant :unde & ſuperiores curant arrepticios . inferiores ab eorum corporibus expellentes,non tamen ab animabus . 3.q .43. arti .2. ad tertium quod ſcilicet faciunt eadē ratione ut eos homines qui eos ad hoc inuocant lucrentur aut alios. ¶ Decimum. Et ſimiliter in lune augmento ,amplius lunaticos uexant .ut lunam infamie notent: quaſi ſcilicet malam dei boni creaturam :& rurſus quia tunc lunatici ad patiendum aptiores ſunt. ¶ Vndecimum & ultimum . Demones omni ingenio & uirtute homines a ſalute auertere nitūtur .16.q 2.uiſis:& hoc ratione multiplici. ¶ Primo quidem quia uſq; ad iudicii diem in ſummo ſua pena non eſt :creſcit enim accidentaliter ſemper:tunc uero in ſummo erit: & omnes qui iam in mundo hoc ad noſtrum exercitium uerſantur ad ima profundi detrudentur :unde iudicium dei futurum timent: quod quia erit electorum numero completo , omnibus uiribus adnituntur ne compleatur:qui tanto tardius complebitur quanto pauciores ſaluantur:ideoq; homines damnari curant. ¶ Secundo quia inuidēt homini :conſequenter autem de bonis eius cruciantur :unde ut dicitur in di.ca.uiſis.demon ſatis dolet & erubeſcit charitatem quam in celo nequiuit habere , homines conſtantes ex lutea materia tenere in terra. Hec ibi.

¶ Punctum Vltimum . Iam ex dictis in genere ratio dari poteſt & cauſa omnium mirandorum effectuum damnabilis creature.ſiue angelice ſiue etiam humane per multa obiter dicta. Primum .Homines diabolici qui ope demonis miranda operantur, omnes cum diabolo aut expreſſe aut tacite pacta inierunt augu. teſtatur:& expreſſe quidem , quando pacti ſunt ut in ſuffragium uocatus adſit:uel quando expreſſa intentione effectum ſui operis a diabolo expectant.ei ſacrificantes uel thura ponentes & eiuſmodi :tacite uero dum quedam faciunt aut noxia aut leuia ad quorum factionem ſathanas operari conſueuit,in quibus effectus non ex-

pec̃tur a deo ſed a fortuna uel diabolo uel quocunq̨ modo eue niat. ¶ Secundum. Eiuſmodi effectus uniuerſi q̃tum nunc ſapio, ſaluo iure calculi melioris ad quinq̨ reducuntur: & hi ſunt aut diuinationes in primis uel preſtigioſe uel quomodolibet facte: aut infirmitates ſecundo & damna: aut. 3. ſanationes: aut quarto falſe apparitiones: aut quinto omnis effectus mirabilis & iudicio uulgi creature impoſſibilis. Tertium. Quantum uero ad diuinationes attinet dictum eſt quomodo demones poſſint futura aut ſcire, aut etiam docere: preſentia autem occulta nobis, omnia norũt, exceptis cordium deliberatis cogitationibus: unde conſilia principum & omnium hominum tractatus & corporũ diſpoſitiones, theſauroſq̨ & cuncta ſub terra latentia norũt: & breuiter cogitationibus dumtaxat exceptis omnia que aut ſunt aut fuere nouerunt: niſi prohibeãtur a deo: ſicut apud diuum thomam prohibiti ſunt beate marie uirginitatem ſcrutari. Et de predictis omnibus diuinare per certitudinem norunt: & coniecturaliter de his que a preſentibus deriuantur: puta ꝙ tale bellum erit, utpote qui norint regum conſilia & qualitates: & ꝙ talis uincet utpote qui ſciant militum uires: & de preſentibus etiam diſtantibus, quia ea norunt & ſubito nunciant. ¶ Quartum. Quantum uero ad morbos & ſanitates attinet: patet ꝙ omnia nociua & proficua remedia demon norit, & genus omne medicine ac ueneni & nociui: & ea repente a partibus etiam longiſſimis & abditiſſimis afferre & admouere corporibus, etiam inuiſibiliter ſiue ſub ſpecie aliena poteſt: & interius per os aut aliter inferendo, dũ homo ſe aut bibere aut aliud aliquid ſumere putat, medetur. Et hinc eſt ꝙ anus carminatrix & omnis incantator morbos mirabiliter etiam a iumentis curat: mirabilis enim eſt medicus iſte qui ei cooperatur occulte ex pacto tacito uel expreſſo: & idem de ſanatione iudiciũ eſt: cum oppoſitorum eadem ſit ars & diſciplina. ¶ Quintum. Quantum uero attinet ad apparitiones, iam ex dictis pateat: ꝙ per aeris condenſationem poſſunt quam maluerint oculis ſpeciem oſtentare aut etiam abſcondere, ſpeciem alterius rei pretendendo: ueluti abſcõdere aureum, ſuperiecta ſpecie papiri & eiuſmodi: licet interdum diuina prouidentia eos aliter q̃ uellent apparere cogat: ſicut eue coactus eſt ſerpentis ſpeciem pre ſe

ferre :ut uel ſic horreret. Vnde teſte diuo thoma ſuper iob, frequenter in beſtiarum figuris uiſuntur:quibus eorum uitia deo uolente detegantur & pateant. ¶ Sextum. Quantum uero ad mirãdos effectus attinet(cuiuſmodi eſt acus euomere,clauos, pilos, oſſa magna,uel q plume ſint ingenioſiſſime cõſerte & huiuſmodi) patet quonam modo fieri queant :quia aut iſta ſunt illuſiones, ut ea uideãtur que uere nõ ſunt,ſiue per naturalia actiua admota iſta ſint facta,uel aoraſiam ,aut aeris condenſationem & colorationem:aut ſi uere res ſunt ipſe diabol⁹ locali motu rerũ iſta inuiſibiliter effecit,et inde uiſibiliter ea pandit:& ualde magna per foramen paruũ interdum educẽs:quippe q ad libitum ea in partes diuidit & reunit:cum eiuſmodi & partes eorum ad nutum localiter moueat:ut ſuperius probatum eſt. Tempeſtates quoq; & procellas oẽs aliquorum motu locali poteſt efficere:ut liquet ex dictis.

¶ Finit liber primus de ſtrigimagis.

De ſtrigimagarum demonumqꝫ mirandis Liber Secundus.

¶ De intellectu capituli epi 26 q 5. Capitulum Primum.

Expleto iam diuino munere libro primo, de principiis & cauſis mirandorum, que damnate creature demones & ſtrigimage operantur, iam ſecundo manum admoueamus tempus urget: ſpecialius de ſecta ſtrigimagarū & actis eius ac remediis loquuturi. In primis autē intellectū capituli epiſcopi.26 q.5. unde hic paruus codex occaſionem ſumpſit, dare opotet: qd' multis punctis fiat neceſſe eſt.

¶ Punctum primum. Verba dicti capituli ad propoſitū noſtrum oportuna. Illud etiam non eſt omittendum, ꝙ quedā ſcelerate mulieres retro poſt ſathanā conuerſe, demonū illuſionibus & fantaſmatibus ſeducte, credunt ſe & profitentur cum diana nocturnis horis dea paganorū, uel cum herodiade, uel cum innumera multitudine mulierū equitare ſuper quaſdā beſtias. & multarum terrarum ſpacia intempeſte noctis ſilentio pertranſire: eiuſqꝫ iuſſionib⁹ obedire uelut domine: & certis noctibus ad eius ſeruitiū euocari. Sed utinā he ſole in ſua perfidia periiſſent: & non multos ſecū ad infidelitatis interitū pertraxiſſent. Nā & innumera multitudo hac ſolum opinione decepta, hec uera eſſe credunt: & credendo a recta fide deuiant: & errore paganorū inuoluuntur: cū aliquid diuinitatis aut numinis extra unū deū arbitrantur. Quapropter ſacerdotes per eccleſias ſibi cōmiſſas, populo dei omni inſtantia predicare debent, ut nouerint hec oīa falſa eſſe: & non a diuino ſed a maligno ſpiritu talia fantaſmata, mentibus fidelium irrogari arbitramur. Siquidē ipſe ſathanas qui tranſfigurat ſe in angelū lucis, cū mentē cuiuſqꝫ mulieris ceperit, & hanc per infidelitatē ſibi ſubiugauerit, illico tranſformat ſe in diuerſarū ſpecies perſonarū atqꝫ ſi-

militudines:& mentē quā captiuā tenet, in ſomniis deludens, modo leta modo triſtia, modo cognitas modo incognitas perſonas oſtendens per queq; deuia deducit:& cū ſolus ſpūs hoc patitur, infidelis hec nō in aīo ſed in corpore euenire opinatur. Quis enī in ſomniis & nocturnis uiſionibus non extra ſeipſum educitur:& multa uidet dormiendo que nunq̄ uigilando uiderat? Quis uero tam ſtultus & hebes ſit:qui hec omnia que in ſolo ſpū fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cū ezechiel propheta in ſpū non in corpe uiderit. & paulus nō audeat dicere ſe rap-ū in corpore. Omnibus itaq; publice anunciandū eſt:ꝙ qui talia credit & his ſimilia fidem perdit:& qui rectam fidem xp̄i non habet, hic non eſt eius ſed illius in quē credit. i. diaboli Nam de domino noſtro ſcriptū eſt:omnia per ipſum facta ſunt. Quiſquis ergo credit poſſe fieri aliquam creaturā, aut in melius aut in deterius immutari:aut tráſformari in aliā ſpeciē, uel i al ā ſimilitudinē, niſi ab ipſo creatore qui omnia fecit, & per quē omnia facta ſunt. procul dubio infidelis eſt, et pagano deterior. hec ibi:pro quorū notitia illud ſcito errorem fuiſſe paganorū, ex hominibus fieri heroas ſi boni eſſēt meriti, alias demones qui eſſent lares, larue & manes: ut per aug. liquet. 8. de ci. de. ca. 11. de quo uide mal. q. 16. ar. 1. ī corpore et. 3. cōtra. cap. 106.

¶ Punctū ſecundū. Secta ſtrigarū ſimul & maleficarū (quam ſtrigimagarū diximus) ea non eſt de qua in dicto capitulo epiſcopi, mentio habetur. Differt enim hec ab illa. primo q̄tum ad credere. Nam illa quidē primo credebat aliquā mulierē (puta aut dianā aut herodiadem) uerſam in deam:& conſequenter eſſe ſpiritū bonū, et habere aliquid numinis:& ſecundo ſe uocari & ſuper beſtias duci ad ſeruitiū dee cuiuſdam:& tertio ꝙ una creatura ab alio q̄ a uero deo mutaretur in aliā creaturā uel ſpeciem eius: puta mulier in deā uel hō in ſpeciē canis:que tria in textu patent:& quarto ꝙ talis dea eſſet ſpūs bonus, que quattuor ſunt contra fidem: ut ex littera patet. Secta autē ſtrigimagarū nullū horū credit:ſed ſpiritū eis apparentē diabolū ſcit eſſe & fatetur:q̄q̄ aut uoluptatis gratia aut deſperatione ei ſe ſubiicit:ꝯſequenter aūt credit illū non eſſe hoīem uerſum in deam bonā: nec ſe ad alicuius dee ſeruitiū uocari: nec creaturā unam mutari in aliā deam aut ſpūm bonū. Cōueniunt tn̄ q̄tum ad credere in aliquo: quia & ſtrigimagaꝝ ſecta aliq̄n de-

luditur uel deludi pôt (ſicut & alii homines) ut credat in corpore fieri quod in ſolo ſpiritu fit .i.imaginatione uel ſenſu.non tñ illuditur in intellectu :ut in ſequentibus patebit. Differunt.2 q̃tum ad operari :quia illa non negat expreſſe fidem aut conculcat crucem uel abutitur ſacramentis, aut admittit maleficia, ut ſecta ſtrigigarum :immo que agit, ſub ſpecie & colore boni agit :putans ſpiritui bono deſeruire: ut patet in textu. Conueniunt uero:quia nocte ſolaciantur ambe cum diabolo uerũ ſcilicet una ſcienter, alia nõ, uerũ credens eum ſpiritũ bonũ. Vnde iſta ſecta non eſt illa. Quod etiam tenuerũt duo ſolenniſſimi iuris utriuſq; doctores, dñs augboca de ſauiliano in quodam ſuo cõſilio:& dñs io.graſſus q hoc ſuſtinuit taurini:& ſenſerunt de hac ſtrigimagarum ſecta nihil in ſacris canonibus haberi:quod etiam ſenſit inno.8.qui in bulla (de qua forte infra in principio tertii libri) hanc ſectam nuper exortam aſtruit: id eſt circa annum domini.1404.

Punctũ tertiũ. Etſi uero hec & illa ſecta & in credere & in operari cõcordãt quoquo mõ:nõ tñ adeo ut utraq; in di.ca.epi.ſimul dãnetur & reprobet̃:cũ dicit̃:qui talia & his ſimilia credit, fidem pdit. Nã eiuſmodi ſecte in tribus aſſimilant̃ gñe:& in unoquoq; illorum genere ũ ſpẽ diſtant .ſ.hereſis ſuperſtitionis & illuſionis. Quantũ ad primũ.n &ſi ambe ſunt in gñe hereſis, ſpecie tñ diſtinguuntur :quippe illa credebat aliquid numinis extra deũ eſſe. vñ eſt heretica proprie, nõ aũt ſcda:quia nihil hereticũ credit:facit tñ q̃ ſapiũt hereſim:qppe q̃ adorat diabolũ, crucẽ ꝯculcat, fidẽ negat ore &ſi nõ corde:vñ eſt heretica ꝑſumptiue:quia ei quẽ diabolũ credit diuinos honores exhibet: & ꝑterea iſta a fide apoſtatat, cũ ſto ũ neget:nõ ãt illa, cũ expſſo uerbo fidẽ minime abneget. Quãtum ẽt ad gen⁹ ſupſtitiõis qd utriq; cõe eſt, differũt ſpẽ:quippe illa eſt in ſpẽ fironũ:in illis.n. demõ loquebat̃ & miráda faciebat: iſta uero cũ hoc complectatur & pene omnẽ aliã ſpeciem ſuperſtitionis, ſuperaddit maleficiorũ crimẽ:unde etiã cõpoſito nomine exprimi ur:q̃q̃ etiã non plene. Quantũ ad tertiũ uero.i. illuſionẽ etiam ſpecie diſcernuntur:quia illuſio illius uſq; ad intellectũ pertingebat, ut crederet falſa de fide:nõ autem iſtius (ut dictum eſt) uerum potius omnis iſtius illuſio in ſenſu exteriori uel interiori ſiſtit: qui equidem ſenſus iudicat aliqua eſſe caballos aut hircos

uel alias beſtias & ſunt demones in corporibus aereis, ut eorũ iudicat intellectus:& aliqua eorum ſenſus iudicat eſſe uiros aut feminas & incubi aut ſuccubi demones ſunt:& eiuſmodi. Quod autẽ dicitur de altero ſimilium non ea ratiõe qua ſimile ſed qua diuerſum; de reliquo non procedit:cuiuſmodi eſt illud & his ſimilia: quia illud de ſecta illa dicitur quantum ad rationem ſpeciei, inquantum extra deum aliquid numinis creditur:in quo ab iſta differt:non autem ratione generis. in quo congruunt ambe. Et ſi inſtetur hoc dici de locali motione in qua conueniunt: illud utiq̃ non eſt uerum:de quo dicut infra puncto ſeptimo.

℄ Punctum quartum. Strigimagas ad diabolicũ ludum realiter & incedere & deferri poſſe planum eſt. Nam eas incedere poſſe probare ſuperfluum eſt, cum ludus eſt prope:& de facto oẽs de q̃bus in.2.ca.primi libri dictum eſt, ſuis pedibus ludum adiere diabolicũ: poſſe uero eas a diabolo ferri, iam ex his liquet que libro primo cap.penul.ex philoſophia & ſacris litteris ac tractatorib9 citata ſunt:&in hoc de poſſibili ꝯſentiunt omnes :quippe angelicis ſpiritibus cum bonis tum etiam malis, ad nutum quantum ad motum localem attinet inferiora corpora obſequuntur ſm aug.& theologos uniuerſos:eomodo quo humane aut brutali aĩe corpa propria obſequuntur, modo non cohibeantur a deo:unde & magi in hoc opere demonum ſrequẽter utuntur:ut hiſtorie docent. Immo demones apud urlie.hominẽ etiam inuitum localiter ferre poſſunt, niſi comprimantur a deo:ſicut de quodam puero nobili & monacho pet.da.et uincen.in ſpe.refert li.26.ca.63.ꝙ cum ueſpere in cella quieuiſſet mane in piſtrino clauſis ianuis inuentus, req̃ſitus de negocio dixit a quibuſdã hominibus ad conuiuiũ magnũ ſe deductum fuiſſe:ubi epulatum omnium delicie uidebantur, qui eum manducare coegerunt:& illum deinde per ſuperiora piſtrino intulerũt. Guilel.quoq̃ in ultima parte de uniuerſo, demonem dixit poſſe puerorum tranſlationem facere, unum pro alio ſupponẽdo, uel etiam deo permittente demone pueruli locum tenente. Cuius rei ſignũ dixeris, ꝙ eiuſmodi acherũtinos pueros uix quattuor aut quinq̃ mulieres lactare ſufficerent, ſemper eiulantes & nũq̃ pingueſcentes:quod interdum ex blaſſemiis uirorũ aut uxoꝝ deo pmittẽte euenit:ut cũ dicunt, uelllẽ diabolũ portares & eiuſmodi.

℄ Punctum

¶ Punctum quintũ. De facto uero ad diabolicum ludum ſtrigimage an ſemper aut nunq̃ aut aliq̃ñ tm̃ realiter eãt, aut portẽtur. dico ꝙ interdũ realiter ſuis pedibus adeunt ludũ, qñ eſt propeꝫ ut de oibus ſupra in primo libro recitatis liquet: & ſtultum eſt dicere ꝙ iuerint in ſpiritu, cũ dicant ſe tali hora iuiſſe anteq̃ irent dormitum, & rediuiſſe tali: niſi forte dicatur ꝙ in ſuo ſenſu & uigilia immo in tortura poſite quod ſomniarũt credant fuiſſe in re: quod eſt inſanire. Nec eſt uerũ hoc accidiſſe mulieribus de ſecta alia de qua in ca. ẽpi: ut patebit puncto ſequenti. Aliquando autẽ deferũtur in ſpũ. i. fantaſia: & hoc ut ipſe fatentur, tũc eſt qñ perſonaliter adire ludũ nolunt, cupiunt tamen ea ſcire que fiunt in illa cõcione: tunc. n. cum certis obſeruationibus dormitũ uadunt, ponentes ſe ad latus ſiniſtrum mariti in noie omnium diabolorũ: qui illis oſtendunt que fiunt in ludo: aliquando quidẽ in ſomno, aliq̃ñ uero etiã anteq̃ dormiant: emittunt enim cooperante diabolo uaporem glaucum ex ore: & in eo ope diabolica uident que in ludo peraguntur. Nam auctores mallei maleficarum duo magni uiri maxime magiſter henri. inſti. qui aduerſus impium anthoniũ roſelli ſcripſit, eiuſq; blaſſemũ opus de monarchia chriſtiana damnauit, ita referunt ſe ab incineratis ſtrigimagis & a penitentibus didiciſſe. Aliquando etiã feruntur realiter: alioquin oporteret prio pene infinitos proceſſus inquiſitorũ iuridice factos negare: & conſequenter iura ipſa. Negare etiam. 2. id quod quiſq; homo in ſe experitur. ſ. ꝙ quis qñ eſt in ſuo ſenſu inter uigiliam & ſomnum diſcernit: quod ſtrigimage non facerent ſi realiter non ferũtur: cũ dicant in uigilia immo in tormentis, ſe realiter delatas. Negare etiã. 3. ſenſum: multa enim circa hoc multi experti ſunt: que rationabiliter plus negari nequeunt eſſe in ueritate facta q̃ me nũc ſcribere: qđ utiq; poteſt quiſq; pro uoto negare: dicẽdo me aut alios illudi p̃ſtigio, ut ſcribere uidear & nõ ſcribã. Res eſt & ſcripta & famoſa quã refero: & paulo anteq̃ habitũ diui p̃ris dñici ſumpſerim expleta. Comi uicarius ordinarii & inquiſitor, uel curioſitate uel ꝙ forte plene ſtrigimagis quas carceribus detinebãt nõ credebant, media una eaꝝ ludum qui nõ longe aberat adierunt: & oia e regione uiderunt. Veꝝ oibus inde licentiatis demon capur ludi, fingens ſe eos durante ludo nõ uidiſſe, repente omnẽ concio

nem denuo reuocauit:& illos duos iudices adeo baculis ceciderũt ꝙ infra quindenã uterqꝫ interiit. Sic deus eorum curioſitatẽ & for te alia crimina permittendo mulctauit. Deferuntur ergo aliqñ rea liter & uere aliquando etiam de die inuiſibiliter. quod utiqꝫ diabo lus poteſt per modos de quibus docet preceptorium de le. ꝑcepto primo ca. xi. q. i. uide de hoc ꝙ ſ. realiter aliqñ ferantur ſupra li. pri mo ca. pe. puncto quinto: uide ẽt circa finẽ huius capituli.

❡ Punctum ſextum. Quis autem ſit ſenſus dicti capituli uerus ſic pateat. Primo enim illud ſciendũ eſt, ꝙ aliquid eſt uel dicitur me re ſpũs: ut intellectus & omnis ſenſus interior, qui non habet or ganum manifeſte: aliquid mereꝫ corpus: ut lapis: aliq̃ quoqꝫ inter hec medium. ut ſenſus exterior: qui & corpus & ſpiritum ſonat. i. organũ pa ẽs & uirtutẽ anime. ueluti uiſus ſonat pupillã & uim di ſcretiuam coloris: cõſequenter uero ſm hec tria aliqd dicitur du pliciter fieri in corpore & ſimiliter dupliciter in ſpiritu: ex eo ꝙ fa ctum in ſenſu medio inter illa duo extrema, & in corpore & in ſpi ritu fieri quoquo mõ dicit: uidelicet eo modo quo mediũ utrunqꝫ extremorum dicitur, ad aliud & aliud relatũ: ex quinto phy. Co lor enim uiridis ad albedinẽ relatus nigredo, ad nigredinẽ uero albedo eſt, in corpore ergo aliquid dupliciter fieri poteſt: & quidẽ primo ꝓprie: ut quia extra omnẽ ſenſum hominis tale aliquid ue raciter fit. ceu nũc ego ſcribo: & ſecũdo improprie aliqd in corpo re fit. i. in ſenſu corporeo ſeu exteriori, habente ſcilicet organum corporeum patenter & manifeſte, puta in oculo: ſicut ſi ope dia bolica oculus meus uideat quod aut non eſt aut non uere eſt: aut etiam naturaliter: ſicut apud diuum tho quedam herba fumigans trabes facit apparere ſerpentes. Et ſimiliter duobus modis aliquid in ſpiritu fit: & quidẽ in primis quia in intellectu fit aut ſenſu non corporeo. i. non habẽte organũ corpis manifeſte: ut in imaginatiua uirtute: ſecundo uero improprie. ſ. quia fit quidem in ſenſu ſed cor poreo. i. corporeum habente organũ manifeſte: non autem extra ſenſum ueraciter. Proprie ergo in corpore fit qđ extra omnem ſen ſum fit: proprie etiam in ſpiritu fit quod in intellectu aut ſenſu in teriore fit: quod uero in ſenſu exteriore fit tãq̃ in medio utroqꝫ mo do fieri dicitur. Secundo uero notandum eſt ꝙ delatio mulierũ ad diane dee paganorũ uel alterius famulatum, dupliciter intel-

ligi pōt eſſe realiter ſine in corpore. primo.ſ.ut que ad hoc cōcur runt ſint realia non omnia ſed quedam tantum ut motus non au tem:& beſtia ſic aliquādo eſt realis:ut quia realiter quidē feruntur tñ beſtia nō eſt uera beſtia, ſed uerus demō apparēs beſtia:& ſecū do quia omnia ad hoc cōcurrentia ſunt realia:& ſic nunq̄ realiter feruntur qñ beſtiis feruntur:quia ipſe beſtie non ſunt uere beſtie: nec dea ipſa uera dea:ſed iſta fiunt in ſpiritu.i.in ſenſu exteriori & imaginatiua & in intellectu etiam in caſu capituli epiſcopi:in ca ſu uero ſtrigimagarum fiunt in ſenſu & imaginatiua:non autē in intellectu quia ipſe ſciūt illas beſtias non eſſe ueras beſtias & perſo nam apparentem : neq; deum neq; ſpiritum bonum eſſe, ſed dia bolum:ut ex earum cōfeſſionibus liquet, unde & dictum eſt, ꝙ in illudi in hoc diſtat hoc ſuperſtitioſoꝝ genus ab illo. Sciēdū eſt tertio ꝙ capitulum epiſcopi ſaluari oportet:cum ſit concilij aqui rēſis: quod apoſtolica ſede probatū putatim:alioquin quomodo ſacris decretis fuiſſent eius dicta cōmixta.que etiā dicta ſunt cū ue ra ſint & rōnibus ac experimētis probata:& hec & illa ſic oportet ītelligere ut uera ſint:hoc uero nō ſine magna difficultate fieri poſ ſe oſtēderūt canoniſte:q & huic tex ui gloſam nō adiecerūt, pre ter illā paruulā, in corpore.i ſenſu corporeo:& rurſus etiam ho die in capituli huius lectione cecucitūt, non credētes & pceſſibus & hiſtoriis & experimētis ꝙ diabolus interdū hominē ſpōtaneū & inuitū portarit;immo nec philoſophie que utiq; demōſtrat hoc eſſe poſſibile:ut liquet ſupra ex primo libro:& hoc totū ideo eis accidat oportet, quia capitulū iſtud non intellectum ſed creditū ꝙ ſit intellectum obturat ſenſus eorū:adeo ut iome uiri peritiſſi mi, propter capitulum iſtud contra qundā ſtrigimagum procede re recuſarent:qui ab inquiſitore peritiſſimo & expertiſſimo fratre aug papienſi ordinis pdicatorum citatus fugerat:cum nihilomi nus eſſet propter fugā inchoato pceſſu indiciatus:& inſuper labo raret infamia huiuſmodi apoſtaſie, probata per teſtes 14 eſſetq; p teſtes uiginti & duos accuſatus:quorum nonnulli eſſent incinera ti & nonnulli penitentes. Et in cauſa erat capitulum epiſcopi ſo lum:cuius rei gratia cum eſſem ego cōiudex coactus hoc opuſcu lū cepi. Sciendū eſt quarto ſm nōnullos et peritiſſimos theolo gos (ut de ſcoto & ſeqcibus liqt.4.di.x.q.2.)ꝙ unū corpus diuiā

uirtute poteſt eſſe ſimul & eodem tempore in locis duobus:in uno quidē naturaliter in alio uero diuina uirtute. Quod nō ideo dico quia uerum putem:ſed ut intelligāt canoniſte, q̄ ſi peritiſſimus & ſubtiliſſimus doctor ita credere potuit hominem poſſe diuino opere ſimul eſſe conſequēter autem ſentire & uidere in duobus locis, longe magis in hoc decipi potuere mulieres credule ut uirtute credite dee potuerint credere ſe ibi fuiſſe uere & realiter, ubi per ſomniū uel quemcūq; raptū eſſe potuerunt. Immo in hāc uſq; diem multi fideles in hoc errant, ut putent uel diuum ambroſiū, uel frōtonē uel alios ſimul alicubi pura mediolani aſtitiſſe altari, & eodem tempore uirtute dei interfuiſſe exequiis alibi celebratis pro beato martino uel alio. Crediderunt ergo muliercule ille, ſe uere equitare & ueras beſtias, ad ueram deam & uera ſeruitia: & ad iſta credebant ſe uirtute illius dee euocari & iuuari:cuius uirtute illas beſtias factas exiſtimabāt:ut patet in fine capituli in uerbo tranſformari:quomodo autem pro tunc ipſe mulieres in ſe eſſent diſpoſite utrum ſcilicet dormiētes aut rapte extra ſenſus, forte non conſiderabant. quis in ſe reuerſe norant ſe talia uidiſſe iuuāte dea:& conſequenter non eo modo quo alia uidebant, extra dicta ſeruitia & in uigilia poſite. Et ex his quidem ſenſus dicti capituli quoquo modo patet:clarius tamen ex ſequenti puncto patebit.

¶ Punctum ſeptimum. Capitulum ergo illud uidetur prohibuiſſe ne quis credat ſtrigimagas realiter diabolico ludo inferri. quippe quod licet de ſtrigimagis non loquatur, ſed de alia ſecta potius ut mōſtratū ē:de illa tñ loquitur ut uidetur inq̄tum habet cōmune cum iſta credulitatem delationis realis:tamē dico q̄ reuera illud non prohibet nec ex illo cap. niſi ignoranter deduci pōt. Primo enim nō eſt dubiū q̄ eo tempore ſtrigimagarū ſecta nō erat, quippe que ortum habuit circa annos domini. 1404. tempore innocentii octaui:ut patet in bulla quam idem edidit infra libro tertio forte recitandam:non ergo hoc capitulū loquitur de ſecta ſtrigimagarum in ſpecie:ut liquet:nec in ſimili:quia iſte ſecte in fide in ſuperſtitiōe, in illuſione differunt:ut patuit:& ſpecialiter in reali delatione diſſentiūt:quia ille eam a bono ſpiritu & uera dea fieri putabant:ut patet in textu: ſtrigimage autem dicunt ſe aut ſuis pedibus ludum adire aut a malo ſpiritu euehi:unde ab omni uer-

bo ſancto & ſigno crucis abſtinere docent eos quos illuc deduce-
re mo iuntur. Quādo autem alique ſecte non ſunt eadem, & in
aliquo facto uon ſunt ſimiles: quod de una in facto illo dicitur, in
telligere de alia eſt rude. de ꝯſti. tranſlato ℭ Secūdo. Si ad multo
rum canoniſtarum mentem & ad predictum ſenſum ꝙ ſtrigima-
ge realiter a diabolo non feruntur d. capitulum loquitur, quod
abſurdum ē: irrationabiliter & uane ſeu inualide loquitur: tū quia
prohiberet credere id quod philoſophice poſſibile eſſe monſtra-
tum eſt: ſcilicet malam intelligentiam poſſe hominem ferre: quid
autem ſtultius q̄ iubere nequis credat lupum feciſſe aut diabolum
quod facere poteſt: tum etiam quia ridendum argumentum eſſet
ille muliercule ferebantur a diabolo in ſpiritu uel fantaſia, ergo
nulla mulier a diabolo fertur realiter: & maxime quia utriuſq; ra-
tio probabiliter reddi poteſt: quare. ſ. ille in ſpiritu iſte interdum
in ſpiritu interdum realiter feruntur. Ille enim ſub ſpecie famula-
tus ad bonum ſpiritum decipiebantur: ideoq; diabolo expediebat
ut non eſſent uigilantes quando talia peragebant ne deprehende-
rent fallaciam demonis: iſte uero decipiūtur gratia uoluptatum:
ideo expedit eidem ut ſint uigilantes: tum ut magis alliciantur uo
luptatibus: tum ut grauius peccēt. Non enim ſufficit diabolo ado
rari in ſomno: quādo homo nec habet iudicium nec poteſt habe-
re peccatum: unde iſta in uigilia fieri curatur grauiter iſte peccent
& pereant. Tertio nam quicquid aliqua lege prohibetur, ex legis
ratiōe prohibetur: que. ſ. legiſlatoris intētionē & mentē compre-
hendit: lex enim non eſt aliud q̄ ratio legis: apud panor. in cap. fi.
de reſcrip & cinū ac bal. & omnes ſcribētes in. l. non dubium. C.
de legi. & in. l ſcire leges ff. eo. Realitas autem huius delationis q̄
tū attinet ad ſtrigimagas, imo nec q̄tum ad eas mulieres de qbus
in. d. ca. non reprobatur ex dicti capituli ratione: quod inde patet
quia in hoc ratio illa coſiſtit ꝙ hi quorum credulitas ibi repro-
batur errore paganorum conuoluunt, credentium aliquid numi
nis extra deum: quaſi anime mortuorum uertantur in deos uirtu-
te non diuina. Non ergo huius delationis realitas credi prohibe-
tur nec q̄ntum ad ſtrigimagas neq; q̄tum ad alias mulieres. Quar
to. Nam quicquid lege aliqua maximeq; canonica prohibetur: ad
rationabilem nō autem ad abſurdum intellectū prohibetur di. 4.

erit aũt. Sed credulitas realis delationis ſtrigimagaꝝ q̃tũ ad motum localẽ & ſpacia ptranſita dũtaxat reprobari nequit p dictum capitulũ ad rationabilẽ intellectũ:quia ſequiť ꝙ credẽtes hiſtoriis & infinitis proceſſibus inquiſitoꝝ & experimẽtis q̃ plurimis ueris & probatis iſtã realitatẽ cõprobãtibus inuoluanť errore paganoꝝ credẽdo aliquid numinis extra deũ,& creaturã hñe uirtutẽ rerum immutatiuã & ꝑdicta fieri a bono ſpũ.& eiuſmodi q̃ oĩa abſurda ſunt ut liquet. ⁋ Quinto. Nullius ſtatuti ſpũſctõ editi (cuiuſmodi ẽ oẽ conciliare rite editũ & probatũ) intellectus põt eſſe improbabilis & ſtultus. Hoc.n.aſſeuerare ẽ ſpũmſctũ blaſſemare. Sed itellectus aliquoꝝ canoniſtaꝝ ĩ uerbis di.ca.q.ſ.ſtrigimage nõ realiter ſed in ſono feranť ad ludũ ſemp eſt ,improbabilis & ſtultus:qppe qui aliquid aſſerat quod oĩs hõ in ſeipſo falſum experiť :hoc.ſ. ꝙ ſtrigimage feranť in ſomnis & qñ uigilant credant ſe delatas fore uigilantes & realiter: ſicut aſſerũt ẽt in queſtionibus & cruciatib⁹ quis.n.tã excors eẽ põt ut uigilãs inter uigiliã & ſomnũ nõ diſcer nat:ut quod ſomniauit credat ſe uidiſſe dũ uigilauit eadẽ ſua naturali uirtute:hoc .n.frenetícoꝝ eſt propriũ. Si dicať ꝙ ille ip̃e de quib⁹ in di.ca.epi agiť ,credebant ſe uidiſſe uigiles q̃ ſomniatant: dico non eſſe ſimile,quia ille credebãt ſe uidiſſe auxilio dee ad ꝓprium ſeruitiũ euocãtis quã credebant opari poſſe ut deus opera ſui:unã ſ.creaturã in aliã mutando:aut id faciẽdo ꝙ una pſona ſimul in duobus locis eẽt:uel qualitercũq; diuina uirtute id eſſe putabant:ut patet ex textu. Nõ eſt ergo ille uerus intellect⁹ di . cap. ⁋ Sexto . Si capitulũ illud hãc delationẽ credere ꝓhibet quaſi falſam:ideo hoc eẽ neceſſe eſt,quia hoc nõ eſt demoni aut poſſibile aut pmiſſum,aut certe qa demon iſta nõ uult:q̃.n.facere põt & facere permittiť & facere uult,quis negabit eũ actu facere:& conſequẽter ſine errore & pctõ credi poſſunt qa uera. Nõ eſt uero putãdum tertiũ:ut.ſ.mala q̃ põt & q̃ permittiť facere nolit efficere:conatur.n.oĩbus modis humanũ genus offendere quibus põt . 6. q. 2. uiſis:qd maxime põt p iſtã delationẽ facere ,p quã aiam delati offendit:ideo ſe ei dantis ut ſic ad eius ludũ ferať uoluptatis grãa necnõ & bonos quoſq; quos etiã diſtantes offendit & pueros paruos enecat,maxĩe nõ baptizatos,dũ ad eos maleficas etiã apertis ianuis q̃ firmate erãt adducit. Similiter nec primum.ſ.ꝙ id neq̃at

demon:ut patet ex dictis lib.primo ca.pe. Similiter aũt nec ſecũ
quippe deus ſi maiora permittit nõ eſt ratio quin & minora pmit
tat:permittit aũt deus maiora, ut ꝙ pueri innocentes occidantur
& comedanꝰ,maxie a ꝑpriis parẽtibꝰ potiſſimũ fame nõ laborãti
bus:uel ẽt ꝙ p demones pueri permutenꝰ in cunis,ut docuit guil.
& ꝙ magi tot facinora admittãt:aut ẽt ꝙ boni interdũ ſimilia pa
tianꝰ:imo pmiſit xp̃m portari mat.6.apud gre.& chriſo.Nullo er
go modo capitulũ illud eiuſmodi credere prohibuit. Vellem aũt
iſtis tam incredulis interdũ eueniret qđ & in agro comẽſi:ubi ep̃i
uicarius necnõ inquiſitor curioſitate ducti experiri uoluerũt quid
in ludo illo diabolico fiat:& medio ſtrigimage quã captiuã deti
nebant uſi,ludum adierunt:ubi tot uerbera iubente diabolo & p
mittente deo fuſtibus exceperunt:ꝙ uix domum ſe cõferre ualue
runt infra quindenam morituri. Ita annales tradunt:ut etiam ſu
pra dictum eſt. Videl etiam dicta libro primo cap.14. Adde rem
mirabilem quam de ſeipſo narrare conſueuit placentinus quidã:
nunc niſi a breui ſpacio interierit monachus ſancti benedicti con
gregationis .S. iuſtine. dictus dñs hieronimus. Is puellam in
ſeculo diligens:ea potitus eſt medio cuiuſdam ſtrigimage cui aſ
ſenſit adire ludum diaboli:que utrunq; aſſiſtente demone adludũ
illum traduxit hoc pacto. Expoliatus inter manum & brachiũ
ſe certo unguẽto liniuit:deſignans certum caracterem ut docebat
illa ſtrigimaga:illaq; itidem fecit:& ſimiliter dicta puella ibidem
preſens & iam ab eo uiolata:& ſtatim oẽs ſublati ſunt per apertu
ram tecti: & ipſe quidem ſuper equo frementi ut uidebaꝰ:& tan
ta uelocitate ad nucem beneuenti ferebantur ut aer ſciſſus acutiſſi
mum ſibilũ redderet.ibi uero milia hoim ac mulierꝝ multa fuere
cũ exiguo lumine tripudiantiũ. Peracto ludo per uenetias dela
tus ut prius domũ rediit:& uenetias ipſas quas nunq̃ uiderat no
tauit & alia intermedia loca eũdo ac redeũdo & flumina:q̃ oia cũ
nunq̃ uidiſſet poſtea uiſa recognouit:& uenetias ip̃rimis. Regreſ
ſus domũ expleta libidine in uirginẽ iãq; facinus ualde ꝑhorrens
ut forte erat bene natus,aut diuina pietas miſerata eſt,epiſcopum
ſeu certe uicarium eius adiens plene faſſus eſt: & eccleſie ianuis re
cluſis ſolenniter uapulauit: & deo miſerante religionem ingreſ
ſus honeſte uixit: & forte etiam uiuit in preſens. Qui in re

hac exacte certus eſſe cupit, fratrē andreā genuenſē:nūc obſequiis beatiſſimi domini noſtri uacantem:uirū cum religioſe uite, tum etiam doctrine eminentis interroget. Teſtes uiuos exhibeo. Ad hec ne & ludi ipſi diabolici atq; ſpectacula ſomnia putentur: aliud quoq; referam. Crebro pueri puelleq; duodecim aut decem uel octo annorum, doctrinā & cohortatu inquiſitorum reſipiſcunt, qui & in tante rei miraculum inſtar illius ludi ſaltare iubentur: idq; ita faciunt ut nullus ſapiens negare poſſit quin altiori quadam arte & que humanā tranſcendat ſint edocti. Nam cū ille choree per omnia humanis diſſimiles ſint: ꝙ in illis femina poſt dorſum maſculi teneatur, & nō antecedendo ſed retrocedendo ſaltetur: & in fine cum reuerentia preſidenti diabolo ſoluēda eſt ei terga dantes inclinent caput non in ante ſed retro: & pedem non flectant retro, ſed in ante eleuantes in altū. Id totū uero tanta gratia & uenuſtate perficiunt ut id ſtatim & in pueritia ſit impoſſibile didiciſſe. Siquis uero hec aut negat aut dubitat, certus effici pōt non modo in agro comenſi ac brixiano ubi eiuſmodi uigēt: ue͞ꝛ etiam hic rome per fratrē io. bap. de uiqueria priorem brixianum necnon fratrē hiero. de berthenorio ſociū protholectoris in gymnaſio magiſtri thome placentini uicarii noſtri. ¶ Id uero ſummopere cupio ut reuerendiſſimus aliquis ex dominis noſtris cardinalibus id muneris aſſumat ut decem ex his puerulis & puellis romam traduci curet (quod facillimū eſt) quo & urbi rome ſpectaculum grande prebeat, & incredulis uelamē grandius auferat cecitatis. Sed contra arguitur ex uerbis dicti capituli. Nam dicit p̄dicta fieri in ſomnis & ſolo ſpiritu, inter que eſt delatio. Solutio. Dico primo ꝙ capitulū per exaggerationē loquit̄: ſicut & doctores ſancti: ueluti aug. īterdū ſic exaggerat ꝯtra arriū ꝙ uideatur fauere ſabellio: & eo caſu uerba apud doctores non extendēda, ſed pie exponēda ſunt: & ſic quia frequenter hmōi in ſomnis & ſpū. i. imaginatione fiunt, dicūtur ſimpliciter in ſomno uel ſpiritu fieri: licet aliquando aliter fiant. Dico. 2. ꝙ ſemper fiunt in ſomno & ſpiritu, in dicta ſecta: non autē in ſecta ſtrigimagarum, & differentie ratio aſſignata eſt: quia ſcilicet ſub ſpecie boni & ficte diabolꝰ melius decipit in ſomno: ſub ſpecie autem experiende uoluptatis in uigilia melius. Sed contra reſponſionem. Dicit enim textus

hec omnia

hec omnia fieri in ſolo ſpiritu: ergo extra ſpiritum non fiunt: & conſequēter ſemp in ſpū fiunt. So. Primo quidē textus nō loquit̃ in ſtrigimagis: in quibus ſi loqueret̃ diceret̃ ꝙ oia fiunt i ſolo ſpū q̄tū ad aliqa nō q̄tum ad totū qđ ꝯcurrit: ferunt̃. n. realiter q̄tum ad motū & ſpaciū: beſtia tñ uel aliquid hmōi cōcurrens, eſt in ſo lo ſpū. i. ſenſu interiori uel exteriori, non aūt in ſpū. i. in intellectu ad quē eaꝝ illuſio non attingit: ut dictū eſt. Si aūt textus intēde ret oia hec quo ad omne cōcurrens ſemper in omni ſecta in ſpū fieri, irriſorie ex particulari. i. paulo & ezechiele probaret uniuer ſale de omni & ſemp. Nō intendit ergo textus oia iſta ſemp i ſpū fieri uel in ſōnis: niſi forte apud illā ſectam: quia iſufficienter ꝓba ret: ſed itēdit ꝙ nō ē uera dea aut uera beſtia quā iſti uidēt: & aſſi gnat quomō in hoc decipi hoies aut femine potuerūt: quia hoc eſt uidendo in ſomnis & fantaſia: quod poſſibile eſſe ꝓbat ex ſom nis noſtris & uiſionibus ezechielis & pauli. Videat̃ etiā de hoc ca. ſequēti: ubi ad quedā argumenta ſoluet̃: & ibi ēt puncto. 3. ui deatur etiā in calce huius ſcđi lib. ubi forte tractatū 10. frā. pōzini bii cribrabim⁹. Preterea argui t̃ ſic a quibuſdā. Nā in beati germa ni uita legitur expꝛtum fuiſſe ꝯtrariū: & ſimiliter alias: quippe mu lieres de tali delatione infamate ac proinde obſeruate eo tempore quo ſe delatas putarunt, ad latera maritoꝝ iacuiſſe inuente ſunt. So. Vellem reſpondeient mihi iſti ſubtiles argumentatores, qua experientia cōſtat id qđ uiro adiacebat mulierē potius fuiſſe q̄ in mulieris ſpecie demonē. Si ergo ſe nihil probare minime uident: cecutiunt. Sicut aūt ibi legit̃ ꝙ imaginarie deferantur: ita legit̃ & alibi ꝙ ferant̃ realiter pleruꝙ & crebro. Legant hi modo placeat tho. brabantinū in eo libro qui de apibus inſcribitur: & de fanta ſtica & reali delatione multa miranda cōſpiciant: legāt & nider in preceptorio precepto primo, & in formicario, & ſileant.

¶ Eſſe in rerum natura maleficia.
Capitulum ſecundum.

Iam uero in primis ipſa maleficia (unde hoc genus ho minum magi ſiue malefici dicuntur) in rerum natura eſſe uel poſſe eſſe mōſtremus: nō quidem mera natura li ratione utentes (ut lib. primo fecimus: quod etiā in

fidelibus ſatis eſſet) uerum & diuinis litteris & diuinis tractatoribus quaſi teſtibus utendũ nobis oportune eſt. Hoc aũt multis pũctis agemus. ℂ Punctum primum. Circa maleficium.i. malum illatũ a diabolo homini p hoiem, uel hoi ab homine ſuffragante diabolo: errores extitere. Quidã.n. ut diuus tho. in .4. di. 34. teſtatur, maleficium nihil in mundo eſſe exiſtimarunt, niſi in exiſtimatione hominum: qui effectus naturales quorum cauſe occulte erant maleficiis imputabant: quod equidẽ doctrine ſanctoꝝ compugnat, qui & demones eſſe & poteſtatem ſupra corpora nřa & imaginationẽ habere firmarunt, modo a deo permittanť: unde malefici per eos aliqua mira poſſunt efficere: ut etiam primo lib. monſtrauimus. Procedit uero inquit tho. hec opinio ex radice infidelitatis: quia. ſ. demones eſſe non crediderunt, niſi in uulgi extimatione tantũmodo: ut terrores quos ſibiipſi facit hõ ex ſua extimatione demoni aſcribanť: & quia etiã ex imaginatione uehemẽti alique figure quales cogitanť, in ſenſu apparent. creduntur demones uideri & non uideri. Sed hec oĩa nõ uera fides modo, uerum etiã uera pĥia & experientia repellit: quibus demones uere eẽ conſtat: & multa poſſe nature ſue ſubtilitate que nequeunt homines: ut probatum eſt libro primo: eos uero qui eos ad talia inducunt maleficos dicimus. Rurſus alii dixere maleficos quidẽ eſſe. maleficiales uero effectus non efficere ſed cogitare tantum: ac per hoc non uere ſed imaginarie ad maleficium concurrere: ſic ꝙ effectus maleficiales realiter quidẽ in maleficiato ſunt: non tñ realiter a malefico fiunt. ¶ Rurſus uero alii econtrario cõcedunt maleficum realiter ad maleficium operari: non tñ reale ſed fantaſticum. Sumpſerunt uero hi erroneum ex canone fundamentũ. 26. q. 5. epiſcopi: ubi quod de illis mulierib⁹ fantaſtice fieri dicitur, ad omne maleficium extendi putarũt: & ad idẽ ex eo moti ſunt ꝙ ibi dicit̃ z qui credit uel aſſerit creaturam poſſe fieri aut aliquam creaturam in melius deteriuſue mutari &c.

ℂ Punctum Secundum. Omnes autem eiuſmodi errores per dicta in libro primo falſi patent alias etiam per doctores omnes in 2. di. 7. & 8. qui per maleficos cooperante demone mira fieri aſtruxerunt: alias etiam eoſdẽ hereſim ſapere clarum eſt. Nam de primo ex eo conſtat ꝙ demones eſſe negat: contra illud uerbum do

mini. Ite maledicti in ignem eternum, qui paratus eſt diabolo &
angelis eius. mat. 25. De aliis uero patet. P. lex enim diuina crebro
mandat maleficos nõ eſſe uitandos modo, uerum etiam occidẽ
dos: quod utiq̃ nõ fieret niſi realiter cũ demone ad realia damna
& reales effectus cooperari eos uerũ eſſet. Nam deut. 18. omnes
malefici & incantatores iubentur interfici. Et leui. 19. anima inquit
q̃ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cũ eis, po
nam faciem meam cõtra illam, & interficiam eam de medio po
puli mei. Dicunt aũt ibi magi iidẽ qui & malefici: arioli uero hi
ſunt qui per exta animalium demoni uel idolo immolatorũ diui
nabant. Et iterũ ibi. 20. uir uel mulier in quibus phitonicus uel di
uinus ſpiritus fuerit, moriatur, lapidibus obruent eos. Et dicunt
phitones hi qui arripiuntur a demone, inde per eos diuinante: q
morti addicuntur, qñ ex ſua culpa ſeu ſuo conſenſu arripiunt: qd
aliqñ propter queſtum euenit: unde & paulus act. 16. uirgis ceſus
eſt q curarit phitoniſſam, que ſuis queſtũ magnũ preſtabat. Et
exo. 7. idẽ pateat de magis pharaonis: qui uerſa uirga aaron in co
lubrum uirtute dei, & ipſi per incantationes egiptiacas & archana
quedã uirgas ſuas uerterunt in dracones: & paulo poſt etiã aquas
uerterunt in ſanguinẽ. Nec eſt modo diſcutiendũ an dracones il
li fuerint ueri: quod eſſe potuit demonibus ibi ueros dracones af
ferentibus, aut per actiua naturalia cum materia propinque diſpo
ſita admota eos generantibus: aut certe fuere ſpecie tenus tantum
& non uere dracones. Quicquid uero dicatur omnino ibi fuit
realis effectus: id eſt aliquod corpus: quod aut erat aut uidebatur
draco. ¶ Secundo. Nam quicunq̃ de his que catholicam fidem
concernunt aliter q̃ eccleſia romana ſentit hereticus ſit oportet:
24. q. 1. hec eſt fides: & de here. ad abolendam. Predictos uero opi
nantes eiuſmodi eſſe nulli dubium eſſe poteſt. ut patet. di. 24. q.
1. in capitulo per ſortiarias: & extra de frigi. & malefi. per totum
& per omnes doctores concorditer diſtinguentes de maleficio p
petuo & temporali, nunq̃ difficultantes an ſit uerum aut fantaſti
cum: ut ho. gode. ray. & uniuerſi theologi ac canoniſte: & ſimi
liter per omnia iura & per omnes doctores de pena maleficorum
tam ſubtiliter diſputantes & diſtinguentes, ut ſi ſit notorium cri
men euchariſtia negetur, ſi occultũ dierum quadragita pena mul

tetur de con.di.2. pro dictione: item ſi ſit laicus, excõmunicet:ſi clericus deponatur monaſterio intrudẽdus.26.q.5.nõ oportet:et ꝙ tales infames cenſeantur,& qui ad eos concurrunt:nec ad accuſationem admittendi.2.q 8.quiſquis. ¶ Tertio. Nam ſi dicti errores non ſapiũt hereſim, quilibet poſſet credere maleficia non eſſe ueros & reales effectus:& cõſequenter nõ poſſe humana lege grauiſſime & capitaliter plecti: quia propter opiniones aut fantaſias lex humana non occidit. Sed hoc falſum eſſe nulli dubium eẽ poteſt:quippe azo in ſum. ſuper libro.9.codicis rubri.de maleficiis.l. poſt corneliam de ſicariis & homicidiis:dicit omnes quos uulgus maleficos dicit & qui diuinandi artem norunt, ſm ciuilia iura penãcapitalẽ merentur:ut l.nẽo.C de male &.l.culpa.l.nullus:ubi diuinatores excapitantur:& qui arte magica uite innocentium inſidiantur,uel mulierum animos ad libidinem flectunt, beſtiis obiiciuntur:ut ibi l.multi:& ad eorum accuſationem admittiť quiſqꝫ, ut ibi:ſicut & ſm canones de here.in fauorem libro.6 & eoꝝ quiſqꝫ nulla dignitate obſtante queſtionibus ſubiiciuntur:& ſi fatẽtur excruciantur ungulis.ubi ſupra.l ſi ex.nũc iñ malefici cremantur forte propter ſexum femineum:imo ibi dicitur ꝙ tales ad alterius limen accedere nõ pmittantur:alioquin cremãtur:&qui eos aut cõſulit aut ſuſcipit,deportatur & bona confiſcãtur. Ex dicto autẽ capitulo male itellecto ſuſcepeř fomẽta errores eiuſmodi:ut mõſtratum eſt & ſtatim mõſtrabitur. Et ſi uero hereſim ſapit negare diaboli maleficiũ eẽ:nõ tñ ſapit hereſim negare maleficiũ eſſe p hoc uel illud genus hominũ,puta ſtrigimagarũ:ita credo:qq̃ de hoc multa dici potuiſſent. Quod uero & magi & mage ſine numero ſint,teſtes ſunt populi:qui gregatim horum maleficia patiunť:teſtes etiam ſunt libri de his pleni:ut patet p io. nider precepto primo & bedam de geſtis anglorum:& guil.de uniuerſo:& librum de apibus: & malleum maleficarum:in quo eius authores inter cetera ſic referũt.Quidam nobilis comes in cõfinibus dioceſis argẽtine ducta in uxorem iuuẽcula eque nobili ad tres annos poſt nuptias cognoſcere neqt,maleficio prepeditus (ut patebit)fruſtra inuocans omnes ſanctos:imo nõ fruſtra:quia remedium ei allatum eſt.cũ uero alicuius rei gratia ciuitatem metẽſem intraſſet ualliatus familia:mulierem olim ꝯcubinam ſuam offendens, eam blande

ex antiqua amicitia ſalutauit nihil de malefic o quod patiebꝫ ſ ad
uertēs:que cernens comitis pietatē econuerſo eum ſalutauit & di
ligenter quomodo cū comite ageretur inquiſiuit: necnō cū comi
tiſſa:quo reſpondente ꝙ dei gratia bene:& ꝙ tres filios ſingulos
ſingulis annis ex comitiſſa genuiſſet effinxit:illa ſtupefacta ſiluit
cui comes amplius blandus:oro inquit cariſſima quare ſic diligē
ter interrogas indices. Tunc illa:uere inquit congratulor:ſed male
dicatur illa uetula que obtulit ſe uos circa actum carnalem male-
ficiare:in cuius ſignum in medio curie uře in fundo talis putei eſt
olla res maleficiales continens:ut q̄diu ibi eſt coire cum comitiſſa
nequeatis:ſed ecce omnia uana ſunt. de quibus gaudeo. ita autem
eſſe comes inuenit:& omnia igne abſumpſit, unde comitiſſa noui
ter nuptiis celebratis iam affirmauit ſe dominam illius caſtri:que
tandiu uirgo ꝑ māſerat:quod & factum eſt. Noluerunt autē iſti &
recte quidem caſtrū aut comitē nomine proprio ſignare. ¶ Pun-
ctum tertium. Nec priori puncto quo maleficos & maleficia fore
monſtrauimus, obſtare pōt primo ca. epi. 26. q. 5. ubi dicitur ꝙ a ſo
lo deo creatura mutatur in deterius:qui inquit credit poſſe fieri ali
quam creaturā aut in melius aut in deterius aut trāſformari in ali
am ſpeciē uel in aliam ſimilitudinē niſi ab ipſo creatore qui om-
nia fecit & ꝑ quā omnia facta ſunt, proculdubio īfidelis eſt & pa-
gano deterior. Non obſtat inq̄ quia hoc capitulū ut dictum eſt ꝑ
exaggerationē loq̄tur. & eius dicta ꝯſequēter pie īterpretāda ſunt:
alioqn ſunt cōtra ſcripturā. Quod enim dr̄ poſſe fieri aliquā crea-
turam &c. intelligitur ꝑ creationē:non per generationē ex actiuis
naturalibus factā ēt demonibus admouentibus: alioquin contra
ſcripturā eſt:quia per magos uirtute demonū poſſunt fieri alique
creature imperfecte:quia exo. ſeptimo magi pharaonis iānes. ſ. &
mambres ſerpentes & ſanguinē fecerunt:ubi glo. dicit ꝙ cum per
demones malefici aliquid per incantationes efficere conātur ꝑ mū
dum diſcurrunt & colligunt ſemina diuerſa, ex quorū adaptatio-
ne prorumpere poſſunt ſpecies diuerſe. Et hoc nō eſt dubiū apud
alber. de animal. & tho. in prima. q. 114. ar. 4. Quod uero ibi dicit
in melius deteriuſue mutari, primo quidem ibi accipitur melius &
deterius non aduerbialiter ſed ut ſunt nomina:ut ſit ſenſus ꝙ
una creatura ſine deo mutari nequit in aliam aut nobiliorem aut

uiliorem:ſecundo uero ſi aduerbialiter ſumatur a deo ſolo hoc fie
ri poteſt auctoritatiue & ad correctioné:alias multos ſcripturarũ
paſſus euertit:quia demon iob mutauat in deterius pcutiẽs ulcere
peſſimo:item demon hominem priuauerat loquela math.9.& cu
ratus a domino loquutus eſt mutus & filia cananee male a demo
nio uexabatur:math.15.itẽ lunaticus male patiebatur.ſ.a demone
math.17.& alia multa eiuſmodi ex diuinis litteris liquent:& idem
clare patet in capitulo.nec mirum.26.q.5.ubi non modo homini
bus per magos nocet malus demon:uerum etiam mortem infert.
Quod uero ibi .tertio dicitur in aliã ſpeciem uel ſimilitudiné trãſ
formari intelligere oportet de trãformatiõe reali & eſſentiali:nõ
de preſtigioſa:hoc enim eſt cõtra rõnem:ut libro primo oſtẽſum
eſt:& contra aug 23.de ci.ca.17.& cõtra ſcripturas: quia angeli ſub
diuerſis ſpeciebus ſe oſtendunt & cõſequenter alia:demon autem
tranſfigurat ſe in angelũ lucis:& ɔſequenter ex ipſe uidetur & alia
oſtendit ſub ſpecie aliena:quod etiam patet gen.ſecũdo cũ euam
ſub ſerpentina effigie decepit. Non obſtat ſecundo.ꝙ ſi demõ cũ
locali motu poſſet etiam corporales tranſmutationes efficere poſ
ſet uniuerſum genus hominũ perimere:dico enim ex petro de ta
rã.ꝙ utiqꝫ eum perimeret ex magna inuidia qua aduerſus homi
nẽ concitatur:ſi pmitteret deus. Nec tertio.ꝙ demon celi motum
in quẽ omnis corpea mutatio reſoluitur:uariare nõ põt ſm dio.
in epi.ad policar.quippe quod ſolius dei eſt:& conſequenter cor
pora alterare nequit:dico enim ꝙ utiqꝫ hoc infert ꝙ demon hoc
imediate nequit ſecus mediante locali admotiõe actiuorũ natura
lium:que tñ admotio ĩ celi motum nõ reducitur:cum ex eius uo
luntate procedat:ut libro primo oñſum eſt:quã ſuperioré celi mo
tũ eẽ oportet. Nec quarto:ꝙ ſi eſſet maleficium diaboli nocẽs crea
ture dei:opus diaboli uideretur fortius ope dei. Dico enim hoc eẽ
rude argumentum:quia dicere opus ideſt effectũ diaboli eſſe forti
us opere ſiue effectu dei ẽ dicere ꝙ una creatura preualet cõtra ali
am per uirtutem quã hẽt a deo ipſo permittente,quod nõ eſt incõ
gruum ſi uero per opus intelligatur actio illud non ſequitur. qa
deus ſua actione ſtatim poſſet ãnichilare diabolum. ¶ Punctum
quartum. Ad maleficium ſeu maleficialem effectum ĩ eccleſia ſem

per & demon & maleficus concurrunt. ¶ Patet id primo ex de-
ſcriptione maleficiorum per yſido.eth.libro.8.cap.9.malefici inqt
dicuntur ob facinorum magnitudinem: mala .ſ. precunctis male-
factoribus efficientes .hi elementa concutiũt opere ſcilicet demo
niorum:ad grandines & tempeſtates concitandas.mentes homi-
num turbant.intellige ad amentiam, odium:et amorem turpem
ac ſine ullo ueneni hauſtu:uiolentia tantum carminis animas in-
terimunt: intellige ad eorum uerba ſpiritu malo cooperãte.item
aug.de ci.dei & habetur.25.q.5. nec mirum magi ſunt inquit qui
uulgo dicuntur malefici:& ob facinorum magnitudinem ſic nun
cupatur hi ſunt qui permiſſu dei elementa concutiunt hominum
turbant mentes minus confidentium in deo ac ſine ullo ueneni
hauſtu uiolentia tantum carminis interimũt homines:unde & lu
canus. Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni . incantata perit de
monibus enim accitis audent uentilare. ut quoſcunq ſuos peri-
mãt malis artibus inimicos.Ex quibus patet propoſitum. ¶ Secũ
do, Nam id patet per omnia quibus ſupra libro primo magorum
opera a mala etiam intelligentia procedere: que enim per diabo-
lum ſolũ fiunt mala:hominibus non dicimus maleficia: ſicut nec
iob ulceratum maleficiatum cõſueuimus dicere.Similiter nec ma
leficia conſueuimus dicere que ab homine homini iniuſte mala
inferuntur: ſic ut hi maleficiati dicantur:ut uulnerati:etiam ſi fiãt
diabolo ſuadente modo non fiant eo cooperante .Concurrit er-
go demon & magus. ¶ Tertio.Nam effectus penales & noxii
qui a uoluntate proficiſcuntur: multiplices ſunt:& in primis qui
ſunt per angelum bonum:ut decem plage egipti de quibus in
exodo:& peſtilentia dierum trium tempore dauid de qua primi
par.21.& decede octoginta duorum milium hominum tem-
pore ſenacherib de qua reg.4.capitu.19.deinde uero qui ſunt
per angelos malos tantum de quibus in pſal.immiſſiones per an-
gelos malos ſecundum quas populus iſraeliticus crebro ut non-
nullis placet ceſus eſt:& iob ulceratus:& bonis ſpoliatus ſimiliter
& qui per homines malos tantum ſunt:ut uulnera & rerum iactu
re:ſimiliter & q p utrũq et q p ſortiarias & eiuſmodi diabolicos
hoies.Sed horũ effectuũ nullũ dicimus maleficiũ ſic q patiẽs hõ

maleficiatus dicaẗ niſi ultimum:q đ ex conſuetudine noſtri idiomatis patet.unde nec etiã ipſi arreptícii maleficiati dicti ſunt niſi cum demone concurrerit homo:ut ad pactum & preces incãtatoris diabolus hominem uexet. Vnde maleficia a zoroaſte originẽ ſumpſerunt:qui primus artes magicas mũdo intulit apud omnes maxime uero aug.de ciui.dei:qui & diabolico opere naſcendo riſit:quiq3 dicit fuiſſe cham filius noe. Quare ãt dctm̃ ſit in ecclesia dico ꝙ effectum quẽ diximus maleficialẽ inter ifideles circa matrimonium diabol⁹ aliquãdo ſolus facit:ſicut narrat petrus de pa. in.4.de iuuene quodam qui uxorem cognoſcere non poterat.ꝙ idolum deſponſaſſet prius :& propterea diabolus in corpore aſſũpto ſe interponebat:non aũt in eccleſia,cuius rationẽ dixerim: qa infideles diabolus quaſi ſuo iure poſſidẽs,nõ utitur eis in eiuſmodi ut eos peccãtes lucretur:quod in fidelibus facit :in ſanctificatis enim diaboli tentamenta craſſantur ſm̃ remigiũ. Vnde nec iudei nunc qũ iam eorum eſt certa damnatio,de idolatria tentantur ut prius. Et idem ſuo modo de gentilibus eſt. Vnde maleficiis demones utuntur perditionis eorũ gratia: cũ ſoli⁹ eiuſmodi poſſent efficere. ¶ Punctum Quintum. Nec tñ huiuſmodi effectus maleficiales probantur ſufficienter per ſolos demones, aut ſolos malos homines fieri. primo per illud quod aug.dicit in lib. 83. q. omnia.ſ.noxia que uiſibiliter fiunt etiam per inferiores poteſtates aeris fieri poſſe creduntur. Non enim negamus quin noxiales effectus,qui in hominibus & iumentis ac bonis fortune hominum cernunt a demonibus deo permittente poſſint inferri:dicente eodem aug.4.de ci.dei ꝙ demonibus ſubſunt ignis & aer q̃tum eis a deo permittitur:dicẽte etiã glo.ſuper illud pſal.immiſſiones per angelos malos:ꝙ per malos angelos deus punit:ſed dicimus huiuſmodi effectus nõ dici maleficia,niſi concurrente homine malefico. ¶ Nec probatur idem.2. per id quod uirtus demone inferior & grandines inducere & morbos inferre poteſt ſine ſuperiore:dicente alb de rerum proprie.ꝙ ſaluia putrefacta modo ibi tacto in fontẽ proiecta mirabiles concitat tempeſtates:& homo per uenenum hominem interimit :& conſequenter uidetur diabolus iſta ſine homine poſſe. Dico enim ꝙ utiq3 iſta poteſt diabolus:& ſimiliter ſaluia:ſed non niſi celo confluente:uerum iſta non dicũtur maleficia

tur maleficia

cut maleficia niſi a demonē effectiue & ab hoīe diſpoſitiue & ꝑcatiue fiant. ¶ Nec tertio probatur idem ex eo quod mulier & maxime uetula magne malitie hominē ſine demone faſcinat: maxime puerulum gal.4.o inſenſati galate quis uos faſcinauit? Dico enim ꝙ faſcinatio non plus eſt maleficiū q̄ peſtis uel epidimia ex contagione contracta: utrunq; enim eſt effectus naturalis: ut per ea patet q̄ primo libro dicta ſunt: & que de baſiliſco dicuntur. Baſiliſcus enim primo uidens hominem interimit: primo uiſus ab homine aliquando interimitur. Videns enim hominem excitat in corpore eius uenenoſa materia que oculos conſequenter autē & contiguum aerem ad hominē uſq; inficit, & occidit: uiſus aūt primo ab homine uolente occidere, & qui ideo ſpeculis ſe muniuit: poſtq̄ ad ſpecula infectus aer attigerit reflectitur ad baſiliſcum uſq;, & proprio ueneno baſiliſcus occumbit.

¶ Eſſe in rerum natura ſtrigas aut lamias. Capitulum Tertium.

Quia magos ſeu maleficos eſſe mōſtratum eſt: reliquū eſt ut ſtrigas quoq; eſſe monſtremus: quo nomine ſectam quandam intelligi uolo maloꝝ cum uiroꝝ tum uel in primis mulierum: habentiū pacta expreſſa cum diabolo ea precipue ratione ut interuenientibꝰ incubis & ſuccubis demonibꝰ uoluptate uenerea fruant̄ nocte maxime. Quod equidem multis punctis efficiemus.

¶ Punctum Primum. Cum non poſſimus hoc genus hominum eſſe monſtrare niſi de operibus demonū per magos & cum magis multa cōferamus: expedit ex dictis in primo libro, & dictis doctorum in 2 di 5.6.& 7. multa obiter recapitulari. Oīa igitur opera ſua per intellectum uoluntatēq; demō exequitur: quas uires & naturalia cuncta integra & perlucida poſſidet. adeo ut circa rerum creatarum noticiā nō fallatur: niſi forte. in ordine ad ſupernaturalia iudicet. Triplici aūt ſcientie uiget acumīe: ex ſubtilitate ſcilicet nature experientia tpis & reuelatione bonoꝝ ſpūum, non illuminādo ſed loquēdo facta: vñ & hoīm affectꝰ corporeos & cōplexiones & ſiderū effluxus in eos pleniſſime nouit: ex quo pñtes ſciūt iniq demones aliquos ad maleficia eē aliquibꝰ aptiores: quos

etiā & ꝑcipue ad eiuſmodi ſollicitant & inſtāt. Hīt aūt uo[illegible]
tē ſic malo & culpe hērentē: ut inde auelli nequeāt: & cū ſemp actu
intelligant & uelint ſemp a tu p̄ccā: aut ſuperbia, aut inuidias
& furore, quo ferre neqt ſathanas q eo deus ↄtra eius uolūtatē ad
ſuā gloriā ſalutēq; hūani gn̄is ut: ex his uero duob' itellectu. ſ.i
ſpeculatiuis & uolūtate peſſima, mirāda & pōt & uult efficere: adeo
ut dr̄ iob. 41. ut nō ſit ſup terrā ptās q̄ illi ualeat cōparariq factus
eſt ut neminē timeret: ubi gl. Etſi neminē timet meritis tn̄ ſctōꝝ
ſubiacet. Qua ptāte fit ut cuncta inferiora corpa mouere poſſit ad
nutū localiter p ſe ſolū: medio uero alio corpe poſſit ea etiā acci
dentaliter & ſubſtātialiter de forma in formā mutare: uarias ſpe
cies effingere & ſub q̄ placuerit ſe oculis nr̄is ingerere: quinimo
& ſenſus noſtros oēs ludificare & imutare iterius & exterius pōt:
imo ipm intellectū & uoluntatē quoquo modo indirecte attige
re. Sunt ēt ſpūs non ex natura ſed ex uoluntate imundi: quippe
quibus apud dioniſiū inſit furor irrationalis: amēs cōcupiſcētia:
fantaſia ꝓterua: q̄ tn̄ ſunt metaphorice dicta: & q̄tū ad eorū ſpūa
lia crimia ſupbiā, inuidiā & irā: ↄn̄r aūt ſunt maximi hūani gn̄is
inimici: & nocēdi cupiētiſſimi: ſemp in fraude nouiſſimi utētes ſen
ſus: & affectū pro uiribus inquinantes ac inflamantes in malū: qui
& uigilantes turbēt: inquietēt uero dormientes: morbos inferāt:
concitent tēpeſtates, & ſub boni forma ac ſpē deludāt: uerſi in ſpe
ciem angeli lucis. a maleficis diuinū cultū appetunt, exigunt, ex
torquent, magicis artibus fauent: q̄ & eoꝝ auxilio ſūnt inuente.
bonis ſemp inſidiant: bonos infeſtāt: maximeq; in morte: in uiria
oia pro uiribus trahunt: maximeq; in luxuriā: licet q; multas habe
ant artes & mille nocendi modos. 16. q. 2. uiſis: tn̄ ut dr̄ iob. penul.
fortitudo eius in lūbis eius i. in luxuria q̄ in maſculis ex lūbis ꝓfi
ciſcitur: unde ſperma decidit: ſicut feminis ex umbilico: p hoc. n.
pctm̄ infinitos illaqueat: maxime uero ſtrigimagas que ideo ſeſe
diabolo tradunt: ut cum eo luxurientur.

¶ Punctum Secundum. Demones incubos. i. in forma uiri cū
mulieribus coeuntes: & ſuccubos. i. uiris ſe in forma ſuppoſite mu
lieris, exhibentes eſſe negantes catholice nō loquūtur. Qui n. ne
gant eos poſſe eſſe etiam philoſophice non loquuntur: quia phi
ſicis rationibus libro primo oſtendimus demones poſſe in uariis

formis apparere:qui uero eos poſſe quidem eſſe aſtruunt: negant uero ita eſſe de factorcõtra dicta ſanctorum loquuntur & poe tarꝫ & contra experientiã. Nam aug.3.de ci. dei li. ca.2. in ordine ad fabulas poetarum tractans an ex demone ſuccubo naſci poſſit ho mo uidetur indiſcuſſum relinquere : cũ tamen certum ſit ꝙ non quia nõ habet demon que neceſſaria ſunt femine ad procreandũ unde dicit. Vtrum potuerit uenus ex concubitu anchiſe eneam parere in medio relinquamus.Poſtea uero ca.5.q̃tum ad progreſ ſum ſcripturarum ex uera muliere & demone incubo poſſe naſci gigantes determinat & uerum eſt:quia qđ ex parte uiri eſt incubo non deeſt:cũ poſſit uerũ ſperma ab homine qui polluitur ſumptũ ĩfundere mulieri:unde ait.Creberrima fama eſt:multiq ſe expertos: uel ab eis qui experti erãt : de quorum fide dubitandũ non eſt: ſe audiſſe confirmant:ſiluanos & faunos quos uulgus incubos uo cat:improbos extitiſſe mulierib⁹:ac earum appetiiſſe ac peregiſſe cõ cubitum:& quoſdam demones quos duſios galli nuncupant: aſſi due hanc immunditiã & tentare & efficere plures taleſq; aſſeuerãt ut hoc negare impudentie uideatur:hec ille :qui deinde ibi deter minat:ꝙ illud gene 6.uidentes filii dei .i. filii ſeth. filias hoim .i. filias cayn:non intelligitur de incubis ſolum. Preterea ibidẽ glo ſa ait. Non eſt incredibile non ab hominibus ſed ab angelis uel quibuſdam demonibus qui mulieribus ſunt improbi eiuſmodi homines ideſt gigantes eſſe procreatos de quibus in littera dicitur gigantes autẽ erant ſuper terram. Et ad idem eſt glo. iſay.13.ibi & piloſi ibi ſaltabunt:& iſay.34. ſuper illo:occurrent demonia :&.r. corin.undecimo. ſuper illo propter angelos. Preterea iſido.in libro octauo. ethi. capitulo ultimo dicit piloſi qui grece paniſci latine incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incu banbo hoc eſt ſtuprando : ſepe enim improbi exiſtunt mulieri bus & earum peragunt concubitum. Quos demones galli du ſios nuncupant :quia aſſidue hanc peragunt immundiciam. Quẽ autem uulgo incubonem uocant:hunc ut ſupra tactũ eſt: romani faunum ficarium dicunt:ad quem oratius dixit. Faune nympha rum fugientium amator :per meos fines & aprica rura:leuis ince das. Ad idem eſt Beda in geſtis anglorum : & guil. in libro

de uniuerſo parte ultima:& cõmunis theologorum ſcola in ſecū
do ſenten. ubi ſupra: & ſpecialiter doctor ſanctus prima parte.
q.iſ.& quol.7.q.io. & ſuper iſay & in ſecundo di.8.ar.4.q.2.
reddit rationem quare inde poſſint procreari gigantes:quia ſcili-
cet demones nouerunt uirtutem ſeminis ab homine deciſi & pro
portionem mulieris cui illud inferunt:& occurrentes conſtellatio
nes ad hoc iuuantes.ſubquibus infunditur. Nec tñ eiuſmodi feda
exercitia demones frequentant,quia uoluptatibus eiuſmodi affi-
ciantur:ſpiritus enim carnem & oſſa non habet:ceterum ideo ut
homines animo & corpore maculentur & pereant.

¶ Punctum tertium. Nec his quibus aſſertum eſt per demones
incubos poſſe homines generari repugnat primo. q̄ humane ge-
nerationis modus a deo inſtitutus eſt:ut ſit per marem & femi-
nam geneſis primo. Dico enim q̄ quia deus ratiõalem creaturam
modo ei congruo regit & gubernat.i.cum libertate arbitrii mul-
totiens permittit eam aduerſus ſua inſtituta operari & hominem
fornicari & demonem generare hominem per modum predictũ:
qui tamen non demonis ſed uiri a quo ſemen quo demon utitur
deciſum eſt filius ſit:ſicut etiam ſacramentum matrimonii a deo
inſtitutum per diabolica maleficia uitiari põt:ut probatum ē. Nec
tamen opus diaboli fortius eſt opere dei:quia illud non uitiat per
uiolentiam ſed deo permittente:de quo etiam ſupra dictum eſt.

¶ Non obſtat ſecundo q̄ procreare hominem ſit actus uiui corpo
ris:quo utiq; demon careat oportet:ut probatum eſt. Dico enim q̄
eo caſu homo ab homine uiuente procreatur:a quo ſemen decidi
tur:demon tamen ibi habet localem motum quo ſemē admouet
mulieri:ſicut ignis cibum excoquit. quem tamen admouet co-
quus. quod utiq; demõ facere poteſt multipliciter. primo excipiē-
do ſemen reſolutum ab homine in ſomno aut uigilia:ſecundo ex
hibēdo ſe ſuccubum uiro. & excepto ab eo ſemine illud ſub forma
incubi exhibendo mulieri uel alteri demoni qui eidem incubus
fiat & eiuſmodi. Semen ſecundo modo reſolutum eſt uigoroſius
natura enim magis in coitu nitit̃ ad preſentiam femine q̃ alias:po
teſt etiam per demonem naturalibus actiuis cõſeruari foueri & ro-
borari. Cum autem demon ſemen & excipere & infundere inuiſi-
biliter poſſit libentius hoc uiſibiliter aut ſaltem ſenſibiliter facit:ut

uel ſic homines magis concitentur in libidinem & maculētur. Di
xi uero aut ſenſibiliter:quia plerunq̧ demones in tenebris exhibēt
ſe incubos etiam perſonis deuotis deo permittente: & hoc exper
tum eſt:imo uiri aut mulieres que ſic temptari adeo permittuntur
ut ad latus ſentiant apparenter maſculum aut feminam,ſi boni ſūt
non niſi optimi & fortiſſimi eſſe queunt:neq̧ enim deus militi
imbecillitatem uehementem temptationem inferri ſineret:qui tem
ptari nos ſupra uires non permittit. Quod uero demon uiro ſuccu
bus ſperma tradit alteri qui fiat incubus:ratio reddi pōt. ut quiſq̧
demonū aliquid operet ad malum:& ſuo principi famuletur: dū
unus ſuccumbit uiro mulieri uero alter incumbit. Non obſtat ter
tio ꝙ ſicut anima noſtra:ita & demon uidetur nihil poſſe mouere
localiter niſi corpus a ſe uiuificatum:aridum enim digitū non mo
uet anima:& conſequenter cum ſemen non uiuificet:illud nequit
localiter admouere mulieri. Dico enim ꝙ rō nō ſequitur: quia
iſta ideo contingunt:ꝙ anima ſit ſpiritus intellectualis infimus &
corpori naturaliter unitus:& conſequenter ad illud mouendum
naturaliter limitatur. Angelus uero non ſic limitatur ad unum
corpus:quia nulli naturaliter unitus:& cum nature ordine anima
ſit altior:habet mobile ſibi proportionatum latius:& conſequēter
corpora multa:& conſequēter quodlibet eorum immediate reſpi
cit. ¶ Nec obſtat quarto ꝙ demones corpora ſibi propiora mo
uere nequeunt.i.celeſtia:eſſent enim in celo:cum mouens ſit con-
iūctū mobili ſeptio phi quod neq̧ platonici neq̧ xp̄iana fides ha
bet:conſequēter autem nequeunt mouere remotiora.i. inferiora.
Non obſtat inq̄ quia dico ꝙ ſi demones fuerunt omnes ſub uno
qui ordini tertio preeſſet ſua uirtus naturalis ad celeſtem motū
ſe minime extendit:nec illa corpora ſunt eis propiora iſtis.aut pro
portione aut ſitu:cum iſta ſint eis ad motum proportionata nō il
la:& ipſi longe a celo diſtent. quippe qui in abiſſo uel in aere
ſunt ad noſtrum exercitium relegati. Si uero ſupremus eorum
fuit ſupremus inter angelos ſimpliciter (ut credo) conſequenter
uero de ordine quolibet ceciderunt: omnes aut aliqui eorum
celos naturali uirtute rotare poſſent altiori modo q̄ eorum mo-
tores ſicut aut omnes aut quidam naturali ordine ſunt altiores iu
xta ſententiā hanc:ſed deus non permittit in penam peccati eorū

ne ſibi ſint tam nobiles cooperatores in generatione oīum rerum maxime uero electorum. Et ſiquo modo ad eorum uirtutē in ſuo naturali ordine pendebant celeſtes motus: deus ſua omnipotenti ſapientia aliunde ſuppleuit: ne diabolo mouente celum tot & tanta beneficia ab eo capiamus.

¶ Punctum quartum. A predictis autē illecebris & ſordidis actionibus poſſent mali demones per angelos bonos cohiberi. quod tamen crebro non faciunt. Ratio primi. Nam ſecundum grego. in quadam omel. poteſtates dicuntur angeli quorum ditioni uirtutes aduerſe ſubiecte ſunt: & aug. in tertio de tri. ſpiritus inquit uite deſertor atq̧ peccator regitur per ſpiritum uite rationalem. pium & iuſtum: & preterea ſicut creature deo ꝓpiores & ideo perfectiores aliis influunt: q̄. ſ. totus prelationis & regiminis ordo ſit originaliter in deo: & ſecundum propinquitatem ad deum participet ita etiam angeli boni deo maxime propinqui & uniti propter ipſam qua demones carent dei fruitionem demonibus principantur & demones regunt. Ratio ſecundi. Nā angeli diuine ſapientie miniſtri ſunt: omnes enim quod ait apoſtolus ſunt adminiſtratorii ſpiritus: unde ſicut diuina ſapientia ita & miniſter eius angelus bonus nonnulla mala ſieri per malos angelos aut homines permittit ut inde bona maiora deo operante emergant: ad promotionem bonorum & malorum punitionem, perfectionem uniuerſi: & gloriam ſummi dei.

¶ Punctum. Quintum. Incuborum ſuccuborumq̧ ſpurcitias: nō exercent demones uniuerſi: ſed quidam inferiores. Hoc enim eorum nature congruit: qua ab inſtanti productionis ſue, ordinati ſubinuicem fuere: cum omnes inuicem ſpecie differant: ut ſupra oſtenſum eſt libro primo: & eſt ſententia dio. 10. ca. cel. hierar. qui in eodem ordine primos medios & infimos aſtruxit: naturam aūt peccatum non abſtulit. unde naturalia demones non amiſerunt: ut ſupra dictum eſt: naturales [illegible] rerum conditiones operationes rerum proprie conſequuntur eiſq̧ proportionantur & congruunt: unde multarum naturarum operationes ſunt multe & ſuperiorum ſuperiores: conſequenter autem infime infimarum naturarum ſint oportet. Congruit & id diuine ac perinde infinite ſapientie: ut ea que ab ipſa ſunt ordinata ſint: ut apoſtolus ad ro. 13. profi

ſetur. unde quia demones a deo ſunt ordinati ſubinuicem ſunt: & quia ad exercitium hominum ab eodem deputati ſunt: ut exercitio boni proficiant & mali pro meritis damnati excrucientur: etiā hoc deus ordinate fieri uoluit. Congruit etiam & diabolice neq̄tie: quia cum humano generi pro uiribus aduerſetur. ut magis impugnet ordinatius pugnat: unde apud diuinorum tractatores ſub ſathana rege tartareo ſunt duces qui de luxuria q̄ de gula & eiuſmodi tentent: & ſatellitibus ſuis pro cuiuſq̄ natura conſequenter ingenio & nequitia ſua mandent imperia. Ex his ergo patenter concluditur luxurie nephanda opera non exerceri ſtatim & ſine medio per nobiliores demones: ceterum per eos potius qui in ultimo choro ſunt ultimi. Immo quibuſdam uiris etiā peritis uidetur ꝙ a toto genere demones ſodomiticum & alias omne contra naturam. i. extra debitū uas coitus uitium horreant: quod inde arguunt tum quia nunq̄ in hoc legitur turpiſſimus demon ſe aut incubum aut ſuccubum exhibuiſſe: tum etiam quia in ſuis opibus ſicut natura. ita & demon ſuperfluum effugit: eſt autem ſuperfluum effundere ſic ſperma ut generatio ſequi nequeat: tum quia archie. hoc uidetur ſentire adducens theologie compēdium: ſed his non obſtantibus in contrarium eſt ueritas: quippe uniuerſaliter ſtrigimage que in eiuſmodi ſpurcitiis uerſantur, aliqd turpiſſimum: (quod tamen ſcribā) aſtruunt uidelicet demonem incubū uti mēbro genitali bifurcato: ut ſimul utroq̄ uaſe abutat̄. Ad primū ergo in contrariū dico cōſequentiā nō ualere: nō legit̄ ergo nō eſt uerū: quia nec oīa facta ſcribunt̄ nec legunt̄ oīa ſcripta: uñ arguit̄ ab auctoritate negatiue qđ minime licet. Ad ſecundū dico illud eſſe quidem ſuperfluum in ordine ad naturam. non āt in ordine ad finem gratia cuius demon incubus operatur: qui eſt ut ſtrige ſibi deputate adeo ſue immergantur uoluptati: ut eas ſemper ſibi detineat alligatas: & pereāt. Ad tertiū dicitur archie. nō aſſertiue ſed recitatiue loq̄: ut magis homines terreret & auerteret ab eiuſmodi dānādis criminibus. Nō obſtat q̄ āt huic ultimo pūcto ꝙ ſicut ad rōem bōi ptinet modus & ordo apud aug de nā bo. ita ad rōem mali ptinet īordinatio. & ꝯſequēter actiōes malorū angelorū nō ſunt ordinate: ut infime infimis cōgruāt. Nō obſtat inq̄: dico enī ꝙ & ſi bonū ſine malo īueniri poſſit: ut in deo & beatis: nō tñ ecōtra ſine bono malū: qđ ſemp in nā bona fundet̄ oportet

cum priuato ſitq̄ ſine ſubiecto eſſe nequit. Et ideo demones inq̄tum naturam bonã nacti ſunt, ordinati ſunt: & ordine quodã malas & perinde inordinatas actiões ſortiũtur: inq̄tũ uero mali ſunt actiones habent ſine ordine ad finem debitum ſibi a deo preſtitutum. Vnde iob. x. ubi nullus ordo ſed ſempiternus horror inhabitat: ſic intelligitur quia in inferno (ubi tñ non ſunt demones qui nos impugnant) nõ eſt ordo operationum bonarum moraliter: que. ſ. ſint ad debitum finẽ relate: cũ dãnati omnia referant ad ſuũ finem ultimũ qui non creator ſed creatura eſt: & longe minus in eis eſt ordo actionũ meritoriarum eterne felicitatis: eſt autem ibi ordo nature: & conſequenter exercitiorum in puniendo malos: q̄ tñ eſt a deo potius q̄ a malis angelis. ¶ Nec. 3. obſtat dicere q͞p non omnib⁹ eiuſmodi actibus turpiſſimis uacare, nõ põt eis conuenire a natura, quia eadem eſt que ante pc̃tm̃: neq͞ a culpa uel pena: qa cum iſta maiora ſint in maioribus, in eorum penam deberent huiuſmodi miſerrimis actibus addici. Non obſtat inq̄: quia dico hoc eſſe propter natuã: q̄ integra quia eſt: ſuperiori ſuperior operatio cõgruit. ¶ Non obſtat. 4. q͞p ubi nõ eſt ſubiectio & obediẽtia: ut inter demones: inter ſuperbos enim ſemper iurgia ſunt. prouer. 13. ibi ẽ actionũ indifferentia. Dico enim q͞p in eis eſt concordia non amicitie: ſed nequitie: ex qua & odiunt homines & iuſticie diuine pro uiribus repugnant. Et eiuſmodi concordia conſueuit eſſe apud impios: ut ſe ſubiiciant eis qui ad ſuam nequitiam peragendam aptiores & fortiores ſunt.

¶ Eſt in rerum natura ſtrigimagas, & que ſecta earum. Capitulum Quartum.

ETſi iam ex dictis magis & ſtrigas eſſe liquet: quippe quibus probatũ eſt eẽutriũq͞ hominũ genus: reliquũ tñ eſt ut etiam ſtrigimagas eſſe probemus: qđ equidem fiat oportet, ſi eaſdẽ pſonas & ſtrigas & magas eſſe ꝓbarim: quod nõnullis punctis agendũ eſt.

¶ Punctum Primum. Per magas ad ſtrigiatum & magica flagitia: homines tribus modis aduocat demon. Et in primis quidẽ per tedium tẽtationum & aduerſe fortune: quibus homo plerũq͞

magarum

magarum preſidia cogat expetere. Nam profitente diuo greg. diabolus frequenter hominē tentat: ut ſaltem per tediū uincat: quod tñ itellige citra uites hoīs quem deus tētari ſinit: ne propria ignauia marceſcat: in cuius figurā deus olī gentes nōnullas in terra iſrael lis remanere uoluit: ut in eis erudiret iſrael iudicū. 2. & in noua lege oportet hereſes eſſe: ut qui probati ſunt manifeſti fiāt: ut ait apoſtolus. Igitur peruerſiſſimus demon quoſdā etiā innoxios per maleficas tantis dānis afficit temporalibus: ut quaſi cogantur maleficarum remedia expetere: & cōſequenter earum conſiliis nitis quibus ad ſtrigiatum primo. deinde uero ad maleficia trahantur huius rei experimenta & exempla adeo multa ſunt: ut nō oporteat nos in hoc fatigari: de quo inquiſitores uniuerſi interrogati reſpondere poſſunt: quot mulieres eis officio ſuo inſiſtentibus conqueſte ſunt aut etiā conqueruntur: q̄ propter dāna illata uaccis lacte priuatis & aliis iumentis maleficas conſuluerint: & oblata ac opportuna remedia perceperint: ita tñ ut ſemper uni ſpiritui promitterent aliquid quod modicū eſſe aſſerebant: modo illius magiſtri informationibus aſſentiret ſuper certis obſeruantiis tēpore diuinorū aut confeſſionis & eiuſmodi. Vbi illud aduertendum eſt q̄ artifex ille mille hñs nocenti artes. 16. q. 2. uiſis: ſemper tñ inchoare a minimis aſſueuit: ut q̄ ſpuat in terram eo tēpore quo ſacramentum euchariſtie eleuatur: uel claudantur oculi (q̄q̄ hoc ſecundū ex humilitate & ne tentationes incredulitatis mentē uexent fieri licite poſſit) aut q̄ cū ſacerdos dicit dñs uobiſcum: reſpondeat aliqd uerbū irriſorium: aut q̄ pctā mortalia nunq̄ integre fateantur: & eiuſmodi: ſicq̄ ad omnimodam fidei negationem & ſacrilegam profeſſionem de qua puncto ſequenti tandē adducunt. Et hoc primo mō ad matronas honeſtas carnalibus uitiis nō infeſtatas utūtur. Ad iuuenculas autem & alias que illecebris carnalibus infeſtā tur: utuntur alio per carnis uoluptates ſeducentes: ubi illud in primis aduertere expedit: q̄ apud remigium in ſanctificatis diaboli tentamenta craſſantur: unde ſicut bonos q̄ malos tentare mauult q̄q̄ mali habiliores ſint fraudibus eius & lenociniis obtēpare: ita quoq̄ honeſtiores uirgines puellas, magis decipere conatur: cui rei teſtimonium eſt experientia & ratio, quippe qui cum malos iam poſſideat: anhelat ad bonos obſidēdos & poſſidendos: inſtar

principum humanorũ:qui magis contra eos qui de ſuo iure plus
obtinent,plus oppugnant.Ex malleo qui maleficarum inſcribitur
in oppido rauenſpurg.quedam balneatrix ſe a diabolo multa paſ
ſam aſtruxit:quod deuotam quandam uirginem prediuitis filiam
ſeducens non duxerit die feſto ad loca ubi cum ea demon in ſpe-
cie iuuenculi ſua colloquia habuiſſet:ꝙ ea uirgo ſemper ſigno cru
cis utiqꝫ inſpirante angelo bono ſeſe tutata ſit.Quedam etiam alia
uirgo tunc ut ibi dicitur in dioceſi argẽtina uni ex inquiſitoribus
faſſa dixit:dum in paterna domo aliquando die dominica ſola cõ
ſiſterem:ex oppido uetula balneatrix uiſitandi gratia me adiuit:&
inter ſcurrilia multa uerba:hec in calce ſue narrationis intulit.Ad
locũ ubi iuuenes toti oppido incogniti morantur te deducam:mo
do placeat.dum uero annuiſſem tubi ad gradus ſcale qua ad eos
domo quadam aſcenderetur uentum eſt:uide ait:ne ſigno crucis
te conſignes:quod utiqꝫ ſpopondi: clanculo tamen poſt eam me
fidelium more ſignaui. Cum ergo ſummum ſcale gradum an-
te iuuenum cameram uetula conſcendiſſet :ſe uertens animo ſto-
machato.& toruo aſpectu in me uerſa:ten maledicaris inquit :ſi-
gno crucis cur te muniuiſti:hinc in nomine diaboli abſcede:ſicqꝫ
ad propria illeſa:redii. Deniqꝫ prefata balneatrix incinerata tandẽ
& ipſa in hunc modum a uetula ſeductam ſe aſtruxit :unde patet
ꝙ uerſute antiquus hoſtis in animas maximeqꝫ uirgeneas baccha
tur.Hec tamen uetula de conſodali quadam ſua in hec uerba retu
lit. Cum amaſium ſuum fornicationis gratia inuiſere perrexiſ
ſet.demonem in forma humana itinere medio obuium pertulit:
a quo demone incubo cognita:& interrogata an illum cognoſce
ret:cum reſpondiſſet minime:demon inquit ille ſum: & ſi me ad
tuum beneplacitum uolueris ſemper ero preſto.nec te ĩ quibuſuis
neceſſitatibus deſerã. Cui dum annuiſſet decem & octo annos
cum eo in ſpurciciis exegit.cum fidei tamẽ abnegatiõe omnimo
da. Tertius uero modus eſt per modum paupertatis & triſtitie.
Iuuencule enim corrupte & ab amatoribus ſprete quibus nubẽdi
gratia ad rem turpem conſenſerant:ubi ſe & infamatas & corru-
ptas & relictas perſpexerint: ad quecunqꝫ preſidia diabolica ſe cõ
uertunt:aut irriſorem amatorem maleficiãdo:aut ſe omnibus ſpur

ciciis paſſim maculãdo. Et ſicut prochdolor talium iuuẽcularum ſic & magarum non eſt numerus: ut ſupra dictum eſt.

¶ Punctum ſecundum. Sollemniter & tacite ſtrigas profiteri diabolo ad inſtar religioſorum. liquet: ut etiam ſupra utcunq̧ tactum eſt. Cum enim ſuaſus uir aut femina ſectam ſtrigarum intrare uoluerit: anteq̃ admittatur. profitetur aut ſollẽniter aut priuate: ſicut ipſemet reuelarunt. Sollemnis' ſic fit. Maleficę certa die in contione ueniũt: & demonem in hominis effigie uident: qui exhortationem habet ſeruãde ſibi fidelitatis. uitam longam & fecundam fortunam ſpondens. Deinde ex eis certe aſtantes. nouitiam ad diabolicam religionem ſuſcipiendam. preſentantes. diabolo commendant: qui ſi nouitiã, uoluntariam reperit. de fide chriſti abneganda & xp̄iano cultu & extenſa muliere (ſic enim beatam uirginem uocant) & de ſacramentis nunquam uenerandis: extenſa diabolica manu manum nouitie apprehendens ſtipulantur. Illaq̧ p̄mittit: ac deinde demon ſtatim ſubiungit iſta non ſufficere: & requirẽte nouitia aut nouitio quid amplius exquiratur: homagiũ inquit: quod illud continet ut quo ad animam & quo ad corpus ſibi eternaliter p̄tineat: & p̄ uiribus quoſcũq̧ alios utriuſq̧ ſexus ſibi aſſociare curet. Alius modus profitendi priuatus: ſeorſum demoni quacunq̧ hora & loco fieri poteſt: & uariis modis fit. Interdum enim aut uiris aut mulieribus afflictione quacunq̧ detentis adeſt demõ. interdum uiſibiliter: interdum per medias perſonas alloquens: & ſi ſecundum eius conſilia operari uelint ac ſpondeant: omnia ſecũda pollicetur ad nutum: a paruis tamen ut ſupra dictum eſt inchoando ut ad maiora ducat. Hanc autem profeſſionem uel tacitã uel ſolemnem non aliter q̃ infinitis proceſſibus inquiſitorum probare oporteret: quorum nullus eſt qui ante omnia non contineat q̧ negarint fidem conculcarint crucem diabolum adorarint: & ſeſe ei dederint: auctores tamen mallei maleficiorum de hoc pleniſſime ſe doctos aſſerunt per iuuenculam maleficam: ſed conuerſam in agro briſiaco a ſua matertera incinerata edoctam ſic. Cum in quit die quadam ſcanderem gradus & iuſſu eius cameram intratura eſſem: cum iuuenes quindecim uiridi colore ueſtitos conſpexiſſem: elige inquit ex his unum in ſponſum quem

malueris teumq̧ tibi tradam. Cum autem me nullum uelle reſpon diſſem grauiter ceſa tandem acquieui premiſſo modo: ac abin de ſepius cum ea intempeſta nocte multa ſpacia terrarum tranſiui mus etiam ab argentina coloniam uſq̧: interrogata uero an ima ginarie an realiter portarentur: reſpōdit ꝙ utroq̧ modo: prout ēt ſuperius dictum eſt. Confirmatur etiam hic modus profitendi per ea que in ſuo formicario Io. nider aſtruxit: qui ſe hunc accepiſſe ſcripſit ex relatu inquiſitoris edueñ: qui ꝙ quidam magi in lauſa nenſi ducatu proprios filios excocos manducarāt aſtruxit. addēs ꝙ modus talem artem perdiſcendi fuit. ut maleficis in cōtionē uocatis. demonem in forma hominis uiderent: cui diſcipulus fu turus fidem neceſſario preſtat de negando xp̄ano cultu & calcan da cruce ubi larēter fieri poſſet: & eucharistia nunq̄ adoranda. Re fert quoq̧ fuiſſe famam referēte petro quodam iudice in boltigē ꝙ in terra batnenſium tredecim infantes magi uoraſſent: unde & publica iuſtitia ſatis dure ob hoc exercebatur: & animaduertebat in eiuſmodi ſceleſtiſſimos homines. Cunq̧ a detenta quadam ma lefica quonā pacto infantes comederēt petrus exquiſiuiſſet: reſpō dit. Modus iſte eſt: infantibus nōdum baptizatis precipue inſidia mur: ne ſ ſaluentur. maxime ſi crucis ſigno & orationibus nō mu niantur. hos inquit in cunis aut ad parentū latera noſtris cerimo niis enecamus. de tumulo deinde clanculo eos excipiētes: & i cal dario decoquimus quouſq̧ euulſis oſſibus tota caro efficitur pe ne potabilis: & de groſſiore quidem materiā unguētū cōficimus noſtris uoluntatibus & artibus ac ſubuexonibus accommodū: de materia uero liquidiore uas replemus. de quo qui potarit additis paucis cerimoniis ſtatim conſcius & magiſter fit ſecte noſtre. Ad idem in bernenſium iudicio iuuenis cum uxore malefica captus & ſeorſum carceri i intruſus. dixit. Si meorum facinorū ueniā con ſequi poſſem libentius in lucem efferrē cuncta que de maleficiis ſcio: mori enim me ut uideo opportebit. Cunq̧ eum aſtantes lit terati confortarent & ueniam ac miſericordia eum cōſequi poſſe modo uere peniteret aſtruxiſſent: tunc letus ſe morti obtulit: & ſic exorſus eſt. Ordo inquit &c. ut ſupra capitulo ſecundo puncto ſe cundo. Iuuenis hic preconfeſſus in magna cōtritione mori uiſus eſt: uxor uero teſtibus conuicta quicq̄ ueritatis etiam in queſtioni

b9s ipſis faſſa nõ ẽ:ſed neq̃ in morte:quinimmo parato incendio uerbis peſſimis lictori maledicens in cineres redacta eſt. Sic ergo patet modus profitendi:qui ubiq̃ in ſubſtãtia idem & ſi quoquo modo ſit uarius in accidentibus eſt uariꝰ.

¶ Punctum tertium. Quare & q̃ multipliciter demõ homagium expetat. Homagium q̃tum ex ſtrigimagis colligi potuit hac rõe a profeſſione ſecernitur, ꝙ profeſſio quidem eſſentialiter in totali aut partiali fidei negatione conſiſtit:totali quidem ut cum ex integro fides negatur:partiali uero ut cum ex pacto inito cum morte aliqua contra eccleſie ritũ ſeruantur:puta ꝙ diebus dominicis ieiunetur:ꝙ ſexta feria carnes edantur:aut certa crimina in cõfeſſione taceantur:& eiuſmodi. Homagium uero in anime & corporis traditione conſiſtit:illud ergo demon expetit ea ratione uel in primis, ut ad mouentiam & offenſam maiorem diuine maieſtatis creaturam traducat:& ut certior ſit ꝙ illam in eternam damnationẽ ſecũ adducat. Exptos tñ ſe dñt multi ex pcipuis inqſitoribus ꝙ homagium interdum demõ una cum profeſſione acceperit:interdum uero profeſſione ſola in preſenti contentus ad certos annos homagium differt. Quare autem ſic practicetur ex parte quidem peruerſi demonis multe cauſe deprehenduntur. Prima. Cum enim niſi ex ſignis & coniecturis cogitationes non norit:ſi quidẽ nouitiam ad conſenſum difficilem preſenſerit:blande aggredit ut paulatim ad maiora deducat. Secunda. Cum inter eos qui fidẽ negant diuerſitas ſit quibuſdam ore ſolo:quibuſdam ore & corde negantibus:an corde profiteantur experiri nolẽs ille dominus abbas inferorum:tempus quaſi probationis inſtituit:ut interim ex operibus & conuerſatione mentes experiatur. Tertia. Nam ubi ex lõgo tempore nouerit aliquam minus uolũtariam. ſibiq̃ ore magis adherere quã corde:preſumitq̃ diuinam miãm ex angelica cuſtodia illi affuturam:eam inde abiicere & aduerſa fortuna fatigare conatur:ut uel ſic eam ex deſperatione lucretur. hec & ſimilia nõ niſi inquirẽtium practica & exqſitis ꝯiecturis poſſunt agnoſci. ũñ eni hoc ꝙ in tormẽtiſ. quedã ſtrigimagaꝝ nullo mõ quedã uero facile ueritatem fateantur:item unde ꝙ ipſe poſtq̃ uerum faſſe ſunt ſibi ipſis mortem laqueo aut quouiſ modo poſſunt aſiſcunt. Neq̃ enim a bono ſpiritu aut ad ſilentium aut ad confeſſionem

coguntur:ſed aſtuti demonis opera eiuſmodi eſſe deprehẽſa ſunt qui eas quas toto corde & profeſſiõem & homagium emiſiſſe cõ ſequenter autem & pertinaces nouit iuuat prebẽdo taciturnitatis beneficium.aut uerius maleficium:de quo infra libro tertio:alias uero derelinquit nec tuetur ꝙ eas ſibi minus proficuas putet.Hoc dicunt inquiſitores ſe experiẽtia didiciſſe:quippe qui omnes quas incinerarunt per earum confeſſiones circa maleficia inuoluntari as fuiſſe norunt:quod tamen ſub ſpe euadendi nequaꝗ dicebant. cuius etiam rei argumento erat plerumqꝫ facies tumida & liuens: ex demonum uerberibus:quibus non ad beneplacitum inſeruiſ ſent. Quod uero poſt confeſſionem ſibi mortem pro uiribus in ferant:experientia teſtis eſt:quod malus demon efficit'ne ſacramẽ tali confeſſione ſaluentur.

¶ Punctum quartum.Strigimagas eſſe iam liquet.Si enim ſunt magi & mage ſtrigii ac ſtrigie:& illi iidem qui magiſtrigii & que mageſtrigie ſunt:iam ſtrimage ſint oportet.Ita uero eſſe ex profeſ ſiõe ac homagio ſtrigiarũ liquet:quippe que ad maleficia ſe obli gant:ut patuit.

¶ Punctum ultimum.Quomodo autem ſtrigimage ad ludum aut maleficia localiter ferantur a diabolo: quantum experientia docuit & inquiſitores retulere: dico ꝙ multis modis. Quan doqꝫ enim cum perſone ſunt uiles & locus uicinus, ſuis pedi bus incedunt: quod equidem in agro cumano ex proceſſibus factis in terra muſci liquet: ubi omnes ſic adire ludum planum eſt: Interdum uero equis aut hircis aut aliis effictis beſtiis fe runtur: que ſunt quidem apparenter beſtie demones autem uere ut ſupra de eo dictũ eſt qui forte etiam nũc monachus uiuit.Inter dum uero & uſitatius practicatur ut cõfecto unguento ex mẽbris puerorum precipue non baptizatorum baculum aut ſedile iungant aut etiam ſe iter manum & brachium ſub certo caractere & ſtatim ſublate in aera feruntur:quod infinite earum confeſſiones aſſeue rant. Interdum etiã ferũtur nullo adhibito corporeo inſtrumẽ to ſed ſola demonis uirtute aſſiſtẽte:ueluti ſupra de ſcolari patuit qui ceruiſiam erat allaturus.Feruntur autem die & noctu ut libet & inuiſibiliter diabolo interponẽte aut circũuoluẽte corpus aliquod ſicut de enea dicit uirgilius cum cartaginem adiret:quia licet fin-

xerit:dixit tñ poſſibile & ſimiliter iterdū uiſibiliter. Henri: inſti. & ſoci⁹ i hec fere uerba teſtanť. In oppido ualzhut ſup reno conſtā. dioceſis: malefica opidanis & inuiſa & ſuſpecta. ꝗ ad nuptias non fuit inuitata. ad quas pene totū oppidū fluxerat: aduocato demōe ut grandinē ingentē ſup choreas & reliquos inuitatos dumtaxat iferret precabať. Ab eo uero ſuper monticulū ꝓpe oppidū ſine ullo corporeo inſtrumento uidentibus paſtoribus quibuſdā delata facta parua foſſulla. cū ei deeſſet aqua quā inferret (quod ex more faciunt concitature tempeſtates: ut dicetur) imminxit & urinā digito mouens: ſublato in aera uirtute demonis humore: ingens grādo cunctis mirantibus ſuper iam dictos cecidit: & de hac malefica ſuſpicātibus eo magis ꝗ ſtatim poſt ingreſſa eſt oppidum. & paulo poſt paſtores uiſa retulerunt. Vnde capta & faſſa eſt hec & alia ac demum in cineres igne ſoluta.

¶ Strigimagarū genus cū incubis & ſuccubis reſpectiue illecebris flagitioſe domeſticeq; uerſari ca. quintum.

QVia iam abunde an & quid ſint ſtrigimage deductum eſt. deq; ſecta ipſa dictum: iam de earum opeꝛibus tractandum eſt: & in primis de eo gratia cuius in talia feruntur: ideſt turpiſſima uita quam cum incubis & ſuccubis reſpectiue ducunt. Quod equidem multis punctis abſoluemus.

¶ Punctum primum. Strigimagarum genus & ſi etiam ex uiris cōſtat amplius tamen ex mulierculis: unde & femineo genere uti in eiuſmodi conſueuimus. ¶ Primo. Prouerbium eſt tria eſſe que in bono uel malo mediocritatem non obſeruant: lingua, perſona eccleſiaſtica. & femina. Et de lingua docet experientia: unde & eſopus iuſſus emere carnes optimas, linguas emit: & itidem iuſſus emere peſſimas linguas denuo emit: & iraſcenti domino ꝗ non perfeciſſet iuſſa: immo inquit quia lingua bona nihil melius nec peius mala. de eccleſiaſticis uero quo ad regulares aug. ad uincē. dona. paucis uerbis multa complexus: ſimpliciter inquit fateor charitati ueſtre coram domino deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam: ex quo deo ſeruire cepi: quoniam difficile expertus ſum peiores. ſicut & non meliores quam qui in monaſteriis defecerunt aut profecerunt. Hec ille. Ratio uero eſt quia

cum aſſidue uerſentur in diuinis:oportet ꝙ diuinis inſpirationibꝰ aut iugiter aſſentiant & fiant optimi:aut iugiter diſſentiāt & fiant peſſimi. In clericis autē ſecularibus eadem ratio militat:tm̄ modo differēs ꝑ magis & minus:unde ut criſo.dicit in omel.ſuper illud eiecit de tēplo &c.ſicut inquit omne bonum a ſacerdotio:ita & ab eo egreditur omne malū. De femina uero preter experientiam idem diuinis litteris liquet:nā eccle.25. nō eſt caput nequius ſuper caput colubri:& non eſt ira ſup iram mulieris:cōmorari leoni & draconi plus placebit:q̄ habitare cum muliere neq̄. Et infra: breuis eſt inquit oīs malitia:ſuper malitiam mulieris ſ.male. De bona uero idem ca.26.mulieris bone beatus uir.unde & de bonis preclara in litteris diuinis & humanis leguntur Eligit ergo demō magis mulieres q̄ uiros & mauult:quaſi in omnia facinora proniores & ad quedam etiam aptiores:ut ad ea que obſtericū miniſterio patrantur. ¶ Secundo. Nam mulieres ad credendum ſunt proniores:unde quia fidem euertere demon uel imprimis querit feminas potius adoritur. ¶ Tertio. Quia propter complexionis fluxibilitatem facilius impreſſiones patiuntur:conſequenter autē ad reuelatiōes ſpiritibus ſeparatis īprimentibus habiliores ſunt. ¶ Quarto. Quia ꝑpter lubricitatē ſue lingue malarū artiū doctrices & auide,& pene coacte fiunt:dū neſciunt tacere q̄ norūt:accedit uero ꝙ ob animi puſillanimitatē: cū aliud nequeant ad maleficia pro uindicta facile cōuolant. Sunt q̄ plures eiuſce rei alie rationes.

¶ Punctum Secundum. Corpus quo incubus aut ſuccubus demon hominibus eiuſmodi turpibus actibus miſcetur:in ſubſtantia aereum ē ſic tn̄ groſſis uaporibus & terreis ꝯpreſſum & condenſatum ut ad terre ꝓprietates accedat:quod ſic elucidatur. Aereū enim ſimpliciter eſſe nequit:ꝙ ſit infigurabilis aer:niſi figura aliena cuius rei ſignū eſt nunq̄ ſuis,ſemper aūt alienis terminis clauditur:& in ſua ſpera ubi ad concauum ignis & maria ac terras finitur: et extra ſuam ſperam: quippe qui ne uacuum detur angulos omnes rei qua ambitur occupat. Quia uero maxime tranſmutabilis eſt aer:& in quodcūq; uertibilis:ideo in ſe eſt ꝯpetens talis corporis materia ut ex eius ſubſtantia ſibi corpus demon aſſumat:cuius etiam rei ſignum eſt: ut libro primo dictum eſt: ꝙ corpus illud anixi truncare aut confodere nequiuerunt:ꝙ.ſ.ſtatim coeant

diuiſi

diuiſi aeris partes:quia tñ figurari nequit niſi terreſtre aliquid mi
ſceatur:aerem tñ inſpiſſans quoquo modo & ad proprietatẽ terre
ꝓpinquare oportet:aeris tñ natura ſeruata :quod demones utiq̧
motu locali quo partes aeris cõprimantur:& uapores terrei groſ
ſi eleuati miſceantur:facere poſſunt. Quod ubi faciunt demo-
nes ad alicuius rei proprietates ſignandas ſiue angelici ſiue homi
nis ſiue equi uel eiuſmodi:dicuntur illa corpora ab eis aſſumpta:
in quibus ſunt non ut anime uegetantes & uiuificantes ſed ut mo
tores inſtar ſcilicet naute in naui :alias uero ubi talia corpora nõ
ipſi effingunt:ad aliquid ſignandum: ſed effincta ut a deo uel a
natura mouent: ueluti linguam aſine balaam: & arreptitiorum
membra malus angelus mouerit: non aſſumpta eiuſmodi corpo-
ra:ſed occupata dici conſueuere.

℄ Punctum Tertium. In aſſumptis uero corporibus cum ſtri
gimagis demones loquuntur,uident,manducant,coeunt & gene
rantque quonam pacto faciant detegamus. Sonus eſt percuſſio
aeris ad corpus ſolidum:puta campanã uel lignum qui ſi ab ani-
mali fiat per eos uox dicitur:animal enim ad cordis refrigerium
aerem inſpirans & attrahens per pulmonem & illum ad uocalem
arteriam in gutturis extremo expirando percutiens uocat q̃q̃ &:ſi
ne pulmone & attractione aeris poſſit uocem emittere animal qđ
alec facit cum extra aquam ſtatim eſt moriturus :uocem enim fo
rent. Si uero ſonus ab ore animalis emiſſus per per linguam a
Dentes & labia ſic dearticuletur ut aliud q̃ naturales paſſiones de
ſignet dictio eſt: & ſi dictio dictioni ſic iungatur: ut enuncietur a
quid complexe loquutio eſt. Sciendum enim ꝙ bruta uoce ſuas
ſuas paſſiones uel affectiones quidem deſignat:& aliud nihil ſunt
timorem, letitiam dolorem, famam, ſitim & cetera .unde nõ
loquuntur immo nec homines eo caſu loquũtur niſi dicamus in-
fantem loqui dum plorat:aut hominem dum ridet:homo uero
mentis conceptum loquutione promit:per loquutionem aerem
motum & ſonorum diſtinguens ac dearticulans proxime in ore:
deinde uero ſucceſſiue extra quidem: ſed tamen prope os: & ſic
conſequenter ad aures uſq̧ eius qui eſt per aures alterius conce-
ptum percepturus. Demones ergo quia nec pulmonem nec den
tes nec linguam aut labia habent uera ſeu naturalia :ſed apparen

tia tantum: proprie non loquuntur: quia tamen mente concipiũt & conceptum quibuſdam ſonis motu locali aeris inſtar dictionum dearticulátes exprimunt loqui per ſimilitudiné dicunt: non attracto uel reſpirato aere: ſed in contrito aſſumpti corporis ſimulato ore proxime moto & percuſſo: deinde ad contiguum uſq; ad aures magorum. Et non modo loquuntur uerum etiam cantant. Quidam in ciuitate bononia ſatis religioſus ſacerdos mihi amicus cui hieronimo auiola ſeu lita nomen erat q; eiuſce inſtrumentum peroptime tágeret: mihi ad annũ domini circiter. 1500. in hanc ſententiam retulit. Ex nigromanticis quidã mihi inquit cognitus: interdum etiam domeſticus: dum me liram tágere crebro uideret: oſtendam aiebat aliquando tibi meos pulſatores: & q̃ nihil ſcias uidebis. Cunq; feſto quopiam ad tempus quadrageſimale poſt cibum ſanctũ michaelem in boſco declinata ſemita p uineas anguſto calle conſcenderemus medio itinere laſſi quieuimus. Cui ego. Quando illos de quib⁹ toties pulſatores auditurus ſum Qui ſtatim quibuſdam in terra formatis: reſpice ait ſurſum: uidiq; in aere quedam permiſiarum auium ut uidebatur alis ludentium & deffendentium ac deſcendendo creſcentium: que cum in terra ſteterunt: quindecim iuuenes pulcherrimi: quindecim iſtrumenta muſicalia tangentes fuere. Tota uero intentione ferebar in eum qui lyram tenebat: quo diu audito uiſum mihi eſt q; in ea arte ſcirem penitus nihil. His uero iuſſu nigromantis diſparentibus: & eo rurſus caracteres effingente: denuo ſimilia ut prius ſed plura apparuere: que dum in terra conſiſterent: fuerunt qui prius quindecim iuuenes pulſantes & puelle totidem cantantes: quib⁹ (parcat mihi inquit deus ſi in hoc pecco) aut pulchriores aut in pulchritudine pares uidi nunq̃. Hec ille: qui etiam deinde retulit q; eodem nigromante autore bononie in platea mercati noctu p̄ſentibus duobus nobiliſſimis principibus ioanne bentiuoli & roberto ſaſeuerinenſi aſtiludum horrendum per demones actum uiderit. Cunq; tubarum ac timpanorum ſtrepitu omnia uiderentur reſonare ac perſtrepere & ne tota bononia cõflueret extimuiſſem: ne timeat inquit: extra plateam hanc quam cernis nihil ſentitur. Et ſi interroget quis quonam pacto id fieri poſſit ut in-

gens ſonus non audiatur eminus: dico ꝙ cum duobus modis il-
lud aſtiludum fieri potuerit: uel preſtigio ſcilicet uel corporũ ae-
reorum dicto modo formatorum locali motu: ſi preſtigioſe res
acta eſt: nihil difficile emergit: cum omnia eſſent in ſenſibus eo-
rum quos diabolus participes huius eſſe uoluiſſet: ſi uero locali
motu corporum: iam illi ſoni ueri ſoni eſſe potuerunt: & tamen
ibi tantum audiri: uel primo impeditis ſenſibus eorum quos dia
bolus audire noluiſſet per ſoporem: aut ludificationem iuxta di
cta in primo libro aut ſecundo per fixionem aeris ne ſuo motu ſo
num deferret (ſine quo aerem contiguum ſonus non immutat:
niſi forte in mutatione ſpirituali que eſt demiſſiua) ſicut enim
mouere corpora ita & figere poteſt: quippe ſicut eadem diſcipli
na ita eadem uirtus contrariorum eſt: ut ars ſanatiua ſani & egri
aut tertio per interpoſitionem impedientis puta denſiſſimarum
nubium aut ferri uel plumbi: quibus ſtatim locali motu interce-
dente uallare poſſet demon loca magna aut ultimo omnibus uel
pluribus modis predictis. Et de his ſatis. In hominibus uero
energuminis & arrepticii demones per uera naturalia inſtrumen
ta loquutionis mentem ſuam referant: q̃q̃ nunq̃ eque bene eis utã
tur ut naturalis motor. Quidam uir ſanus (auctor eſt .S. uincen
tius) arrepticiũ a demone reſpõſum habuit uerbis latinis barbari
cum. De quo cum diabolũ eruditiſſimum increparet non eſt in-
quir demon in ſe mea in culpa ſed lingua huius ruſtici tam
groſſa ꝙ per ora eius uertere nequeo. Quantum uero ad uiſum
& auditum attinet: cum uiſio audituſq; ſint uiuentis corporis
actiones: hec ſimilitudinarie & improprie habeãt oportet: ſicut &
corpa qbus eliciunt: uident tñ altiori mõ & lõge clariori: qui nec
corpea q uidẽ diſtãtia ĩpediri poſſit. i. ſpũali ſeu mẽtali uiſione: ſi-
militer ãt & audiũt: dũ ea uirtute qua intuent etiã percipiũt men
tales hoĩm cõceptus uoce aut ſignis expreſſos. Comeſtio uero cõ
pleta & uera: in primis cibi in ore diuiſionẽ traiectionẽ in cor
pus: uim digeſtiuam uimq; egeſtiuam exquirit: que duo prima
angeli cum boni tum mali in corporibus aſſumptis exercere &
poſſunt & efficiunt: quod id totum locali motu agatur: reliqua

dao:non faciūt modo: uerum etiam nec poſſunt.q̄ꝗ illarum uirtu tum uite reſolutiuam cibi in preiacentem materiam nactꝭ. ſint xp̄s uero poſt ſuam reſurrectionem duo prima perfecit duo ultima nō perfecit: quod iam immortale corpus enutriri nequeat: uirtu tes ta men quibus ea fieri ſolent: quia uere habuit, uere etiā comedit: neq̧ enim uere comedēs neceſſario aut digerit aut egerit: alioquin ſta tim ſumpto cibo euomens minime comediſſet.

¶ Punctum quartum. Quomodo uero coire poſſint incubi ſuc cubiq̧ manes. & quando id efficere ceperint & q̄ multi & crebro homines his ſpurciciis uacent: ſic liquet. Quomodo enim iſta nephanda que bonis mentibus euoluere graue eſt. admittere poſ ſint: iam ex dictis liquet. Mutuo enim locali effinctis uirorū aut mu lierum formis: & ad opus nepharium admotis id uere quidem ex parte hominum apparenter autem ex parte demonum fieri poſſe uiſis que ſupra ſcripta ſunt dubitarit nullus. Quando uero eiuſce quo ad ſtrigimagas ceperint: ante annos domini. 1404. incertum quidem eſt: q̧ nec ſacre littere nec hiſtorie aut uiri graues id tracta uerunt nihilominus maleficos longe ante fuiſſe ex canonibus & doctoribus liquet & ex libro tho. brabantini de apibus. Nunc ue ro etiam uoluntarie ſeſe eis muliercule ſtrigimage ſternunt: quin immo ut ſternantur xp̄m negant infantes enecant diabolum ado rant eterna ſupplicia pati q̄ iſtis miſeriis carere malentes. Et tam crebri ſunt qui id efficiant ut teſte henri. inſti ac ſocio inquiſitori bus quotquot ex ſtrigimagis quas ſeculari brachio puniendas re liquerunt in dioceſi precipue cōſtantienſi & in oppido rauēſpurg. (que exceptis ſecrete penitentibus. 48 fuere ignibus aduſte) om nes cum incubo ab eo tempore quo ſeſe diabolo tradidere uſq̧ ad ſuam incarceratione̅ in his ſpurcitiis uitam duxerint ut earum cō feſſiones earum uel precipue que ad fidem redire liquet. Itidem quoq̧ aſſerētes de quadraginta & una ad burinam ultimo ſuppli cio confectos. Immo nunc in apennino tātum excreuerunt ut di cant ſe breui plures fidelibus futuras: & ſe propalandum in publi cum: & putrita erit ſicut de ualdenſibus in uale lucerna. Talis autem regulariter in his ordo ſeruatur: q̄tum ex horum confeſſio nibus credi poteſt: ut ſuccubus homini ſtrimago demon ſem̄e ab eo deciſſum excipiat: qui ſi quaſi illi homini a principe ſuo depu

tatus mulieri ſe in cibum exhibere recuſarit:ſemē illud incubo ma leſice deputato tradit:qui ſub certa conſtellatione ſibi ad id ſeruiē te in muliebre genitale tradit ſe incubum faciens ut inde genitus aut genita ad maleficia peragēda idoneus ſit. Nec obſtat ꝙ hi de quibus genus primo gigantes tantum & uiri potentes ac famoſi malefici fuere. Dicitur enim primo ꝙ tempore legis nature propter creationis mundi recentem memoriam:apud graues uiros & eruditos maleficia non fuere:unde nec idola tria locum habere ſtatim potuit.iam uero hominum maleficia excreſcente:etiam diabolus ipſe hoc genus pecudum opportunius generare & educare potuit. Vlterius dici poſſet ꝙ nec uerba illa moſi uirtutis bonum redolent:potētes in ſeculo uiri famoſi:ꝙ in flagitiis ſubaudiri poſſit. Ex his ergo nephandiſſimis actibus:ſtrigimagarum genus maxima ſuſcipit incremata:tum ꝙ eiuſmodi uoluptates & multos in captiuitatem trahunt:tum uero. ꝙ inde tales generentur quos in uitia hec promptiſſimos dicas.

¶ Punctum.Quintum. An uero demon quemadmodum ſemper cum fratris reſolutione homini ſuccumbit.q̄tum ex parte hominis attinet:attamen quoq; ſemper mulieri cum ſeminis intruſione incumbat:id in primis noſtre oportet ꝙ cum habeat mille nocendi modos hoſtis iſte nu 15. q 2. uiſis:circa eiuſmodi generalis regula dari non poteſt probabile tamen uidetur multis ꝙ in habilem conceptui:ut annoſam uel ſterilem:abſq; ſemine ſupponat ꝙ ſcilicet ſicut natura ita & demon ſuperflua in ſua actione pro uiribus uitet:unde eo caſu illa obſeruat que delectationem non q̄ conceptum patiant:q̄q̄ id agere poſſit ut ſemper & interuenire cre datur:& non interueniat:cum eas effingat corporum formas que illi conducunt niſi obſtiterit deus:ut dictum eſt. At uero ſi conceptui habilis eſt ſtrigimaga.ſemen humanum & affert & infert: modo illud habere queat:quo inde proles ſibi obſequens gignatur:& idem ſi pregnans ſit facit ut conceptum inficiat.

¶ Punctum.Sextum. An uero in predictis tempus q̄ tempus aut locum q̄ locum alium malit illud in primis aduertatur oportet ꝙ preter ea tempora que ſidereos influxus concernunt:de quibus crebro dictum eſt:certa tempora obſeruat: qbus ſtrigimagas re uenerea oblectet: que & omnium ſanctiſſima ſunt:ut feſti dies

precipueq̧ natiuitatis ſeruatoris paſche & penthecoſtes. Et id. quidem ratione multiplici. Et in primis: ut ſtrigimage peccati culpa magis obuoluantur: quippe que poſt apoſtaſiam a fide. & ueneris ſpurciciasietiam ſacrilegii quaſi crimen admittant: atq̧ inde honori diuino iactura maior inferatur q̃q̃ nulla inferri poſſit ꝙ deus ex omnibus talibus: per iuſticiam gloriam ſibi pariat. Deinde uero ut ex eo ꝙ grauius offenditur pater omnium deus maiorem debacandi in homines licentiam nãciſcatur deo per demonem animaduertẽte in malos: non obſtante eo: ꝙ dicitur filius non portaturus iniquitatem patris: quia illud in ordine ad eternam mortẽ intelligendum eſt alias quomodo uerum dixeris illud: uiſitãs iniquitatem patrum in filiis uſq̧ ad tertiam generationem. Demum uero ut maiori oportunitate plures mere faciat: ꝑſertim uero adoloſcentulas que feſtis diebus otio & curioſitatibus magis operam nauant: ſicut ut ſupra de quadam iuuentula dictum eſt: que ducta ad locum ubi demones in forma iuuenum preſtolabantur monita ne ſe ſignaret que ubi locũ attigit nullus fuit: ꝙ ſcilicet ſe ſignaſſet & illi preſentiam ſuam iuuentule oſtendere nequiuiſſet. Vnde anus irata dixit uade in nomine omnium diabolorum. Te enim ſignaſti. Quartum uero ad locum attinet: ex ſtrigimagarum factionibus: conſtat in locis deo ſaccatis ſpurcitias illas omnino exerceri non poſſe ex qua re efficatia angelice cuſtodie deprehendi poteſt: & quod longe mirabiliter eſt ꝙ pacem nunq̃ habeant niſi in eccleſia tẽpore diuinorũ aſtruũt. unde eã aliis citius ingrediunẽ egrediũtur uero tardius: licet ibi ex demonum cerimoniis & mẽdatis aliqua nephanda obſeruent. Quam uero ob cauſam illa in tempore quidem poſſint: in loco uero non poſſint: puto conſecrationes in cauſa eſſe & ſacra repoſita. Tempus enim non niſi humana uoluntate per ſtatutum attingitur quo diuino cultui mancipatur: ſed loca etiam actione ipſa tranſeunte per ſacrationem & ſacrorum repoſitionem continguntur.

¶ Punctum. Septimum. An uero expleetio ipſa nephandiſſimi opere inuiſibiliter ex parte ſuccubi uel incubi ſicut ex parte hominis peragatur: q̃tum attinet ad aſtantes: illud premittere oportet ꝙ q̃ experientia inquiſitores docuiſſe potuit: q̃tum ad aſtantes illud aut nunq̃ aut non ſemper eſt uerum. Nam haberi inſtitotis cum

ſocio in hanc ſententiam retulere. In oppido rauéſpurg. necnõ in dominio nobilium repelſtei ac locis aliis q̃ pluribus i campis aut i ſiluis uiſe ſtrimage ſunt. ſuppine a umbilicum uſq; & eo amplius nudate: diſpoſitis tibiis & cruribus prout nephãda uenus exigebat ſe cogitantes: incubo nullatenus apparente q̃q̃ in calce talis exercitii: a malefica ad ſtaturã hominis ſurſum fumus te terrimus leuaretur. Sed & hoc contegiſſe planum eſt maritos incubos cum uxoribus ſe turpitem coagitantes & uidiſſe & homines putaſſe: quos dũ gladiis nupeterent: illi ſoluebantur in auras.

¶ Punctum. Octauum. Sedet illud haud dubio uerum eſt demones incubos non modo mulieribus ex ſuo incubatu generalis. aut eis quas obſtetrices demonibus obtuliſſent importunos ſore uerum ad quaſcunq; ſanctiores uirgines ſtuprandas per seductrices ſtrigimagas anhelare. Nam in rauéſpurg. id ante ſententiã ultimã nõnulle incinerãde faſſe ſunt: ſibi a ſuis magiſtris demonibus inuinctum omni conatu in ſanctarum uirginum uiduarumq; ſubuerſionem debere laborare. ¶ Punctũ. Vltimum. Nulli uero dubiũ eſſe debet: perfidũ illum dei aduerſariũ: q̃ta põt uoluptate in tali nephario coitu homines ac feminas afficere: q. ſ. id ſuo p pueſſo finii ſit comodũ: quo. ſ. ad ſe quoſq; elicere pro uiribus cupit: q̃ta tñ eiuſce delectatio ſit: illud aduertendũ putarim: q & ſi naturalis ordo ſit ut maiorẽ habeat uir ad cõſimilẽ ſibi uxorẽ uel generaliter feminã & ꝯtra: q̃ uir ad ſuccubum: aut mulier ad nicubũ demonem: nihi lominus ille tam potẽs tam doctus tam uerſutus tã malignus hoſtis: ubi debita actiua debitis paſſiuis admouerit: & ſuis artibus fouerit ac tẽperauit in calore teneritudine ubi ẽt fantaſmata mouerit & ſenſus in libidinem coauerit: non minorem uoluptatẽ afferre putaſ. Vñ qdã i agro comẽſi mox arſurus ridẽs diu iterrogatus de cã dixit: ſe recordari de lenociniis & blãditiis ſue caternii e demonis ſuccubi & cũ iã flãma ora occupabit idẽ inqt faciam.

¶ Mirandos effectus maleficiales circa uenerea. Capitulum Sextum.

Vt uero ad ea q̃ ſtatim diximus de uenereis dicẽda coherent iã de ipſis ſtrigimarũ mirãdis particulariter dicturi a uenereis exordiamur expedit quo nã pacto ſ. eiuſmodi efficiant: qđ multis punctis explebimus.

¶ Punctum Primum. Naturali ſua uirtute ad amorē carnis (ut aiunt) & ſanguinis: ſimiliter autem & ad oppoſitū odium homines demon uehementiſſime flectere poteſt. Nam illud in primis quiſq; norit ꝙ a diabolo directe quidē .i. ex intentione hic & nūc operando non ſunt peccata omnia proficiente origine ꝙ etiam nullo diabolo eſtante adhuc & cibi & uenereoꝝ nos appetitus fatigaret: & poſſibiliter inordinate indirecte tñ omnium peccatorum cauſa eſt idū perſuaſo primo homine originalem iuſticiā eliminauit peccata omnia cohibentem. Si tñ non deeſſe ſed de poſſe nobis ſermo ſit: & ſi demon illius inordinati amoris hominis uolūtatem directe inclinando cauſa nō ſit (cor. n. regis in manu dñi. ſ. ſolius) id tñ poteſt ad iſtar ſuadētis: quod dupliciter agitur: & primo quidem uiſibiliter: ueluti cū homini in ſpecie ſenſibili uiſibiliter & apparet & loquitur: ſicut & euam ſpecie ſerpētis & chriſtū in quauis ſpē ſenſibili tētauit: ad quē etiam modum & illud reduci pôt: ꝙ exterius in facinora pellit hominē non ſuadendo ſed alliciendo: ueluti ſi ſe in forma ſpecioſe iuuencule oſtēret nihil ſuadens aut dicens: ſicut monialem ſub ſpecie latuce traxit ī guloſitatē apud greg. in dia .1. uero etiam inuiſibiliter: non. n. id putandum eſt ꝙ uiſibiliter ſolū hominē aggrediatᷣ: alioquin diabolico ſuaſu ea tñ peccata admitterentur ad que uiſibiter & exterius apparens ſuaderet. Inuiſibiliter ergo interdū res agitur: & id dupliciter & in primis quidē diſponentis ad inſtar ſicut ex ſufflante in prunas ignem accendere dicimus: quippe qui cū poſſit corpora mouere localiter: per ſpirituum & humorum motiones ad iram aut uenerē aut eiuſmodi nos diſpoſitiores facit corpore .n. aliqualiter affecto homines ad quedā fore diſpoſitiores ꝯfeſſum eſt ꝯñt aūt ad his aſſentiendū procliuiores. Deinde uero res etiā agitur ſuaſionis modo: ſeu ſuadentis ad inſtar ueluti cum uirtutī cognitiue noſtre apparet aliquid ſub ſpecie boni & a nobis agendi: quod tripliciter accidit q̄tum. ſ. ad intellectū & q̄tum ad interiorem ac exteriorem ſenſum. Et q̄tum ad intellectum quidē: qui & ſi a diabolo non illuminetur: ut ſupra lib. 1. dictū eſt: quia tñ ſpiritus in quibus fantaſmata quieſcūt localiter mouere pôt eos intellectui obicit: nā ſicut phus de ſom. & uigi. teſtatᷣ ubi apparitionum & ſomniorum cauſas deſignat: cū dormit animal deſcendēte plurimo

plurimo ſanguine ad principium ſenſitiuū.i.ſenſum cōem ſimul deſcendunt motus ſiue impreſſiones relicte ex ſenſibilium motionibus,cōſeruate in uirtutibus ſenſibilibus interioribus .i. in fantaſia quo ad ſenſata uel fantaſmata:& ī cogitatiua quo ad nō ſenſata ſicut inimicitiā quam ouis in lupo nō ſenſu ſed cogitatiua nouit & ſic res uident inſomno acſi ꝑſentes forent. Quod aūt fit locali motu animali:longe magis demon poſſet efficere.Quantum ad ſenſus uero interiores eadem eſt ratio:quia non poteſt intellectui quicq̄ oſtendere:niſi fantaſie quoq; ꝯſequenter aūt & extimatiue oſtendat:cū intellectus nihil in uia niſi in fantaſmatibus intelligat ut experimur.& 3 de aīa lib. phs aſtruit. Quantū ad ſenſum uero exteriorē attinet,id liquet:quia demon dictam motionē & uiſionem fantaſmatum nōmodo in dormiētibus (ut etiā natura ipſa) uerū etiam & in uigilantibus pōt efficere.& hoc ſua naturali uirtute:cū etiam ipſe homo uigilans hoc poſſit,ut ex uiſis & ſenſatis prius ſibi fantaſmatum idola formet ad placitū:& fantaſtica ui ſibi effingat quod lubet & tanta tāq; uehemens eiuſce motio & impreſſio eſſe poteſt.ut ad ſenſus uſq; exteriores eiuſmodi idola pertingere uideantur:quēadmodum in freneticis uidere licet.Igitur amorē ſenſualem demones inducere efficaciſſime poſſunt:primo interius cōcupiſcentiam inflāmando: eo modo qui in lib.primo dictus eſt.ſcdo uiſibiliter ſuadendo uel oſtenſa ſpecie formoſa alliciendo.tertio etiā inuiſibiliter & ſuadendo & alliciendo ꝑ oſtenſionem fantaſmatum:quod quidē aliqñ ſine ademptione naturalis luminis uel uſus rationis faciunt :ut in ſponte amantibus imo quid ament eligentibus :qñq; uero rationis lumine penitus ligato:quod uinū & humores etiā faciunt :ut in ebriis & freneticis:& longe magis demon : & eo caſu tales dicuntur arrepticii q. ſ. ab altiori natura corripiantur . Et quidē hoc interdū ſine maleficio facit :ut.n'.philoſophus ubi iam profitet:qui in paſſione eſt a modica ſimilitudine uel amati uel oditi mouetur :unde perfidus demon cui hominū paſſiones note ſunt q corporee ſunt ,& ex actibus probantur, paſſiones aut concitans aut cōcitatis abutens tūc hoīem oſtendendo & ſuadendo & alliciendo pro uiribus in amorem pellit.Cū maleficio uero qñ eiuſmodi ad maleficaꝝ preces & carmina pacto explicito uel implicito molitur:quod q̄ crebro fiat

experientia docuerit: qua teſte mariti pulcherrimis & nobilibus coniugibus poſtergatis : turpiſſimas & uiliſſimas inſequuntur & impetunt. Auctores mal. male. in hec referunt. Vetulam tres ſuc ceſſiue abbates demẽtaſſe, fama publica apud omnes monachos teſte nouimus: licet contra eam procedere non uacarit: & quartũ iam ſimiliter dementaſſe: quod & ipſa publice fatetur, nec dicere uetetur feci facio & olim faciã: nec a meo amore deſiſtere poterunt: quippe qui tantũ de meis ſtercoribus (protenſo brachio q̃titatem oſtentans) comederunt. Sed & de monacho nigromantico peregrino in dia. greg. refert: ꝙ uirginẽ ſanctimonialem adeo in ſui amorem arte diabolica concitarit, ut ſe moriturã pene clamaret: niſi dicti monachi uiſitationem meruiſſet: quem ideo ẽt de monaſterio fratrum exploſerunt. Nec tamen predictis aliquatenus obſtare poteſt: ꝙ ſi diabolus ad amorem malum poſſet inducere: poſſet ipſas malas cogitationes agnoſcere: cum oẽ agens a propoſito effectum ſuum norit. Dico. n. ꝙ agens a propoſito cognoſcit effectum ſuum cuius eſt cauſa ſufficiens etiam certa notitia: non autem cuius eſt cauſa accedente libero arbitrio alteriꝰ ſed coniectaliter tm̃: & ita ẽ in propoſito: unde & ſi diabolus certe nouit amorẽ inſpiratũ ſenſibus non tñ inſpiratũ uoluntati ſuaſione uel alio ſimili modo niſi ipſe amor ſeipm alit. r prodat.

¶ Punctum ſecundum. Virtutis generatiue opus ſicut prouocare demonis auxilio: ita & impedire haud dubio ſtrigimage poſſunt. Neq enim in hoc dubiũ eſſe poteſt: cum probauimus maleficium circa uſum matrimonii eſſe in rerum natura: ut patet per omnia iura de fri. & male. & 33. q. 8. ſi per ſortiarias: quibus ratio ſuffragatur: quia cum id homines herbis & uenenis poſſint hoc negare a demone cuius poteſtas maior eſt inſanire eſt. De modo tamen quo tale maleficium procurari poteſt aduertere neceſſe ẽ. Impedit ergo & ex parte potentiarum anime & itidem ex parte corporis: de quo non minus obiter q̃ ſapienter petrus de pal. in hanc ſentẽtiam loquitur. Cum demon ex eo ꝙ ſpiritus eſt: ſuper corporea natura q̃tum ad localem motum aut explendum aut uetandum dominetur. primo quidem corpora maſculi & femine ne inuicem propinquẽt efficere poteſt directe, uel ẽt indirecte ſe in aſſumpto corpore interponendo: ſicut de eo iuuene dictum eſt qui & ido

lum & iuuenculam deſponſarat: quam ideo cognoſcere nequibat ſe in eiuſmodi corpore demone interponente: ſecundo quoq; hominem ad actum uenereum aut inflammare aut infrigidare, natu ralibus actiuis admotis. tertio imaginationem & extimationem turbare: ac perinde mulierem, aut dilectam aut ingratam reddere. quarto membri rigorem & impedire & abolere: ſpiritibus localiter motis aut etiam remotis: & quinto locali eodem ſpirituũ aut aliorum corporum motu ſpermatum uias intercludere: ne excidantur uel emittantur. Plura autem inquit ſuper eo actu quo primum peccatum traducitur: q̃ ſuper aliis deus permittit: quod & doctores omnes firmarunt. Que autem de uiro dicta ſũt de muliere quoq; reſpectiue: id eſt modo ſibi cõuenienti intelligat oportet. Cur uero plures uiri maleficiis ſubiaceãt q̃ mulieres ideo eſt uel quia id q̃tum ad talem actum facilius fit in uiro: cuius meatus facilius obtũrantur: & qui membri rigore poſito nihil poteſt: & eiuſmodi: uel ideo eſt quia plures maleficę ſunt mulieres: & plus conantur uiros inficere q̃ mulieres: ut adulterandi occaſio utrinq; preſtetur. Et hec quidem de modo quo iſta interius efficiũt ſtrigimage: exterius uero id per imagines uel caracteres aut ſerpentes interdum efficiunt aut herbarum comeſtu aut teſticulorũ galli: his tamen ſemper accedente demonum cooperatione qua & eiuſmodi ſtrigimage colludant: dum aut coitum aut partum euacuare nituntur. Nider in for. Quidam maleficus cui nomen fuit ſtadhin. in dioceſi Luſanenſi captus faſſus eſt: ſe in domo quapiam in uxoris domini uentre ſeptem filios per aborſum eneccaſſe: & in omnibus eius pecoribus ac iumentis ſimile perpetraſſe quorum nullum in annis eiſdem partum uiuum ediderit, & per queſtiones de modo interrogatus, reſpondit: ſe ſub limine hoſtii domus locaſſe ſerpentem: qui ſi amoueretur rediret ex templo fecunditas. Sublatis ergo puluer ibus iam enim abe rat ſerpens in eos reſolutus: eodem anno & uxori & iumentis fecunditas reddita eſt. Quid ſimile meo tempore in agro bononienſi (uillam taceam expedit) circa annũ ſalutis milleſimũ quingẽteſimũ quartũ, actũ eſt. Religioſus quiſpiam. ſed magus ex his. ſ. q̃bus nullus eſt peior: quippe q in monaſterio defecerat

(religionē tacebo)eſtiuis caloribus hoſpitium in uia ad mutinam
intrarat,hoſpite obeſe ualde & pregrandis corpore : refocillādus.
Qui oblatis crudis oleribus:ut bene condirentur orauit dicens ita-
lico uulgari idiomate. Vnzela ben che ti paghero. Et refocil-
latus ſub limine loci cedulam recondens abiit. Cunq; hoſpite
filia uirgo paruula locum ut menſam reponeret intraſſet, repente
furere cepit:& nudata penitus ſaltare crebro dicens:unzela bē che
ti paghero:quod mater aduertēs affectu materno & ipſa incaute &
celeriter intrans ſtatim ſimiliter nudata ſaltare & eadem uerba cā-
tare cepit. Que ad horas ſic alienate manſerunt tota uilla ſpectante
donec miſer ille obuio cuipiam in itinere eodem rem propalauit
& ut cedulam cum illuc ueniſſet amoueret orauit. Qua remota
cū ad camiſias ambe rediuiſſent:filia ut erat uelocior camiſiā ma-
tris caſu preoccupans fugit:mater uero ſequens eam que filie par-
uule erat ſubſtulit in eamq; caput & humeros tulit:ſed ut arctā ad
pudenda uſq; tegenda immittere corpori nequiuit: uerum ſic ex
ſuperiori parte tecta ex inferiori nuda uelut amēs aufugit. Quod
autem medio demone circa nudationem publicam mulierum ac-
tum eſt:etiam circa uenerea agi potuit. Adducerem infinita ad
inſtitutum p̄ſens que modo ſuccurrunt & libros complent niſi ſu-
perfluum id putaſſem. Preter inſtitutum uero pro inſtituto tñ
quedam altius repetuntur. Si interroget quis cur dictus actus re-
ſpectu unius & non reſpectu alterius mulieris interdum prepedia-
tur:diuus bona.reſpondet ideo eſſe aut quia maleficus reſpectu de-
terminate perſone diabolum aſciuit aut quia deus reſpectu perſo-
ne cuiuſlibet impedire uetauit:cuius occultum iudicium hic latet:
ut liquet de uxore tobie. Et ſi de modo queratur.reſpōdet ꝙ ge-
neratiuam impedit:non quidem interius ledendo organum: ſed
exterius uetando uſum:unde quia artificiale & non naturale impe-
dimentū eſt,impedire ad unam pōt,minime impediendo ad alias
uel tollendo excitationem concupiſcētie ad unam nō ad alias: &
hoc quidem aut propria uirtute aut herba aut lapide.uel per occul-
tam aliquam naturam. Cum uero ex naturali frigiditate & ma-
leficio eiuſmodi impedimenta proueniāt apud ho.in ſum.ſignum
ꝙ ex natura ſit uirga eſt ſi nunꝗ erigitur:ꝙ uero ex maleficio ſi eri-
gitur quidem uerum proficere nequit.

¶ Punctum Tertium. Circa uirilia membra ſtrigimagas miráda
quedam operari debet dubium eſſe nulli: ut ex uiſis & dictis pluri-
morum liquet ac perinde fama publica: adeo ut quidam aũr preſti
gioſe aut ueraciter genitali membro priuati cernantur. Nam auto
ribus magro henri. inſti. & ſocio in oppido rauenſpurg. iuuenis
qui iuuencule heſerat uolens eam relinquere: membrum uirile ut
uidebatur omnino perdidit. Cum uero triſtis celarium uinũ em
ptuius adiuiſſet ſuperuenienti cuidam mulieri cauſam triſtitie ap-
peruit & effectum ipſi requirenti monſtrauit: necnon ꝙ talem ma
leficam ſuſpectam in negocio haberet. Cui mulier. Aut per be-
niuolentiam aut per uiolẽtiam eam ad te ſanandũ inducas opor-
tet. Qui obſeruato tempore in noctis crepuſculo oportuno lo-
co eam comprehendens ubi non ualuere preces. iniecto ad collũ
panniculo lineo non ualentem clamare pene ad mortem ſtrinxit
donec ea ſpondente ſanitatem alleuiauit: que tactu manus inter ſe
mora ſanauit: quod & ille quodam ut ita dicam nature ſenſu ante
ꝗ aut uiſu aut tactu cognouit. Authoribus uero eiſdem pater
quidam religione & doctrina uenerandus in conuentu noſtro ſpi
renſi in hanc ſententiam ſepe retulit. Iuuenis quidam inter con
feſſionis ſacre uerba uirile mẽbrum lamentabiliter uerbis & ope-
re ſe perdidiſſe monſtrauit. Cui cum ſtrigimagam quandam
&ſi diſtantem tamen in hoc ſuſpectam adire iuſſiſſet: & blande ro
gare ut ſe ſanaret: ſanus & membro integer rediit gratias agens &
uerbis & re ipſa: quod uerum erat aſtruxit. Cum ergo iſta eſſe dubi
um minime ſit: an in ſenſibus hominum uel in re ipſa ita ſit & du
bium & perſcrutãdum eſt. ¶ Et quidem quibuſdam uideri poſſet ꝙ
per demonis poteſtatem ita uere & non illuſorie ſit: tum quia ma
iora poſſunt demones, ut homines occidere: ut patet de filiis iob.
& ſeptem uiris uxoris tobie: tum quia poteſt alias infirmitates i-
mittere: ut primo libro oſtenſum eſt: & oſtenderur in poſterum:
ergo & eam que circa genitalia ſit: circa que plura deus permittit
ꝗ circa alia membra: tum quia gene. 19. potuit maius uxorem ſci-
licet loth ſecundum glo. ſodomitico uitio infectam uertere in
ſtatuam ſalis ueram: quippe que etiam hodie cernitur: tum quia
poteſt naturales formas iducere: ut i magis patuit pharaonis: ergo
etiam eas auferre poteſt. Verum ſi quid iſta probant: de poſſe

clara nubiloſa uideatur aut econtra: & uetula iuuenis uideatur & econtra: nam & poſt fletum oculo turbato, aliter lumen uidetur q̄ antea uideri poſſet: quod & in organis aliorum ſenſuum acccidit: ueluti infecta colera lingua dulcia amara uidentur: & poſt eſum ſucchari dulce uinum mordax & acutū uidetur: ultimo per localem motum ſpirituum & fantaſmatum ad imaginatiuam ſenſumq; communem: quo fit ut etiam ſenſibus exterioribus uideatur nobis ꝙ noua percipiamus. Sicut etiam freneticis, malenconicis, maniacis & quibuſdam ebriis ſolet accidere: qui nequeunt diſcernere & diiudicare. Sic ergo pateat facile eſſe demoni uirile membrum occultare modo uelit multis ex dictis modis: preſertim formata ſpecie humani uentris ſine priapo eamq; priapo ipſi ſupraponendo. Ceterum pro completiore doctrina & dictorum explanatione clariore multa dicenda uideo. ¶ Primum. An demones hominum ſenſus eludere in diſcrete poſſint: quibuſdam uidetur ꝙ non: ſed eorum tantum qui ſine dei gratia uiuunt. Nam ex uerbis beati Anthonii liquet mentem aut animam alicuius demonem inuadere non poſſe per penam: niſi primo ſit deſtituta ſanctis cogitationibus & ſpirituali contemplatione: uacuata. Vnde & iob ſexto dicitur: ꝙ qui libidini deſeruiunt in eos diabolus accipit poteſtatem: inde etiam eſt quod demon in uitis patrum ludificans homines circa puellam que equa uidebatur: & ipſam puellam ꝙ ſacramenta rite non ſuſcipiebat: ut ibi dicitur: ſanctum tamen macharium ludificare nequiuit: quin puellam non equam uideret. Igitur in rebus fortune exterioribus & corporis ſanitate demon hominem poteſt malis afficere: ut patuit in iob. tamen ſicut in peccata ita & in eiuſmodi illuſiones homines deo gratos impellere non poteſt quaſi eorum ſenſus demones illudant ut habeant ſua membra que tamē uidere nequeant uel eiuſ modi. ¶ Secundum. Etſi demon id nequeat in ſenſibus ſanctorum circa ſanctorum membra hoc tamen poſſe a multis creditur in eis circa membra aliena: non enim in hoc tam grande malum eſt ſanctorum ſicut in caſu priore: ubi priuarentur uere uel apparenter ſuo membro quod libidini non ſeruit. Circa hoc tamen nihil certi ego compertum habeo. ¶ Tertium.

utiq; non de facto probant. In facto uero nequaq̃ ita eſſe uel ex
hoc liquet:q̺ eiuſmodi membra malefice reſtituere nequiuẽt qua-
cunq; diabolica poteſtate:alioquin non eſſet diuinum miraculũ
& conſequenter nec reſtitutio nedum uiſus uerũ etiam oculorũ
ſicut nec reſtituere genitale:quod eſt inſanire. Preſtigioſe ergo
iſta faciunt:quod qualiter eſſe poſſit:efferamus. Preſtigiũ igit̃ ſm
iſi.8.ethi.ca.9. aliud eſt nihil q̃ ſenſuum deluſio quedã:& oculoꝝ
preſertim:unde & a perſtringo dicitur:q̺ aciem oculorũ perſtrin
git adeo ut res uideãtur aliter eſſe q̃ ſint:& ut alexan.de al.parte. 2.
addit,preſtigium proprie ſumptum demonis illuſio ẽ:que ex par
te mutationis rei cauſam nõ habet:uerũ ſolũ ex parte cognoſcen
tis qui illuditur:ſiue q̃tum ad interiores ſenſus ſiue rurſus etiã q̃tũ
ad exteriores:adde tñ q̺ etiã preſente re exteriore aliter tñ uiſa q̃
ſit preſtigium eſt. Igitur ſi non demonis modo uerũ etiam homi
nis artẽ preſtigioſam noſtro ſermone claudamus:tribus modis il
luſio preſtigioſa cõficitur:& in primis quidem manuũcũ uelocita
te tum etiã dexteritate nulla demonis arte iuuante:ſicut in traie-
ctionibus ioculatores faciunt oſtendendo & occultando quedã:
ſicut ex ore hominis educunt interdũ unũ quod intruſerant:puta
magnũ pomum:cum tñ putent hoĩes eos intruſiſſe paruã fabel-
lam quam non intruſerant ſed eius loco pomum ſuppoſuerant
clanculo. Deinde quoq; etiam ſine diabolica uirtute per natura
lia actiua: ueluti apud diuum thomam .1.q. 114. articulo quarto.
& apud multos alios: herba quedam ſuccenſa ac fumigãs ut tra-
bes ſerpentes uideantur facit. Demum uero fit demonis arte p
motum localem corporum uel ſpirituum corporalium,in quibus
ſpecies ſenſate continentur:quod eum poſſe libro primo oſten-
ſum eſt. Igitur multipliciter demon homini poteſt illudere ut
res uideatur aliter eſſe q̃ ſit. ¶ primo Quidem artificiali traie-
ctionem longe melius q̃ homo. ¶ Secundo per rerum naturaliũ
admotionem etiam longe melius q̃ homo. ¶ Tertio Exterius in
aſſumpto corpore oſtendendo eſſe quod non eſt:ſicut moniali
apud gregorium in dia.ſe in lactuce forma preſtitit:& antonio in
ſpecie maſſe auri:& crebro etiam uerum hominem aſſumpto ali
quo corpore tegit ,ut uideatur equus aut brutum quodcunq;:ut
capitulo ſequenti deducetur. quarto turbato organo uiſus:ut res

Ex ſtrigimagis quaſdā experientia teſte ꝯpertum eſt copioſo ītē dum numero ad .20.ſ.& .30. hmōi genitalium membrorum ad ſcrinium aut nidos auiū arte demonū cōgeſſiſſe: ubi & quaſi uiuentia membra ſe mouen. Authore magīo henri.inſti.& ſo.quidam in hanc ſententiā retulit. Dū genitale mēbrum perdidiſſem & maleficam inſtantius pro mea ſanitate rogarem: illam inquit arborem ad nidū illum conſcende & ex plurimis q̇ue ibi ſunt, illud quod mauis accipe. Cū magnū unū ſubripere molirer: illud mitte inquit malefica: attinet .n. uni ex plebanis. Quid ergo de his ſentiendum dicemus: niſi ꝙ a demonibus aliquo ex dictis modis preſtigioſe fiunt. Non tñ credendum puto: ꝙ id eo modo agant quaſi formatis talibus corporibus ea demones aſſumāt: eo modo quo ſumpto humano corpore cū maleficis & colloquuntur & coutuntur: facilius.n. illud poſſunt deductis fantaſmatibus ad ſenſus. Quare aūt eo modo non utitur cū maleficas alloquitr: id dicendum eſt ꝙ eodem uteretur ſi aliud uellet nihil niſi malefice ſe oſtēdere in ſpecie humana: ſicut in dicto caſu aliud uult nihil q̄ oſtendere illa membra: modo uero quia altiora itendit ut loqui.conueſci, ſaltare. coire. & eiuſmodi: ideo in aſſumpto corpore operari oportet: ſicut & eſſe preſentem: quippe qui ubi operatur ibi eſt: q̄q̄ & iſta in ſenſibus tantū perfici poſſent ſine exteriori corpore: ſed eo caſu non eſſet aut incubus aut ſuccubus uere, contra determinata: ſed apparenter dumtaxat. ⁋ Quartum. ſi per ſeipſum demon uirile membrum demat (quod utiꝗ poteſt ſi permittatur) & non per maleficam: plurimum inter hanc & illam ademptionē interſit oportet: tum quia hic ueraciter auferretur & ueraciter redderetur ſi redderetur: tū quia id hic cū dolore eſſet nō ibi: ſicut hic eſt leſio diſcōtinuatiua non ibi: tum etiam quia hic nunq̄ niſi inuito demone fieret: alioquin quomodo ipſe ſpōte ſibi tantum lucrum quod per illud membrū conquirit amputaret.

⁋ Quintum. Qua uero ratione ſciri poteſt ꝙ apparenter per maleficam demonis arte aut ueraciter per demonem ſolum adimat uirile membrū deo uolente: id uidetur dicendū in primis: ꝙ cum eiuſmodi mutilati ſint uiri lubrici coniectaliter id deprehendet ſi amaſiam noluit deſerere: quia eiuſmodi femine in uindictā talia ꝑ maleficas inferre ꝯſueuerunt: quod ſi nihil irritamenti apud illā

inuenerit

inuenerit coniectura eſt: ꝙ deus peccatis eius uiã ꝑcludere noluit. Deinde uero ſi aliquando redierit ſignum eſt id ex maleficio fuiſſe: ꝗꝗ nõ ſit natura maleficii eſſe tẽporale: ut experientia & canoniſte ac theologi docent: ſed quedã poſſunt eſſe perpetua.

¶ Punctum Quartum. Demonis per ſtrigimagas maleficiũ circa uenerea non modo ad illud extenditur ut impediat coitus uerum etiã apud canoniſtas ut ĩpediatur conceptio fetus: que ſi non impeditur per aborſum natiuitas impediatur que ſi ĩpediri neqͣt in natiuitate ꝑ ſtrigimagas obſtetrices uorentur, aut extinguatur, aut ſaltẽ demoni natus offeratur. Et quidem de impedimẽto cõceptus aut aborſione non eſt dubiũ: quippe cũ etiam ꝑ actiua naturalia id plerũꝗ etiam modo malefice faciant: herbis aromatibus ac aliis actiuis naturalibus. Quod uero cõtra nature humane cõſuetudinem, imo contra omium beſtiaꝝ morem: lupis dumtaxat exceptis, infantes uorent & comedant: authore hen. inſti. quidã ex ordine noſtro eius ſocius cumanus inquiſitor teſtis eſt: quippe qui hac de cauſa ſe ab incolis cõmitatus burbie aduocatũ aſtruxit inquirendi gratia: quod quidã qui ex cunis puerum perdid iſſet explorando cõuenticulum mulierũ tempore nocturno, infantẽ occidi & liquore ebibito uorari deprehendit: unde & anno uno ut etiam ſupra dictum eſt quadraginta & unã ex ſtrigimagaꝝ genere igni bus aſſumpſit: nonnullis aliis ad terras ſigiſmundi ducis auſtrie commigrantibus. Accedunt pro firmitate horum quedã ſcripta nider in ſuo formi. quibus eiuſmodi credibilia redduntur: accedunt & ſtrigimagarum penitentium teſtimonia: ꝙ ſcilicet fidei catholice nemo ex ſuo genere magis ꝗ obſtetrices officiant: que ubi pueros non interimunt: quaſi aliquid acture extra cameram puerum ferunt: & eleuatum in aere demoni ſacrificium offerunt.

¶ Pro iã dictis tamen multa uel obiter dicere placet: quo plenius quomodo interimant pueros & offerendo execrent noſce liceat.

¶ Primum. Authore henrico inſtito. & ſo. in dioceſi argentina oppido zambnio: honeſta & beate uirgini plurimum deuota mulier hoſpita publica ſub aquile nigre ſigno: ad ſe crebro aduentantibus in hanc ſententiam retulit. Vbi a uiro meo impregnate mihi tempus partus pene aduenit: infamem mulierẽ ſeſe mihi obſtetricem ſpondentem bonis uerbis a me dimiſi: aliamꝗ mihi

ad id mumerꝭ tempore partus aſcitū. Exolutis uix diebus octo
illa repulſa idignata, noctu marito in alia camera dormiēte meā
cameram duabus hincinde comitata mulieribus ingreſſa (diabo
lus enim portas ad libitū reſerat) ad lectum ſtetit: uolentiq; mihi
clamoribus excitare & aduocare coniugem: ita uires ex omnibꝰ
membris defecere: ut ne loqui uel ſubmiſſe potuiſſem: auditu tan-
tum & uiſu uigebam. Tum illa in medio duarum ſtans: ecce in-
quit hec mulierum omnium peſſima: quia me in obſtetricem re
cipere noluit, luet penas: nec immunis euadet. Supplicantibus
uero comitibus eius pro me dicendo ꝙ nulli unq̄ ſui generis no
cuiſſem: ſubintulit illa: inteſtinis eius aliqua immittere ſtatui:
u ſtri tamen gratia ante elapſum annum medium non excrucia-
bitur. Cum ergo uentrem meum manu palpaſſet, mihi uide-
batur ꝙ inteſtinis ſublatis immitteret quedam que tamen uidere
nequiui. Cum autem abeuntibus illis uiribus receptis maritus
clamoribus excitus aduenißet: & una filius archidiaconus tunc
ruralis: uerbis meis fidem minime habuerunt: aſcribentes om-
nia puerperio ꝙ ex eo femine fantaſiis crucientur. Quibus de
ſpacio ſex menſium futurum ueritatis ſignum dedi: quo euoluto
ſtatim adeo cruciari cepit: ut a clamoribus nocte aut die cum om
nium inquietudine abſtinere nequiret. Credidit tamen ſe bea-
te uirginis auxilio cui ſingulis ſabbatis ieiunium panis & aque
ſoluebat liberandam. Quadam igitur die opus nature cum ex
pleret omnem ſimul ſtrigimage immundiciam egeſſit: & ad-
uocato marito ac filio: an illa eſſent puerperii fantaſmata oſtendit
roſarum ſcilicet ſpinas, oſſa & uarii generis ligna. ¶ Secundum.
Authoribus eiſdem. In baſilienſi dioceſi in oppido dānu: que
dam incinerāda profeſſa eſt ultra quadraginta pueros ſe hoc mo-
do necaſſe: q; cum uterum exibant acum in caput per uerticē uſq;
ad cerebrum infixerat: alia uero in dioceſi argentinenſi ſe pueros
adeo multos necaſſe faſſa eſt ꝙ numerum ſcire nequiret: hac ue
ro occaſione deprehenſa eſt. Cum enim ex quodam oppido
quo obſtetricandi gratia ſe contulerat rediret: ad portam caſu
lapſa eſt: & ex eius panniculo brachium puerali lapſum apparuit:
eaq; detenta & conſtito ꝙ puer ante baptiſmum interiſſet, & ſi-
ne altero brachio eſſet: queſtionibus expoſita omnia cantauit: &

ignibus ſuffragantibus interiit. ¶ Tertium. Hoc quoq; horrē
dum facinus in deteſtationem criminis ſtrigimagarum minime
tacendum eſt: ubi enim iſta monſtra pueros naſcentes non inte-
rimunt: in ſacrificium ſathane & eius angelis eleuatos ſuper ignē
curant imolare. Authoribus qui ſupra quidam ſic retulit. Vxo
rem ſuam partus tempore cum preter omnem puerperarū morē
animaduertiſſet nullius mulieris ingreſſum permittere niſi filie
ſolius obſtetricis officium gerentis ſeiuſce rei cauſam experiri uo
lens oportuno tempore & loco latitauit uiditq; dicti ſacrificii ri
tum: ꝙ ſcilicet ad inuocationem demonum per uerba horrenda
infans nullo humano auxilio fultus per appendiculum quo ad
ignem olle ſuſpenduntur diabolo ferente eleuabatur. Qui ter-
ritus puerulum ſtatim baptizari iuſſit: & in ponte fluuii quo ad
baptiſma ibatur, obuians filie que puerum in medio duarum fe-
minarum duobus uiris rei conſciis comitantibus portabat, exem-
pto enſe in eam irruit in hec uerba. Nolo infantem per pontē
deferas. Aut enim per ſe pontem euadet aut tu imergeris in flu
uium. Territa illa a comitantibus mulieribus rem ignorantibꝰ
queſiuit an pater compos mentis eſſet. At ille. Peſſima femi-
narum inquit que tua arte magica puerum ſcandere appendiculū
feciſti: ut etiam nullo deferente pontem tranſeat facito: aut ſub-
mergeris. Coacta, poſito puero & demone arte ſua inuocato
ſubito ultra pontem cernitur infans. O miſeram que demonē
deferentem puerum habere potuit: deferentem uero ſe habere aut
nō potuit aut neſciuit. Baptizato puero cū iā pater maleficiū hoc
filie per duos uiros probare poſſet: ſacrificium uero diabolo factū
probare non poſſet: per iudicem peracto tempore purgationis,
filiam una cum matre delatam, ignibus adiecit. ¶ Quartum. Il
la uero ſacrilega ſacrificii oblatio quid operetur in puero, unde
gaudere poſſit impius demō: dico e multis pauca: ꝙ ſcilicet
diabolus diuino honore tunc in ſacrificii oblatione lete
tur: & ꝙ talis proles experientia teſte magis diabo
licis infeſtationibus ſubiaceat: & in maleficia
pronior ſit: maxime ſi a parenti-
bus offeratur: qui in prole
puniuntur.

¶ Morbos omnes per ſtrigimagas a demonibus ho
minibus ac iumentis & terre naſcētibus leſiones uera
citer inferri. Capitulum Septimum.

QVia uero iam liquet ex his quonā modo demones p
ſtrigimagas hominibus in generationis actu ipor-
tuni inſidientur: conſequens etiā eſt, ut quonā etiā
modo ceteros morbos inferre poſſint & inferāt &
hominibus & iumentis necnon arboribus & genera
liter plantis leſionem, detegamus: quod equidem multis punctis
abſoluemus. ¶ Punctum Primum. Omne morborum ge
nus demones per ſtrigimagas hominibus permittente deo infer-
re poſſunt: unde & leproſos interdū & epilenticos hoies reddidiſ
ſe leguntur. Quicquid.n.per actiua naturalia inferiora in eſſe ad-
duci pōt, hoc totū demones poſſe, iam ex his que lib. primo ſcri
pta ſunt liquet: cum locali motu oīa eiuſmodi ſuis paſſiuis ad ef-
fectus educendos admouere poſſint: ſed omne genus infirmitatis
per aliquod actiuum naturale inferius inducitur & non mō indu
ci poteſt: non enim ex influxu ſiderum ſolo immediate morbos
hoies patiuntur: cum oē agens naturale experientia teſte prius in
uicinum agat q̄ in diſtans: & conſequenter prius in medium q̄ in
extremum niſi effectum ſuū inducat in inſtanti: ſicut ſol ad certā
diſtantiam ſimul illuminat propinquā & remotam partē. Omne
ergo infirmitatis genus homini demon inferre pōt ſe ſolo: & cō
ſequenter per maleficas: quia ille eiuſmodi effectus non efficiunt
ſemp: ſed diabolus ab eis inuocatus propter explicitū uel implici
tum pactū. Preterea idem per iſidorꝫ patet maleficarꝫ opera deſcri
bentem.8.ethi.ca.9. Malefici dicuntur inquit ob facinorꝫ magni-
tudinem. Hi.n. elementa cōcutiunt. ſ. opere demonū ad tēpeſta-
tes concitandas, mentes hominū turbant: modis uidelicet ſupra
tactis: uſum rationis uel omnino impediendo uel grauiter offu
ſcādo. Et ſubdit. Et abſqꝫ ullo ueneni hauſtu uiolētia tm̄ carminis
aīas interimunt: intellige nō per carmina ſed per demones dū ille
carminēt cooperātes. Preterea idē tenuit. S.tho.2.di.5.6.7. & .8. &
cōiter theologi oēs ibi ſcribētes: & id indubie ſentiētes ꝙ hoib9
obeſſe poſſit ī corpe prole iumētis & reliquis bonis: q̄ oīa in iob
acepta licētia ſe poſſe facere diabolus probauit & in ſeptē marī-

tis ſarre uxoris tobie. Immo & in fama: ſicut teſte io. an in hieronimiano: i forma ſiluani epiſcopi nazareth. turpiter nobilē matronam ſollicitauit. De priuatione quoq; uſus rationis arrepticii teſtantur. Auctor eſt ſigilbertus & uincen. in ſpe. libro. 27. Tempore ludouici ſecundi imperatoris in agro maguntino. demon quidā ī primis quidē domos ſaxis quaſi malleis percuſſit: de hinc publice loquendo & oſtendendo furta & perinde ſerendo diſcordias plures turbauit: tandē omnes contra unū irritans eiuſq; hoſpicium ubicunq; maneret incendēs eū ꝑ hoſpitio agros habere cōpulit: ac preſbiterorum hac de cauſa letanias celebrantiū multos lapidibus cruentauit. Nec añ trienniū elapſum iſta quieuere. Ceterum ad predicta dubiolum ſupereſt. Cur. n. maleficium aſcribetur ſtrigimage ſi demon ſolus efficit illud? Dico effectum ipſi ſoli demoni aſcribi: nō. n. ſi ſtrigimaga ſcopa aquā ad aera ſpargat, hoc ad ſequētem inde pluuiam aliquid efficeret: aut ſi imagini ceree infixa acu crucietur maleficiatus, illa infixio acus quicq̄ ad cruciatum operatur: cum utrunq; ſtrigimage uires exuperet: ſed utrunq; demon efficit propter explicitum, aut implicitū cū ſtrigimaga pactum. Culpa tñ & reatus ex hoc effectu utriq; utriq; aſcribit̄ demoni. ſ. & ſtrigimage: quia utriuſq; uoluntas in illud coit: illius operādo iſtius conſentiendo & obſecrando.

¶ Punctum ſecundum. Quia uero quid circa morbos demon impius poſſit iam ſatis ex dictis ī primo li. & hic cōſtat: iam quid circa hoc practicet hiſtorialiter libet referare: anthore henri. inſti. q̄ cū inquireret cōtra ſtrigimagas: multa iuridice deprehendit. Eo tēpore quo īquit in oppido per ſoruk. cōtra maleficas inquirebatur honeſta quedam matrona tabellione aſtante ſub ſuo iureiurando in hec uerba depoſuit. Cū in ſtatu uirginali cuidam domine ſeruitem cuius capitis dolorē malefica quedā mitigare conabat̄: uidi aquā ſcutelle infuſam cōtra naturam inde in ollā aſcendere, & malefice indignata dixi me non intelligere quid faceret: cū nihil niſi ſupſtitioſa & q̄ ad mitigationē doloris nihil attinerent uiderem At illa: tertia īquit die ſenties an ſuperſtitioſa ſint. Igit̄ die tertia cū mane fuſum apprehendiſſem tātus me dolor ſubito corripuit. primo in omni interiori parte corporis: deinde in capite adeo ut mihi uiderentur iugiter igniti carbones imponi; demum in cor-

poris cute tota : ſic ut nec ſpacium ad inſtar puncti acus eſſet in
quo puſtula alba ſanie plena non cerneretur :adeo ut diebus quat
tuor his doloribus agitata ,eiulando & mortem in remedium ad
uocando :omnes uicinos perturbarim. Tandē me domine mari
tus(qui ut fama erat maleficam adulterio procabat) a malefica
(ut creditur) habito conſilio :me ſtabulum quoddam intrare iuſ
ſitac in ipſo in xoitu petram albam iacentem & tollere & enoda-
re: quod ut potui cum feciſſem : in ea quedam grana que nec ede
re nec uidere poſſe conſueuerā & ſerpentū ac brutorum oſſa, nec
non grana quedam ad inſtar puſtularum mearū alba intuita ſum:
que omnia ut domini mei iuſſu ignibus abſumpſi:nō quidē poſt
hore aut quarte partis hore ſpaciolum ſed repente & ſtatim ſani-
tatem priſtinam nacta ſum. In eodem quoq; oppido alia hone-
ſta matrona iuridice in hanc formam depoſuit. Cum in ortum
meum ex uicino orto talis uicine mee tranſitum cum dāno meo
fieri conſpexiſſem & de hoc apud me ſubmurmurarem:repente ui
cina illa aſtitit: & an illam ſuſpectam haberem requiſiuit. Terri-
ta ego ꝙ male fame eſſet: hoc tantum reſpondi, ꝙ greſſus per
gramina iacturam indicabant :illaq; indignata forte ꝙ ad uota
eius iurgiis cum ea me miſcere nolebam:ſubmurmurans & neſcio
quid infrendens abſceſſit. Poſt paucos dies me dirus internio-
rum dolor arripuit & in lateribus hinc inde punctiones due con-
trapugnantes :adeo ut die noctuq; uicinis forem clamoribus mo
leſtiſſima. Cunq; multi uiſitationis & condolendi gratia iugi-
ter confluerent :figulus quidam qui dicta uicina malefica adulte
rans abutebatur :poſt conſolatoria uerba diſcedens :die ſequenti
feſtiuus regreſſus,ꝙ noſcet an mihi ex maleficio infirmitas eue-
niſſet, conſequenter autem quid remedii eſſet indicauit: atq; ubi
in aquam ſupra corpus meum plumbum liquefactum infudiſſet:
inſpectis que reſultabant imaginibus:ex maleficio inquit morbus
eſt,cuius pars ſub limine domus latitat. Cunq; ibi reperta eſſet
imago cerea tota confoſſa cum duabus acubus ad latera hinc in-
de ad inſtar earum quas ferebam punctionum & nonnulla panni
culis inuoluta & omnia in ignem cōiecta eſſent repente abeun-
tibus doloribus conualui :licet non plene ꝙ ſcilicet totum malefi
cium ueſtigare nequiuimus. In eodem quoq; oppido coquus

quidam archiducis:cũ ſpreta amaſia honeſtã & exteram iuuẽculã in matrimoniũ conduxiſſet:amaſia malefica i publica uia multis honeſtis perſonis & ſpectantibus & audientibus predicte iuuencu le maleficium mortemq́ predixit:extenſa manu dicens. Non diu de tuo marito gaudebis. Sequenti die iuuencula lecto decu buit:& poſt paucos dies mortem obiuit: ſemper conteſtans: ex ſic morior ꝙ illa deo permittente me ſuis maleficiis interemit. Et ſimile ibi multis accidit:& cum aliis domicello cuidam: qui cum per famulum amaſie eum nocte expeteriti: excuſationem feciſſet: ꝙ ea nocte ei complacere nequiret: reſpondit amaſia. Hic domicello: me diu non uexabit. Igitur ille ſequenti die infirmatus:non multo poſt interiit. Si que in eo ſolo oppido acta per ſtrigimagas ſunt quis referre uoluerit: uolumen confi-ciat oportet. ¶ Punctum Tertium. Quid uero iumen-tis que proximum nobis locum in nobilitate tenent officiant ſtrigimage ex his quiſq́ nouit. Si enim homines morbis affi-ciunt: quĩ ſpecialius diuine prouidentie ꝙ bruta ſubduntur: di cente paulo: nunquid de bobus cura eſt deo: quanto magis bruta: que aliquid ſunt hominis. Vnde & oues iob ignibus de-mon cuius ſuffragiis ſtrigimage nituntur abſumpſit:ſic etiam per uillas ubi ſtrigimage uigent ſibiinuicem uaccas lacte ex inuidia priuant: interdum etiam interimunt. Cum enim lac ex men-ſtruo ſit: ueluti menſtruum exiccari poteſt:uel a natura uel ab iſir-mitate aut arte malefica que infirmitatem inducere nouit. Practi cam uero quomodo ſtrigimage conficiant: referre non expedit: ꝗꝗ ſi referrem non ſtrigimage predicta attentare uolentes pecca re quidem ex mala uoluntate poſſent: effectum tamen habere nõ poſſent per nudam demonum aduocationẽ: ꝙ.ſ.eo careãt fũda-mento ꝙ homagiũ diabolo nõ preſtiterint & xp̃ianam fidẽ non abnegarint uerbis aut ope aliqua leuia & ſupſtitioſa admittẽtes uerũ de hoc latius diſputemus ex facto quopiã themate ſumpto. Quidã in quadã ſocietate iucunda poſiti (author eſt henri. inſti.) in prato iuxta torrentem tpe maii butyrũ maicum quod ibi non erat cupiuerunt: ex quibus unus procurabo inquit uobis illud: & quidẽ optimũ. Et ſtatim nudus torrentẽ intrans ac ſedens dorſo aduerſus impetũ aque certa uerba dicens: & aquã manibus poſt

tergũ ceteris ſpectantibus mouens:butyrũ eius tẽporis copioſum
ad iſtat quo eo tẽpore ad foꝝ ruſtice ferũt apportauit:qđ ſocii ue-
luti optimũ probarunt. Hic ergo haud dubio in ſua practica fuit
certus:& non aliter niſi quia aut per pactum expreſſum quaſi ma-
leficus auxilio demonis uſus eſt:aut p pactũ tacitũ ex his q̃ exper
tus erat diabolũ ſibi non defutuꝝ norat:neq̧.n.ſine uirtute huma
nã altiore id factũ eſt: ſed neq̧ diuina haud dubiũ factũ:alioquin
quonã pacto deus nuditatem & leuẽ in aqua ſectionem exegiſſet
unde diabolica factũ ſit oportet. Si ergo diaboli ſuffragio, quaſi
maleficus expreſſo pacto uſus eſt:iam diſcuſſione opus non eſt:tali
bus .n.diabolus ſuffragari, deo permittente cõſueuit. Si uero ex-
preſſum pactũ non interuenit:implicitũ interuenerit oportet:uel
quia a matre uel obſtetrice diabolo oblatus & perinde execratus
fuit:uel quia ipſe aut uerbo, aut opere aliqua.ſ.ſuperſtitioſa admit
tendo apoſtatauit. Pro quo & illud ſcire oportet ꝙ diuus tho. 2.
di.7.q.3.ar.2.q̃rens utrũ auxilio demonũ uti in effectibus corpora
libus qui per eos inducunť ſit malũ: reſpondet ꝙ q̃ ſupra homi-
nis & nature facultatem ſunt, a ſolo deo exquirenda ſunt:unde ſi
cut grauiter peccat qui quod dei eſt per idolatriam exhibet creatu
re.ſ.cultũ, ita & qui ea que a deo expetenda ſunt auxilio demonũ
ĩplorant:cuiuſmodi eſt uaticinatio de futuro iſay.8.nunquid non
populus a deo ſuo requiret uiſionẽ:& ſimiliter in aliis operib⁹ ma
gicis:in quibus cõplementum operis ex demonũ uirtute quis pre
ſtolatur. In his.n.omnibus eſt apoſtaſia a fide p pactum initũ cũ
demone:aut uerbotenus, ſi interſit inuocatio aut facto aliquo ẽt
ſi ſacrificia deſint:nõ.n. põt homo duobus dominis ſeruire mat.
7.hec ille. Alber.quoq̧ idem affirmans ꝙ.ſ.in talibus ſemp ĩter-
cedat apoſtaſia uerbo uel opere magis explicat dicens. Si.n. inq̄t
inuocationes, cõiurationes, fumigationes & adorationes fiãt:tũc
apertum pactum initur cum malo demone:abſq̧ hoc uidelicet ꝙ
quis diabolo corpus & animã tradat:cũ fidei abnegatione in toto
uel in parte:quia p hoc ꝙ ipſum inuocat iam cõmittit apoſtaſiam
uerborum apertam: ſi uero uerborum inuocatio aperta non fiat:
uerum ſolum opere ſimplici fit:quia .ſ.tale opus facit:ꝙ nõ niſi
demonis auxilio perfici poteſt:tunc ſiue illud faciat inchoando in
noĩe diaboli:ſiue per alia uerba ignota:ſiue abſq̧ omni uerbo:illa
tñ intentione

in intentione ut dictū eſt.ſ.ut demon perficiat,tūc inquit eſt apo ſtaſia operis:quia illud opus expectaẗ a demone:aliquid aūt a demone expectare uel per demonē pcipere ſemper eſt fidei cōtumelia,ideoq̧ apoſtaſia.Hec ex illo:ex quo elicere licet ꝙ iuocatio demonis & cōſequenter pactū expreſſum dupliciter fit:primo ꝑ expreſſa uerba.ſ.iuocando aut cōiurando.ſecūdo pfacta q̄ talia ſunt ut expreſſe in demonis honorē cedant:ut ponere eis thura aut eos adorare:quibus patēter annexa eſt intētio expreſſa demones iuocandi. Pactū uero implicitū ſiue inuocatio implicita eſt,cū opus aliquod ad aliquid aſſequendū fit qđ uirtute illius operis fieri nequit:ſed expectaẗ a demone uel a fortuna, aut quocunq̧ modo: dūmodo nō expecteẗ a deo ſolo.Ex quo ēt patet ꝙ q ex ſimplicitate ſuperſtitioſis rebus utūtur,putantes tñ ꝙ effectus a deo aliquo modo emergat,nō ſunt proprie apoſtate a fide.Colligitur etiam ex eodē facto aut ēt quocunq̧ cōſimili,ꝙ quia diabolus nouas rerum ſpecies cōdere nequit,niſi infimas & naturalibus actiuis adhibitis:ubi tā ſubito butirū optimū ex aqua proſiliuit,hoc demō nō effecerit aquā mutādo in lac aut butirū:ſed uel butirū ex loco alio deferēdo,uel ex naturali boue naturale lac ſumēs illud in butirū ea arte qua & mulieres celerius tñ cōuertendo.Ad quod etiam & illud reduciẗ,ꝙ ſuperſtigioſorū quidā,uino aut eiuſmodi nocturno tēpore indigētes ſumpto uaſe per uicū excurrendo illud plenū excipiunt:demon.n.aliunde uero uino allato uaſculū cōplet.Sic laude tēpore noſtro quidā ſiluano ſpiritui iuiſibili pecunias ſignatas dederunt aromata allaturo que non niſi in una eiuſce generis apotheca habebātur:& ab aromatario quendā illuc gallico ſeruili habitu acceſſiſſe & dictas pecunias exoluiſſe didicerūt.Igitur iſte beſtiales & infernales furie ſicut hominibus ita & iumentis, aut tactu & uiſu,aut uiſu ſolo cooperante demone, aut aliquo inſtrumento maleficii ſub limine porte occultato in nomine diaboli & omniū demoniorum inficiunt:immo & cōficiunt. Sic enim in rauenſpurg. faſſe ſunt incinerande: addentes ꝙ inſtantibus demonibus meliores equos & pinguiora iumenta ſemper aggrediebantur. Deniq̧ cum ex eis quedam cui anne nomen erat: uni ex uectoribus uiginti & tres equos maleficiis interemiſſet:& ille uigeſimū quartū in extrema pauptate coemiſſet,i ſtabuli ſui oſtio ſtās

malefice in oſtio ſue domus itidē ſtāti dixit. Deo & ſue matri ſpō-
deo: ꝙ ſi equus hic moriaꝛ, te manibus propriis iugulabo: ſicq;
terror malefice equū ſaluauit. Capta deinde & interrogata quo-
nam mō talia feciſſet, aliud inqt niſi foueā feci nihil: in quā diabo
lus certas res ſibi incognitas immiſiſſet. Ex qua re colligiꝛ ꝙ aut
manū ſolā aut ſolū uiſum ſtrigimage neceſſario exhibent (cetera
ꝑficit demon) ut uel in aliquo cooperenꝛ ad maiorē diuine maie
ſtatis offenſam: cōſequēter aūt & maiorē licentiam ſeuiendi.
¶ Punctum Quartum. Strigimagas per demones, demoneſq; ꝑ
ſtrigimagas fulmina, grādines, pluuias, uētos & eiuſmodi ſuper
terre naſcentia deo ꝑmittente poſſe cōcitare lr̄e diuine teſtanꝛ: in
iob: quippe q̄ aſſeuerant ꝙ accepta licentia a deo ipſius demon ſa-
beos in quingenta iuga boū aſinaſq; quingentas rapiendas & pue
ros gladio abſumendos armarit & impulerit: ignēq; e celo dedu-
xit q̄ tria ouiū milia & pueros cuſtodes abſumeret: necnō caldeos
in tria milia cameloꝝ ſubripiēda & pueros necandos armarit: uē
tum quoq; e regione deſerti flare cōpulit qui euerſa domo filios
filiaſq; necarit: inſuper ut etiā ſuperius tactum eſt, carnē eius iob
ſcilicet graui ulcere uulnerauit: & qd quibuſdam oīum grauiſſi-
mum uideri potuit uxorem & tres amicos in eū oppugnandū ex
citauit: ut liquet iob primo capite & ſequētibus. ubi & diuus tho
mas ſic loquitur. Quod deo permittente demones aeris per
turbationem, uētos & ignis e celo caſum inducere poſſint: confi
teri neceſſe eſt. Quamuis angelis aut bonis aut malis ad forma
rum ſuſceptionem ad nutum nō obediat natura corporea uerum
ſoli deo creatori: ceterum tamen ſecus quantum ad motum loca
lem: cuius rei argumentum in homine uidere licet: quippe ad uo
luntatis imperium mēbra ad opus uolitum mouentur. Que-
cunq; igitur locali corpoꝝ motu effici poſſunt: hec quiſq; ange-
lus etiam malus naturali uirtute poteſt efficere modo ei non in-
terdicatur a deo. Ventos autem & pluuias & eiuſce alias aeris
turbationes, ſolo uaporum motu a terra & aqua reſolutorum fie-
ri poſſe planum eſt: unde ad eiuſmodi demonis uirtus naturaq;
ſufficiunt. Hec ex diuo thoma. Glo. quoq; in illud pſal. uocauit
famem ſuper terram. Hec mala inquit permittit deus per an-
gelos malos: qui talibus ꝓpoſiti ſunt. Author eſt nider in formi-

Quidā maleficus detentus & ſup eiuſmodi a iudice interrogatus; facile inquit grandines procuramus : ceterū tamen omnes ledere non ualemus :puta ſigno crucis munitos:ſed eos tantum qui ſunt auxilio diuino deſtituti. Modus autem inquit noſter hic eſt. In primis enim in agro demonum principem certis uerbis inuocamus petentes nobis e ſuis demonem unum dirigat : qui nobis auxilio ſit:& deſignatū maleficio uel damno afficiat. Cui iam preſenti in biuio pullum nigrum immolamus :iactantes in aerē quo ab eo ſuſcepto ſtatim obedit :& ſtatim irruit aut pluuia aut grando & fulmina & eiuſmodi :non tamen ſemper ad loca per nos deſtinata:ſed prout deus uiuens uoluerit permittere. Hec ibi Sed intellige ꝙ de ſubſtantia eiuſmodi eſt inuocatio demonis cetera uero cerimonialia ſunt & debent eſſe:unde interdum pluuias & grandines adducunt facta foſſula & aqua repleta quam manu in nomine diaboli mouent. Ibidem quoq; de mago qui ſtatus dicebatur in agro bernenſium : qui de ea re ſe iactabat ꝙ e medio inimicorum ſuorum in ſpecie muris per eorum manus dilaberetur:quod & ſepe fecit aliquando tamen facere nequiuit tēporis charitate deceptus :unde repente gladiis & haſtis interiit. Hic ſuperſtitem quem ex diſcipulo magiſtrum fecerat reliquit qui in hopo dictus eſt. Sciuerunt hi duo pro uoto tertiam partem fimi feni uel frumenti aut rei cuiuſq; ad proprium agrum de agro uicino nullo uidente tranſferre : ſub oculis parentum pueros in aquam nullo eos uidente ſubmergere:grādines auras & fulmina iaculari: ſterilitatem & hominibus & iumentis inferre:ictu fulminis quem uellent interimere :& alia multa peſtifera abſoluere. Author etiam expertus eſt henri. inſtito. & ſocius. In dioceſi conſtañ. ab oppido rauenſpurg. uerſus ſatzburgam:ad duo de triginta miliaria teutonica, grando ſeuiſſima, non fructus modo uerum etiam uineas & plantas in latitudine unius miliaris adeo triuerat : ꝙ in uineis tertius annus frugifer minime iudicabatur. Tanta autem infamia de maleficio ſuper duas agnetem ſcilicet quandam & annam extitit ꝙ dicti inquiſitores ad inquirendū clamante populo coacti ſunt. Ambe capte & ſeorſum diſtinctis ergaſtulis detente factum uno modo narrarunt: & facile, ꝙ hora meridiana; iuſſe a demone in agrū prodire, cū ſub certa arbore

offenderunt,& iuſſu eius facta foſſula ini ectam aquam digito in nomine diaboli& omnium demoniorum mouerunt:que in aerē a diabolo eleuata eſt:& ubi ambe hoſtio ſue domus propinquarunt grando ruit. Infinita eiuſmodi adduci poterant:niſi hec etiam ſuperflua forent.

¶ Quod ſe & ſtrigimagas demon per uarias ſpecies formaſq; demonſtret. Capi. Octauum.

Quia iam quonā pacto demon ueraciter noceat monſtratum eſt:quonā etiam modo apparenter operetur monſtremus oportet:quod multis punctis abſoluēdum eſt. ¶ Punctum Primum. Demonem ſpecies uarias rerum q̄ non ſunt in rerum exiſtentia homini poſſe monſtrare:&ſi ex dictis libro primo patuerit:nunc tamen breui ratione & auctoritate monſtratur. Ratione ſic. Quecunq; locali motu corporum inferiorum effici poſſunt, utiq; demon efficere poſſit oportet:qui eiuſmodi corpora pro libito mouet de loco in locum,ut oſtēſum eſt. Sed eiuſmodi fantaſticas & uanas apparitiones locali motu ſpirituum & humorū poſſe fieri nedū q̄tum ad fantaſiā uerum etiā q̄tum ad ſenſum exteriorem, oſtendunt q̄tum ad fantaſiam quidem ſomniantes:unde ut etiam teſtatur ari.lib. de ſom.& uigil.id fit per motum ſanguinis & ſpirituum:q̄tum uero ad exteriorem ſenſum oſtendunt frenetici q interdum uigilantes oſtendunt ſe uidere quod non eſt: quinetiā q alii idem non uideāt eis miraculo eſt. Poteſt igitur hoc demō Preterea quod poſſunt actiua naturalia poteſt & demon:quippe qui ea ad ſuos effect⁹ locali motu admouere poteſt,ut luber. Sed eiuſmodi illuſorias apparitiones naturalia corpora poſſunt:nam herba quedam teſte diuo thoma fumigans trabes in ſerpentum forma oculis oſtentat:& ignis in ciato maluatici ad carbones bullientis tactu accenſe candele ſucenſus aſtantes ſub forma tam liuida repreſentat,ut acherontini ſpiritus in humana ſpecie uideantur. Igit̄ id poſſit ēt demō oportet. Auctoritate uero liq̄t p canonem.15.q 6.ep̄i:ut ſupra ca.1.huius ſecūdi lib.citatū eſt:& p augu. ibidē in ca.nec mirū: & in uitis patrū legit̄ de iuuencula q oibus excepto btō machario equa uidebat̄. Poſſumus & ad id litteras di

ſtinas adducere:de nabuchodonoſor rege daniel 4. ubi hētur in hec uerba. In aula babilonis rex deābulabat. Reſpōditq; & ait.ſ. ex magna ſupbia. Nōne hec eſt babilon ciuitas magna quā ego edificaui in domū regni in robore fortitudinis mee,& i gloria de coris mei?Cunq; ſermo adhuc eſſet in ore regis:uox de celo ruit: Tibi dr̄ nabuchodonoſor rex.Regnū tuū trāſibit a te,& ab hoīb⁹ eiiciēt te,& cū beſtiis & feris erit habitatio tua,fenū quaſi bos cōmedes,& ſeptē tēp̄a mutabunt ſup te,donec ſcias q̄ dominet excelſus in regno hoīm & cuicūq; uoluerit det illud. Eadē hora ſermo ɔpletus eſt ſup nabuchodonoſor,& ex hoībus abiectus ē; & fenū ut bos comedit,& rore celi corpus eius infectū eſt, donec capilli eius in ſimilitudinē aquilaꝶ creſcerēt,& ungues eius quaſi ungues auiū. Igitur poſt finē dieꝶ ego nabuchodonoſor oculos meos ad celū leuaui,& ſenſus meus redditus eſt mihi,& altiſſimo benedixi,& uiuentē in ſempiternū laudaui & glorificaui:quia poteſtas eius ptās ſempiterna,& regnū eius in generatione & generationē,& oēs habitatores terre apud eū in nihilū reputati ſunt. Iuxta uoluntatē.n. ſuā facit tam in uirtutibus celi q̄ in habitatoribus terre,& non eſt qui reſiſtat manui eius,& dicat ei:quare feciſti?In ipſo tempe ſenſus meus reuerſus eſt ad me, & ad honorē regni mei decorēq; pueni & figura mea reuerſa eſt ad me,& optimates mei & magiſtratus mei requiſierunt me, & in regno meo reſtitutus ſum, & magnificentia amplior addita eſt mihi. Nunc igitur ego nabuchodonoſor laudo & magnifico & glorifico regem celi:quia oīa opa eius uera & oēs uie eius iudicia: & gradiētes in ſuperbia pōt humiliare. Hec ibi. Ex hoc aūt textu patet q̄ iſte rex percuſſus fuit amentia:quia dicit̄ q̄ ſit ei ſuus ſenſus reſtitutus:item ſibi uidebat̄ q̄ non haberet formā hoīs:unde dicitur figura mea reuerſa eſt ad me:uidebatur.n. ſibi q̄ in parte anteriori eſſet bos in poſteriori leo:q̄ ſcilicet principes in iuuentute laſciui in ſenecta rapaces ſunt:fuit āt pcuſſus p angelū:qa iſtā corpalia p ſpūs āgelicos de⁹ adminiſtrat apud oēs ſanctos. vñ paulo ſupra eodē ca. uigil.i. angelus dr̄ annūciaſſe iſtā regis punitionē:ɔūr āt cū nālia in demonib⁹ integra māſerint apud dio. ēt demō eiuſmo di fantaſie appatitiones pōt efficere:niſi dicat̄ q̄ iſta furia & amētia regis fuerit miraculoſa:quod ſomniauit doctorum nemo,

Duobus autem modis apud diuum tho. ut etiam ſupra dictum ēt hoc per demonem fieri poteſt. ¶ Primo ut ſpecies que in theſauro interiori ſeruantur cum tanta uehementia ad fantaſiam & ſenſum communem deducantur ut etiam ſenſus exteriores quorū organa fantaſie & communi ſenſui contigua ſunt quoquo modo īmmutentur. ¶ Secundo per alterationē organorū: eo modo quo propter coleram dulcia uidentur amara. ¶ Adde tertio per formationem alicuius corporis illud hoi circundādo: ut uideat̃ aliis aſinus & ſibi quoq; quo ad imaginationē & nō quo ad itellectū: ut infra patebit ubi de remediis agetur ꝯtra preſtigioſam ablationē membri genitalis. Nec tñ predictis obſtat ꝗ nulla creatura niſi a deo mutari pōt in aliā ſpeciem uel ſimilitudinē 26.q.5.epi. Dico enim ut ſupra probatū eſt: ꝗ illud intelligitur de mutatione eſſentiali: quā diabolus facere nequit: puta ꝗ hō ſit lupus: non aūt de preſtigioſa qua homo ſit quidē homo: uideatur aūt lupus. Non obſtat etiam ꝗ iſtam formā beſtie que uidetur alicubi eſſe oportet: nec tñ eſt in ſenſu: quia ſenſus ſpēm non habet niſi a re acceptam: que res. i. uera beſtia hic non eſt: nec iterum eſſe poteſt in ea re que uidetur: puta in puella q̄ uidetur equa: alioquin due ſubſtātiales forme in eodem ſimul eſſent: nec in aere tum quia non eſt ſuſceptiuus figure: tum quia non ſtat: tum quia omnes uiderent. Nullibi ergo eſt & conſequenter non eſt. Non obſtat inq̄ qa hoc argumentum diuus tho. in. 2. di. 8 & facit & ſoluit: dicens ꝗ eſt in ſenſu: uel per deductionē ab interiori uel per alterationem organorum: & ſic eſt accepta a re prius ſi primo uel accipitur tunc cū deceptione ſi ſecundo mō fit. Dicta tñ deductio ab interiori & īmmutatio non ſic fit quaſi demon aſſumpto corpore ſe interius obiiciat fantaſie que etiam eſt in corporeo organo: alioquin duo corpora ſimul eſſent: neq; īmediate quicq̄ alterando: cū id neḡat ut oſtēſum eſt: ſed id efficir mouendo localiter: non quaſi organum fantaſticum diuidens: alioquin dolor adeſſet: ſed mouendo ſanguinem & alios humores: conſequenter autem & ſpiritus ac fantaſmata. Sed contra hoc, quia nihil noui poſſet oſtendere: contra auguſtinum dicentem ꝗ formas & notas & ignotas oſtendit. ¶ Solutio. Non poteſt oſtendere aliquid nouum ex toto quod ſciltcet nec ex toto nec ex parte fuerit in ſenſu: ut ꝗ al-

bedinem uideat natus cecus: poteſt tamen oſtendere nouam ſpeciem totius: puta montem aureum: cuius tamen partes in ſenſu fuerunt, mons ſcilicet & aurum.

Punctum ſecundum. Pro predictis melius enodandis multa dico. Primum. Cum dicitur in capitulo epiſcopi nullam creaturam poſſe aliam tranſmutare in aliam formam uel ſpeciẽ dicendum eſt ꝙ tranſmutatio duplex ſit: ſubſtantialis uidelicet & accidentalis: q̃ ẽt duplex eſt .ſ. in formam naturalẽ & rei q̃ uidetur inherentẽ. & in formã ſolũ herentẽ & inexiſtentẽ ſenſibus uidentis. Primam trãſmutationem .ſ. ſubſtantialem demon efficere non poteſt: ut ꝙ homo fiat bos. Secundam uero per motum localem efficere poteſt: inducendo infirmitates & conſequenter colores malos: ut probatum eſt: & ſimiliter. Et tertiam de his non loquitur capitulum: ſed de prima: alioquin eſſet contra experientiam & rationem & auctoritatem: ut patuit. Secundum. Quod auguſtinus .18. de ciui. capi. 17. recitat ꝙ circes ulixis ſocios mutarit in beſtias: & ꝙ ſtabularie quedam hoſpites ſuos in iumẽta onera ferentia uerterunt: & diomedis ſocios mutatos in aues olim circa diomedis templũ uolaſſe: quodq; de ſuo patre cõſtantius retulerit ꝙ ipſe pater ſuus ueraciter dixerit ſe & caballum fuiſſe & annonam cum aliis iumẽtis baiulaſſe: quantũ ad circem attinet ſic intelligendum eſt. Ibi .n. beſtiarum uera forma etiam accidentalis inherens non fuit apud aliquos: ſed ille ſpecies in ſenſib' illorum & intuentium erant per deductionem ex theſauro: ꝗꝗ dici poſſet demones corpus aſſumptum in ſpecie brutali illis circũpoſuiſſe: ut ſic ibi fuerit forma accidentalis alicui corpori extra ſenſus inherens. Et idem de ſtabulariis & caballo conſtantii dixerim: ita ꝙ duplici dicto modo illa eſſe potuerunt: ꝗꝗ credam modo primo fuiſſe: addens ꝙ homo onus iumenti ferre uidebatur cum tamẽ ultra uires nequiret: iuuabat enim demon. Quantum uero attinet ad ſocios diomedis: cum illi una cum duce ſubmerſi aquis obuoluti ſint: fabricato duci tẽplo demones in aſſumptis corporib' circũuolarunt: ꝗꝗ & hoc p deductionẽ ſpẽrum ad ſenſus eẽ potuit: primũ tñ fuiſſe credi [illegible] & diuus tho. 2. di. 8. dicit quorũdã opinionẽ fuiſſe angelos cũ bonos tũ malos nunꝗ corpa ſumpſiſſe: oĩa aũt que de apparitionibus eoꝝ ex diuinis litteris [illegible]

ea legunt in preſtigiis aut ſm imaginariā uiſionē extitiſſe. Hec ex illo: qui tamen eam opinionem non probat.

¶ Punctū tertiū. Predicta tñ niſi in capite hoīs ſint demones aut in organis ſenſuum nō efficiunt: unde quonā modo id in capite uel ſenſibus ſine leſione opētur perſcrutari oportet: dicēdo multa:

¶ Primū. Si diabolica illuſio ea rōe fiat, q̧ exteriores ſenſus per aſſumptū corpus & eis obiectū fiat oſtendendo qd non eſt uel qd eſt interpoſito corpe occultando. iā demonē organa ſenſuū occupare conſequēter aūt & uexare nō oportet, ut liquet: ſi uero fiat p ſenſus interiores tm̄, aut per interiores uſq; ad exteriores deducendo humores & ſpēs a memoria ad fantaſiam & ſenſus etiā exteriores (ut ſupra) hoc utiq; niſi caput & organa a demone occupētur eſſe nequit: quia angelus ubi operatur ibi eſt: hoc tñ ſine dolore utiq; eſſe pōtitū quia ex tali motione organa nō diuiduntur, ſed ſpēs mouenť dūtaxat: tū q̄a organo nulla qualitas leſiua maxime infertur: cū omni tali qualitate careat demon. Nec obſtat quia iuxta hoc duo ſpūs eſſent in uno loco angelus .ſ. malus & aīa: & cōſequenter cōfuſio operationū eſſet. Non obſtat inq̄: quia operationum cōfuſio ea rōne ſequeretur, ſi eodem mō uel idem genus operis uterq; ſpūs eliceret: ceu dicam⁹ duos angelos occupare unū lapidē quem uterq; localiter moueret: modo aīa ibi operať ut forma uegetans, non aūt ut localiter mouēs idē preciſe qd angelus. An aūt tales ſint arrepticii dicetur pene ſtatim.

¶ Punctū Quartū. Quid uero de his lupis ſentiendū ſit qui pueros & hoīes ēt intra oppida rapientes nulla ui aut arte capi aut ledi poſſunt. dico interdū hoc naturalē hr̄e cauſam interdū diabolicam. Et naturalē quidē multipliciter apud alber. de animal. puta famē ferocitatem aut catulos & eiuſmodi: diabolicā uero demonibus illudentibus: qñ deus propter pctā populū aliquem punit: iuxta illud leui. 16. ſi nō feceritis mādata mea mittā in uos beſtias agri: quod tūc accidit qñ ultra lupoꝝ uires & aſtutiā de manibus inſequentiū dilabuntur. Hoc aūt dupliciter cōtingit: & in primis per demonē ipſum ſine magico cōcurſu: dū uetum lupū demon obſidet, & in talia urget: ſicut quadraginta & duos pueros eliſeū uidētes, urſi duo egreſſi de ſilua interemerūt: & propter ſimile letanie minores inſtitute ſunt ab epo uienenſi. Deinde uero ēt opere maleficoꝝ

maleficio:ſicut guil.narrat in li.de uni.ꝙ quidā certis tēporib⁹ in antris dormiēs putabat ſe uerti in lupū & pueros uorare:cū tñ illd demon in obſeſſo lupo ageret.Iuxta ṗdicta āt pōt demon multipliciter genus hoīm ſic illudere. primo obſeſſo uero lupo ſiue altep to:quē ꝑ uoto in mala īpellit & e manibus inſequentiū eripit uel uſu naturalis uirtutis lupine:uel eū mouēdo localiter aut occultando & reddendo inuiſibilē.ſcd̄o aſſumēdo corpus in figura lupi:& iſta perficiendo. tertio oñdendo hoīem aut aliud animal in figura lupi ꝑ quē iſta faciat.quarto preſtigioſe ut ſenſibus noſtris ita uideatur & nihil ſit in re:quod tñ locum minime habet qñ in re ſunt ueri effectus puta puerorum mortes.

¶ Punctū Quintū. An ad ſtrigimagarū bñplacitū hoīes demon poſſidere q̄at enodare uolentes:multa dicemus. ¶ Primū. Diuus tho.3.quol.ar.8.ſic habet.Diabolū hoīem īhabitare dupliciter poteſt intelligi:uel q̄tū ad aīam.ſ.uel q̄tū ad corpus. Et q̄tū ad aīam quidē diabol⁹ hoīez ſubſtātialiter inhitare nō pōt:ſol⁹.n.de⁹ illabitur menti.Sed contra hoc.Culpa.n.mortalis opponiẗ gratie: ſpūſſanctus aūt cū gratia ſemp inhabitat hoīem:ſm illud. 1.cor. 3. templū dei eſtis &.S.S.habitat in uobis:& ꝑñt cum mortali culpa vī ſpirit⁹ malign⁹ hominē ſubſtātialiter ihitare.So.Nō ita diabolus culpā ut.S.S.gratiam cauſat:ſpiritusſanctus.n.interius operaẗ diabolus āt exterius ſuggerit:uel q̄tū ad ſenſum,uel q̄tum ad imaginationem:dicitur tñ inhabitare affectum hoīs ꝑ effectū malitie: non ſolum qñ ex eius ſuggeſtione pc̄tm̄ ꝑpetraẗ ſed etiā ꝑ quodcunq; pc̄tm̄ mortale:quia ex quocunq; tali diabolice ſeruituti hō addiciẗ.Quantū uero ad corpus diabolus pōt hoīem ſubſtantialiter inhabitare:ut in arrepticiis patet:ſed hoc ad ratione pene ꝑtinet magis q̄ culpe:pene aūt corporales uite huius nō ſemp conſequuntur culpam:ſed qñq; peccantibus non inferuntur & inferunẗ non peccantibus:ut de ceco nato dr̄ io.9. quod eſt ſm altitudinē iudiciorum dei. Vnde non cū qualibet culpa mortali diabolus hoīem ſubſtātialiter inhitat:etiā q̄tū ad corpus. ¶ Scd̄m.Diabolū inhabitare hoīem ſubſtātialiter eſt hoīem eſſe arrepticiū:ut patuit ex diuo tho.eē uero hoīem arrepticiū qd ſit minime legi:ex lectis tñ puto ꝙ ſit hoīem dei ꝑmiſſu ita demoni tradi ut eius membris pro libito utatur ad interius & exterius:qd equidē ex quinq; cau

dd

ſis in gn̄e euenisse lego:q̄q̄ ex aliis inueris maxime in ſpē eē poſ
ſet. Aliqñ.n.quis poſſidet a demōe pro ſuo merito maiore cumu
lando:ſicut ex ſeuero in hiſtoria diui martini liquet quēdam tan
te ſanctitatis uirū ut & uerba & ueſtes eius demones pellerēt, peti
uiſſe & obtinuiſſe ad humilitatis tutamen quinq; mēſibus arripi:
quibus actis liber euaſit a demone & a gloria uana. Aliqñ uero ꝑ
aliena licet leui culpa:ſicut de abbate eleuterio greg.in dia. narrat
ꝙ cū puerum quēdam arrepticiū diu inter moniales uerſatum cu
raſſet, quadā die letiore q̄ par erat mēte ſuis monachis dixit ꝙ dia
bolus cū illis ſanctimonialibus iocabat, ſed ut ad ſeruos dei uētū
eſt, puerū iſtum adire nō eſt auſus:& ſtatim puerū in penam illius
elationis arripuit demon:licet denuo ab eodē ieiuniis & orationi
bus curatus ſit. Aliqñ pro ueniali peccato proprio: ſicut ꝑ caſſia.
patet, colla.abbatis ſireni prima:dicentē ꝙ moiſes in heremo cū
ſingularis & incōparabilis uir eſſet ob reprehenſionē unius ſermo
nis quē contra abbatē macharium diſputans paulo durius protu
lit quadam.ſ.opinione preuentus diro confeſtim traditus eſt de
moni, ut hūanas egeſtiones ori ſuo ab eo ſupplet⁹ ingereret:quod
flagellum purgationis gratia dn̄s intuliſſe uidetur:ne ſcilicet in eo
uel momentanei delicti culpa reſideret: qđ ex curatione mira pa
tuit. Demonē enim ſtatim abbas macharius ſua oratiōe fugauit.
Simile huic eſt ꝙ apud gre. in dia. monialē ꝙ lactucā nō impreſ
ſo ſigno crucis comedit, ſtatim arripuit. Aliqñ pro graui peccato
alieno:ceu apud gre.in dia. cum diabolus eiectus a btō fortunato
ueſpere ꝑ uicos ī ſpecie peregrini clamaret: o ſctm̄ uirū fortunatū
epm̄, ecce de hoſpitio me peregrinū proiecit, nec ubi quieſcā iue
nio: quidā in ſpiritu detractionis (.i.ut epiſcopum reprehenſibilē
redderet) cū uxore & filio ſedens peregrinum excepit hoſpitio: q̄
filiū eius arripuit & in ignem iecit & interemit. Aliqñ uero ꝑ ma
gno facinore proprio:ſicut ſaul inobediens deo.1.reg.15. arreptus
eſt:ſicut etiā plerūq; inſequutores martirū ſunt arrepti. ¶ Tertiū.
Inſtātibus ſtrigimagis hoīes a diabolo arripiunt interdū. C.i.n.
mō quo ꝑ ſe hoīes ledere pōt, ēt maleficis iſtātib⁹ pōt: nō.n.ui ꝑ.
dit inuocatus:īmo ſ cū ſtrigimaga cooperāte deus magis offenda
tur, maior etiam licentia ſeuiendi in homines datur. Vnde tem
pore pii ſecundi magiſter henri.inſtit.quēdam arrepticiū ſacerdo

tem & declamatorem ſecum habuit, & in itidere & Rome ſex cu-
ius dictis que ad doctrinam conferant perplura eliciuntur.
Mihi inquit malefica quedam a me obiurgata infirmitatem hanc
attulit: prius minata ꝙ poſt dies paucos his intenderem que
mihi euenirent. Vſu autem rationis tunc ſolum priuor: cum
aut diuinis uacare, aut pia loca inuiſere uolo. Cum uero iſte
inter eccleſias tranſeundo genu figeret pro diua matre & uirgi-
ne ſalutanda eius linguam non parum extra os protendebat: &
interrogatus an huic poſſet obſiſtere minime inquit, ſic enim
membris omnibus & organis utitur collo, lingua, pulmone ad
loquendum uel eiulandum ut ei placet, quod ego quidem uer-
ba que ex me format audio ſed reſiſtere nequeo: & quanto aui-
dius orationi inſto tanto acrius linguam meam prorogat & pro
tendit. Et de his ſatis. Epilogando uero patet ꝙ ſtrigimage
grauiſſimis & horrendis criminibus obuoluuntur: puta concul-
cationis crucis: abnegationis fidei, adorationis demonis, pro-
feſſionis qua ſe eius ſeruitiis etiam cum innocentium damno ani
me & corporis adiiciunt: necnon homagio quo ſe ei eternaliter
quantum ad corpus & animam tradunt: inſuper additis fornica-
tionibus adulteriis maxime cum incubis: damnificationibus iu-
mentorum & terrenaſcentium: homicidiis maxime infantium nõ
baptizatorum & eorum uorationibus: quibus ſceleribus peccatũ
abuſus ſacramentorum adiiciunt, ut predicta medio corpore
chriſti criſmate & aliis ſacris efficiant. Hoc enim earum con-
feſſio & experientia docuerit, ꝙ in oĩ maleficii genere eas demõ
edoceat, ut malicie ſue inſtrĩa ſacramẽta aut ſacramẽtalia pro uiri
bus ſumant: ſeu quecunq; diuina aut deo ſacrata: ceu poſita ima-
gine cerea ſub palla ſacri altaris, uel filum per criſma ſacrum tra
hendo uel eiuſmodi. Quod equidem poſſimus demon multi
plici ex cauſa cupit, & curat. Et in primis quidem ut homines
per eiuſmodi non ſolum perfidi fiant uerumetiam ſacrilegi: di-
uina q̃tũ ad ſe attinet contaminantes: conſequenter autem deum
plus offendant & irritent plures in peccata ſecum trahentes. De-
inde uero ut deus pius ſic irritatus magis ſeuiendi in hoĩes demo
nis licentiam relaxet: ſicut & greg. aſtruit deum aliqua homini-
bus quibuſdam concedere iratus que aliis propicius denegat.

Demũ ut ſub ſpecie bõni apparẽtis:dum ſacris utiť, plures & faci
ius inuoluat ſimplices.Henr.inſt.& ſo.ex experiẽtia dũ in oppido
quodã cuius nomen tacere maluerũt inqrerẽt ſic referunt. Malefi-
ca tandẽ incinerata dũ cõmunionẽ ageret ſumpto xp̄i corpore il-
ludqꝫ peplo ad os illato inuoluẽs in ollã in qua bufo & nõnulla
alia maleficiis apta a demone ſic edocta proiecit,& ſub terra in ſta
bulo ſub foſſa abſcondit:quã diuina pietas ut tã horrendũ ſcelus
plecteretur ſic detexit. Sequenti.n.die mercenarius ibi uocẽ quaſi
eiulãtis infantis audiuit: & tãto clarius q̄to magis loco ſuffoſſe ol
le propinquaſſet:quiaeritus infantẽ aliquẽ a muliere ibi ſubtumu
latum p̄ſidenti inſinuauit: q poſita cuſtodia que an mulier aliqua
illo ſe ꝯferret latenter obſeruaret maleficã dep̄hendit:q̄ clanculo
ſub pallio ollã aſportaret:q̄ capta & queſtionibus addicta rei ueri
tatem faſſa eſt.Sed & illud aduertãt plebani:ꝙ ubi ſine dep̄henſio
ne q̄unt ſub lingua & nõ ſupra linguã:dñicum corpus ſuſcipiunt
ſtrigimage:ſiue ut illud facile ex ore recipiãt:ſiue ut abnegationi.
fidei impedimentũ nõ p̄ſtet:ſiue ne pc̄tã ſua interdũ uelint fateri

Quod aduerſus ſtrigimagaꝝ ueneficia remedia multa preſeruatiua non deſint. Capitulum Nonum.

Quia uero iam quenam ſint ſtrigimagarum facinora
planum eſt:reliquũ eſt ut de remediis quoqꝫ aduerſus
eiuſmodi diabolicas artes que nobis diuina pietas
elargitur aliquid agamus:& in primis quidem de il-
lis quibus aduerſus eiuſmodi morbos ne infetantur
tutamur:cuius rei cauſa multa puncta abſoluemus.

Punctum Primum. Et quidem in primis illud noſce debe-
mus ꝙ tria ſint hominũ genera,quibus illud peſſimum ſtrigima
garum genus ſuis maleficiis obeſſe nõ poteſt : qui ſcilicet iuſtitia
uel officio publico contra eas inuehuntur :qui ſe remediis eccleſia
ſticis tutantur:qui deniqꝫ p ſanctos multiphariam proteguntur:
ſed nunc de primis agamus:id ratione & actis probaturi .Et ratio
ne quidem.Nã quẽ deus in opus aliquod mouet ei etiã neceſſaria
miniſtrat:alioquin deficeret in neceſſariis. Cẽs autem publicam
iuſtitiam exercente ſunt dei miniſtri: in hoc ei ſeruientes ;ut apo-

ſtolus ad ro.13 profitet.Exhibet ergo deus his que neceſſaria ſunt
cuiuſmodi eſt cōtra diabolum patrocinium.Nec tamē cōtra hāc
rationem militat:ꝙ preſides interdū male tractentur:quippe qui
id uel ex imprudentia uel ex malo animo aut alio crimine merē
tur:ceterum deus regulariter miniſtrum ſuum iuuat:q̄a deus & na-
tura apud ariſt.non deficiunt in neceſſariis. Preterea ad idē nota-
uere doctores ꝙ modis multis uel penitus uel ex parte poteſtas de
monis eneruatur.i.p limites diuinitus īpoſitos:ceu in iob.domi-
nus ſathane dedit poteſtatē in ſubſtantiā modo non extenderet
in pſonā,deide ēt in pſonā mō eū uita nō priuaret:& apud nider
in for. demon inuocatus ut uirum unū extingueret,ſe non poſſe
quicq̄ in pſonā eius rñdit,ſed in fructuū partē undecimā dumta
xat:ꝙ.ſ.ille eſſet bone fidei:beneq; ſe crucis ſigno muniret:quod
& his accidit qui ↄtra diabolum ſciunt ſepugnare. Secundo autē
uirtute angeli boni demones arcentis:ſicut de aſmodeo patet quī
uiros ſarre uirginis interfecit,qui tamen contra tobiam raphaele
angelo tutante non ꝓualuit:quod & inquiſitoribus & iuſtitie mi
niſtris accidit:qui & cuſtode angelo ut ceteri & rurſus alio cui cō
munioris boni cura ſit munit.Tertio ex ipſa propria diaboli uolū
tate:quippe qui interdum ledere non uult ut peiora ſequantur:
ueluti excommunicatum ſibi corpore traditū non uult uexare cū
poſſit:ſicut excommunicātē paulo uexauit corintū.1.cor.5.& id
ea ratione,ut fidē de clauium poteſtate aboleat.Et eodem modo
&ſi diuina aut angelica poteſtate non arceatur:tamen quādo iu-
ſtitia publica ſtrigimagas ſupplicio afficit patrociniū ſuum male-
ficis denegat:uel ꝙ timeat ne tandem conuertantur:uel ꝙ earum
damnationem expleri celerius cupiat.Actis quoq; & geſtis idem
probatur. Nam & idem doctor nider,& experientia docet:& ip
ſemet fatentur:ꝙ ad tactum iuſtitie publice omnis maleficorum
poteſtas euertatur. Nam & petrus iudex:de quo etiam ſupra:cum
iuſſu eius ſui miniſtri maleficum detinere uellent:eorum manus
tremore,& fetore tanto nares occupate ſunt:ꝙ eum aggredi non
audebant:niſi ipſe dixiſſet ſecuri inuadite:quia publica iuſtitia ta-
ctus uires omnes ſue nequitie perdet:quod & factum eſt. Vnde
eum propter facinora in cineres redegit. Sed & henricus inſti.ac
ſocius inquiſitores famoſi,&ſi occulta multa ſe tacuiſſe ſcribantq;

ꝙ glorie uane notari timuere : ex his tamen que homines latere nequiuerunt multa experti narrarunt. Nam in rauenſpurg. maleſice incinerande a conſulibus interrogate cur dictis inquiſitoribus maleficia non inferrent, reſponderunt hoc ſe pluries & temtaſſe & nequiuiſſe:& interrogate de cauſa, reſponderunt ſe neſcire niſi ꝙ ſic experte & ſic a demone docte eſſent.

¶ Punctum Secũdum. Genus hominum ſcd̃m cui ſtrigimage nequeunt obeſſe : ſunt qui remediis eccleſie catholice ſe tutantur ut per ueram confeſſionem, et inuocationem ſanctorum : aque benedicte aſperſionẽ: ſalis exorcizati ſumptionem:candelarum & oliuarum benedictarũ licitũ uſum. Nam ſi eiuſmodi cõtra demones efficaciam non haberent deciperetur eccleſia : que huius rei gratia predicta uel multa ex eis exorcizat : unde & in ciuitate ſpirenſi authore dicto henrico inſti. quedam mulier deuota rixata cum malefica ueſpere infantem cunis reponens & de malefica timens, herbas benedictas puero ſuppoſuit, aqua ſancta illum cõſperſit, exorcizatum ſalem ori appoſuit, ſigno crucis muniuit. Nocte media cum infantem uagientem audiuiſſet, extenſa manu ad cunam eam quidem mouit ſed infantem minime inuenit. Territa accenſo lumine eum ſub lectica in angulo ſanum inuenit: haud dubium protectum exorciſmis. Inſuper in rauenſpurg diabolus in forma muliebri quendam ad uenerem importune aſſentire nolentem ſollicitabat : qui ſicut in predicatione didicerat in ingreſſu ſtuphe ſalem exorcizatum ori ſuo admouit, & ſtatim mulier cõuerſa toruo aſpectu, quis inquit diabolus te docuit? & repente diſparuit. Predicta ergo admodum & hominum & locorum ac iumentorum & fructuum preſeruatiua ſunt : ſed & uerba ſacra collo appenſa uel corpori quomodolibet admota : ſi tñ que ſequenti capite dicentur, diligenter obſeruentur.

¶ Punctum Tertium. Qui uero tertio loco a ſtrigimagis immunes ſunt:hi ſunt qui a deo & angelo iterius p gratiam & exterius per cuſtodiam & ſuffragia etiam celeſtium corporum muniunt. Nam licet noſtre menti deus p ſemet gratiam iſundat: iuxta illud pſal. gratiam & gloriam dabit dominus :cum tamen deus aliquã notabilem grãm infundere ſtatuit, ſm nonnullos theologos angelus bonus diſpoſitiue operat: quod & dio. 4. ca. de di. no. ꝑter

dit dicens,ꝙ hec ſit diuinitatis lex immutabiliter ſtabilita ut ima per media pficiantur a ſummis :ita ꝙ quicquid boni a bonitatis fonte in nos emanat ,totum illud bonoꝝ angelorum miniſterio poſſidemus . Vñ lȝ ſola deitas unionē hominis & dei in uirgineo uentre peregerit :tñ angelico miniſterio mens uirginea ꝑ ſalutationem & illuminationem & monitionē angelicā prediſpoſita ē. De exteriori uero cuſtodia angelica & diuina pleni ſunt libri : ſingulariter tamen dauid eam expreſſit de homine iuſto dicens. Angelis ſuis deus mandauit de te:ut cuſtodiant te in oībus uiīs tuis. In manibus portabunt te,ne forte offendas ad lapidem pedē tuū. Super aſpidem &c. Ex dictis tamen generibus hoim quidam ſunt qui bñficiantur q̄tum ad oīa maleficia & quidā q̄tū ad quedā tm̄ de quibus ꝙ neceſſaria adeo non ſint ſicco pede tranſeundū eſt.

ℭ Quod aduerſus ſtrigimagarum ueneficia remedia uana non congruunt. Capitulum Decimum.

QVia ergo de remediis preſeruatiuis actum eſt :de curatiuis quoq; ſed uanis multis punctis agat̃ oportet. ℭ Punctum Primum. Ante omnia illam queſtionem enodemus oportet : an maleficia maleficiis elidere liceat chriſtiano:& quidem primo ut alias eā abſoluimus : ut abſoluunt nonnulli : pro quo multa dicam.

ℭ Primū. Quēadmodum in ſilueſtrina alias ſcripſimus,tribus tm̄ modis maleficiū auferri pōt :primo autore deo ꝑ ſe uel angelum aut hoīem :ut cōfeſſum negat homo nullus: ſcđo uirtute naturali angeli mali q̄ maleficiū intulit:uel alterius modo nature ordine ſupior ſit authore maleficii angelo itidē malo:quia.n. inter angelos etiā malos ordo ē:cū ſpē differant:ut probatū eſt:ideo ſupior in īferiorē imperiū & habet & pro uoto exequit̃ :alligādo aut ēt alligatū ſoluendo,& de obſeſſo corpe pellēdo:aut ēt eius effectus maleficia.ſ.abolendo:quod iudei pfidi non ignorantes de chriſto dño blaſphemādo dicebāt ꝙ in demonioꝝ oium pricipe ac pin de ſupiore belzebub eiiceret demonia.tertio nāli uirtute āgeli boni,ſi angelo authore maleficii nature ordine itidē ſuperior ſit:nō enim eſt de eo ratio minor ,& de angelo malo itidem ſuperiores

q̃ tñ oĩa intellige niſi ad maleficiũ iunetur malus angelus p malñ nature ordine altioréq cõtra maleficiũ naturaliter pugnat. Nõ.n aliter maleficia deſtrui pñt:cũ effectus inferioris nõ niſi uel ab eo uel a ſuperiori deſtrui poſſit:& p̃terea ſi hoc eſſe poſſet nullo alio mõ eẽ poſſet:niſi ab hoie ad ſanandũ actiuis nãlibus admotis :qđ inuito demone maleficii autore eſſe nequit:qppe cui iſta actiua in motu locali obediũt ad nutũ. Scđm. Vt ſupra li.1. liq̃t maleficium a quo & malefici dicti ſunt:ſumi cõſueuit & pro nocumẽto illato per demonem inſtante malefica :& pro ſigno federis demonem inter ac maleficum : ut imago ad cuius torturam maleficiatus quoq; torquetur:& cedula uel quicquid ẽ ſub limine uel aliter aut defoſſum, aut quolibet modo deliteſcẽs. Tertiũ. Apud diuũ tho. 12. q. 92. ſupſtitio uitiũ religioni oppoſitũ eſt:& hoc p exceſſum & nõ p defectũ:inq̃tũ utiq; diuinũ cultũ exibet aut cui nõ debet, aut nõ eo mõ quo debet. Huius uitii due ſunt ſubalterne ſpẽs.i. ſpecies alias ſub ſe ordine quodã habẽtes:quaꝝ prima in eo cõſiſtit qđ eſt exhibere cultũ deo uero, mõ tñ indebito:puta ſm ritũ pfidie iudaice:ſcđa uero in exhibere diuinũ cultũ ei cui nõ debet:ſicut ſpurciſſimo machomet, ut agatreni:uel incubo demoni, ut ſtrigimage. Hec uero ſpẽs ĩ tres alias ſubdiuidit :haꝝ prima idolatria ẽ:ſcđa ẽ diuinatiua:q̃ & ipſa in multas ſpecies ſubdiuidit:de quibus nõ eſt nři iſtituti mõ loqui:tertia ac pinde ultima obſeruãtia eſt: ad quã ars notoria ptinet:& obſeruationes uniuerſe ad corpoꝝ ĩmutationes ordinate. puta ſanitatẽ aut egritudinẽ.i. oẽs incãtationes & ligature. Quartũ. Gñaliter oẽs diuinatores & incãtatores apud iura dicunt malefici:ut. 26. q. 5. nec miꝝ. Quintũ. His p̃miſſis ad q̃ſtionem dico maleficiũ rite & licite deſtrui orõnibus itẽ & adiurationibus eccleſiaſticis & catholicis:ut ꝯfeſſum ẽ:põt quoq; quiſq; ẽt autor eius maleficiũ.i. ſignũ federis ſciẽs deſtruere ſi põt.i. ſi cõtra diabolũ ualeat:hoc.n. nõ eſt inniti diaboli ſuffragio ſed ſua ui ad p̃ximũ ſubleuandũ:ſicut ſi maleficialẽ ollã ſuffoſſam inuenio & ignibus arſurã trado:nulli tñ licet hoc ſignũ aut maleficiũ ipm p aliud maleficiũ.i. ritũ maleficialẽ aut incãtationẽ quãcũq; cõterere hoc.n. eſſet eẽ maleficũ & cũ diablo exp̃ſſe uel tacite paciſci :ſimiliter nulli licet aliũ ĩducere ad maleficiũ p maleficiũ ſoluendũ :q̃a idẽ eẽt acſi induceret ad pc̃m: nec ſimiliter licet uti parato ſoluere p maleficiũ.

re p maleficiũ.i.maleficialẽ ritũ:q ad id ſuaſione nõ eget:ut pate bit:& multominusp maleficiũ.i.dãnum illatũ alteri uirtute diabolica p magũ aut ſtrigimagũ.¶Sextũ.In hoc tñ ultimo qđ ſtatim dictũ eſt de parato ad eiuſmodi:ſunt inter ſummiſtas opiniones.Nã ſũma roſelle & ſupplementũ doctrinã diui tho.obſeruãtes petri de pal.alber.mag.& q̃plurium dicunt hoc aliquo pacto nõ licere:ſumma uero ãgelica eiuſdẽ ordinis ſibi ſuo more fidẽs & audẽshoc licitũ aſtruxit:id pbare ĩnixa auctoritate petri aureoli & rõe,qppe qui ad nr̃m bonũ alieno malo uti poſſumus:& exemplo,quia apud aug.licitũ eſt uti iuramento infidelis in noĩe dei ſui iurãtis:& adiici põt de parato fenerari,a quo quis licite mutuũ capit.¶Septimũ.Sed iſta opinio nephãda eſt,& infinitarũ culparũ occaſio maxĩe cõducens dilatationi diabolici regni:quod ſic eluceat.Nã legi nãli aduerſať:q̃ reuerentiã fidẽ ac obſeruantiã adſuũ dñm exquirit:nõ.n.ſuo dño fidelis eſt q ab inimico ei⁹ & qui cũ eo de regno certet,auxiliũ aut accipit aut petit,ẽt auxiliari parato pacto intercedẽte quo ſe eius ſeruituti adiiciat:hoc.n.eſt cũ eo amicitiã cõponere:cũ naturale ſit bñfactorẽ & diligere & amare:diabolus uero inimicus dei eſt:& talis qui ſibi dñium mũdi ambiat, & p uiribus nanciſcať:& ut deus cupiẽs adorari ẽt ab ipſo xp̃o do math.6.& niſi ſuſcepta profeſſione ĩmo interdũ & homagio hoĩ nõ ſuffragať:niſi ideo ſuffrageť ut ad homagiũ pelliciat:ut cerne re liquet ex dictis.Eſt ẽt cõtra legẽ dei:nã magi maleficiq̧ ſunt idẽ:ut ex dictis liq̃t,& nihilominus dr̃ leui.20.aĩa q̃ declinauerit ad magos & ariolos:ponã faciẽ meã cõtra illã:& interficiã illã. Si ad hos nõ licet acceſſus pro ↄſilio uidelicet excipiẽdo,eorũ ſuf fragiis uti:quo mõ licebit?Eſt quoq̧ cõtraria iuri põtificio:quod nedũ prohibet ſuadere alicui ut eiuſmodi faciat uerũetiã & ad domum taliũ accedere:nec aliquo pacto mihi dubiũ eſt quin aug.tales determinatorẽ a fide apoſtatã appellaret:qui.26.q.7.in ca.nõ obſeruetis.enumeratis multis diuinationũ ſpẽbus & incãtationibus ac alligaturis concludit.Qui has.ſ.obſeruantias & quaſcunq̧ diuinationes obſeruat aut attẽdit aut conſentit obſeruantibus & qui talibus credũt ad domũ eorũ euntes aut ſuis domibus introducunt & interrogant:ſciant ſe fidẽ xp̃ianam & baptiſmũ p̃uaricaſſe: & tanq̃ paganũ & apoſtatã.i.retro abeuntẽ & dei inimicũ irã dei

grauiter in eternũ incurriſſe. Hec ibi. Ex quibus nota nõ ſolũ ſuaſionem maleficii ꝓhiberi ueꝝ etiã ↄſenſum. Eſt ẽt ↄtra iura ciuilia q̃ iſtos ↄſuli uetarũt: vñ iſtemet ſummiſta in uerbo mathematicus dicit ꝙ diuini ad alimẽ alteri⁹ accedere nõ debẽt: alioquin cremãtur: nec eos aliquis ſuſcipere ſeu ↄſulere, alias deportantur: & eoꝝ bona ↄfiſcanť: & diuinator gladio ultore feritur. C. de male. & mathe. l. nullus. l. nemo. l. culpa. Ecce ergo ꝙ q̃tuncũqꝫ ſint parati non licet eos adire uel ↄſulere & longe minus eoꝝ ſuffragiis niti. Eſt ẽt hec opinio occaſio criminũ pluriũ & ſine numero: aperit. n. uiã oibus incantationibus: cũ utiqꝫ multi ſint cũ uiri tũ femine preſto eiuſmodi exercere: & maleficia p maleficia ſoluere: & ↄñr multi ad eiuſmodi hoies currerent: in qua re diabolicũ regnũ ↄſiſtit: cũ adire eiuſmodi hoies ſit a diabolo cuius ope nituntʳ ſanitatis auxilium expetere. ¶ Octauũ. Ad auctoritatẽ uero quã iſte citat: dico doctorẽ illũ petrũ aureoli nullius eẽ auctoritatis, quippe q multas falſas opiniones fundauit: utpote cuius ſtudiũ fuit oium ſententias euertere: in quo multum qdem ualet: ĩ determinando ãt nihil. Ad rõnem dico licere ad nrm bonum alieno malo uti, qñ ipſe nr uſus uel actus quo utimur nihil eſt de ſe illicitum aut malũ: ueluti deus oibus peccatis ad ſui gloriã utiť, permittendo & bona inde eliciendo: qa ea pmittere aut inde bonũ; elicere, non eſt in ſe malum: ſecus aũt ſi ipſe noſter uſus in ſe ſit illicitus: ſicut non licet mihi uti parato ad iniuſte interimẽdum inimicũ meum, quod cedit in bonũ meum: quia ipſe meus uſus eſſet in ſe illicitus: quippe qui ſit cõſenſus in occiſionẽ hoïs iniuſtam. Vnde diuus tho. ma. q. 13. ar. 4. aliud eſt inquit conſentire alicui in malicia: aliud alicuius malicia uti ad bonum: ille enim alicui in malicia conſentit cui placet ut malitiam ille exerceat: & ad hoc forte eum inducit: quod ſemper peccatum eſt: utitur autem alterius malitia qui illud malum quod alius facit intorquet ad bonum. Hec tho. Et ita eſt in propoſito ſcilicet ꝙ talis uſus de ſe eſt illicitus & conſenſus in maliciam: tum quia hic uſus eſt cum acceſſu ad tales: quem nedum ius diuinum uerum & canonicum & ciuile uetarunt: tum quia eſt cum directo cõſenſu in aliquid quod ſine peccato eſſe nequit: ut ſcilict quis utatur auxilio diaboli pacto expreſſo uel tacito: in quo ſemper eſt apoſtaſia perfidie, ut patuit: & conſequenter

eſt conſenſus in crimē horrendum. Ad exemplum autem dico
non ſimile ſed longe diſſimile eſſe:nā in eiuſmodi iuramento cō
ſenſus nō eſt in id ꝙ per falſum deum iuretur:ſed in id ꝙ talis di
ctum ſuū iuramento firmet:unde cōſenſus eſt in aliquid quod ſi-
ne culpa cē ac fieri pōt.i.ī iuramentū:licet iurās ex ſua malitia hoc
faciat cum peccato iurans per mahumetū.Et ſi dixeris ꝙ pari mō
hic conſentitur in hoc ꝙ maleficiū deſtruatur non in hoc ꝙ illici
te deſtruatur:hoc nihil eſt:quia maleficus illud non niſi per male
ficium deſt. uere pōt:ille autē iurare ſine peccato.i.per uerū deum
potuit.Et ſimile eſt ꝙ accipiens mutuū ſub uſuris non peccat:quia
conſentit in mutuū non autem in uſurā: quia uſurarius mutuum
ſine uſura dare utiq; poteſt:quod ſi nō poſſet illicite ab eo peteret:
quia eſſet cōſentire in pc̄tm̄. Et ita liquet rationē diſſimilitudis in
hoc ſtare: ꝙ ī maleficio directe conſentitur in pc̄tm̄,non aūt in eo
iuramento:quod ex uerbis aug.ad pupbl.liquet:dicentis ꝙ qui fi-
de utitur per falſos deos iurantis ad bonū:non peccato illius ſe ſo
ciat qui per demonia iurauit:ſed pacto eius bono,quo fidē ſerua
uit:& ſimiliter ex uerbis diui tho.qui.22.q.78.ar.4.dicit:ꝙ accipiēs
mutuū ſub uſuris,in crimē uſurarii minime cōſentit:ſed eo utitur
nec placet ei uſurarum acceptio:ſed mutuatio que bona eſt:unde
iſtius ſummiſte opinionem in.4.di.34.ar.3.ad tertium damnat:&
idem alber.magnus,& pet.de pal. ¶ Nonum. Vtrum uero in
curandis maleficiis tollerabile ſit uanis uana retundere: quod qui
dam aſtruxerei precipueq; hoſti. de frigi. & mal.in capit.litere.§.
mulier. dico illicitum eſſe ſecundum iura allegata credere male-
ficis:quod non ea ratione dici putandum eſt, quaſi peccatum ſit
credere ꝙ per maleficos fiant uere ſanitates aut etiā egritudines:
in hoc.n. dubium eſſe nequit propter infinita experta:ſed potius
ea ratione ꝙ peccatum ſit credere ꝙ effectus quos cernimus mor-
borum ſanitatum iacturarum ſint uirtute dei aut uerborum male
fici aut operationū eius aut admotione rerum que ad id apud me
dicorum diſciplinā operentur nihil:ſunt.n.hi effectus a malo ſpi-
ritu ex pacto cum malefico aut eo eiuſmodi proſequente demon
miranda que cernuntur operetur:ut libro primo oſtenſum eſt. Et
hec eſt henri. de gan.mens:& patet.26.queſtione.5.nec mirum:ſi
nem capituli iungendo principio:& ibidem.q.ſecunda. illud.

Ad q̄ſtionē uero dico:illud dictū hr̄e poſſe ueritatē:primo qn̄ iſta uana.i. indifferentia de ſe nec bona uec mala ea ratione faceret, quaſi credens aut experiri uolēs an p talia ſoluat maleficiū:nō diabolo operāte,ſed ab opatione ceſſante:utpote qui illud cū malefico pactū hr̄et ſiquid tale fieret:talia .n. aliqñ diabolus detegit & q̄nt aūt ueniunt in notitiā hoim:uel etiā ex ipſa experientia: ſicut crebro expertū eſt demonē ſiluanū ab inquietādo, podicis pgrādi crepitu deſiuiſſe .ſcd'o qn̄ ea mente qs talia facit, quaſi neſciēs ea illicita aut pctā fore:tunc.n.illud factū tollerari pōt:nō quaſi oīno culpa uacet :ſed qa nō eſt culpa mortalis:& forte iſta erat mēs oſtienſis . Eſt āt illud dictū falſum ſiquis eiuſmodi indifferentia ſupſtitioſe operet,credēs.ſ. talibus eo mō quo & aliis incātationibus:oīa.n. remedia de ſe ad tales effectus uana & naturaliter nō cōducentia,illicita & pernicioſa ſunt .26.q.2.illud:& longe magis illud dictū falſum eſt,ſiquis eiuſmodi uana utiq̧ uana crediderit, ad talium tn̄ exercitiū diabolum operari putat ad maleficia diſſoluenda:immo erit culpa mortalis : quia nō refert qua re demon aduocetur modo aduocetur :quia in aduocādo culpa eſt:non ex re qua inuocatur ſi de ſe iniqua non ſit .

¶ Punctum ſcdm.Cū ad dictam queſtionē ex mēte ,ppria reſpōſum ſit :libet quoq̧ eam ex alioꝝ opinionibus tractare:pro qua re multa dicent.¶ Primū.Du℮ in q̄ſtione hac ſunt ſollēnes opiniones:quibuſdam cū canoniſtis tū ēt theologis ſentientibus, ꝙ etiā per opera ſuperſtitioſa & uana licite maleficia deſtruant:qd' apud quoſdam ſco.godo.hoſti.& pene regulariter quiſq̧ canoniſta uerum putarit:uerū hec opinio male ſcoto aſcribitur:qui non ſenſit ꝙ liceat ſanare maleficiatū per maleficium :ſed ꝙ liceat deſtruere maleficiū.i.ſignū federis:de quo ſupra . Vn̄ in.4.di.34.ſic egregie loquitur . Si per orōnes ſanctoꝝ uirtus demonis impediat: bene fit:ſi tn̄ deus illas non exaudiat ,tunc ſi maleficiū ſciret & deſtrueretur demon non fatigaret maleficiatū amplius:quia ex pacto nō adeſt niſi dum durat aliquod ſignum .Et ex hoc patet ꝙ truſatica eſt illa q̄ſtio an liceat tollere maleficiū itentione curādi maleficiatum:nō.n.ſolū licet,ſed eſt meritoriū deſtruere opera diaboli: nec eſt in hoc ifidelitas aliqua :quia deſtruens nō acquieſcit operibus malignis:ſed credit demonē poſſe & uelle fatigare , dū tale ſignū

durat:& deſtructio talis ſigni iponit finē tali uexationi. Hec ſco. ualde bñ. Cui addo ꝙ ipſamet malefica rogari pōt ut illd deſtruat qa id facere ſine demonis auxilio ꝑ ſua uolūtate pōt. Hoſti. āt in ſum. de frigi.& mal.& tit. de impo. coeū. ſup ca. lr̄e. §. mulierem dicit ꝙ in hoc defectu recurrēdū eſt ad remedia medicoꝝ: & licet q̄dā remedia ꝯtra hec ſcripta uana ſeu ſupſtitioſa uideant̄: tñ cuili bet authori in ſua arte credendū ē: ſed & ſatis tolerare pōt eccleſia retūdere uana uanis. Hec ex illo: q ēt bñ loquit̄ ad ſenſum puncto priori datū: q̄uis aliud dicere uideat̄ nihil q̄ ꝙ remediis ꝑ medicos admotis (q̄q̄ nihil in eis uirtutis itelligamus) acquieſcendū ſit q̄ſi q̄ ſint peritoꝝ: qđ uerū eſt niſi de ꝯtrario eēt uel ſcia uel ſuſpicio: puta qa credit̄ nigromāticus. Sed & illud uerbū tolerare pōderandū eſt: qđ lōge aliud ē q̄ efficere. Hubertinus quoq; i ſuo. 4. di. 34. dicit ꝙ maleficia aut ꝑ ſctōꝝ p̄ces aut ꝑ artē qua facta ſunt tolli pñt: quod ēt bñ dī ſi ſ᷑mo ſit de poſſe facti & nō iuris niſi iuxta p̄dicta. Et breuiter oēs opiniones gloſari pñt & ad uerū ſenſum deduci: nec vr̄ unq̄ aliquis catholicus ſcripſiſſe ꝙ liceat demonis auxilio uti pacto tacito uel expreſſo: & ſiqua poſſint tolerari: cū etiā lupanaria tolerent̄. Vñ alia opinio ſi tñ ē alia diuitho. bona. alber. mag. petri de pal. & alioꝝ q̄pluriū eſt: ꝙ nullo mō faciēda ſint mala ut ueniāt bona: & ꝙ magis debet hō eo caſu mori q̄ ſupſtitioſo aut uano remedio ope demonis liberari: q̄ proculdubio uera eſt: ut probatū eſt. Diſtinguūt ergo quidā. Nam maleficiū aut ꝑ aliud maleficiū. i. iniuſtū dānum a diabolo illatū inſtante malefico, aut ſine maleficio, ſed tñ ꝑ maleficū ſeu maleficiales ritus tolli pōt: & hoc dupliciter ſcꝫ ꝑ ritus maleficiales uanos & illicitos: aut uanos tñ ¶ Primū illicitū eſt penitus ex parte authoris & ex parte ipſius remedii. Scđm ēt. ſ. ſine maleficio quidē ſed tñ ꝑ maleficiales rit⁹ ſiue ꝑ maleficū ſiue alias ꝑ honeſtā ꝑſonam: ēt illicitū dicunt. Tertiū eſt tolerabile. Dicunt ergo iſti ꝙ multipliciter maleficiū ſoluit̄ Primo ꝑ maleficū & maleficium aliud. Exēplum. Tēpore nicolai 5. quidā ex germania ep̄s cuius nomen charitatiue ſubticet̄ romā uenit pontifici p̄dilectus: q cū amore detentus iuuenculā ad dioceſim miſiſſet cū duobus famulis & nonnullis p̄cioſis: illa ut furto eiuſmodi ſubriperet, in mortem epiſcopi cum malefica eſſet machinata eſt: ut ea iter carpente antiſtes occumberet. Igitur nocte

ſequente epiſcopo ineſtimabili pectoris calore pene periclitante
cum de ueneno ſuſpicaretur ſine ſpe uite, die tertia adeſt altera ma
leſica dicens eū maleficio laborare nec aliter q̄ ad eam que cum
infecerat delato morbo ſanari poſſe. Cui eṗs aſſenſit & media no
cte ſanum ſe penitus ſentiens p̄ internuncium ꝙ ea hora puella pe
riclitari cepiſſet agnouit. Cū ergo gratia impie pietatis eṗs eā ui
ſitare tentaſſet horribilibus maledictionibus exceptus eſt ita dicē-
te: maledicaris in eternū cum tua q̄ te docuit. Cūq̧ eam eṗs emolli
re tētaret: & ut oēȝ offenſam remitteret hortaretᷣ: illa uultu auerſo
clamabat: exeas maledicte, hic nulla ſpes uenie: animā meam de
monibus cunctis recōmendo: & ſic ut merita erat expirauit. Si-
mile aliquid nider in formi. narrat. Leſus inquit maleficam adiit
petens de malefico uindicari: malefica facta ope demonis imagi-
ne ex plumbo in aquā fuſo: ubi uis inquit ledi eum qui te leſit: at
ille in humero inquit exēpli grā: qua ibi cōfigente acū aut gladiū
ꝙ ſimilibus locis ille torqueretur inuentū eſt. Et eiuſmodi reme-
dia illicita fore non eſt dubiū. Secūdo diſſoluuntur maleficia per
maleficos abſq̧ nocumento perſone, inito tñ cum demone pacto
expreſſo uel tacito: ſic. n. multe ſunt malefice ſanantes & non ledē
tes, & infirmitatū cauſas indicantes: quod demon cupit ut uel ſic
etiam hoīes ī crimina pellat. Hac. n. ratione quedā malefica ī quo
dam oppido germanie richoffen: adeo crebro pro rehabenda ſa-
nitate ab infectis maleficio uiſebatᷣ: ꝙ princeps inde pedagiū ſibi
redimere uoluit: quolibet uiſitantiū pro ſe centū quid exoluente: i
yñ & plurimū ſe lucratum gloriatus eſt. Et in dioceſi cōſtantienſi
& alibi eiuſmodi ꝯparuere. Tertio ſoluuntᷣ non quidē p̄ apte ma
leficos ſed tñ ſuperſtitioſis cerimoniis: ueluti quidā maleficiatꝰ pe
dem: liberatus eſt per quendā dei adiutorio, ut dicebat qui pri-
mo ex fuſione plūbi in aquā nouit morbū illū ex maleficio eſſe:
& interrogatus de modo ſciendi dicit: ꝙ ſeptē cum ſint gña metal
lorum & ſaturnus ſup plūbum dominetur: propriū eius dixit eſſe
ut maleficiū plumbo detegat: deniq̧ ſanauit infirmū aliquotiens
uiſitando. i. tot diebus quot ſub infirmitate detentus erat: inſpiciē-
do pedem & tangendo & aliqua uerba ſubmiſſe proferendo. Hic
tñ uidetᷣ interueniſſe pactū implicitū nō tñ explicitum cū demōe
yñ ēt eiuſmodi nō licent. Quarto uero ſoluuntᷣ uanis nullo pacto

etiã tacito cũ demone ſaltẽ ex intẽtione practicantis: ſicut alicubi ruſtice ubi uaccas lacte ſiccas uiderint ad maleficam deprehẽdendam: impoſito uiri ſaraballo aut alio immundo uaſe eã de domo baculis trudunt: q̃ recto calle domũ malefice petens magno mugitu oſtium cornibus impetit. Eiuſmodi ſunt que canoniſte dicunt tollerãda. Multa eiuſmodi practicant leuia. Ego tñ oĩa iſta dico ſuperſtitioſa & tollerabilia quidẽ nõ tñ facienda: iuxta ſupradicta.

¶ Quenã aduerſus ſtrigimagas uera remedia cõgruãt. Ca. XI.

IAm uero huic ſcđo uolumini manũ ultimã allaturi: de ceteris maleficiorum remediis agendũ ẽ: pũctis q̃ plurimis. ¶ Punctũ primũ. Sunt quidã demones incubi ac ſuccubi: non mõ ſtrigimarũ genus agitantes: uerum q cũ mulieres tũ ẽt interdũ uiros iuenerẽ etiam inuitos ſollicitẽt ſiue interueniẽte malefico ſiue ẽt nõ: maxĩe uero mulieres: qꝛ minorẽ hẽant uigorẽ rõis: & eis facilius ſit in uenere inferre uiolentiã. Nã hẽri. inſt. & ſo. in hãc ſnĩam referũt. In ciuitate cõfluentie pauper eſt ſic maleficiatus: ut ẽt pñte & eiulante uxore: ſe ad inſtar coeũtis cũ muliere agitet, nullo apparẽte ſuccubo, tñmodo auditis uocibus eius: quibus duob⁹ uel tribus actibus expletis dicit: uolumus incipere denouo: vñ tandẽ uiribus remanet deſtitutus. Extra caſũ iſtũ ſepoſitus & de his interrogatus dicit ſe nihil uidere ſibi ſuccũbens: ſe tñ ita demẽtari ut abſtinere oĩno nõ poſſit. Dicit ãt ſe ĩ hoc ſuſpectã hr̃e maleficã q̃ illi ꝯminata ſit. Tho. ẽt brabãtinus in lib. de apib⁹: ĩ hec refert uerba. Quãdã ſub religioſo hĩtu uirginẽ cũ lachrimis ꝯfitendo audiui a demõe ĩcubo primo uolentẽ ſubagitatã. q̃ tñ inde dolẽs quotidie lachrimabiliter ꝯfitebat: nec ĩgenio arte uel ſtudio ab eo liberari: ſed nec ſigno crucis uel aq̃ bñdicte aſpſione munita: nec ſacro corpis xp̃i. Credit tñ qꝛ ille cõcubit⁹ poſteaq̃ dolẽs ꝯfitebat: ei fuerit potius pena q̃ culpa. Hec eadẽ cũ apud chriſtinã uirginẽ deo & deuotã & dicatã monachali habitu in ualle duciſſe brabantie lamentaretur qꝛ nõ auderet ſequenti die penthecoſtes cõmunicare propter demonis uexationẽ importunam cõpatiẽs ei chriſtina: uade inquit ſecura & cõicatura in craſtinũ: ĩ me tuã penã excipio. Abiit, quieuit, cõicauit: uerum chriſtina penas luit. Nam diu noctu exercitata & territa: tandem intellexit

demonis pñtiã de qua iã nõ cogitabat:vñ poſtea ꝗ pluries e lecto
diſſiluerat,tandẽ eo ex toto poſtergato noctẽ inſomnẽ ducebat :
& orare uolens demonis cruciabat inſultibus.Facto uero mane:
renũcio uobis ait penã vrã.Tãdẽ orõnibꝰ & ieiuniis pie curata ẽ.
Aduerſus ergo eiuſmodi incubos ẽt maleficio intercedẽte uexan
tes eiuſmodi remedia ſunt.primo ꝑ cõfeſſionẽ ſacramentalẽ.2. ꝑ
iugẽ & ſctãm aliquam exercitationẽ,orando, flectẽdo genua,in-
primendo crucẽ,ſalutando uirginẽ, cõicando crebro & eiuſmo-
di.3.ꝑ eccleſiaſticos exorciſmos.4.ꝑ cautã demonũ excõicationẽ
Et de ꝑdictis oĩbus modis exẽpla legunt ꝑ ceſariũ in dia.nec abii-
cienda ſunt prima propterea ꝙ dictę moniali non profuerint :
quod.n.uni eſt remediũ nõ ſtatim ideo erit alteri:nec qđ non eſt
nõ erit: unde oĩa ſunt probanda ,exercendũ uero crebrius quod
melius eſt.De excõicatione tñ lõga diſputatio deduci poſſet:expe
rientia tñ docet ꝙ eam timeant demones:& ꝑ eam diuus bernar.
mulierẽ ab incubo liberaſſe dr.nec hoc ideo eſt quia demones cõi
cent,& ꝯñt excõicabiles ſint :ſed qa deus uult claues eẽ in reuerẽ-
tia.Vñ & alicubi locuſte excõicate ĩtereunt.& demones id in ma
gnum deſpectũ accipiunt, cũ hoc ſit ultimũ eccleſie flagellũ:unde
ſi uexare propter podicis crepitũ deſinit nil miꝝ ſi ẽt propter ex-
cõicationem deſiſtat.Puto tñ ꝙ remedioꝝ oĩum optimum foret
ſiquis illud matrimonium cũ celeſti ſapientia celebraret de quo ĩ
horologio ſapiẽtie legit:quod obiter in his conſiſtit. Cõtractis
in deuotionẽ oĩbus ſpiritibus, rogetur ſapientia illa,ut in ſpon-
ſam ſibi aſſiſtere uelit,& loco anuli & conſenſus ſenſibile aliquod
ſignum faciat ,puta proſtrationẽ : & ſimiliter loco anuli & ſigni
cõſenſus aliquã pro aĩe ſalute grãm petat.Et poſt hec refrigerata
deuotione denuo cõtrahat :& q̃to crebrius tanto melius.

¶ Punctũ ſecũdum.Pro maleficio circa uim generatiuã tantidẽ
ta remedia. Nam.33.q.8.in capitulo ſup ſortiarias. iſta remedia
ponuntur :ubi dicitur. Si per ſortiarias atq; maleficas artes non-
nunq̃ occulto dei iudicio permittente & diabolo preparãte con
cubitus non ſequit :hortandi ſunt qbus iſta eueniunt:ut corde cõ-
trito & ſpũ humiliato deo & ſacerdoti de oĩbus ſuis pctĩs puram
ꝯfeſſionẽ faciant:& profuſis lachrimis & largioribus elemoſinis
& orõnibus atq; ieiuniis dño ſatiſfaciant. Hec ibi : ubi et innuit

quod

qđ ſuperius dictũ ẽ probabile eẽ ꝙ exiſtẽtibus in matrimonio, nõ eueniát eiuſmodi niſi aut alter aut uterqʒ ſit in culpa mortali. Obſter ergo his hec remedia cõgruunt. Peregrinatio ad ſancta & ibi deuota ꝯfeſſio: ſigni crucis & orationis cõtinuatio, maleficii cõbuſtio uel deſtructio: & exorcizatio: de qua infra.

⁋ Punctũ tertiũ. Contra maleficiũ amoris uel odii inordinati remedia. Ex capite multiplici inordinatus & laſciuus amor oboriri ſolet: & in primis ex incauta circunſpectiõe oculoꝝ iacobi. 1. unuſquiſqʒ tentat a ꝯcupiſcẽtia ſua: vñ & hac rõe ſichen dinã filiã iacob adamauit: geñ. 34 deinde uero ex hoſtis tentamẽtis: ueluti pʒ de amone qui ſororẽ ſuã thamar ita adamauit ut deperiret in eã. 2. reg. 13. neqʒ. n. in facin⁹ adeo horrendũ & indecoꝝ ſine zabuli inſufflatiõe deſcẽdiſſet: poſtremo uero ex arte malefica: ut ſupra prolixe deductum eſt. Vbi uero quanam ex cauſa hic iuuenilis ardor oboriat; ignotũ ẽ, an ex maleficio ſit ex ꝯiectatis accipiẽdũ ẽ: ſi uidelicet quis adeo inflãmat, ut uerbis, plagis, cõfuſione nulla diuerti queat: ſi pulchra uxore poſtergata ſordidã inſequit: ſi tpe nocturno quieſcere nequit: ſed adeo dementat ut p deuia queqʒ incedere ad dilectã cogat. Et quidẽ eiuſmodi amori qñ ex maleficio minime ẽ & tñ adeo infeſtat, ut ẽt ualitudinẽ iducat: aui. li. 3. ſeptenario numero remedia docuit, ut. ſ. ſi lex ſuſtinet matrimonio copula fiat aut admoueant medicinalia, de qb⁹ ibi: aut licite eger aiuʒ ad aliũ diligendũ ue: ta: & pñtiã dilecti fugiat: aut ſi corrigibilis ẽ eger tribulet hortetur, oſtẽſa amoris miſeria: aut ſubmittant qui ꝗũ cũ deo ualent: corpus dilecti uituperent: uel in rebus arduis & diſtractiuis occupetur. Sed quia eiuſmodi inſtituto nr̃o minime aut parũ ꝯducunt miſſa ſint. Si uero ex maleficio quis eiuſmodi amoris morbo laboret: iã q̃ proxime puncto. 2. remedia data ſunt ẽt hic ꝯgruũt: ꝑcipueqʒ licita exorcizatio: quã ſibi maleficiat⁹ admouere põt: tum legẽdo tum etiam portando ad collum ut infra: & angeli cuſtodis crebra inuocatio.

⁋ Punctum quartũ. Contra preſtigioſam mẽbri uirilis ablationem aut in beſtiaꝝ formas uerſionẽ remedia. Nã cũ tales ut ſupra dictũ eſt ſint diuina gratia deſtituti (ut ꝓbabile eſt: & de nabuchodonoſor pater) que deſtitutio eiuſmodi maleficii fundamentũ eſt nec uulnus curã recipiat imanẽte ferro: ideo ꝯtra eiuſmodi preter

ff

ꝑriora remediū primū uera ꝯfeſſio eſt,q̄ deo aīa ꝯcilief:deinde ue ro q̄a eiuſmodi mēbra non uere ſed ꝑſtigioſe ſubtrahunt, ſcd̄m remediū & propriū eſt,bonis uerbis maleficā ad id ducere ut maleficiū ſoluat:qd̄ nō eſt uti auxilio demonis ſed malefice:nō inq̄tū malefica ſed inq̄tū pōt ſua uirtute ſignū diabolici federis abolere aut aliqua nālia actiua docta p demonē ad id efficatia admouere. Quantū uero attinet ad tranſformationes:q̄tū ad ipſas quidē ſt.i gimagas in regnis occidētis uſitatū eſt,ut ſub aliena ſpē maleficia plerūq; adeant:puta lupi,catti & eiuſmodi:vñ & crebro leguntur uulnerate ab his qui ſe cattū uulneraſſe putabāt:& ita factū in dio ceſi argentinēſi in oppido cuius nomē ſubticef,henri.inſti.aſtruxit:ꝙ uero alias pſonas tranſformēt uſitatius in orientalibus euenit:vñ ex militaribus fratrib⁹ ſcti io.hieroſolimitani rodū incolētibus factū mirū pulchrū & uerū.idē inquiſitor cū ſo.in hanc ſententiam ſcribit.Cū ad portū ſalamine in cipri regno nauis applicuiſſet:cūctis gr̄a cōmeatuū exeuntibus:quidā iuuenis robuſtus & fortis exiens ubi ad domū cuiuſdā malefice ad littus maris uenit,uenalia ouare reqſiuit:rñſum bonū & oua ſuſcepit:& adiūxit malefica:ſi nauī intrare nequeris regrediare.Igr̄ apd̄ nauim dū reliquos ꝑſtolaf oua comedit:& poſt horulā mutus factus & pene mēte deſtitutus eſt.Cūq; nauis tētaret īgreſſu3 eū naute uerbis & baculis riſu magno quaſi aſinū abegerūt:& idē ēt ſcd̄o fecerūt :vñ abeunte naui coactus eſt nō abire:& huc illucq; diſcurrens aſinus ab oībus habebaf:itellexitq; tādē ſe maleficio affectū:& ſeip̄3 quoq; q̄tū ad imaginationē & ſenſū aſinū uidebat,licet mēte q̄ nō erat ex toto deſtitutus ſe hoīem noſcet Coact⁹ igr̄ maleficā adiit & p ſua uita ei triēnio ſuiuit oīa aſinoꝝ officia pagēs:hoc tñ hñs ſolatii ꝙ ab ipſis maleficis ꝯiūctim & diuiſim ut hō habebaf & tractabaf. Si q̄ratur quomō illa onera portare quibat:dico ut ſupra ꝙ demō iuuabat ubi iuueni uires nō ſuppetebāt.Simile huic narrat augu. 18. de ci.dei.ca.17.ut ſupra citatū eſt. Peracto triēnio dū die quadam añ meridiē ciuitatē ſalaminā intraret malefica ſequente cū uirga a longe(ut forte cum aliquo loquutura morā traxerat)& nolā pro eleuatione corporis chriſti pulſantem audiens(ibi enim latino nō greco more celebratur)ad eccleſiam hic rationalis aſinus ſe uertit:ueritus uerberum metu intrare non audens,foris ſtans flexit ge-

nua:pedes ſcilicet poſteriores aſini : ut uidebatur:& manus erexit ideſt pedes āteriores:& aſinino ut putabatur capite ſacramentū intuebatur :& ſe deo commendabat. Quod prodigium nōnullos mercatores genuenſes in ſtuporem & in circulum circa aſinum uertit:& ecce malefica aſinum tundens urgebat. Quia uero in eis partibus hmōi maleficia plurimū in uſu ſunt : ad genuenſiū inſtātiam & malefica & aſinus per iudicem detinetur,& malefica per queſtiones interrogata crimen faſſa eſt: & iuuenem ſue forme reſtituere ſpopondit, ſi domum rediret. Rediit,reſtituit & denuo capta pro demeritis interiit. In eiuſmodi ergo miſerandis caſibus remedium eſt oratio:ut patuit:& exorciſmi: quibus interdum demon contra ſuum maleficium obedire cogitur:ab eo deſiſtendo ſecundum poteſtatem a chriſto traditam nobis ſuper demonia;:ſicut & obediuit] tempore macharii oratione iuuencula ex forma eque ad humanam reducta:& tertio concordare maleficam,iuxta dicta ſuperius.

¶ Punctum quintum. Contra arrepticios intercedente maleficiō remedia. Nam ſi id dubitatur ex peccato obſeſſi aut perſone cōiuncte que in eo puniatur eueniſſe,remedium primum uera confeſſio eſt:deinde exorciſmi eccleſiaſtici:quibus & deus me preſente nobilē matronam in ciuitate bononia liberauitque ad inſtātiam cuiuſdam famoſe ſtrigimage annis tredecim arrepticia fuits que ſtrigimaga cimera dicta eſt : quam tandem inquiſitor magiſter io.de tabia, author tabiene ſumme qui etiā modo uiuit in cineres redegit. Sunt preter hec & alia remedia : & eucharistia in primis : unde & caſſia. dicit ſi poſſibile foret, eam eis quotidie exhibendam:cum ſit quaſi ignis ſpiritus malos exurens:quod intellige etiam ſi ſunt mente capti modo prius illud ſana mente appetiuerint ſacramentum .26. queſtione ſexta. is qui intellige etiam niſi adſit periculum uomitus aut irreuerentie ad ſacramētum. Et hoc remedio caſſi. curatum ſcripſit abbatem andromicum. Et eſt oratio propria ac aliorum.

¶ Punctū ſextū. Aduerſus grādines,q̄ uictum nobis auferunt, remedia:cuius rei grā multa dicātur oportet. ¶ Primū. In uerbis ex eo ꝙ uerba ſunt nulla uirtus eſt niſi mouendi auditum: ut probat guil glo.ray.ſiqua uero ſi pro quia in aliquibus uerbis eſt uirtus,

ut in ſacramentalibus & bn̄dictionibus & quibuſdā licitis carmi-
nibus de quibus capite ſequenti:nō ideo eſt quia uerba ſunt: uerū
ex inſtitutione & ordinatione dei potius,ut hoc ꝙ ad formas qui
bus eccleſia in ſacris & ſacralibus utitur applicantur :quibus deus
ſpūalem intentionalē uirtutē largit:& idē eſt de uerbis multis di
uine ſcripture:ut de euāgelio ſancti io. creditur :& forte de oibus.
Interdū tñ &ſi in uerbis nō ſit uirtus nihil tñ prohibet eā diuinit⁹
adeſſe:ut ſi adiurat demon in uirtute dei uel ſanguinis xp̄i & eiuſ
modi. ¶ Secundum. Contra grandines:quidam ſic practicant.
Tria grana grandinis in nomine ſancte trinitatis in ignem ia-
ciuntur in ſigum deſtructionis diabolici operis & ignis perpetui
diabolo & āgelis eius preparati, & ad diabolū moleſtandū,adiū-
ctis ter dñica orone ,& ſalutatiōe angelica:necnō & euāgelio ſctī
io.In principio/erat uerbū,ſemel cū ſigno crucis cōtra tēpeſtatem
undiq; añ & retro & ex parte oī :& illud:uerbū caro factū eſt, ter
replicat:& deinde ter dicit p euangelia dicta deleatur & fugiat tē
peſtas iſta.Et quidē ſi tēpeſtas ex maleficio eſt ſubito ceſſat. Hec
ſunt ueriſſima experimenta & catholica. ¶ Sdm. Quedā malefica
interrogata per iudicē an modo aliquo tēpeſtates a maleficis cō
citate ſedari qant: reſpondit ꝙ ſic modo iſto. Adiuro uos grandi
nes & uētos p quinq; uulnera xp̄i :& tres clauos qui manus eius
ac pedes pforarūt:& p quatuor euangeliſtas ſanctos matheū mar-
cum,lucā,& ioannē:ut in aquā reſoluti deſcēdatis.Hic nihil ſup-
ſtitionis eſt aut illicitū:quia a xp̄o poteſtatē accepimus imperādi
demonibus,ne aut nobis aut proximo noceant :imperare aūt effe
ctui demonis.i.grandini eſt imperare diabolo cōcitanti:cū irratio
nalia precepti capacia non ſint.Ad idē eſt ꝙ itra uineas aut fruges
quidā ſignū crucis erigūt cū floribus aut frondibus benedictis in
die palmarū:qui & id afferunt ꝙ frugibus grandine undiq; leſis,
illeſe in eoꝝ campis durant:quod totū licitū uidetur. ¶ Tertium.
Fatentur ēt malefice q̄dam quidē ſponte:q̄dam uero p tormenta
& difficulter : ꝙ quedam ſunt quibus multū impediuntur ex' to-
to uel in parte & ne in pſonam uel amicos fiant:& ſunt: integra fi
des cū obſeruatione mandatoꝝ dei & ſigno ſancte crucis ac ora-
tione:itē ſunt cultus eccleſiaſtici ritus & eccleſiaſticaꝝ cerimonia
rum ;bona exequutio iuſtitie publice:ruminatio paſſionis xp̄i uel

bo aut mente. ¶ Quartū. Dicit quoq; nider ꝙ eadē cā gn̄aliter cā
pane contra aera pulſant: ut recedant demones a ſtrepitu ꝯſecrata
rum deo tubarū: tū etiā ut populus excitatus cōtra tēpeſtates deū
aduocet: adde etiā ꝙ ex naturali uirtute oē quod aerē mouet: ut
magnus ſonus cāpanaꝝ & machinaꝝ aduerſat grandini. ¶ Quin
tum. Eadē cā cum ſacramēto altaris & ſacris uerbis ad aurā proce
ditur: quod qui ſuperſtitioſum putāt regulas ſupſtitioſa diſcernē
di minime norunt: q̄ excipiunt ex glo. col. 2. ſuper illud: q̄ ſunt rō
nem habentia: & ſunt he. Prima. Cū in oībus opibus nr̄is dei glo
ria, nr̄ principalis ſcopus & finis eſſe debeat: iuxta illud: ſiue mādu
ducatis ſiue bibitis ſiue aliud quid facitis oīa in gloriā dei facite:
ideo in oī opere quod ad xp̄ianā religionē attinet, attendatur an
illud ſit ad gloriā dei: & an hō in opere illo deo gloriā principali
ter tribuat: ita ꝙ p ipſuꝫ opus ēt mēs hominis deo ſubiiciatur. Se
cunda. Attendatur an opus exercitū ad exercitiū; corporis ſit, uel
frenū ꝯcupiſcentie, aut cōferens corporali abſtinentie: ſm mediū
uirtutis, aut quaſi hoc eſt ſm ritū eccleſie uel doctrinā moralem:
quia rōnabile debet eſſe obſequiū noſtrum: ro. 12. Vn̄ propter hāc
regulā fatua ſunt uota de nō pectēdo capite die ſabbati uel die do
minico ieiunando & eiuſmodi. Tertia. Attendatur an opus ſit ſm
ſtatutum uniuerſalis eccleſie, uel ſm teſtimonia ſcripturaꝝ, uel ſal
tem ſm ritū particularis eccleſie: aut gn̄alē ꝯſuetudinē: q̄ ſm aug.
pro lege habenda eſt: unde greg. anglorum epiſcopo qui ꝙ eēnt
eccleſiarum conſuetudines diuerſe in celebratione miſſarū querē
ti reſpondit. Siue in romana ſiue in galliarum ſiue in quacunq; ec
cleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotēti deo placere poſſit
ſollicite eligas: diuerſe enim conſuetudines eccleſie in cultu diui
no in nullo ueritati repugnant: ideoq; ſeruande: & eas preterire
illicitum eſt. Quarta. Inſpiciatur ut opus quod fit habeat uel
a deo uel a natura proprietatem ad effectum qui expectatur: a deo
quidem ut uerba conſecrationis ad trāſubſtantiationem panis &
uini: a natura autem ut palee ad niues aſſeruandas: alias enim ſi
hec non habuerit ſuperſtitioſum eſt: ex qua conſideratione cara
cteres oēs ignoti & imagines aſtronomice & nigromātice & no
mina ignota tanq̄ ſupſtitioſa oīa refutantur. Quinta. Attendat ne
opus qd fit occaſionē ſcandali p̄beat: quia & ſi tunc ſupſtitioſum

nō eſt:propter ſcandalū tñ aut omittendū aut differendū eſt, uel occulte peragendum. Efferre aūt contra demonum tempeſtates corpus chriſti aut reliquias ſanctas ad auras:ſicut genue cōtra im petum maris reliquie precurſoris admouentur:contra nullam eſt dictaꝝ regularum:imo eſt ſm tertiam:quia ita galliarū eccleſie,& multe in germania antiquitus ꝯſueuere:ita tñ ꝙ eo modo quo ē conſuetudo feratur,ideſt in atrio ſacrarii uel alio ſecreto loco ad auram reuerenter:quin &ſi publice ferretur iudicio diſcretorum fi delium ſicut in die corporis xp̄i nihil ſupſtitioſum uideo:niſi ꝙ ſi effectus gr̄a cuius defert̃ nō ſequatur,ſcādalizari poſſent ibecilles unde eiuſmodi celebranda ſunt q̄to ſecretius fieri poteſt.

¶ Punctum ſeptimū. Aduerſus maleficia iumentoꝝ remedia: cu ius rei gratia multa dicuntur. ¶ Primum. In partibus ſueuie ſic practicatur. Prima die maii ante ſolis exortum exeunt ruſtice mu lieres.ex ſiluis & arboribus deferentes ſalicū & aliarum frōdium ramos,in circulorum modum ad oſtium ſtabuli ſuſpēdentes:aſſe rentes anno integro iumenta a maleficiis illeſa ſeruari. Quod eq- dem remedium nō eſt illicitū apud eos quibus uanis uana retūde re licet:ſine offenſa tñ dei,dico ꝙ ſi nō obſeruata die prima pluſq̄ ſecunda neq; ſolis ortu, colligantur herbe uel frondes cū oratiōe dominica uel ſimbolo & fide bona dicto modo ſuſpendant̃,com mittendo iumentoꝝ cuſtodiā deo,nō eſt reprehenſibile:ut liquet 26.q.7.non obſeruetis.ex uerbis aug. nā & ſine incantatione licet arrepticio herbas & lapides habere. Ad idem eſt ꝙ quedam mulie res ne uacce maleficio lacte ſiccētur:lac quod die ſabbati ꝯemū gūt ex integro pauperibus erogant: aſtruētes inde uaccas non mō il leſas durare uerūetiam & magis lacte exuberare:quod totū proba mus ſi ex cā licita dies illa ſeruatur: puta deuotionē ad beatā uir ginem uel hmōi:& deo iumentoꝝ aſſeruatio per eiuſmodi pieta tem commendetur. ¶ Secundum. Nider in ſuo preceptorio prece pto primo:dicit etiam per carmina & uerba ſacra ſ licet ſicut homi nes infirmos ita & iumenta benedicere:etiam ſi incantationis ſpe ciem habere uideantur:modo ſeruentur he conditiones de quibꝰ capite ſequenti:a Terens ſe a deuotis perſonis & uirginibus expe rientiam tenuiſſe:ꝙ adhibito ſigno crucis in uaccam, & oratione dominica una cum ſalutatione angelica ter uel circiter, ceſſat opꝰ

diabolicum:etiam ſi maleficio intercedente ſit. Qui & in ſuo ſor-
dicit conſtare per maleficos ꝙ ritibus eccleſie ueneratis & ſeruatis
eorum maleficia prepediuntur:ut per aque benedicte aſperſionem
ꝑ ſalis conſecrati ſumptionē per cādelarum in die purificationis
& oliuarum ac palmarum in die ſua benedictarum uſum:quia huius rei
gratia ab eccleſia exorcizantur. Nō eſt uero mirum ſi in eiuſmodi
aliqui fideles ſimplices mira faciunt:quia fidei miracula cōſueue-
runt aſcribi. Eo tempore quo cardinalis ſancti petri ad uincula qui
& deinde Iulius ſecūdus a facie alexandri borgie fugiebat: ſaona
per gallos impugnata ſed non expugnata eſt mauro & uenetis ſuf-
fragantibus: ego ſaonā predicationis gratia miſſus tempore car-
niſpriuii in fraſchea cerdonā & ſerrauallē inter peditum ducem
quendam marzochcū nomine offendi:cū quo ex burgo quē for-
nariorum dicunt genuam relictis copiis adiui. Cuius mula cum
pedi pedem impoſuiſſet ſe adeo uulnerauit ut ſingulis paſſibus ſin-
gulas ſanguinis guttas effunderet. Super quo cum plurimum an-
xiaretur ꝙ pulchra & non ſua mula eſſet: rogauit an eam ſignare
noſcerē. Reſpondi me eam in nomine ſancte trinitatis ſigna-
turum:& confidere ꝙ ei bene eſſet. Acquieuit ſigno dei,cum
diabolicum habere nequiret. Signata per me mula ſigno cru-
cis in nomine ſancte trinitatis ſtatim ſanguis ſtetit: & ſic iuga
ſuperātes ad oppidum qui punctus decimus dicitur deuenimus:
illudq; paululum exceſſimus. Cumq; alius dux peditum nobis ob-
uiaſſet: ut mulam ſignaret petiuit. Qui an aliquis ſignaſſet in-
quiſiuit: & audito ꝙ ego ſignaſſem: ſuſpirans: o diabole inquit
quaſi ſcilicet ipſe uir ut erat diaboli nihil poſſet ubi dei ſeruus
manum admouiſſet. Signauit tamen: & abinde uſq; genuam
ſanguis qui ſteterat ſemper refluxit. Ecce coram deo quia non
mentior. ¶ Tertium. Strigimage quando iumenta uolunt la-
cte priuare modicum lactis aut butiri ex eis iumentis coagulatū
petere ſolent: inde ſi queunt arte ſua iumenta maleficiis impe-
tentes: unde expedit mulieres cautas fore cum eiuſmodi a ſu-
ſpectis de ſtrigimagatu expetuntur. ¶ Quartum. Sunt mu-
lieres que ubi in coagulando butirum ſentiunt ſe nihil profi-
tere: ſubito ex domo ſuſpecte malefice modicum butiri ha-
bere conantur: illudq; in tria fruſtra diuiſum inuocata ſancta

trinitate in uas inferunt & fugatur maleficium: quod eſt uanis uana retundere: ſi tamen id ex quocunq; butiro indifferenter fieret, adiuncta dominica oratione & aqua benedicta, & effectus diuine uoluntati cōmittatur: iam nihil ſuperſtitionis haberet & maleficium eque fugaretur. ¶ Quintū. Quia perſepe omnia ſtabuli iumenta maleficiis inficiuntur: ſub limine oſtii, aut e preſepio uel ubi adaquantur, terra exportetur, & alia cū aque benedicte aſperſione reponat: quia ſepe ſtrigimage faſſe ſunt ſe maleficii ſignū locis talibus occuliſſe per demonem, foſſula tātum per eas effectas quod quidem ſignum res uiliſſima fuit, aut lignum, aut lapis, aut ſerpens, aut eiuſmodi.

¶ Punctum octauū. Cōtra quoſdam occultos demonum effect9 tā in frugibus q̄ in perſonis remedia: grā cuius multa dicuntur. ¶ Primū. Deo permittente plerūq; demones per locuſtas & eiuſmodi nō tam aues q̄ uolantes terre uermiculos cuncta uirētia terre demoliuntur: & remedium eſt per adiurationes: q̄ apud. S. tho. 22. q. 90. ad irrationalia fieri poſſunt ſub relatione ad rōnales demones: ne nobis ut demonū & maleficarū inſtrumenta ſint nocumento uel noſtris: necnon & per excōicationes q̄ demonibus adiurationes ſunt: quo tñ caſu proceſſiones orationes & ieiunia deberent iniungi: quibus deus placatus miſereri uellet: cum propter adulteria & alia eiuſmodi crimina talia deo permittēte plerumq; inferantur. ¶ Secundum. Aliud horribile deus permittit: q; ſubtractis interdum mulieribus filiis propriis alienos demones ſupponunt: & hi ſuppoſiti in germanico uulgari ut fertur campſores appellantur ſeu nechſekind: & in differentia triplici ſunt. Quidam enim maleficiis acti ſemp macilenti eiulant, etiam quatuor mulieres lacte uberes exugentes: quidam incubo℞ coitu modo ſupra expoſito permittente deo ſunt producti quos interdum ſupponūt quidam rurſus demones ſunt in paruulo℞ forma apparentes: & ſeſe nutricibus adiungentes. Huic triplici gñi cōmune eſt, eſſe pōderoſos macilentos non excreſcentes: nec ſatiabiles potu lactis: & ſepe dicuntur euanuiſſe: quod tertio generi propriū eſt. ¶ Tertiū. Quantum capere poſſumus diuina pietas ideo talia permittit: uñ q; pueros nimium parentes ament: conſequenter autē ad utilitatem anime eorum talia permittuntur: ſecundo quia preſumitur q; eiuſmodi

eiuſmodi mulieres quibus accidunt talia, ut plurimũ ſuperſtitioſe ſunt: & in multis aliis & in hoc a demonibus in penam ſeducunt. ¶ Quartum. Remedium uero ad hec eſt uera confeſſio & oratio: conſequenter reconciliatio dei: deinde arma ſpiritualia exorciſmi de quibus pene ſtatim.

¶ Aduerſus morbos oẽs in gñe p exorciſmos remedia ac de modo exorcizandi: Capitulum ultimum.

QVia iam & ſtrigimagaꝝ opera ac maleficia & ſpecialia ẽt remedia pro noſtra uirili attulimus: ultimo loco circa exorciſmos qui contra omne opus diaboli ualẽt & modum utendi nos uerſari oportet: quod multis punctis faciemus.

¶ Punctum primũ. Licite & illicite carminibus quis utitur: pro quo dico multa. ¶ Primum. Diuus tho. in. 4. di. 22. innuit ꝙ non modo exorciſte, ſed quilibet fidelis demones licite adiurat: ut eius nocumenta a ſe & a proximo ac rebus repellat: licet exorciſte, ſoli hoc ex ſuo officio faciant. Nam & uirgo quedam uiſitans amicũ maleficiatum pedem, medicoꝝ iudicio rogata ut aliquid benedictionis apponeret, oratione dominica & ſimbolo apoſtolorum ſilenter dictis & geminato ſigno crucis eum ſtatim ſanauit. Qui in futurum perſpiciens & querens quid remedii attuliſſet nos inquit alii ex fidei debilitate reiectis dei remediis quibus curaremini illicita carmina morbis admouetis. Ecce oratione dominica & ſimbolo ac ſigno crucis eſtis ſanatus. ¶ Secundum. Vnde uero uſus & abuſus carminũ exortus ſit: ex his liquet. Nam principium horum ſanctiſſimum fuit: apoſtoli enim & alii uiri ſancti: ſm illud mar. ult. in noĩe meo demonia eiicient: infirmos uiſitãtes ſup eos orões p ſacra dei uerba fundebãt: imo interdum ipa dei uerba ſcripta ſup egros deponebãt: ut barnabas euangelium diui math. ſucceſſu uero tẽporis ſacerdotes ſimilia pegerũt: ꝑpter qđ ẽt & exorciſmi & deuotiſſime orões in antiquis eccleſiis ẽt hodie ꝯſpiciuntur, ad omnia que homines circa demones aut agere aut pati potuiſſent; ſine omni prorſus ſuperſtitionis labe: ceu etiam hodie catholici & literati uiri infirmos uiſitantes efficiunt. Dia

bolus uero hominum genus deludere cupiens .per ſuperſtitioſos homines multa cum uana tum etiam illicita inſtar predictorum adinuenit:quibus hodie circa infirmos & reliqua utuntur:adeo ut mundus his ſuperſtitionibus plenus ſit:& ſacerdotes dei licita remedia ex deſidia poſtergarint. Dicit tñ guil.duran.glo.ray. ꝙ religioſus ſacerdos & laicus ſiue uir ſiue mulier excellentis uite & probate diſcretionis,prefata exercere pōt,fuſa licita oratione ſup infirmum,nō ſuper pomū aut euangeliū aut eiuſmodi:iuxta illud ſuper egros manus imponent:neq; huiuſmodi pſone ſunt arcende a talibus:niſi timeatur ꝙ inde alii carminationibus hoꝝ exemplo abutantur. Adde uero tu ꝙ cū chriſtus hāc auctoritatē cōtulerit xp̄ianis , & non chriſtianis bonis tm̄,adiurandi demones (qđ etiam iudas fecit:ut creditur) ideo quiſq; pōt adiuratiōe demonē & a ſe & a ſocio propellere:licet habita copia exorciſte ei ſit deferēdum :& licet prelati talia poſſent interdicere ne publice ab aliquo fierent,ratione aliqua bona permoti.¶ Tertiū. In cultu uero chriſtiane religionis.i.in cultu dei id licet quod nō eſt ſupſtitioſum:ſuperſtitioſum uero .i.quod eſt in religione ſeruatū ſupra modum ut liquet per glo.ad col.2.ideſt cū circunſtantiis malis & defectuoſis practicatū:eſt etiam ſuperſtitioſum quicquid humana traditiōe abſq; ſuperioris uoto nomen religionis uſurpat:ut hymnū angeli cum defunctorum miſſis interponere , prefationem abrumpere : ſimbolum fidei breuiare:in miſſa eum qui reſpōdeat nō habere,& his ſimilia.¶ Quartū.Qui ergo infirmos carminare licite cupit,ſeptem conditiones obſeruet:quibus extantibus bñdictio licita erit: que &ſi modo adiuratorio fiat per uirtutē diuini nominis aut ſanguinis chriſti aut alteri⁹ rei ſacre,dicent eiuſmodi carmina licita & liciti exorciſmi:& qui exercent exorciſte dici poterūt & carminatores,itē & īcantatores catholici & liciti:iuxta illud iſi.8.ethi incātatores dicūtur qui artem aliquā uerbis peragunt:q̄q̄ hoc nomē uſitatius in malū reſonet. Prima ergo conditio eſt:ut nihil quod ad inuocationem demonū attineat:uerba contineant.Secunda uero conditio eſt ne carmina ignota nomina cōplectantur:talia enī ſm chriſo.metuenda ſunt:ne ibi ſupſtitio lateat.Tertia ne materia uerboꝝ quicq̄ falſitatis ꝯtineat:ſic enim effectus expectari a deo nequiret:quippe qui nequeat teſtis eſſe falſitatis:in quo delinquūt

uetule ſuis carminibus fatua nedū falſa complectentes. Quarta ne adducantur uana, & caracteres inſcripti preter ſignum crucis. Quinta ne ſpes in modo ſcribendi ligandi aut quauis eiuſmodi uanitate nihil ad rem aut diuinam reuerentiam faciente ponatur alias oino totū ſuperſtitioſum iudicatur. Sexta ut in citatione & prolatione diuinorum uerborum aut ſcripture ſacre reſpectus ſolum ad ipſa ſacra uerba & eorum intellectum habeatur & reuerentiam dei ac dei uirtutem, a qua quis effectum preſtolatur: uel ad ſanctorum reliquias, a quibus aliquid ſecundario expectatur. Septima ut effectus expectatus diuine uoluntati & beneplacito relinquatur: q ſcit quid plus & quid minus poſtulanti conducat. His obſeruatis licitum eſt etiam ſerpentes tollere: mar. ulti. Collecta ſunt hec ex medulla doctrine ſanctorum. ¶ Quintum. In eiuſmodi tamen multum aduertere debet exorciſta & cauere ut etiam nider teſtatur. Primo ne de ſuis uiribus preſumat: nam apud greg. in dialo. hac ratione diabolus ſacerdotem qui ſuper arreptam in oratorio diui ſebaſtiani ſidonē de altari poſuit inuaſit. Et ſecundo ne in ſerioſo dei opere iocos miſceat aut ſuperſtitioſum uel ſuſpectū: alioquin mirum ſi penas non luat: unde idem dicit ſe in conuentu coloníenſi ordinis predicatorum fratrem nouiſſe ualde iocoſum & ad demones expellendos multum uirtuoſum: qui cum infra eiuſdem conuentus terminos demonem in obſeſſo corpore coarctaret: iam demon petiuit quo recedens ſecederet: & frater letus ioco ſe in cloacam inquit meam uadas. Cum ergo noctu frater uentrē purgaret, pene eſt a diabolo ibi ſuffocatus & uix euaſit. Et tertio ne eiuſmodi carminibus aut exorciſmis aliter q̄ pro neceſſitate ad repellenda nocumenta quis utatur. Author eſt henri. inſti. in ciuitate ſaltzburgenſi: incantator ad ſpectaculum multorum ex ſpacio unius miliaris ſerpentes omnes ſe ad foſſam quandā adducturum, & in ea interempturum, & ſpondebat & moliebatur & perficiebat. Cunq; poſt omnes unus ingens ac terrificus ſerpens cōueniſſet & fatalē foſſā ingredi recuſaret (quinimo motibꝰ corporis quaſi licentiam petere uidebatur abeundi) & nihilominus incantator urgeret: tandem ex oppoſita ripa foſſe ſteterunt incantator ac ſerpens: qui impetu facto foſſam tranſiliens in incantato.

rem irruit ac uentrem eius circa cingulum ſtringens ſecum in foſſam traxit:amboq́ȝ interiere. Igitur nō niſi pro hoīm utilitate cum timore ac reuerentia dei ſunt talia practicanda.

¶ Punctum ſecundū Quomodo uero carminibus & exorciſmis utendum ſit:aut quonā pacto ad perſonam ferantur alligata dictis nonnullis conſtiterit. ¶ Primum. Aug. in .2. de doctri. chriſtia. dicit ad ſuperſtitionem pertinere mille magicarum artium ligaturas & remedia que medicorum quoq́ȝ diſciplina cōdemnat:chri. quoq́ȝ ſuper math. reprehendit ꝙ aliqui partem euangelii ſcriptam portant ad collum:ꝙ uirtus euangelii non ſit in caracteribus ſed in ſenſu intellectuq́ȝ uerborū:cōſequēter autem predicta ſuperflua ui dentur. Sed diuus tho in 4. di. 15. dicit ꝙ in eiuſmodi duo cauēda ſunt:unum ne in ſcriptura aliquid contineatur quod ad demonū inuocationem pertineat manifeſte:quia illicitum & apoſtaſia a fide eſſet: ſecundum ne contineat ignota nomina uel caracteres: iuxta ſuperius dicta. Quibus ſtantibus ſicut ſuper infirmos ita ſup propriam perſonam iſta licite & dicuntur & ponuntur. Aug. autē damnat alligaturas & remedia ſupſtitioſa:chriſoſto. uero damnat eum qui magis ad caracteres q̄ ad intellectum uerborum attendit. Et ſiquis intellectum uerborum non habet, ueneretur dei uirtutem in euangelio ſcripto, quod in genere nouit euangelicā continere ueritatem, ſe diuine uoluntati committens:& non peccabit ſed meritorie aget. ¶ Secūdū. Cuiuſmodi uero res exorcizari poſſint pro demonibus compeſcendis:dico ex doctoribus maxime diuo tho. in 4. di. 6. ꝙ quia propter peccatum in hominem diabolus accipit poteſtatem, & in omnia que in uſum hominis ueniunt in nocumentum ipſius: & chriſti ad belial conuentio ſit nulla: ideo quotiens aliquid in diuinum cultum ſanctificandū eſt prius exorcizatur:ut liberum a poteſtate diaboli qua in nocumentum hominis aſſumere potuiſſet, deo conſecretur:quod in cōſecratione templi, benedicte aque, & omnibus huiuſmodi liquet. unde cū prima ꝯſecratio qua hō dicatur deo ī baptiſmo ſit:oportet hoīem pri⁹ exorcizari q̄ baptizari. Cū ergo exorciſmis diabolū cōpeſcere op;, pri⁹ exorcizād⁹ eſt hō maleficiat⁹ q̄ adiuret demū ut recedat: ſicut ēt puer prius exorcizatur, deīde iubetur diabolo quaten⁹ recedat. Itē ſicut exorcizatur ſal & aqua ita oīa que in uſū maleficiati

conuerti poſſunt:ut cibaria & potagia exorcizanda & benedicē-
da ſunt. ¶ Tertium. Licet uero multe cerimonie circa puerū bapt
zandum ſeruentur :ut exufflatio uerſus occidentem, abrenūciatio
& eiuſmodi:circa maleficiatum tñ exorcizandum eiuſmodi obſer
uare neq; oportet ,neq; expedit:q̄ utrobiq; eadem ſigna & ſigna
ta non congruant:ceterum ſufficit ſi ſit pure confeſſus ,& cōmu-
nicauerit,& ſuccenſam benedictam candelam ſi ualet teneat:& lo
co ueſtis candide que in baptiſmo traditur, candida & benedicta
candela ſm longitudinem corporis chriſti ſi haberi pōt ad corpo
ris nuda cingatur:deinde ſic dicatur. ¶ Quartū. Exorcizo te .N. in
firmum uel infirmam:ſacro tñ baptiſmate regeneratum per deum
uiuum ✠ p deum uerum ✠ per deum ſanctū ✠ p deū qui te pre
cioſo ſuo ſanguine redemit:ut fias homo exorcizatus, ut effugiat
atq; diſcedat a te omnis fantaſia & neqcia diabolice fraudis, oīſq;
ſpiritus immundus adiuratus : per eum qui uenturus eſt iudicare
uiuos & mortuos & ſeculum per ignem . Amen . Oremus. Deus
miſericors:deus clemēs:qui ſm multitudinem miſerationum tua
rum quos diligis corripis: & quos recipis pie ad emendationem
coerces: te inuocamus domine ut famulo tuo .N. qui in corpore
patitur membrorum debilitatem gratiam tuam conferre digne
ris, ut quicquid terrena fragilitate corruptum quicquid diabo-
lica fraude uiolatum eſt, unitati corporis eccleſie membrum re-
demptionis ānecte:miſerere domine gemituum miſerere lachri-
marum eius : & non habentem fiduciam niſi in tua miſericordia
ad tue reconciliationis ſacramentum admitte . per chriſtum do-
minum noſtrum . Amen . Deinde diabolus adiuretur in hunc mo
dum . ¶ Quintum . Ergo maledicte diabole recognoſce ſenten
tiam tuam:& da honorem deo uiuo & uero da honorem domi-
no ieſu chriſto,& recedas ab hoc famulo dei. N. cū tua factura:quē
dominus noſter ieſus chriſtus ſuo precioſo ſanguine redemit.
Demum ſecundo & tertio iterum exorcizetur & adiuretur ut ſu-
pra:& in ſecundo exorciſmo oratio . Deus qui facture tue ſemper
pio dominaris affectu :inclina aurem tuam ſupplicationibus no-
ſtris :& famulū tuū. N. aduerſa ualitudine corporis laborantē pla-
catus reſpice,& uiſita in ſalutari tuo:& celeſtis gratie ei pſta me-

dicinam :p chriſtum dominum noſtrum. Amen. Pro tertio exor ciſmo oratio. Deus ifirmitatis human. ſingulare preſidium, auxi lii tui ſuper infirmum noſtrum oſtende uirtutem: ut ope miſeri cordie tue adiutus ecclesie tue ſancte incolumis repreſentari mereatur, per chriſtum dominum noſtrum. Amen. Et crebro aſpergatur aqua benedicta. ¶ Sextũ. Et nota primo ꝙ non limitatur quis ut his preciſe utatur exorciſmis: ſed ut catholicis utatur. Nota ſecũdo, ꝙ in arreptitio diabolus ſemp in ſe eſt preſens quando cruciatur: quia ubi operatur angelus ibi eſt: non autem ſemper preſens eſt ſecundum ſuum eſſe in maleficiato dum torquetur: ratio autem diuerſitatis eſt, quia arreptitium torquet per ſe: niſi ſimul etiam ſit maleficiatus, habens .ſ. in corpore ſuo aliqua actiua naturalia, quibus crucietur: maleficiatus uero actiuis naturalibus torqꝫtur, unde ſufficit ſi demon ſit preſens in ſuo effectu: ſi tamen maleficium eſſet extra ut in olla ſuffoſſa, cũ torqueretur maleficiatus demon eſſet preſens ſecundũ eſſe. Notandũ eſt tertio. ꝙ ſicut licet nobis uti demonis auxilio quaſi ſuperioribus precipiendo ut facturã ſuam ſiue maleficium deſtruat & cum eo recedat (non enim eſſet infirmus ſanus demone ſolum deſinente cruciare, ſi naturalia actiua intus remanerent: q iã ipſa nocumentum inferrent) ita licet nobis ſuperioris demonis auxilio uti iubẽdo ut inferiorem coerceat. Omnia enim hec ad id tendunt ne nobis diabolus noceat: nõ autem ut nobis ſuffragetur, quippe qui ope ſuperioris demonis nil niſi carentiam mali nãciſcamur. ¶ Septimũ. Hec ergo practica in eiuſmodi obſeruetur. Primo maleficiatus pure cõfiteatur: iuxta ca. ſi per ſortiarias 26. q. 6. & abſoluatur ab excõicatione ſi opus eſt, uel ad cautelam, & communicet: deinde fiat diligens inquiſitio per domum, lectum ac ueſtes: et ſi inuenitur maleficium ſtatim ignibus abſumatur: ſi etiam cõmode fieri poſſet mutentur ueſtes & lectiſternia & domus: deinde uero pro poſſe eccleſiã intret & genua flectat cum candelis: ut ſupra: & aſtantes orent ac ſacerdos cõfiteatur, & deinde incipiat. Adiutorium noſtrũ &c. & aquam ſanctã aſpgat. deinde dicat: deus in adiutorium: & proſequatur letaniam. eo modo quo ſuper infirmos dici conſueuit: dicendo ora pro eo, libera eum: & eiuſmodi uſqꝫ ad orationes, quarum loco ſubinferat

exorciſmos & adiurationes ut ſupra:uel alio meliori modo ſi poteſt,bis uel ter in ebdomada. Expedit etiam legere euangelium miſſus eſt: & euangelium in principio erat uerbum, & collo ſuſpendere: & paſſionem domini,& pſal. qui habitat:qui mirande uirtutis contra demones eſt: quod expertus compertum habeo. Notandum 4.ex diuo tho.4 di.6.ꝙ tam exorciſmus q̃ aqua ſancta contra demonum moleſtias ordinatur,uerum exorciſmus cōgruit contra uexationem intrinſecam:unde exorcizantur energumini:id eſt intus laborātes:aqua uero benedicta cōtra extrinſecā.

¶ Punctum tertium. Que uero ſuperſint remedia, ſi exorciſmi et premiſſa egrum non curarint:quibuſdam dictis abſoluam. Primum.Ex multis cauſis euenire ſolet ꝙ predicta non liberent:quorum nonnulla colliguntur mathe.17. & mar.9.ubi preſente chriſto & diſcipulis unigenitus patri lunaticus curam ſuſcepit. Prima eſt circūſtantiū uel offerentium fides exigua: unde pater ille dicebat,credo domine adiuua incredulitatem meam:& ad turbam circunſtantem ieſus dixit:o generatio incredula.Secunda eſt peccata ſuſtinentis maleficium, unde illum filium ieſus increpauit: & ibi hieronimus dicit eum propter ſua peccata fuiſſe a demone oppreſſum. Tertia eſt negligentia exhibentium remedia:unde ibi uiri perfecti non fuere preſentes.unde ibi dicit chriſ. ꝙ fidei columne,petrus,ſ.iacobus & ioannes non aderāt:ſicut chriſti tranſfigurationi affuerant:nec aderant itidem oratio & ieiunium,ſine quibus minime curatur genus illud.Quarta eſt aliquod exorciſte in fide uitium:unde ibi chriſtus diſcipulis querentibus cur ſpiritū nequiuiſſent eiicere,reſpōdit,propter incredulitatem ueſtram:ubi hila.crediderunt inquit apoſtoli,ſed nundum erant in fide perfecti. Quinta eſt ut notificetur uirtus in alio q̃ in exorciſta exiſtens: ſic enim in uitis patrum legimus obſeſſos quos beatus anthonius non curarat,aliquando paulum eius diſcipulum curaſſe.Sexta eſt purgatio eorum qui patiuntur: ſepe enim abolita culpa, pena non aboletur ad expurganda priora delicta. Septima eſt ſi ritus baptiſmi non fuit ex toto bene obſeruatus.experientia enim docuit nonnullos liberatos ex rebaptizatione cōditionata:quo tamē remedio uti nō licet niſi in dubio,prout doctores limitarunt: quia

tamen deficientibus his que ſunt baptiſmo annexa diabolus minus recedit ab homine, & ſacerdotes circa eiuſmodi multos defectus admittunt, & multo magis uetule nō exorcizātes: omiſſa repetere bonū eſt.

Scdm. Etſi uero predicta impedimenta ſup energuminos & arreptos ſonant in maleficiatis tñ locum hñt: quia utrobiq; eadē diuina uirtus exquirit: imo maioris uidetur eſſe difficultatis maleficiatū ꝙ arreptum curare: quia arripiuntur hoies interdū pro nullo proprio delicto: ut patuit ſupra: maleficia uero adultoꝶ ut plurimum ex pctis eoꝶ emergunt. Tertiū. Qui uero pdictis liciris remediis curari nequeunt ꝓpter ipedimēta ꝙ diximus, ad patientiā & tollerātiā ꝯmonēdi ſunt, in remiſſionē ſuoꝶ peccaminū: & ne ad illicita remedia contra dei uoluntatē nitantur, ne eis deteriora contingant.

Finis libri ſecundi: de ſtrigimagaꝶ demonūq; mirādis.

❡ De ſtrigimagarum demonumq; mirandis
Liber tertius.

❡ An in ſtrigimagas ut in hereticum genus ſit animaduertendum. Capitulum primum.

QVIA uero iam de principiis mirandorū creature damnate in primo & de mirandis ipſis atq; antidotis eorum remediis in ſecundo li. ptractatum eſt: reliquū & ultimum putarim, ut de remediis cōtra ipſas dānatas creaturas agamus: ne mundus tāta labe confectus tabeſcat: que equidem remedia aduerſus demones nulla ſunt: q̄ppe qui nec ad bonum uerti, ut obſtinati: nec eliminari e mundo, ut incorruptibiles queant: unde aduerſus ſtrigimagas remedia meditemur. Que cū duo ſint: earum ad deum.ſ. uerſio: & earum e mundo exploſio: primo ueluti difficillimo miſſo, de ſecundo tractandum reſtat: quonā.ſ. modo aduerſus eas criminaliter ad ſupplicium aut correptionē procedatur: ut uel elimentur moribus, uel ignibus eliminentur. Illud aūt ante oia enucleandū eſt: an ꝯtra eas ueluti contra hereticos aut apoſtatas p inquiſitores inquirendū ſit: qđ multis punctis facturi ſum⁹.

❡ Punctū primum. In hac re due ſunt inquiſitorum opiniones cōpugnantes in ordine meo: in cā fuit ꝙ eoꝝ quidā q̄tum cum deo poterant ut ipſimet teſtantur, uoluerunt inquiſitoribus eſſe laboꝝ ſubleuamento: unde eis cōmuni iure & ſi non priuato ſtrigimagarum negocium ſubtraxerunt: ut henri. inſti. & ſo. ac reliqui germanie ſuperioris inquiſitores: alii uero zelo fidei in ſtrigimagas ardentes, eas inquiſitorib⁹ ēt cōi iure ſubiugarunt: ut hi qui ī hiſpaniis inquirunt. Si aūt me nec inuidia nec obſequio docentē uerū dicere oportet: eſt hiſpanoꝝ ut patebit opinio uera. Vtramq; ergo citabo: & hiſpanoꝝ in primis. hi ꝙ ad inquiſitores ptineant cōi iure oēs malefici ſortilegi diuinatores nigromātici ſenſerunt: modo aliquid dicerēt aut facerēt quod hereſim ſaperet manifeſte:

ſic tamẽ ut in tribus que in ca. multorum querela notantur. de he
re. in cle. nec inquiſitor ſine epiſcopo nec ſine epiſcopo inquiſitor
iure procedat: ꝗ̃ in multis aliis poſſint diuiſim & in ſolidum pro
cedere: de quibus ibi. his addũt blaſſemos (quod intellige de blaſ
femia proprie & ex obiecto: que. ſ. deo aut indebitũ tribuit aut de-
bitum aufert: & conſequenter ſemper hereſim ſonat) & quocunqꝫ
modo demones inuocantes (ꝙ. ſ. hoc hereſim ſapiat) & eos qui in
cauſa fidei ſententiã excommunicationis obſtinato animo anno
integro tulerunt. Alia uero opinio (imo potius uoluntas) eſt ꝙ or
dinarii contra maleficas ſine inquiſitoribus procedere poſſunt: li-
cet non ſine iudice ſeculari, ubi punitio in ſanguinis uindictam
trãſiuiſſet: nec ipſi inquiſitores cõmuni iure contra eos procedunt.
Ceterũ ut dictum eſt: opinionẽ hãc uoluntatem potius dixeris ꝗ̃
opinionem: quippe ipſimet opinantes uiderunt ſe ſuam non poſſe
firmare ſententiam, niſi per antiqua iura, limitata per noua: unde &
de ea dubitarunt manifeſte: & faſſi ſunt inquiſitores cõtra eiuſmo-
di bene facere procedentes, ubi ordinarii non procedunt: quod uti
ꝗ uerum minime eſſet, ſi id iure nequirent: iniuria enim procede-
rent. Procedunt ergo epiſcopus & inquiſitor etiam diuiſim iuxta
ca. multorum querela de here. in cle. niſi ut ibi patet in tribus. ſcilꝫ
addictione ad penalem carcerem, addictione ad torturam, & in
ſententia contra delatum: quod intelligo etiam ſi nõ ſit contra in
ordine ad ſanguinem, ceterum in ordine ad purgationem canoni-
cam uel abiurationẽ: quia talis ſententia eſt contra: & ſi etiam ſit ꝓ
delato in parte ꝓ quanto abſoluitur a morte: & hoc per regulam
odia. libro. 6. & maxime quia p. ſe ſententia eſt contra, per accidẽs
autem eſt pro. i. non ex cauſa iudicis, ſed ex qualitate delati. Et ita
multotiẽs per peritos cõcluſum eſt: & tenet inquiſitoꝝ directoriũ.
¶ Punctum ſecundum. Quomodo autem in his ſeſe ueritas ha-
beat, olim per multa dicta: in hanc ſententiam monſtrauimus.
¶ Primũ. Inquiſitor heretice prauitatis, contra hereticos & com-
participes. i. fautores, defenſores, receptatores, poſſet inquirere &
procedere: extra eodẽ cõtra libro. 6. adde & contra credẽtes: quip-
pe qui ueri ſunt heretici. ¶ Secũdum. In eodem etiam ca. dicitur.
Contra chriſtianos qui ad ritum tranſierunt uel redierint iudeoꝝ:
etiam ſi eiuſmodi redeuntes, dum erant infantes aut metu mortis

non tamē abſolute aut preciſe coacti baptizati fuerūt, erit tanq̄ cō-
tra hereticos ſi fuerint de hoc cōfeſſi, aut p christianos ſiue iudeos
conuicti: & ſicut cōtra fautores receptatores & defenſores hereti-
corū, ſic contra fautores receptatores & defenſores taliū eſt ꝓcedē-
dum. Hec ibi. Et addit glo. ꝙ in iudeorū ritum hi trāſeunt, qui nū-
q̄ antea fuere iudei: redeunt uero qui fuerunt aliqñ: necnō ꝙ hoꝝ
bōa ſicut alioꝝ ꝯfiſcātur: nec ad filios etiā catholicos deuoluūtur.
¶ Tertiū. Sicuti etiā ibi glo. ꝓbat & tenet io. an. in no. & archie. 3.
parte titulo. 19. ca. 2. §. pe. in fi. p litteras clementis quarti & gregorii
decimi: iudei xp̄ianos utriuſq; ſex⁹ ad ritū p̄dictū inducētes, in iqui
ſitoriū officiū cadūt: quippe qui & ſi nō ſunt heretici ꝓprie aut he
reticoꝝ fautores: large tñ fautores, imo factores hereticorū ſunt.
Regulariter tñ cōtra eos ꝓ iuſtitia ſeculares iudices adire ſolent
ut extra de iūdeis: iudei. & ca. ſi null⁹: & in cle. cedit eo. titulo dicit
de ſarracenis. Et quia tales iudei ad iudaiſmū redeuntes, ſolent ſe
nouiter irriſorie baptizare, lauādo atq; radēdo caput. uidet p ſecu
lares iudices capitis pena iponēda. C. de apoſtatis: quia ſi rebapti-
zanti iponitur. C. ne ſanctum baptiſma l. 1. fortius ſe rebaptizanti
ſeu uolenti baptiſmum tollere. Si tamen inquiſitores illud punire
uolunt poſſunt: una tamen cum epiſcopo per cle. primam de here.
¶ Quartum. Cōtra diuinos autem uel ſortilegos inquiſitor proce
dere non poteſt: dicente alexandro de here. accuſatus libro. 6. ꝙ de
diuinationibus & ſortilegiis inquiſitores ſe intromittere non de-
bent, niſi hereſim ſaperēt manifeſte: ubi glo. infert ꝙ in dubio nō
habent iuriſdictionē: qđ nequaq̄ intelligendum eſt in dubio an fa
ctum ſit patratum necne: ſed in dubio an hec ſapiāt hereſim: ut ex
directo. iquiſi. & ex textu liquet. Ibi etiā glo. io. an. exēplificat de
ſapiētib⁹ hereſim: ſicut inquit eſt, circa aras idolorū nepharias pre-
ces effundere, ſacrificia offerre, demones conſulere, eorumq; reſpō
ſa ſuſcipere: ut. 26. queſtione ſecunda hi qui: uel ſi aſſociant ſibi ꝓ-
pter ſordes exercendas hereticos: uel faciunt predicta cum corpo-
re & ſanguine chriſti: uel in fontibus ut poſſint a demonibus ha-
bere reſponſa puerum baptizant: uel his ſimilia. Hec ibi. Oldra-
dus tamen conſilio. 2ro. limitat inuocationem demonis hereſim
ſapere manifeſte, ſi fiat ad exercēda opera ei naturaliter ipoſſibilia:
alias ſec⁹: puta ſi iuocet ut mulierē tētet: quā quidem limitationē

alias in ſilue. retulimus truncate. Ipſe enim non diſtinguẽs inter eſſe hereſim & hereſim ſapere; dicit ſapere hereſim demonis inuocationem ſi ad impoſſibile ſibi inuocetur: ut ad predicendum futura: quod dei eſt proprium: ſi uero ad tentandum mulierem quod eſt ei proprium, non ſapit hereſim manifeſte, ſi fiat per modum imperii: ſapit uero ſi demon adoretur. Hec ille ualde bene.

¶ Quintum Pro his ergo ſciendũ eſt: ꝙ cũ hereſis eſſentialiter in intellectu ſit: eſt enim infidelitatis ſpecies: & infidelitas in intellectu eſt, ueluti & fides, ex nullo ſortilegio probatur quis eſſe uere & ꝓprie hereticus: cum omnia eiuſmodi ex concupiſcẽtia poſſint nõ ex infidelitate ꝓficiſci; ꝓpter talia tamẽ interdũ eſt quis hereticus preſumptiue: ſecundũ io. an. ubi ſupra, & oldr. ſimiliter ubi ſupra: et direct. inquiſi. & omnes pene doctores: & ita etiam conſuetudo legũ interꝑs obſeruat, & ideſt quando ſapiunt hereſim manifeſte. Quod equidẽ q̃tum ad inuocationes demonũ attinet tripliciter eſt: ut probat directo. inquiſitionis, primo ſi eis honor latrie defertur. ſecundo etiam ſi honor dulie. tertio ſi nullus quidem defertur honor, inuocantur tamen ad ſibi impoſſibile: ut ad noſcẽdum futura aut cordis archana: & hec etiã eſt mẽs oldr. ubi ſupra: apud quem hec ſapiunt hereſim ſi ad impoſſibile inuocẽtur: uel ad poſſibile quidem ſed nõ per imperiũ, uerũ ꝑ adorationẽ: que ſupple eſt aut latria aut dulia. Addit tamen unũ non uſquequaq; bene dictum: quia inquit ſi adorans hereticum hereticus eſt, de here. quicũq; & eo. ca. accuſatus in 6. multo magis adorans diabolum: hoc enĩ nõ procedit niſi quando quis diabolum adorat credens adorandum: non aliter, ſicut nec hereticus eſt adorans hereticum ꝓpter timorẽ humanũ aut amicitiã aut terrenũ cõmodũ uel eiuſmodi, ſine hoc ꝙ eius doctrine credatur. q̃tum ad alia uero dicendũ eſt de mente doctorum ꝙ hereſim ſapiunt manifeſte: quando ex ſua natura aliquid preſeferunt quod manifeſte eſt hereſis: ſicut baptizare imaginẽ, ꝑ ſe fert ꝙ eiuſce ſacramẽti ipſa ſit capax: & rebaptizare puerũ pre ſe fert puerum bis poſſe baptizari, & ſic de reliquis.

¶ Sextum Nec ipſi inquiſitores id poſſunt in dubio an quid hereſim ſapiat necne cognoſcere: quia nõ eſt eis attributa iuriſdictio: ut glo. no. in di. ca. accuſatus. Et licet alias in dubio iudex cognoſcat an ſua ſit iuriſdictio, & eã hẽre dicatur in dubio: ut. ff. de iudi. l. ſiquis ex

alienatū ſm̄ io. an̄ hoc locū habet in ordinatio: inquiſitor uero
niſi clare & manifeſte pateat non ſe intromittit: quippe qui non
ordinarius ſed delegatus iudex eſt. Glo. āt in ca. i. de offi. dele. q̄
uidetur ſentire ↄtrariū, ſm̄ angelicā ſum. intelligenda eſt, qn̄ cer-
tum eſt ꝙ aliquid ſapiat hereſim ſed dubitaᷓ an ſit manifeſta nec-
ne. i. notoria: q̄ſi id uelit dicere ꝙ iquiſitor pōt ſe intromittere de
ſapientibus hereſim ſi ſint notoria uel dubia de notoreitate: non
aūt ſi ſint occulta, licet ſit manifeſtū ꝙ hereſim ſapiāt. Qui ſenſus
nullo mō p.ocedit: quia nō dicit tex. de ſapiētibus hereſim mani
feſtis: ſicut tex. illius glo. loquēs de ↄſeruatoribus dicit de iniuriis
manifeſtis: ue℞ tex. nr̄ dicit manifeſte: qḋ aduerbiū cū ſit, ↄn̄r aūt
uerbū limitet oporteat, neceſſe eſt ut ad uerbū ſapere referatur: cu
ius adiectiuū eſt: non aūt ad ipſum eſſe manifeſtum. Vnde dico il
lam glo. in iſtis iudicibus locū minime habere: ſed in aliis.
¶ Pūctū tertiū. Opinio ergo pria, ꝙ ↄtra ſtrigimagas & oēs quo
cūq̧ mō demones iuocātes cū hereſis ſapore iquiſitores cōi iure
ꝓcedāt: &ſi iā ex dictis liq̄t, ſic tn̄ ampli⁹ ꝓbaᷓ. ¶ Prio. Siquid. n.
obſtat, id maxie obſtat, ꝙ hi pn̄t ꝑdicta facere, nec tn̄ de hereſi cō
uinci: quia cū eiuſmodi facere poſſint & ex infidelitate & ex uo
luptate. ↄcludi nequit ꝙ ex infidelitate: interuenit. n. fallatia cōſe-
quentis in eo quod eſt a duabus cauſis poſſibilibus ad ea℞ unam
determinate deſcēdendo ↄcludere. Sed hoc aliquo pacto obſtare
nequit, alioquin ↄtra nullū penit⁹ hereticū ↄcludi poterit ꝙ here
tic⁹ ſit. q̄ticūq̧ dicat hereſes & affirmet: pōt. n. quis hereſim aſtrue
re, aut iudeo℞ dogma ꝓfiteri. quia ita credit: uel ēt ſi nō credit,
propter aliū finē: puta ꝓpter ſciſma tuendū. 24. q. 3. inter hereſim
aut certe ut iudeā dilectā uxorē ducat, uel ut feneretur, uel ut licē
tius peccet, dū aliquod uitiū eſſe uitium negat: & infinita eiuſmo
di: ↄn̄r aūt cum oīs hereſis ex īfidelitate uel alia cauſa poſſit emer
gere ↄcludi nequit determinate ꝙ ex infidelitate emergat: & ↄn̄r
nullus cōuinci pōt eſſe hereticus proprie: & cōſequēter nullus po
terit hereticus dānari, quod eſt abſurdum. Poſſunt ergo inquiſi-
tores ↄtra ꝑdictos procedere. Et obfirmatur amplius rō: quia ī ca.
ↄtra de here. li. 6. ſtatuiᷓ ut ↄtra xp̄ianos qui fiunt iudei uel redeūt
ad iudaiſmum ſicut contra hereticos procedatur: & tn̄ conſtat ꝙ
crebro qui ex iudeis baptizanᷓ, ad iudaiſmum redeunt plerumq̧

non ex infidelitate, ſed ex paupertate: ut plerumq; experiẽtia docet.
¶ Secundo. Nam hec opinio eſt determinata per canones: in ca. accuſatus de here. in 6. ubi dicitur q inquiſitores de diuinationibus & ſortilegiis ſe non intromittant: niſi hereſim ſaperent manifeſte. Senſus enim horum uerborum quibus inquiſitoribus annuitur in caſu aliquo poſſe de ſortilegiis & diuinationibus cognoſcere: aut eſt ut id poſſint quando hereſim ſapiunt ſortilegi & diuinis aut quando id ſapiunt diuinationes & ſortilegia etiam ſi eiuſmodi homines non ſapiant. Senſus primus aliquo modo ꝓcedere nõ poteſt: primo, quia textus non loquitur de dictis hominibus: uerũ de dictis operibus, quippe qui non dicit de ſortilegis & diuinatoribus ſed de ſortilegiis & diuinationibus: unde ad iſtum ſenſum ſi ſaperent uerbum non haberet caſum niſi per ſuppletionem, quo modo loquendi ius pontificium uti non conſueuit. Secũdo: quia apud iſtum intellectum non diſtigueretur inter eſſe hereſim & ſapere hereſim: & cõſequenter nec inter eſſe hereticum & hereſim redolere: quia ipſi ſortilegi uel diuini ſecluſis ſuis operibus non aliter ſapiunt hereſim niſi quia credunt: ſapere enim ad intellectum pertinet, in quo reſpectu ſpectantium ad fidem, non eſt niſi credere, decredere, dubitare, quod etiã ad decredere ſpectat: oportet autem omnino diſtinguere inter eſſe & ſapere hereſim: alioquin nullus ſuo opere ſapere poſſet hereſim niſi etiam hereticus eſſet: quod contra omnes doctores eſt: precipue io. an. & oldr. d. cõſ. 210. apud quos inuocatio demonũ ſemper eſt cum ſapore hereſis: & clarum eſt q non ſemper cum hereſi. Oportet ergo ſecundũ dicti capituli ſenſum ꝓcedere: qđ eſt noſtrum inſtitutũ: ut. ſ. inquiſitores de crimine ſortilegii & diuinationum eo caſu ſe intromittant, quo iſta redolent. i. pre ſe ferunt hereſim: q̃q̃ forte qui hec exercent heretici non ſint. ¶ Tertio. Omnis ſenſus qui ex littera legis non extorta aut uiolentata haberi poteſt, & ex conſuetudine que legum interpres eſt ſeruatur, & a doctoribus omnibus uel precipuis traditur, ſequendus ſit oportet; nihil enim obſtat. Sed q inquiſitores procedere & inquirere ac pronunciare poſſint contra diuinos & ſortilegos, etiam ſi non ſint heretici; modo faciant predicta que hereſim pre ſe ferunt: eſt ſenſus eiuſmodi in illis uerbis d. ca. accuſatus: niſi

hereſim ſaperent manifeſte:ut q̄tum ad literam patet:quia de ſor-
tilegiis & diuinationibus non de eorum authoribus loquitur: &
q̄tum ad conſuetudinem: quia ubiq; inquiſitores ita obſeruant.
Et ex doctorib' uel precipuis:ut patuit de io.an.& oldr. & idē ar-
chi.ſup eodē ca.§. ſane: & ſuper eodē uerbo ſaperent:& io.mo.&
guil.de mon. laudu. & ray.cuius dicta de omni ſimili inq̄tum ſi-
mile accipienda ſunt. Is enim ubi loquitur de reuertentibus ab
apoſtaſia dicit.Reuertentes ab apoſtaſie perfidia,cum fuerint here-
tici,tanq̄ reuertentes ab hereſi ſunt recipiendi:qui uero metu mor-
tis fidem abnegant & erroribus non credūt, licet uere heretici nō
ſint,poſtq̄ nō habēt in mente errorem,iudicio eccleſie que habet
per exteriora de interioribus iudicare,heretici habendi ſunt.Hec il-
le. Si ergo iudicio eccleſie heretici ſunt & ut heretici recipiuntur
et tractantur qui metu mortis fidem negant: quid dicemus de his
qui id non cauſa uitande mortis ſed aſſequende uoluptatis pa-
trarunt:ut ſtrigimage.Eſt ergo ſequendus hic ſenſus. ¶ Quarto.
Qui heretici & pluſq̄ heretici ſunt,in iudicium inquiſitorū ueniāt
neceſſe eſt:hos enim iquiſitores dico,qui ꝯtra hereticos inquirūt.
Sed omnes malefici,incantatores,diuinatores,ſtrigimage & eiuſ-
modi monſtra,habentia cum diabolo & morte pacta expreſſa uel
tacita:ſeu quod in idem redit, faciunt erga demones ea que here-
ſim redolent: ſunt heretici,pro q̄to aliquid de fide negant:& plus
q̄ heretici,pro q̄to negant totam:ſicut ſi dicamus tetragonum tri-
gonum eſſe & amplius:aut quaternarium trinarium & amplius:
quia omnes eiuſmodi ſunt apoſtate:quippe qui fidem aut expreſſe
ut ſtrigimage,aut implicite ut reliqui negant:dū ſe inimico tradūt
quod utiq; ſenſit diuus thomas in ſecundo diſtin one ſeptima.
ubi querit an uti auxilio demonis ſit peccatum:ubi inter alia per-
tractans illud iſay.octa.nunquid non populus a deo ſuo requi-
ret uiſionem? dicit. In omnibus in quibus operis complementum
ex demonis uirtute expectatur,eſt apoſtaſia a fide,propter pactum
initum cum demone: aut uerbotenus, ſi inuocatio interſit:uel fa-
cto aliquo etiā ſi ſacrificia deſint. Et idē petrus de taran.& alber.
magn' ibidē:& s.bona.& alexan.deal & guid.or.carmeli q oēs id
unanimiter aſtruūt,q̄ q demōes īuocāt apoſtate a fide ſunt:& ꝯñs

pluſq̃ heretici ſunt. Et conſequẽter iudicio inquiſitorum ueniunt condẽnandi:& maxime ſtrigímage, que ultra fidei ſanctę abnegationem habent crimina maxima & horrenda: ut patuit: ꝓpter q̃ apud aug. botá. iuris utriuſq; doctorem, poſſunt etiam nõ relapſe tradi brachio ſeculari: ſed de hoc modo nihil. Sic ergo patet ꝙ habito ꝙ aliqua pſona negauerit fidẽ, uel iuocauerit demones, nõ eſt querendũ neceſſario qua de cã id effecerint: quia ſiue ex infidelitate ſiue ex uoluptate aut utilitate id fecerint, puniuntur ut heretici aut uere aut preſumptiue. Alioquin adorans hereticũ non eſſet conuictus: contra ca. filii & ca. accuſatus de here. lib. 6. & ꝯtra no. p archi. ibi in ca. quicunq; : ſed oporteret interrogare de cã: & preterea expreſſe ut hereticus dãnatur qui forte in re non eſt hereticus: ut contumax in cã fidei & propterea per annum manẽs excommunicatus: ut in ca. cũ contumacia de here. lib. 6.

❡ Punctum quartum. Sed contra predictam opinionem ſic declaratam ac firmatam argui multipliciter poteſt. ❡ Primo. Nam crimen contra quod eiuſmodi inquiſitores poſſunt procedere, oportet eſſe & hereſim & manifeſtam hereſim: ut patet per ca. accuſatus in. 6. eo titu. in uerbo niſi hereſim ſaperent manifeſte. Sed ea que canoniſte & theologi dicunt ſapere hereſim manifeſte: ut inuocationes demonum &c. non ſunt crimen hereſis: quippe que ſine hereſi cõmitti poſſunt: puta ex uoluptate uel cõmoditate, & eiuſmodi. Non ergo de his debẽt ſe inquiſitores ĩtromittere: niſi ex radice procedant infidelitatis. ❡ So. Negatur maior de hereſi proprie: que uera eſt de hereſi preſumptiue: de qua loquitur capitulum adductum: negatur etiam minor de hereſi preſumptiue, q̃ tamen uera eſt de hereſi proprie: & hoc probatio ꝯcludit & aliud nihil. ❡ Secundo. Ad hoc ꝙ aliquis ſit hereticus quinq; requiruntur. primum ut ſit error in intellectu: tum quia id omnes aſtruũt ꝙ duo ſunt que hereticum faciunt: error in intellectu, quaſi materiale & obſtinatio in uoluntate, quaſi formale: tũ quia apud aug. hereticus is eſt, qui opiniones nouas & falſas aut gignit aut ſequitur: tum quia hereſis eſt ſpecies infidelitatis: & conſequenter ſicut & fides in intellectu eſt: in quo non eſt niſi cognitio uera uel falſa: nec huic obſtat ꝙ ſine errore ſimoniacus eſt hereticꝰ. 1. q. 1. quiſquis: quia ibi ſermo eſt de hereſi improprie per quandam aſſimilationem:

lationem:uel alluſiue ad nomen hereſis quod diuiſionem ſonat quam ſimonia facit a gratia dei & diſcipulatu xp̄i.ſecundū ut ille error circa ea ſit que fidei ſunt, uel circa determinationes eccleſie in ſpectantibus ad fidē & mores:eccleſia.n.eſt regula fidei.24.q.1. quotiēs: ſec⁹ ſi error eſſet i philoſophicis:ut ꝙ ſol ſit minor terra. tertium ut is inquo eſt error ſit catholicam fidem profeſſus ſ alias eſſet iudeus uel paganus, non hereticus:unde dicit augu.in li. de ciui.dei, ꝙ diabolus uidens humanum genus a cultura idolorum ac demonū liberari, hereticos mouit:qui ſub uocabulo chriſtiano doctrine reſiſterent chriſtiane .quartum ut talis errans aliquā ueritatem de xp̄o confiteatur:alias ſi totum negat apoſtata eſt, ut iulianus:non hereticus proprie:&ſi qn̄q; unum pro reliquo ponit. quintū ut errorem eiuſmodi comitetur uoluntatis pertinacia: ūn non qui falſas opiniones gignit uel ſequitur, ſed qui pertinaciter defendit apud aug.hereticus eſt cenſendus. Vnde & dicebat:errare potero, hereticus non ero:quia. ſ.paratus erat corrigi:uide .24. q.3.dixit apoſtolus.Sed in diuinis, ſortilegis, ſtrigimagis & huiuſ modi, non ſunt neceſſario iſta:imo poſſibiliter deficit eis error in intellectu:ut pleruq; experientia docuit, ꝙ eiuſmodi multi de fide per oīa bene ſentientes abuſi ſunt ſacramentis, baptizarunt imagines, chriſti corpus & crucem conculcarunt, fidem negarunt: ut a demonibus aſſequerētur optata. Non ergo eiuſmodi neceſſario ſunt heretici:& cōſequenter non incidunt in iudiciū inquiſitorū: unde & beatus anthoninus in.2. parte:dicit ꝙ hmōi non ſunt heretici, q̄uis eccleſia ſtatuere poſſet ꝙ punirentur ut heretici . ¶ So. Conceditur quod concluditur.ſ.ꝙ eiuſmodi in ueritate non ſunt heretici proprie, ſed preſumptiue:cū uero infertur, conſequenter aūt non incidunt in iudiciū inquiſitorum:hoc utiq; negatur:ut iā liquet.Beatus uero anto.oīa bene dicit:nec oportet aliquid addere:niſi id tm̄, ut qđ eccleſiā dicit poſſe facere, nos dicimus eccleſiā feciſſe in.d.ca.accuſatus :ut probatum eſt.¶ Tertio.Si ſtrigimage & huiuſmodi ea ratione ꝙ demones inuocant, ueniunt iudicio inquiſitorum plectende, quaſi heretice uel apoſtate: pari ratione & ſalomon adorādo idola cum uera fide in corde, fuiſſet apoſtata, uel hereticus.Hoc autem eſt falſum:quia nullus hoc dixit . Ergo &c.¶ So.:Salomon fuit uere apoſtata in conſpectu ſinagoge:ſicut

& hieroboam, qui uitulos coluit: nō quin crederet unū ueꝝ deū ſed ne .x. tribus, propter acceſſum ad templū domini in hieruſalē regrederentur ad regnum dauid. Coram deo tamen qui cor intuetur: nullus recte credens, apoſtatat a fide. Cum uero dicitur ꝙ nullus hoc dicit: arguitur negatiue ab authoritate: quod nō licet maxime ubi agitur de regis ignominia. ¶ Quarto. Nam ſi ſtrigimage ueniunt puniende quaſi heretice preſumptiue, aliquis ex ꝑſumptione de hereſi damnaretur: ꝯtra ca. literas de preſump ¶ So. In primis quidem ca. illud nō utitur uerbo preſumptionis ſed ſuſpicionis: ne tñ uideamur effugere: dico ꝙ ſi preſumptio de aliquo crimine inde uenit, ꝙ teſtes ſufficienter non probent crimen hereſis, nullus damnatur: & hoc uult capitulum illud: ſi uero inde uenit ꝙ unum crimen probatur maius hereſi & illam includens, quod de hereſi crimine minori facit preſumptionem, iam licet talem puniri ut hereticum: non enim punitur quia ſit hereticus: ſed quia commiſit crimen, in foro eccleſie hereſim includēs. Uñ hic eſt ſuſpicio uiolenta iuris immo & de iure: de qua infra ca. ult. puncto ſecundo. Inducerem hic rationes franciſci ponginibii ſi eſſent alicuius momenti: & non ſcirem ꝙ ex uoluntate non ex ingenio ſcripſit. Adduco aūt in confirmationem predictorum eruditiſſimum uirum dñm io. de turre cremata: qui ſuper dicto capi. epi doctiſſime probat impoſſibilia fore: & tandem preſeruans ſe ne crederetur tenere contra predicta, dicit aliud eſſe ꝙ uera ſint q̄ ille muliercule dicebant, aliud ꝙ diabolus hoiem realiter de loco ad locū ferat: quia primū eſt impoſſibile nō ſecundū. Hec ex illo.

¶ Proceſſum in ſtrigimagas practice & obiter inchoari. Capitulum ſecundum.

Quia iam que ſpeculatiue dicenda erant in modo cōtra ſtrigimagas procedendi abſoluimus: iam ad practicam deſcēdemus, breuiſſimam praxim edituri: ꝙ hec res iam abunde per multos expreſſa ſit, etiam quo ad oium ſententiaꝝ formulas: quas ꝯſulto omittemus: ꝙ. ſ. paſſim hñi poſſint, aut igenio proprio formari. Igit̄ obiter quonā pacto ꝓceſſus inchoādus ſit mōſtremus oportet: qd multis punctis expediatur neceſſe eſt:

¶ Punctum primum. Illud in primis notādum eſt: ꝙ inquiſitor & qſqꝫ iudex in cā fidei, ſū marie ſimpliciter & de plano, abſqꝫ aduocatoꝝ & iudicioꝝ ſtrepitu & figura procedit: de here. ſtatuta li.

ſ.Que uerba q̃d ꝑtendāt,p3 de uerbo.ſig.ſcpe: ubi dr̃. Hac ĩ ppe-
tuum ualitura ꝯſtitutiōe ſancimus,ut iudex cui taliter cām ꝯmitti-
mus (.ſ.ſimpliciter:ut i ca.ſtatuta) neceſſario libellū nō exigat,litis
cōteſtationē nō poſtulet,tpe feriaꝶ ob neceſſitates hoim indulta-
rū a iure ꝓcedere ualeat,āputet dilationē,& nām litis q̃tū poterit
faciat breuiorē:exceptiōes,appellationes & dilatiōes fruſtratorias
repellēdo:partiū aduocatoꝶ ꝓcuratoꝶ cōtentiones & iurgia te-
ſtiūq ſupfluā multitudinē refrenādo.Nō ſic tñ iudex litē obruat
quin probationes neceſſarie admittant:citationē uero ac ꝓteſta-
tionem iuramēti de calūnia ſiue de dicēda ueritate,ne ueritas oc-
cultetur,p conceſſionem hmōi intelligimus nō excludi. Hec ibi.
¶ Punctū ſcd3.Tres apud iura ſunt modi ꝓcedēdi:extra de accu-
ſa.denū.& inquiſi.p totū.Primus eſt p uiā accuſationis:ubi neceſ-
ſario ꝑcedit inſcriptio:qñ.ſ.quis aliquē accuſat de crimie hereſis
ꝓprie uel ꝑſumptiue corā iudice:offerēs ſe probaturꝶ:ad penā ta-
lionis inſcribens.Hūc modū iudex nō facile admittat:tū qa in cā
fidei aut maleficaꝶ nō eſt uſitatus,& merito:qppe q̃ homeda cri-
mina ſua,occulte admittāt:tū qa accuſanti ualde periculoſus ē,pro-
pter talionē:tū demū qa ualde litigioſus ē.Scdus eſt p uiā denun-
ciationis:ubi neceſſario ꝑcedit fraterna monitio:ut quū qs ſup eo
crimie denūciat aliquē deliquiſſe:nolens tñ obligare ſe ꝓbaturū,
aut ſeſe partē efficere: ſ3 tm̄ nūciare:uel zelo fidei,uel ut obediat
iudici id exqrenti in gñe uel ſpē,& multā euitet.Tertius eſt p uiā
iquiſitionis:ubi neceſſario ꝑcedit clamoroſa iſinuatio:qñ.ſ.nec ac-
cuſator nec denūciator adeſt ueꝶ i ciuitate aut opido aut uilla fa-
ma de crimie eiuſmodi laborat:quo caſu iudex nō ad iſtantiā par-
tis ſ3 ex officio ſuo ꝓcedet.Et hos duos ultimos modos uſus āple-
ctitur:uniūq tñ ꝯmittēdo:ut.ſ.iudex decretū ſuū publicet,& mādet
ſibi denunciari crimē a ſcientibus & denūciantiū dicta ꝯſcribat.
¶ Punctū tertiū.Si ergo proceſſus inchoet p uiā accuſatiōis:pra-
xis.In nōie dñi &c.Tali tpe,tali loco,corā talibus cōparuit talis
de tali loco & talis dioceſis:offerens ſcedulā accuſationis talis te-
noris. Corā nobis &c.Inſeratur tota.Acta ſunt hec tali tempore,
loco,& corā tali iudice & teſtib⁹ &c.Sed hūc modū qa nō ꝯgruit
in ſeqntib⁹ omittemus.¶ Si āt ſcdo mō procedat:ſa gñali citatio-
ne ſuum proceſſum modo iſto inquiſitor exordiatur,ſequētibus

ad loca publica appenſis. Quum nos inquiſitor talis loci, totis no- ſtris affectibus inhiantes ac ex omnibus noſtris precordiis affectan tes populum chriſtianum nobis commiſſum in unitate & ſereni tate catholice fidei confoueri, atq; ab omni peſte heretice prauita tis uiſceraliter elongari cupiamus: idcirco nos inquiſitor prefatus, cui ex iniuncto officio hec incũbunt, ad honorem & gloriam reco lendam nominis ieſu chriſti, & ad exaltationẽ ſancte fidei ortho- doxe, atq; ad depreſſionem heretice prauitatis, precipue in malefi- cis: uniuerſis & ſingulis cuiuſcunq; conditionis & ſtatus aut digni tatis exiſtant, qui ſunt infra terminos talis loci, ad quorum notici am deuenerint hec mandata, auctoritate qua fungimur in hac par te in uirtute ſancte obediẽtie ac ſub pena excõicationis precipim⁹ & mandamus: ac mandando requirimus, quatenus infra. xx. dies proxime computandos, quorũ primos quatuor ꝑ primo, & quat tuor imediate ſequẽtes pro ſecũdo, & ultimos quatuor pro tertio termino perẽptorio, hac trina monitione canonica aſſignamus: nobis reuelent, ſiquis ſcit, uidit uel audiuit aliquam eſſe perſonã hereticã & maleficam, diffamatam uel ſuſpectã: & in ſpeciali talia predicantem, que in nocumentum hominũ, iumentorum aut ter renaſcentiũ, & dãnum reipublice cedere ualeant. Quod ſiquis no ſtris antefactis monitis & mandatis noſtris non paruerit cum effe ctu, premiſſa infra taxatum terminum non reuelando, ſciat ſe ex- cõmunicationis mucrone percuſſum: quam excommunicationis ſententiam in omnes & ſingulos (taliter ut predicitur cõtumaces) prefata noſtra monitione canonica ꝑeunte, & eorũ inobedientia requirente, nunc ut ex tunc & tunc ut ex nunc ferimus in his ſcri- ptis: abſolutionẽ ab his cenſuris, nobis tantũmodo reſeruãdo. Da tum. Et authenticetur. Poteſt aũt quis ut res exigit addere uel ſub trahere, & ſecularis iudex mutanda mutare.

¶ Punctũ quartũ. Quũ uero aliqui denunciaturi cõparebunt, ne- q; probare neq; ſe partẽ facere nolentes, ſed ex obedientia uel zelo bono denũciãt: habeat iudex notariũ: & religioſas ac diſcretas per ſonas ſaltẽ numero duas, ſiue clericalis ordinis ſiue laicalis ſint ſe cundum archi. & ſi notarius haberi nequit, loco eius duo idonei uiri habeãtur: qui teſtiũ depõnes ꝯſcribãt, ſiue ſcripto ſiue ſaltẽ uer bo deponãt: de here. ut officiũ. §. ueꝝ li. 6. Et tũc notarius ſic exor

ditur. In noīe dñi amen. Anno a natiuitate dñi;&c.tali die talis
mẽſis,in pſentia mei notarii & teſtiũ īfra ſcriptoꝝ:talis de tali lo
co & de tali dioceſi,cõparuit pſonaliter in tali loco,corã honora
bili tali iudice:& obtulit ei ſcedulã tenoris ſequentis:inſerat tota.
Vel ſi uerbo deponit dicat:&}denũciauit eidẽ,ꝙ talis de tali loco
talis dioceſis,aſſeruit & dixit ꝙ ſciret hoc,uel ꝙ quis talia nocu
mẽta,ſibi uel aliis pſonis ītulerit.Quo facto ipm̄ denũciãtẽ in cõti
nenti iurare faciet,mõ ꝯſueto ad ſctã dei euangelia uel ſup crucẽ,
de ueritate dicẽda ſup denũciatis:& pſtito iuramẽto interrogabit
eũ,unde ſcit eſſe uera que denunciauit,& ſi uidit uel audiuit. Si di
cit ſe aliqua uidiſſe(ut puta quia ibi reptus eſt tali hora tẽpeſtatis,
uel ꝙ tetigit iumẽtũ,uel quia intrauit ſtabulũ)interrogabit iudex
ubi eũ uidit & qñ & quotiens,& quibus pſentibus audiuit:forma
do articulos de quolibet pdictorũ ſingulariter & diuiſim:& nota
rius oīa ſcribat & ponat in actis:poſt dictã denunciationẽ continu
ando ſic.Qua quidem denunciatione ut premittitur facta:ipſe in
quiſitor incontinenti fecit iurare ad quatuo ſancta dei euangelia
uel ſuper ſigno crucis,denunciantẽ de ueritate dicẽda ſuper denũ
ciatis:& interrogauit eũdẽ unde & quõ ea que denũciauerat ſciret,
uel ſuſpicionẽ haberet eſſe uera.Rñdit,quia uidit uel audiuit: In
terrogatus ubi uidit uel audiuit &c. & formentur articuli,ut dictũ
eſt:& totũ ponatur in actis.i.in proceſſu. Et ſpecialiter interroge
tur qui ſciũt cũ eo in tali cauſa,& qui ſcire pñt.Quibus pactis ulti
mo interrogabitur:ſi mala uoluntate denunciat,odio uel rãcore:
uel ſi aliquid omittat fauore & amore:aut ſi denunciat rogatus &
ſubordinatus.Et poſtremo illi in uirtute pſtiti iuramenti iniunge
tur tenere ſecretũ quicquid ibi dixit uel dictũ fuit per iudicẽ:& to
tum in actis ponetur. & omnibus expletis, ponatur paulo infra.
Acta ſunt hec in tali loco,tali die talis mẽſis & tali anno:in pſen
tia mei notarii uel ſcriptoris;adiũcto mihi tali in uigorem officii
tabellionatus, & talium teſtium ad hoc uocatorum & rogatorũ.
¶ Punctũ quintũ.Quantum uero ad tertiũ modũ & uſitatũ & cõ
munẽ:ſi nullus aut accuſator aut denunciator apparet,ſed laborat
fama alicubi de aliqua ſtrigimaga:aut etiã de tali:& ꝑpter famam
ex ſuo officio abſq; accuſatore uel denunciatore iudex procedere
inſtitueret,abſq; citatione generali & monitione de qua ſupra,co

ꝙ talis clamor frequenter uenerit ad aures eius: tunc iterum proceſſum inchoare poterit, in preſentia perſonarum ut ſupra. In nomine domini amen. Anno a natiuitate dñi tali, de menſe tali ſeu de menſibus talibus, ad aures talis iudicis, talis loci, peruenit pluries, fama publica referente & clamoroſa inſinuatione producente: ꝙ quidam uel talis de tali loco, dixit uel fecit talia ad maleficia ptinētia, contra fidem ac communem utilitatem reipublice: & ponatur totum prout fama laborat, & exprimat ſuam intentionem inquirendi. Et paulo infra. Acta ſunt hec die tali talis mēſis, de anno tali, in preſentia talium teſtium uocatorum & rogatorũ, & mei notarii tali auctoritate, ſeu ſcriptoris & ſocii uigore tali. Deinde inquiſitor citabit & examinabit teſtes iuxta formam dicēdam.

¶ Punctum ſextum. Quot uero & quales debeant eſſe teſtes: dico ꝙ ubi teſtes non ſunt ſingulares uel partiales ſed in omnibus concordant, de rigore duo teſtes ſufficiunt ad damnandum de crimine hereſis ſtrigimagarum: quum regula ſit, in ore duorum uel triũ teſtium ſtare omne uerbum: de equitate tamen ſufficere ſemp nō uidentur propter criminis enormitatem: quia in criminibus probationes eſſe debent luce clariores. ff. de proba. l. ſi autem. Si uero dicatur in crimine hoc ſufficere leuiores probationes: ꝙ leui quis argumento detegatur. C. de here. l. 2. leui argumento. recedendo a iudicio catholice religionis & tramite, hereticum ſe facit. Reſpōdetur hoc utiq; uerum eſſe ad ſuſpicandum: ceterum ad condemnandam minime: quia in crimine eiuſmodi iuris ordo truncatur: quia delatus nec teſtes iurare uidet nec ſibi inoteſcunt: ubi preiudicium graue illis iminere poſſet: ut in ca. ſtatuta. de here. li. 6. unde tenetur ipſe iudex per ſe & ex ſuo officio de teſtium inimicitia pquirere: quia excluduntur: ut patebit: & ſi confuſe depoſuere, iterato de cauſa ſciētie eos iterroget: quod utiq; poteſt. de teſt per tuas. ff. de queſt. l. repeti. Igitur ad duorum legitimorum teſtiũ dicta, aliquem de tanto crimine damnare tutũ non uidetur, ſi ſit bone fame: uerum potius ſi diffamatus eſſet purgatio eſſet indicenda, uel abiuratio propter uehementem ſuſpicionem ex duorum dictis obortam, uel eſſet queſtionibus exponendus, aut ſententia differēda. Si uero eſſet male fame, ſecus. De his archi. in ca. ut officiũ. §. uerum. de here. li. 6. & in ca. fidei. in fine gloſe: & io. an. ibi.

¶ Punctum ſeptimum. An uero per teſtes ſingulares cum infa-
mia poſſit quis de eiuſmodi crimine damnari: reſpondetur ꝙ non
extra de ſti. cū literis: quia oportet in criminibus probationes eſſe
luce clariores: ut patuit: & in hoc crimine nemo eſt ex preſumptio
ne damnandus. de preſump. litera s. Vnde tali indicitur purgatio
ratione īfamie, & abiuratio ratiōe ſuſpicionis uehemētis, ex dictis
teſtiū conſurgentis. ubi tamen teſtes ſunt ſingulares, cōcordāt aūt
in ſubſtātia facti, necnō facti euidentia cōcurrit: tūc iudicis conſciē
tia oneratᷣ: & ex directorio liquet quotiēs poſſit teſtes examinare.
¶ Punctum octauum. An uero iudex ad iuramentum de ueritate
te dicenda in cauſa fidei ſeu ſtrigimagarum, teſtes compellere poſ
ſit, a ut etiam eos pluries examinare: dicendum eſt ꝙ ſic preſertim
eccleſiaſticus. de here. ut officium. §. uerum. li. 6. unde in cauſis ec-
cleſiaſticis teſtes cogendi ſunt medio iuramento ueritatem depo-
nere. de teſti. cog. puenit: & de here. excōmunicamus. §. addicimꝰ.
dicitur ꝙ archiepiſcopus uel epiſcopus parrochiam ī qua fama eſt
hereticos habitare circueat, & tres uel plures boni teſtimonii uiros
uel etiam (ſi expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat:
et ſequitur infra, & iurare nolentes heretici reputantur. De repeti-
tione uero examinis per inquiſitorem uel iudicem, archi. in ca. ut
offi. § uerū ſup uerbo teſtium. & ibi textus de here. li. 6. quod etiā
iure fieri poſſe liquet, de teſti. p tuas. ff. de queſt. l. repeti.
¶ Punctum nonum. Quantum uero ad teſtium qualitatem; id
notandum in primis eſt: ꝙ excommunicati, participes criminis, in
defectum aliarum probationum cōtra hereticos admittuntur. de
here. in fidei fauorem li. 6. Et ſimiliter infantes, criminoſi, ſerui cō
tra dominos, in cauſa fidei ad agendum & teſtificandum admittū
tur. De quo archi. eo. ti. in ca. accuſatus lib. 6. dicit ꝙ tanta ſit labes
criminis hereſis: ꝙ ad eiꝰ actionē ēt ſerui aduerſꝰ dn̄os ſuos, & qli
bet criminoſus etiā infamis aduerſus quē lꝫ admittunᷣ: ut. 2. q. 7. §.
huic opponitur. Item ſicut hereticus contra hereticum ita ma-
leficus contra maleficum ad teſtificandum admittiᷣ, in defectum
tn̄ aliarum probationū, & ſemper cōtra non pro: uxor ēt & filii &
familiares contra & non pro: ar. capi. filii de here. lib. 6. Et idem de
periuris: ut in ca. accuſatus de here. in. 6.
¶ Punctum decimū. An uero & capitales inimici admitti debeāt

reſpōdetur ꝙ minime:ut dicit archi.ubi ſupra.&.3.q.5.cap.2 & de ſimo.licet heli.in fine:de quo ēt ho.in ſum.de accuſ.§.quis poſſit Non tñ oīs inimicitia eſt repellendi cā:ſed capitalis:q̄ tunc intelligitur qñ de facto mors īteruenit,uel intētata fuit,uel ea q̄ ad mortem īductiua & uia ſunt ſequuta ſunt:ut uulnera grauia & letalia, & huiuſmodi.Alie uero inimicitie preſertim graues (prout etiam mulieres ad inimicitiā faciliter cōmouentur) & ſi a teſtificando a toto non repellunt:dictum tñ inimicorum dubitabile utcūq faciunt,ut non ſit plana fides huiuſmodi atteſtationibus adhibēdas cum aliis tñ adminiculis & aliorum teſtiū dictis plenā probationem poſſunt efficere:preſertim ubi iudex delatum interrogat, an ne putet ſe talem habere inimicum qui ſibi tale crimen auderet imponere:& ille aut reſpondet ꝙ non,aut ſpāliter de perſona īterrogatus eam nō noīat que deponit,etiam ſi alii eum inimicū affirmant,& inimicitie cā depoſuiſſe.Si uero perſonam exprimeret que depoſuit ,& iudex de inimicitiarū cauſa per alios honeſtos informatur,& alia adminicula non ſuccurrunt:eiuſmodi teſtem merito iudex repellit .Non ergo prudenter pleriq repellere conantur mulierum depoſitiones, ꝙ crebro rixas habeant inuicem: aliud enim ſuadent iudicum cautele;de quibus infra.

¶ Proceſſum in ſtrigimagas continuari practice & obiter . Capitulum tertium.

QVia iam oſtenſum eſt quonā modo ꝑceſſus inchoādus ſit,qualiter ſit continuandus oſtendendū reſtat: quod multis punctis fiet.

¶ Pūctum primum.:Quia ſuperius dictum eſt ꝙ iudex denunciantem interrogare debet de his qui crimen nouerunt,aut noſce potuerunt: ideo teſtes illos citari faciet quos denunciās nominarit,& qui magis oportuni uidentur: ſcriptor uero ꝑceſſum hoc modo continuabit .Poſt que attēdēs ipſe iudex denūciata ſibi añdicta hereticalia fore:& ex ſui natura talia, et tam grauia,que nec poſſunt nec debēt cōniuentibus oculis tollerari:quum cedant in diuine maieſtatis opprobrium, & tam fidei catholice q̄ reipublice detrimentum:deſcendit ad ſe informādum & ad teſtes

et ad teſtes examinandum per modum qui ſequitur.
¶ Punctum ſecundum. Interrogatoria teſtium, Talis teſtis de ta
li loco citatus, iuratus & interrogatus ſi cognoſcit talem, exprimē
do nomen delati: dixit ꝙ ſic. Item interrogatus de cauſa cogniti
onis, dixit ꝙ ꝓ eo ꝙ uidit & locutus eſt ſibi pluries: uel ſic uel ſic.
Item interrogatus de cognitionis tempore: dixit &c. Item inter
rogatus de fama illius, & preſertim in his que fidei ſunt: dixit &c.
Item interrogatus ſi uidit uel audiuit eum tale quid feciſſe: dixit.
Item interrogatus ubi: dixit in tali loco. Item interrogatus de tē
pore, dixit. Item interrogatus ſi ex ſua conſanguinitate aliqui ꝓ
pter maleficia fuiſſent incinerati uel ſuſpecti habiti: dixit. Item in
terrogatus an cum ſuſpectis maleficis habuerit familiaritatē: dixit.
Item interrogatus de modo & cauſa ꝙ dicta fuerunt: dixit. Item
interrogatus ſi uidetur ſibi ꝙ talia dixerit aut fecerit truſatorie ſeu
recitatorie ſeu animo indeliberato, uel aſſertiue potius & delibera
to animo: dixit. Item interrogatus de cauſa credētie huius, dixit.
Item interrogatus ſi hec deponit odio uel amore aut fauore, di
xit. Et ſequitur. Et iniunctum eſt ſibi rem habere ſecreto. Acta ſunt
hec in tali loco, die tali, in preſentia talium teſtium uocatorum &
rogatorum, & mei notarii ſeu ſcriptoris & ſocii. Ubi & illud aduer
tiſſe oportet, ꝙ in eiuſmodi examine ſemper oportet eſſe perſonas
ſaltem quinq; preſentes: que ſunt iudex inquirens, teſtis uel denū
cians, reſpondens uel ipſe delatus poſtea comparēs, & notari⁹ ſeu
ſcriptor ubi notarius deeſt (& tunc adiungitur ſibi alius honeſtus:
& hi duo uicem tabellionis implēt apoſtolica auctoritate: ut offi.
de hereti. li. 6.) & duo honeſti uiri teſtes eorum que deponuntur.
Aduertere rurſus oportet ꝙ teſtis citatus ſcilicet ad deponendum,
ſemper iurare debet de ueritate dicenda: aliter falſo ſcriberetur ci
tatus & iuratus. Modo conſimili alii teſtes oēs examinandi ſunt.
¶ Punctum tertium. Quibus examinatis ſi iudex factum aduer
tat probatum plene: aut ſi non plene, tamen uidet eſſe maxima in
dicia & ſuſpiciones uehementes. i. non que ex leuibus coniecturis
ſed que ex multa diffamatione ſuper crimine proueniant: tunc &
eo caſu ſi de fuga timet delati, eum capiat: alioquin ſi minime ti
meat, eum citet: habito tamen ſi expedit conſilio peritorum. Et ſiue
capiat ſiue citet, ex improuiſo ſcrutari faciat domum eius, apertis

ſcriniis & pixidibus angulorum:& omnia inſtrumenta & ſcripta
re tollantur : Conſequenter autem collectis his de quibus eſt de
latus aut conuictus aut ſuſpectus ,ſuper eis interrogatoria formet
atq; inquirat habito ſecum notario .ut ſupra: preſtito prius corpo
rali iuramento de ueritate tam de ſe q̃ de aliis dicenda :& omnia
per modum qui ſequitur conſcribantur.
¶ Punctum quartum. Interrogatoria generalia ſuper delato
& conſtituto. Talis de tali loco ,delatus iuratus ſuper quattuor
dei euangelia corporaliter tacta tam de ſe q̃ de aliis dicere ueritatem:interrogatus unde eſt ſiue unde originem traxerit:reſpondit
ꝙ in tali loco talis dioceſis .Item qui ſunt eius parentes , & ſi ui
ui uel mortui:reſpondit. Item an naturali morte uel incineratis
reſpondit. Nota id fieri:quia communiter tota progenies ſtrigimagarum infecta eſt:& ubi negant quod teſtes deponunt , ſe ſuſpectos exhibent. Item ubi fuit nutritus,uel ut plurimum conuerſatus :item quare locum natiuitatis mutarit:item ſi in dictis locis
uel alibi de maleficarum natura loquentes audiuit,& de operibus
earum:item quid loqui audiuit : item ſi credit maleficas eſſe , &
talia poſſe aut facere:& ſi negat(ut conſueuere prima fronte,inde
oritur ſuſpicio :unde ſubito interrogetur an credat ꝙ innocenter
damnentur.Deinde uero iudex ſpecialius interroget cur populus
eũ ſic timet.Item an ſciat ſe diffamatum:item cur illi perſone minatus ſit, tu non tranſibis impune :item quid ſibi feciſſet illa perſona ,ut talia proferret. Vbi & illud aduertendum eſt, ꝙ interrogatio hec eſt neceſſaria,ut inimicitiarum fundamenta ueſtigentur :quia delatus tandem inimicitias allegabit:q̃ ubi non eſt capitalis ſed muliebri more concitata ,non prepediat. Hoc enim
ſtrigimagarum eſt proprium uerbis aut factis inutilibus efficere
puta expetendo ſibi aliquid mutuari , uel damna inferendo in
horto & ſimilia :& id ea ratione ut occaſionem captent : ab aliorum tamen preſentia cauent ,ne teſtes eſſe poſſint. Interrogetur etiam quomodo effectus tam cito ſequi potuit poſt minas :
item quare dixit illud uerbum , & ita factum eſt. Item ſi omnia negat,interroget de aliis maleficiis,& effectibus illatis hominibus , iumentis & frugibus:item ſi uiſus eſt in campis uel in ſtabulo cum iumẽtis ,ea tangens:item cur tetigit puerum,qui deinde

rie egrotauit ſitem quid egit in campis tempore tempeſtatis:item cur plus lacte abundat una uacca q̃ alii duabus aut tribus. Et omnia reſponſa ſcribãtur:& ſuper eodem repetitis uicibus interrogetur:ut norit iudex an uacillet necne. Qua confeſſione peracta & ſcripta, ſiue affirmatiua ſiue negatiua ſiue ambigua, deinde ſubiungitur. Acta ſunt hec tali loco &c.ut ſupra.

¶ Punctum quintum. Quid iudici curandum ſit ubi delatus perſiſtit in negatiua. Eo caſu attendat iudex ad tria, infamiam indicia facti, & teſtium dicta: & ubi hec tria concurrunt, immo duo ultima, immo tertium ſolum, eſt manifeſte in hereſi maleficarum ſeu ſtrigimagarum deprehenſus. Apud iuriſtas enim tribus modis aliquis in prauitate heretica deprehenſus dicitur (ut notat bernar.de here.ad abolẽdam.§.preſenti.uerbo deprehenſi) primo facti euidentia:puta quia publice hereſim predicauit (loco cuius hic ponim⁹ indicium facti:quia publice minatus eſt in genere:dicendo uidebis &c.& talis effectus ſequutus eſt, quem homo efficere nequiret) uel ſecundo legitima probatione per teſtes: uel tertio per propriam confeſſionem. Si ãt horum unumquodq; reddit aliquem manifeſte in hereſi deprehenſum, multo magis illa tria quia quũ ſufficeret ultimũ.ſ.teſtes nũero & qualitate legitimi, ſufficiunt illa tria uel duo uel ultimum, immo ultimum ſolum. Eo etiam caſu locus eſt pene.d.capi. ad abolendam. & capi. excommunicamus. ſecundo de here. etiam ſi crimen minime faſſus ſit. Nã ſic deprehenſus aut fatetur crimen:& tunc ut penitens ſeculari brachio relinquitur puniendus ultimo ſupplicio:ut in capit.ad abolendam (uide tamen mitigationem que ibi fit) uel perpetuo carceri mancipandus:ut in capitulo excommunicamus. Si uero non confitetur, eſt impenitẽs tradendus poteſtati ſeculari: ut no.ho.in ſum.ti.de here. Vnde caſu iſto iudex, maxime cum ſimpliciter & ſummarie procedat, nihil erroris admitteret, ſi delatum ad carceres perpetuos aut temporales adiudicaret: ut forte ſqualoribus attritus fateretur.

¶ Punctum ſextum. Amplior preteritorum declaratio. Quid eo caſu faciendũ ſit ubi fama, indicia facti & teſtes ꝯcurrũt: ſunt tres dicendi modi differentes. Vnus ꝙ mancipetur carceri delatus:

nec quouis modo ſub quacunq; cautione dimittatur ut rurſus cita
tus reſpondeat:hac ratione ꝙ ſicut manifeſte deprehenſus habeat.
Alius ꝙ ante incarcerationem fideiuſſorum cautioni relinqui poſ
ſit:ita ꝙ ſi fugam caperet pro conuicto cenſeretur:licet poſt incar
cerationem non ſit relinquendus cautioni.& hic modus conſue
tudini innititur.Tertius uero is eſt,ꝙ regula īfallibilis dāda ſit mi
nime,ſed iudicis moderationi relinquēdum:ut ſm teſtium dicta,
perſone infamiam,& indiciorum facti concurſum diſtringatur:&
ſi fideiuſſores idonei haberi nequeant,& de fuga ſit fortaſſe ſuſpe
ctus,eo caſu trudatur in carcerē. Qui modus tertius rationabilior
uidetur,modo modus modificatus ſeruetur:qui conſtat ex tribus:
primo ut domus eius diligenter perluſtretur in omnibus ſcriniis,
angulis,foſſis & latebris:ſecundo ut ſi ancillam aut ſodales habe
at malefica,ſeorſum includantur ad cuſtodiam &ſi non ad penā:
etiam ſi non ſint delate:ut nonnullis placet:preſumitur.n.ꝙ eius
ſecreta aliqua norit.tertio ut ſi in domo ꝓpria capitur,ſpatium in
trandi cameram negetur:ſolent.n. ſi intrarint certa maleficia ſecū
ferre,gratia taciturnitatis in queſtionibus ſeruande:immo alicubi
id ſeruatur,ut capte malefice ſubito eleuētur a terra,& in ſporta re
poſite de cetero terram non attingunt.Et id merito quidem & lici
tum in primis ꝙ attingentes pede terram,& ſe maleficiis libera
rent interdum,& multos alios fulmine interimerent: ut nonnunq̄
ſic capti(& terram tangere eis id petentibus uetati)faſſi ſunt ſe eſſe
facturos ſi tetigiſſent:deinde uero,quia &ſi omnes uires ad tactum
iuſticie publice perdūt quo ad ꝑterita maleficia (ut ſupra dictum
eſt) tamen maleficio taciturnitatis interdum a diabolo eis ſuccur
ritur:quod hic cauetur.Illud etiam aduertere oportet:ꝙ quum du
plex ſit carcer: ad penā ſcilicet,quo recludūtur criminoſi:& ad cu
ſtodiam.de here.multorum querela in cle.ad minus ad cuſtodiam
eo caſu maleficus incarcerandus foret. Si autem ea pro quibus eſt
quis delatus,forent leuia(ita ꝙ non extaret infamia,nec indicia fa
cti in pueris & iumentis uel frugibus)remittatur ad domum:uerū
quia forte cum ſtrigimagis familiariter uerſatus eſt,& eorū ſecre
ta nouit,det fideiuſſores ſi pōt:alioquin iuramētis & penis aſtrict9
domū aut certos ꝯfines nō exeat.Si uero ſic delatus aufugerit,agē
dū eſt iuxta ca.ut ꝯmiſſis.& ca.ut inquiſitionis de here.li.6.

¶ Punctum ſeptimum, Quid uero poſt captionem agendum ſit
dico multa. Primum. Si delatus ac detentus ſtet in negatiua, & ſe
delatores & delata uelle ſcire: ad nullum horũ iudex tenetur, nec
nomina pandere: niſi delatoribus placeret & uideri & delata in fa
ciem effundere. Licet. n. diuerſa diuerſi põtifices ſenſerit: tamen ꝙ
iudex eo caſu pandere deponentium aut accuſatorũ nomina tene
retur, ſenſit nullus: quin potius aliqui id ſenſerunt ut nunq̃, alii ꝙ
non ſemper uerum in caſu liceat. Tãdem uero bonifacius. 8. in ca.
ſtatuta de here. 20. ſtatuit in hunc modum. Inhibemus tamen ꝙ ſi
accuſatoribus uel teſtibus in cauſa hereſis interuenientibus ſeu de
ponentibus, propter potẽtiã perſonarum contra quas inquiritur,
uideat epiſcopus & inquiſitor graue periculum imminere ſi fieri
contingat publicationem eorumdẽ: ipſorum nomina non publi-
cent. Hec ibi. Vbi epiſcopi & inquiſitoris nomine omnis iudex in
telligitur procedens ex horum conſenſu, etiam laicus: ꝙ eadem ſit
ratio: quia procedit auctoritate apoſtolica & non iperatoria ſolũ.
¶ Secundum. Potentia autem perſonarum triplex eſt: prima ge-
neris & familie, ſecũda pecunie, tertia malicie: que aliis duabus eſt
formidoloſior: maius. n. periculum eſt predicta pãdere delato pau
peri habenti in malo complices, rebelles & homicidas (qui preter
perſonam perdere poſſunt nihil) q̃ generoſo uel diuiti tẽporalibꝰ
bonis affluenti. ¶ Tertium. Graue autem piculum io. an. ibi dicit
illud eſſe ſi mors uel truncatio timeatur eorum uel filiorũ aut pa-
rentum, aut ſubſtãtie deuaſtatio, & huiuſmodi. In eodem tamen
ca. ſubditur. Ceterum in omnibus precipimus tam epiſcopos q̃ in-
quiſitores puram & prouidam intentionem habere: ne accuſatorum
uel teſtium nomina ſupprimendo, ubi eſt ſecuritas periculum eſſe
dicant: ne in eorum diſcrimine ſecuritatem afferãt ubi tale pericu-
lum immineret: ſup hoc conſciẽtias eorum onerantes. Hec ibi. ubi
etiam patet ꝙ ſicut pena annexa eſt nomina teſtium idebite publi
cantibus, ita & indebite occultantibus. ſ. his quibus merito eſſent
manifeſtanda: ut aſſeſſoribus & peritis, de quorum conſilio ad ſen
tentiam eſt procedendum. ¶ Quartum. Quia uero omnia precedẽ-
tia & ſequentia uſq̃ quo ad modos ſentẽtiendi ueniatur, abſq; pe-
na ſanguinis fieri poſſunt: in quibus iudex eccleſiaſticus iudicat,
fieri poſſunt cum dioceſanorum conſenſu per iudicem ſecularẽ

ideo non miretur quis ſi in d.ca. nominatur iudex eccleſiaſticus, non ſecularis: qui modum ſententiandi ſuper ſanguinem, ex modis ſetentiandi etiã & penitẽtiandi ordinariorum capiet. ¶ Quintum. Petit autem delatus defenſionem ſibi dari & expreſſe & etiã implicite: ut cum dicit ſe cupere uidere delatores & huiuſmodi. Que defenſio ſtat in tribus: primo ut ei detur aduocatus, qui etiã procuratorio nomine agere poterit: ſecundo ut aduocato nomina teſtium non pandantur, etiam preſtito iuramento ꝙ non reuelabit (niſi eſſet irreprehenſibilis & zelator & iuſticie amator) ſed de his q̃ in proceſſu continẽtur informetur: tertio ut aduocatus cauſã delati quantum poteſt in meliorem cauſam interpretetur: ſine tamen ſcandalo fidei & iuſticie damno: ut patebit. Et idem de procuratore. Pro his nota ꝙ aduocatus nullo modo dandus eſt ad arbitrium delati, ſed iudicis: qui det probum, nõ autem litigioſum uel maliuolum, qui facile pecuniis corrumpatur. unde iudex eum monebit que ſunt boni aduocati partes, & ſpecialiter ꝙ non mentiatur allegando falſas leges uel quid ſimile faciendo: & diligẽter moneat ne de aduocato fiat fautor: quia eo caſu excommunicatus eſſet. per ca. excommunicamus. primo extra de here. Nec prodeſt ſi perſonam & non errorem ſe defenſare dixerit: quia non debet ſic quouis modo defendere, quin procedatur ſummarie ſimpliciter & de plano: quod faceret ſi peteret omnino dilationes, uel immiſceret appellationes: que omnia refutantur. Licet. n. non defendat errorem: quia peior eſſet ipſis maleficis & hereſiarcha. 24. q. 3. qui illorum: tamen quia indebite defendit iam ſuſpectum de hereſi. tanq̃ fautorem ſe facit, etiam uehemẽter ſecundum defenſionẽ quam facit: & debet publice abiurare coram epiſcopo: iuxta ca. accuſatus. de here. in 6. Si ergo aduocatus ſit reprehenſibilis, repellatur, & ſecundum acta & probata iudicetur: alioquin ex malo aduocato mala multa prouenient: ut ipſe expertus ſum rome: ubi tamẽ non iudex ſed adiunctus iudici eram.

¶ Punctum octauum. Quid uero ſit aduocatus facturus etiam ꝓcuratorio nomine agens, ubi ſibi nomina teſtium celantur & cliẽtulo ſuo. Dico ꝙ de omnibus contentis in proceſſu diligenter informabitur, habita etiam eius copia ſi mauult, ſuppreſſis tamen teſtium nominibus: qui delatum adiens ſingula proponet, dicẽs ſic

dixiſti ſic feciſti:ut ex his ipſe conlecket,& tandem ad id ueniat ut inimicitias alleget,aut ſua excuſet:ſe talia quidem dixiſſe aſſerēs, ſed non eo animo ut noceret & eiuſmodi.,Quo caſu quantum attinet ad inimicitias,eas iudici proponet:& ille inquiret an capitales interuenerint necne:&ſi ſunt cum ſuis aſſeſſoribus iudex prouidus diſcutiet an ex parte delati aggrauetur inimicitia,uel ex parte deponentis:puta quia coniuncti delati alios ex parte deponētis iniuſte oppreſſerunt:tunc ſi deſit infamia & indicia facti,nec ſunt alii teſtes,preſumitur ꝙ ratione uindicte depoſitum ſit:& delatus abſoluitur ſub cautione de non uindicando.Quid ſi katherina maleficiata in ſe uel in ſuis,ſuper illā ſuſpicatur cuius cōiuncti in publico iudicio oppſſerunt ſuum maritū ſcilicet katherine?Reſpōdetur hic eſt duplex inimicitia ex parte deponētis,ſcilicet ratione maleficii & oppſſionis:unde ſi deſint alii deponentes nec laborat infamia contra delatum,depoſitio iſta repellitur:delatus tamen redditur ſuſpectus;ſi & inquantum moribus eſt maleficioſus:de quo tamen infra.Si uero adſint alii deponentes qui ſuper alia indicia facti deponant,res plana eſt:ſi uero ſuper infamia ſolum deponunt & in re ita eſt,tunc licet iudex propter inimicitiam repulerit deponentem,ipſum tamen indicium; facti quod ptulerat & oſtēderat, iudex ex aliis teſtibus ſuper infamia,capiet pro interſigno ſuper ſuſpicionē uehemētem:ex qua delatus poteſt multipliciter plecti. Primo pena canonice purgationis,propter infamiam.iuxta ca.inter ſollicitudines de purg.ca.x. ſcd'o abiurationis,propter ſuſpicionem:iuxta ca.accuſatus in principio de here.in.6 . & ſecundum uarias ſuſpiciones ad uarias abiurationes:ut infra.Et ſi acceſſerit cōfeſſio criminis & penitentia,propter indicia facti non relinquitur brachio ſeculari ad punitionem ſanguinis:ſed p iudicem eccleſiaſticum ad perpetuos carceres damnatur:quo non obſtante,ppter temporalia damna poteſt per ſecularem iudicē ignibus tradi:iuxta ca.ad abolēdam.§.p ſe.& iuxta ca.excommunicamus ſecundo.de here.& de his oībus infra.Epilogando obiter.Primo nō facile credat iudex aduocato ſup iīmicitiis capitalibus:qa depoſitiōes eiuſmodi rariſſime ſine iīmicitia fiūt:cū malefice omnib⁹ ſint odioſe. Secundo attēdat ꝙ quatuor modis poſſet meleficus conuinci:per teſtes,per euidentiam facti,per indicia facti,per confeſſionem pro

priam:& hoc uel ſuper infamiam tantum, quod ſolum per teſtes
ſit:uel ſuper ſuſpicionem leuem,uehementem,uiolentam: & quã
tum ad hec omnia ſine confeſſione propria : que ſi accedat, quid
agendum ſit dictum eſt.Tertio applicet predicta ad ſuum propoſi
tum:ut ſuper inimicitiis reſpondeat aduocato.Vbi autem ipſe ad-
uocatus allegaret ſecundũ,ſcilicet uerba non eſſe dicta animo no
cendi.adducat ꝙ licet illa uerba dicta ſint,ex alia tamen cauſa po-
tuit effectus ueniſſe:cum nouis modis infirmitates emergant, &
commune ſit mulierum uerbis eiuſmodi corrixari.Quibus allega
tionibus iudex obuiaturus:ſi quidem ex naturali defectu infirmi-
tas aduenerit,excuſationem admittere poterit:ex ſignis tamen an
maleficiũ ſit aduertet,ſi nullo remedio naturali curatur, ſi medi-
corum ſententia eſt morbus maleficialis,aut etiam aliarum incan
tatricum,ſi abſq; debilitatione preuia ſuperuenit,ſi curata fuit ſubi
to quia ſignum maleficii ſub lecto uel indumentis reptum deſtru
ctum eſt.Per hec.n.obuiabit iudex accedentibus minis que de ma
leficio ſuſpitionem ingerũt:ſicut ſiquis dicat ſuccẽdam horreum
tuum,& effectus ſequitur,ſuſpicio aut uiolẽta aut uehemẽs emer
git:licet id alius potuerit effeciſſe.

¶ Punctum nonum. Rurſus capitales inimicitias ſubtilius inda
gaturi ſumus,Si circa eiuſmodi difficultas emergat : poterunt hi
modi &ſi cauteloſi ad bonũ fidei & reipublice practicari . Prim⁹.
Nam aduocato in folio uno copia proceſſus tradatur:i alio uero
nomina teſtium,nõ eo ordine quo depoſuerunt:ſed tali ut neq̃
ut coniectari ꝙ talis tale quid depoſuerit.Secundum . Date copie
et nominibus ut prius inſerantur alia alibi a maleficis patrata & a
teſtibus in ſcriptis non depoſita.Sic.n.delatus aſſertiue dicere ne-
quibit iſtum uel illum capitalem hoſtem ; Tertius . Cum delatus
examinatur,anteq̃ defenſio & aduocatus detur , interrogetur an
putet ſe inimicos habere qui tantum crimen auderent imponere:
et forte reſpondebit,non:quod forte ex improuiſo faceret:& ſi di
xerit ꝙ ſic,nomẽ eius & inimicitie cauſa ſcribatur:ut loco ſuo iu-
dex rem certius ueſtigare queat . Quartus. Anteq̃ defenſio aut ad-
uocatus detur:accepto nomine eius qui grauiſſime depoſuit,inter
rogetur delatus an illum norit:& ſi dixerit ꝙ non,iam ex poſt fa
cto cum hoſtẽ capitalẽ i ea cauſa non poteſt facere:cum medio iu

tamẽto

ramento oppoſitum dixerit. Si uero dixerit ꝙ ſic, interrogetur an audiuerit eum aliquid contra fidem maleficarum more egiſſe: ſi dixerit ſic & ſic fecit, interrogetᷣ ſi eſt eius amicus, uel inimicus: ſtatim reſpondebit forte ꝙ eſt eius amicus, ut ei credatur: & ſic non poterit ex poſt facto hoſtem aſſerere: ſi autem reſpõderit ſe nihil ſcire de eo, interrogetur an ſit eius amicus uel inimicus: & forte reſpondebit ꝙ amicus: quia allegare inimicum de quo nihil mali nouit, uidetur dedecus: & ſic ex poſtfacto idem erit quod prius. Si autem a principio allegauerit capitalis inimicitie cauſas tūc aduocato adhibebitur fides. Quintus. Data copia proceſſus aduocato teſtium nominibus ſuppreſſis, aduocatus delatum informabit: qui coniectabit quis contra eum talia depoſuerit, & crebro diuinabit. Tunc uero ſi dixerit, talis eſt capitalis inimicus & uolo probare per teſtes: eo caſu iudex conuocato peritorum uel antiquorum cõſilio clanculo, teſtes & cauſas inimicitie examinabit: & ſi inuenerit ita eſſe, repellet teſtes, & delatum dimittet ſi non ſunt alioꝝ teſtium grauamina. Et hic modus uſitatior eſt. Eſt & alius & finalis modus qui mandatur in iure (& quo iudex tandē utetur ſi predicti non placerent) ut ſine omni imputatione tranſeat: ut ſcilicet habito peritorum & prudentū & honeſtorum cõſilio, iuxta tenorem .d.ca.ſtatuta. ab eis prius habeat iuramentū ꝙ rem celabunt & eis proceſſum & nomina deponentium per notarium exponat & ꝙ inimicitiarum radicem habere non ualuit: & ſi eis uidetur, de duobus alterum fiat: primum ut per conſilium diſcernatur qui ex deponentibus ſint quaſi hoſtes repellendi: aut eligantur aliqui puta tres uel quatuor aut quinqꝫ ī oppido, qui amplius norint amicitias uel inimicitias delati ac teſtium, & qui in conſilio nõ ſint preſentes: & eis publicentur nomina delati ac teſtium, non autē articuli proceſſus: & eorum iudicio ſtabitur.

¶Punctum decimum. Materiam uero queſtionum multis punctis abſoluemus. ¶Primum. Si ut exigit iuſtitia communis, ad penam ſanguinis iudicatur nullus niſi confeſſione propria deprehenſus: quamuis quis pro deprehenſo in prauitate heretica ex aliis duobus, ſcilicet euidentia facti ſeu ex indiciis facti, & teſtibus legitimis hēatur: utiqꝫ talis delatus queſtionibus exponetᷣ, ut crimina fateatur. Pro quo etiā illud ſciendū eſt: ꝙ indicium facti

eſt aliquid minus q̄ facti euidentia:capitur autem ex uerbis male-
ficorum & factis ſimul ,etiam ſi ipſa maleficia non ſubito emer-
gant ſed temporis lapſu :modo preceſſerint mine. ¶Secundum.
Circa queſtiones tamen oportet iudicem aduertere ad plura pro-
pter taciturnitatis maleficium : & in primis ad illud ne ad que-
ſtiones maleficarum ſit pronus:quia niſi diuina uirtus per angelū
bonum aſſiſtat ut abeat diaboli maleficium ,in doloribus inſenſi
biles aliquando redduntur :adeo ut potius membratim ſcinderen
tur q̄ faterentur:& id eſt qn̄ ſicut ore ita & corde diabolum ſequū
tur cordiali profeſſione & homagio :de quibus ſupra. Vnde has
diabolus pro uiribus iuuat taciturnitatis maleficio : ſecus de aliis
que aliquando fatentur ſe nunquam diabolo uoluntarie adheſiſſe
& coactas maleficia peregiſſe. Has diabolus etiam ſi diuinitus
non repellatur ,fari ſinit :ut confuſione & morte in deſperationē
trahat, quas allicere corde nequiuit. ¶Tertium. Aduertat etiā
ut ſententiam queſtionum ſic uel modo conſimili ferat,mutatis
mutandis. Nos iudex & aſſeſſores,conſiderantes merita proceſ
ſus facti per nos contra te talē, talis loci,talis dioceſis :& diligen-
ter omnibus examinatis inuenimus ꝙ tu es uarius in tuis confeſ-
ſionibus :utpote quia dicis te tales minas protuliſſe quidem non
tamen animo nocendi, & nihilominus ſunt indicia uaria que ad
te queſtionibus exponendum ſufficientia ſunt. Eapropter ut ue
ritas ab ore tuo proprio habeat & ut deinceps aures iudicis nō of-
fendas ,interloquendo declaramus,iudicamus & ſentētiamus die
preſenti & hora tali te ſupponendū queſtionibus & tormentis. La
ta fuit hec ſententia &c. Aduertat tamen epiſcopus & inquiſitor
ut hec ſententia quum ſit contra delatum, feratur coniunctim. iu
xta capi.multoꝝ de here. in cle. Demū non ſit tn̄ iudex ad qōnes
ꝓnus:ſed delatū carceri ad penā mancipet ſicut prius ad cuſtodiā
& adhibitis amicis,uideat an carcere & bonis uerbis ſuaſoriis euel
lere ab eo poſſit ueritatē. ¶Quartū. Vbi uero fide bona ſibi ſuadet
ꝙ ueritatē tegat ,eū qōnibus modeſte exponat.i.ſine ſanguinis ef
fuſione:illud ſciens ꝙ fallaces ſunt qōnes,& ut dictū eſt,interdū ēt
inefficaces. Dū uero miniſtri ſe diſponūt ad qōnandū, illū expo-
lient:uel ſi mulier ē,a matronis honeſtis priuſq̄ penoſos carceres
adeat ſpolietur:ne maleficia gerat in ueſtibus. Et dū ligatur moneat

& crebro,& miniſtri paulatim exequanť q̄ſi ꝯtra eū turbati. ☞ Quītum. An uero iudex poſſitjei ꝑmittere uitā ſi ſpōte fateať,cum ſit infamatus & p indicia facti & teſtes dephenſus,nihilq̧ deſit niſi ut crimen ſuo ore fateať,ſunt opiniōes:quibuſdā putātibus ꝙ ſic, mō ꝑpetuo carceri macerādus deputeť , mō plene detegat ſua & aliena:aliis ſimiliter ꝙ ſic,ſi carceri deputeť ad tp̄s,ſed poſt ei⁹ interuallū itetimaťaliis ſimiliter ꝙ ſic, ſed ſubſtituať alius q̄ interimat.Mihi uī ꝙ abſolute poſſit:cū adhuc nō poſſit iuris eq̄tate inferre mortē:qa ꝯfeſſio nō interceſſit.An uero debeat,gn̄alis regula dari nequit:certū tn̄ eſt hoc mō ſepe ueritatē eluſiſſe,& multos eē q̄ ueritatē fateteň niſi timor mortis interceſſiſſet. ☞ Sextum.Si uero nec ſic hr̄i pōt ueritas q̄ſita,q̄oneť modis uſitatis,nō aliter:& inter q̄onandū de articulis iterrogeť,a leuioribus inchoādo:& totum notarius in proceſſu ſcribat,& qūo torqueť, & de quibus iterrogatur,& quid rn̄deat.Et quidē ſi p tormenta fateť ,ad aliū locū ducatur ubi iterum ueritatē recognoſcat:ſi uero minime fatetur , terreať ꝑpoſitis aliis tormētoꝝ gn̄ibus:qd ſi nō iuuat,ſn̄ia ad tormenta cōtinuanda pro alia die(non.n.pn̄t iterari niſi ex nouis indiciis) feratur in hunc modū. Et nos prefatus iudex ut ſupra,aſſignamus tibi tali, diem talem ad continuandū q̄nes,ut a tuo ore proprio ueritas oriatur. Et totum ponatur in proceſſu a notario. Interim adhortetur ad fatendum : nec ſolus relinquatur : quia ſi diabolus eū deſerere aut uult aut cogitur a deo,eum ut ſibiipſi manus inferat ſollicitabit.

¶ Punctum undecimū. Quonā autē modo ſint cōtinuanda tormenta,& de cautelis iudicis,multis dictis enodabimus. ☞ Primū. Sicut uarie ſunt delatoꝝ qualitates,ita & modos interrogandi & cautelas iudicum oportet eſſe uarias:nec una regula dari pōt,nec expedit:qa facilius filii tenebraꝝ acſi perditionis ſue laqueū euitarent:vn̄ ſi taciturnitatis maleficiū ueſtigare curat,aduertat an corā eo lachrimare delatus poſſit:hoc.n. pro certo ꝯpertū eſt, ꝙ q maleficus aut malefica eſt,ēt ſi ꝯiureť ut lachrimeť nō poterit:q̄q̄ uoces gemētis dabit,& ſputo genas & oculos linietut fleuiſſe uideatur.Modus āt adiurādi ad ueras lachrimas & ad eas cohibēdas hic uel ꝯſimilis eſt. Couiuro te p amoroſas lacrhimas a dn̄o nr̄o ieſu xp̄o in cruce pro mundi ſalute fuſas,ac per lachrimas ardētiſſimas

ipſius glorioſe uirginis marie matris ſuper uulnera eius hora ueſpertina emiſſas,& per lachrimas omnes olim ſanctorum & electorū omnium ,a quorum oculis iam deus omnem lachrimam abſterſit:ut quatenus innoxia ſis lachrimas effundas,alioquin nullo modo poſſis effundere,in nomine patris &c.Experientia docuit quāto plus noxie coniurantur,tanto ſicciores effici:q̄q̄ fingere conantur.Alibi autem a preſentia iudicis & extra locum tormentorum; coram cuſtodibus flere poſſunt.Cauſa uero eius rei putatur nobilitas doni lachrimarū in penitētibus:quod diabolus ſumme odit, & pro uiribus impedit,ut finalis impnia inducatur:aut quia facile malefica lachrimans,emollitis uiſceribus penitere poſſet.Quod ſi permittente deo aſtutia diaboli lachrimas a noxia excuteret:dico eiuſmodi non excedere terminos probabilis coniecture,nec ſuper his iudicium abſolutionis aut condemnationis eſſe fundandum. Secundum.Cautela ſecunda ſēper obſeruanda a iudice & aſſeſſoribus. Caueant ne ſe tangi maxime ad nudum maxime iuncturarū permittant:armati uero ſemper ſigno crucis ferant potius ſecum ſal exorcizatum,palmas & herbas benedictas.& ceram itidem benedictam,ſimul omnibus inuolutis:ſunt enim efficacia : ut ex eccleſie conſuetudine & ſtrigimagarum teſtimoniis conſtat.Immo nedum a tactu,ſed etiam ab auditu & uiſu talium,eſſet cauendum pro uiribus:quia & per uerba & uiſum coopante diabolo eas poſſe maleficiis afficere compertum eſt.Tertium.Cautela tertia.Abradantur omnes delatorum pili:in eis.n.ſicut & in ueſtibus interdū pro maleficio taciturnitatis ſcripturas aut alligaturas celant:immo interdum in locis ſecretiſſimis non ſcribendis nec nominandis; immo interdum inter cutim & carnē. Et q̄q̄ demon haud dubio eiuſmodi taciturnitatem per ſe poſſet inducere:tamen eiuſmodi alligaturis & ſcripturis utitur,ad maiorem animarum perditionem & offenſam diuinitatis:quum iſta per neces puerorum maxime non renatorum & mille crimina procurentur.Nota uero taciturnitatē in queſtionibus ex trib⁹ emergere : primo ex naturali duricia cordis:ſicut in quibuſdam ex mollicie faſſio adeo eſt facilis ut etiam non admiſſa fateantur.Secundo ex maleficio apud delatum retento:unde in dioceſi ratiſponen. qu·dā heretici damnati illeſi i igne manſerunt,& ruſus adiudicati ſubmerſioni idem fuit: indicto au

tem triduano ieiunio omni populo, cuidã innotuit ꝙ in certo cor poris loco ſub cute erat maleficium: quo ſublato ſtatim incendio perierunt. Tertio ex maleficio aliorum quantuncunqꝫ diſtantium ſicut in iſybruch quedam malefica ſe iactare ſolebat, ꝙ ſi uel mini mum filum ueſtis cuiuſcunqꝫ detenti haberet, id poſſet efficere ut mori potius ꝗ fateri poſſet. Quartũ. Cautela quarta. Vbi uero eiuſ modi raſura foret horrida, nonnulli inquiſitores cõtra taciturnita tem hoc utuntur remedio. Abraſis capillis, ciphꝰ aque benedicte cum guttula benedicte cere infuſa, ieiuno ſtomacho ſancta trini tate inuocata ter potus delato miniſtretur. An uero omnibus reme diis ceſſantibus licitum eſſet diuinatrices inuocare pro ſoluendis maleficiis: quidam abſolute negando reſpõdent. Ego uero diſti guo: quia aliud eſt per diuinos inuocare demones, aliud inuocare ipſos diuinos ad ea que ſua uirtute poſſunt: non ſcilicet ut demo nes inuocent, ſed ut ſua propria notitia & uirtute utantur. Quod il licitum non puto: etiam ſiquid alias per demonẽ ſciuiſſent, & nõ ideo quia nunc me inſtante inuocarunt: ſicuti licite ad febrẽ quar tanam pellendam naturali actiuo uterer: puta pulueribus herbe ca medrios (que italice callamandrina nuncupatur) mixtis uino bo no albo, potato in hora accedentis parociſmi, etiam ſi alias id de mon reuelaſſet, modo id me inſtante non fecerit. Primo ergo iu dex utatur propria uirtute: deinde uirtute alioꝝ & conſilio ẽt ma lorum, necnon ſanctorũ etiam uiuentium: tandem ad deum con fugiat etiam indicta oratione & ieiunio: ut prouideat rei ſue eo modo quo ſue bonitati & ſapientie congruit: iuxta illud. 2. para. 20. cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.

¶ Punctum ultimum. Vltimam uero interrogationẽ delati non nullis dictis explicare oportet. Primum. Sacratioribus diebus ho rã miſſarum cum rebus & uerbis ſacris, maximeqꝫ ſeptem a chri ſto i cruce prolatis, in ſcedula ſcriptis: & ut nonnulli ſcribunt cum longitudine corporis chriſti benedicta ſi haberi poteſt, qua malefi ca cigatur. & ſanctorum reliquiis, iudex aqua benedicta in potum exhibita, delatum iterũ queſtionandũ aggrediatur: continue hor tando & dicta teſtium ſine nomine legendo, ac dicendo: ecce per teſtes conuictus es; & ſi teſtes id uellent, interroget an fateri uelit

ſi teſtes in faciem deponant:quo annuente id fiat, ſi forte uel ſic rubore aliquid diceret. Et ultimo eo ſtante in negatiua, interrogabit an pro ſua innocentia iudicium ferri candentis ſubire uelit:q& ſi annuerit(ut libenter faciunt,putantes q͏̄ a demone iuuabuntur) erit ſignum q͏̄ ſit uere maleficus:& replicabit iudex,qua temeritate tali periculo ſe ſubmittat:nec illud patietur,ſicut nec licet. Secũdum. Si uero in negatiua perſtiterit,his cautelis iudex utetur. Prima. Carceri ad cuſtodiam bene tñ munito tradetur:nullo aũt modo eum ſub fideiuſſione relaxet: quia nunq̃ haberetur ueritas: ſed in dies peior efficeretur:ſed id procuret ut in cibo & potu humane tractetur :deinde ſubmittat honeſtos & tutos,qui de impertinẽtibus loquentes tandem ſe exhibeant mediatores, promittendo q͏̄ iudex gratiam faciet:& idem etiã tandem faciat iudex:caute tamẽ loquendo,intelligendo ſibi uel reipublice:& notarius omnia ſcribat uerba, & qua intentione ſint dicta,prius edoctus a iudice. Secunda. Siqua complices examinati depoſuiſſent ad propoſitum aut ſiqua inſtrumenta uel unguenta uel pixides ex domo eius habuerit :de ſingulis diligenter interroget,ad quem uſum &c. Tertia Procuret iudex ſibi fidum ,& malefico non ingratum ,qui colloquatur,ac tandem cãtus temporis tarditatem remaneat cum eo nocte:& ſi fieri poſſet ,eſſet de complicibus cõfeſſis:foris autem ſint qui explorent & uerba audiant ,& ſi opus fuerit cõſcribant. Quarta. Si quando incipiat cõfiteri, nulla ratione uel pacto uel hora iudex confeſſionem dimidiet, donec principalia excipiat : interruptio enim multotiens ad uomitum reducit. Et poſt nocumenta lata interroget iudex de ſuccubo uel incubo,& tempore negate fidei,& quando cũ incubo coiuerit. Hec enim non niſi dictis aliis fatentur. Quinta. Si predicta omnia non iuuent:ubi fieri poteſt in caſtro aliquo recludatur in carcere:& poſt dies aliquot ,caſtellanus ſe receſſurum fingat ad partes diſtantes:& honeſti uiri uel femine intrantes adiutorium ſpondeant, modo eos de certis experimentis informet: puta ſuper grandine concitanda, uel de carnalibus cum incubis & eiuſmodi. Eo tamen caſu quo omnia deficerent uel omnia fateretur:quid agendũ ſit iudici ꝑ ſententia ,iam dicere aggrediamur.

¶ Sentētias pro terminatione proceſſus i ſtrigimagās
uario modo ferri. Capitulum quartum.

Quia uero iam oſtenſum eſt proceſſus quonam modo
cōtinuetur:nunc quomodo per ſententiam claudatur
multis punctis oſtendemus.

¶ Punctum primum. Iudicium ferri candentis, aque
bullientis & duelli, quicquid ſit de ſeculari iudice (qui tamen in
hereſi maleficarum crimine .ſ. ex eccleſiaſtico & ciuili mixto .i. he
reſi & maleficio non poteſt ſententiare: ut inquiſitionis eo. titu. §.
prohibem⁹ li. 6.) eccleſiaſticus iudex nō exercet. 2. q. 5. monarchiā.
item ibi ca. quod ſanctorum. Vnde his miſſis aut in conuictū aut
in ſponte cōfeſſum ſententia ferenda eſt: per aug. 2. q. 1. ca. 1. ¶ Que
ſententia triplex eſt: ut ibi dicit glo. ſum. Prima eſt interloquu-
toria: que apud ray. dicitur q̄ non eſt ſup principali, ſed ſuper aliis
queſtionibus emergentibus inter principium & finē cāe: ut de te-
ſte repellendo uel dilatione danda uel non, & eiuſmodi. Sic dicta
ꝙ inter principiū & finē cāe iudex ea; loquitur uel dicit: aut certe
quia iter partes ſine ſcripture ſollēnitate profert: de ſen. & re iudi.
quod ad: q̄q̄ prolata ſcribitur. de proba. qm̄. Scđa eſt diffinitiua,
que ea eſt qua principalis cā finitur. ff. de re iudi. l. 1. Tertia eſt ſen
tentia p̄cepti: & ea eſt q̄ maior minori p̄cipit ſine cāe cognitione:
de qua in. d. glo. &. ff. qđ me. ca. l. ultima. Sed iſta tertia omiſſa de
pria & de ſcđa p̄cipue intēdimus. Pria āt & precipua .i. diffinitiua
ſi lata fuerit iuris ordine p̄termiſſo nulla eſt. 2. q 6. ſiqñ. §. diffini-
tiua. Q đ de eo ordine ſm glo. ubi ſupra intelligit, q de ſubſtātia
iudicioꝝ eſt: ut .ſ. fiat litis cōteſtatio, & teſtes legitime recipiātur:
nō aūt de eo ordine q de iudicioꝝ ſubſtantia nō eſt: ut ꝙ ſnia nō
ferat ſub cōditiōe, ut prius nō pronunciet de ꝓprietate q̄ de poſ
ſeſſione: q̄ ſi nō ſeruent, ſnia tñ tenet. 2. q 6. anterioꝝ. §. biduū. In
cā tñ ſtrigimagaꝝ qa eſt cā fidei. & crimē hereſis l3 mixtū, proce
ditur ſūmarie ſimpliciter & de plano: ut ſupra dictū et declaratū
eſt: & ſemp debet inquiſitor & iudex in uidēdo merita ꝓceſſus &
ſnīa ferenda, adhibere peritos oīm facultatum pro uiribus. Pro-
ferri aūt debet a iudice: non ab alio: alioquin non tenet: item in
loco publico & honeſto, & ſedēdo. 3. q. 3. inducie. §. ſpaciū: & ſimi
liter de die, nō in tenebris: & ſic de multis que ibi notātur. Hic ta-

men fertur ſi iudici placet ét diebus feriatis:quod ibi prohibetur:
& ſimiliter ſine ſcriptura :quum ſm io.an.multotiés ſine ſcriptu-
ra teneat,maxime ubi eſt conſuetudo loci uel fori.di.xi. conſue
tudinis. Iudex etiam ſi eſt eps, per alium ſententiam recitare po
teſt :inſtar illuſtrium.Lata autem ſententia licet in actionibus cri
minalibus exequutio non ſit differenda.2.q.1.ſicut: fallit tamé in
multis caſibus:e quibus pro iſta cauſa duos elicio:primus eſt ſi la
ta eſt in mulierem pregnanté:quia partus expectatur.ff.de re iudi.
l. pregnantis:ſecundus cú is qui crimen cõfeſſus eſt poſtea negat:
quod intellige ſi fuit confeſſus ſolum in loco torture uel carceris:
nõ aliter:de quo uide.C.de cuſto.re.l.2.Si aút eſt facta ſponte in li
bertate nõ metu,nõ eſt audiéda:alioquin quilibet uicinus patibu
lo ſe pro uoto liberaret ad tempus ,& totiens quotiés. Quod no
ta:quia nunc rome ubi eſt malorum oium ſuffragiú,quidã hac ratio
ne hereticum tuentur,qui confeſſionem ſpontaneá multotiens fa
ctam reuocauit :fiſus auxilio alicuius cardinalis.

¶ Punctum ſecundú. Suſpicio aút unde interdú ſententia emer
git,multis dictis abſoluitur.¶ Primú. Glo.in ca.nos in queq́.2.q.
1.dicit quatuor eſſe modos conuincendi reum:aut iure.ſ.inſtrumé
tis & teſtibus:aut facti euidentia de cohabi. cle.tua:aut iuris inter-
pretatione:ut ſepius citatum eſſe reum.3.q.9,decreuimus:aut ſuſpi
cione uiolenta.32.q.1.dixit. Canoniſte uero ſuſpitionem triphariã
ſm antiqua iura diuidunt:& prima eſt temeraria: que in reú nihil
iure operatur:& de qua.2.q 1.nullum iudicetis ſuſpicióis arbitrio.
Secunda eſt probabilis:& eſt qñ aliquid uidetur omnibus aut plu
ribus aut ſapientibus(tu hic accipe prudentibus)& his aut omni
bus aut plurib9 aut precipuis:ut patet ex diffinitione ꝓbabilis apud
ari.in lib.topi.Et hec inducit purgationé canonicam.2.q.4.preſbi
ter :admittitur etiã ad ſemiplenam probationé de preſump.i mul
tis.i.ad probationé coadiuuat,ſi alia adſint adminicula . Tertia é
uiolenta:que condénationem inducit:de qua illud hiero. itelligi-
tur.32.q.i. dixit:uxor dimitti poteſt propter fornicationé aut for
nicationis ſuſpicionem.Et iſta eſt duplex:quedam.ſ.iuris & de iu-
re:ut cum ius fingit & ſtatuit aliquid ſuper facto:cõtra quá proba
tio non admittitur:de ſpõ,nec qui fidem:ueluti ſi data fide de cõ-
trahendo ſequitur copula,mñ preſumitur:quedam uero eſt iuris,
ſed non

ſed non de iure : ut ubi ius preſumit' ſed non ſtatuit : ut ſi uir diu
mulieri cohitauit, ꝓſumitur cognouiſſe .27.q.1.dixit : & ꝯtra hác
admittitur probatio. ¶ Secundũ Quantũ uero attinet ad noſtrum
inſtitutũ & noua iura, ſuſpicio probabilis diuiſa, tria nobis mẽbra
parit ſuſpicionis :q̃ ſunt modica, magna, maxima. Prima.i. parua
in iure uocatur leuis: ut in ca. accuſatus de here. li.6 ꝙ.ſ. leuibus cõ
iecturis oriatur: & parua uel modica, ꝙ paruis indiciis ſeu modi-
cis conſtet: & pro hac punitur ſtrigimaga :nõ tñ pena relapſi. Exẽ
plum in ſimplici hereſi :ſiqui occulta cõuenticula celebrãt, aut ui-
ta uel moribus a cõi uita fideliũ deuiant: de here. excõicamus pri-
mo. Exemplũ in hereſi ſtrigimagaꝝ: ſi in angulis cõuenticula cele
brant, aut in tẽporibus anni ſacratioribus in cãpis uel ſiluis nocte
uel die, aut ſi ſeorſum alique reperiantur nõ frequẽtantes ex mo-
re diuina aut modis conſuetis, aut cũ ſuſpectis maleficis ſecretas
familiaritates cõtrahere: eiuſmodi.n. ſaltem leui ſuſpicioni de he-
reſi ſubiacẽt: quippe ꝙ talia crebro eiuſmodi heretici facer̃ ꝯſueuer̃t.
De hac leui ſuſpicione hẽtur. C. de here. li.3. in fi. ubi dicitur hereti
corum uocabulo cõtinentur :& latis aduerſus eos ſententiis debẽt
ſuccũbere, qui uel leui argumẽto a iudicio catholice religionis &
tramite detecti fuerint deuiare: quod dictũ ho. in ſum. ti. de ꝓſum.
§ fi. exponit ꝙ heretici leui argumẽto deteguntᷣ quãtũ ad hoc ꝙ
ſuſpecti habeantᷣ tñ nõ debẽt ut heretici hñri: adde tñ ꝙ ſubiiciũtur
ſentẽtiis datis ꝑ leui ſuſpiciõe, nõ aliter. Secunda uero ſuſpicio.i.
magna, in iure uocatur uehemẽs ſiue fortis : de qua rurſus in di.
ca. accuſatus: ubi dicitur ſuſpicio magna & uehemẽs: ubi li & non
copulatiue ſed expoſitiue tenetᷣ ſm io. an. ibi: uehemens aũt idem
eſt qđ fortis ſm archi. ibi: & ſic dr̃ ꝙ niſi uehementibus & fortib'
defenſionibus repellatᷣ & rurſus ꝙ ex uehemẽtibus magnis & for
tibus ꝯiecturis emergat. Exẽplũ in ſimplici hereſi: aliq eos qui ſciũ
tur heretici eẽ occultãt, fauorẽ ĩpendũt, aſſociãt, uiſitãt, mũera of
ferũt, recipiũt, defẽſant & eiuſmõi faciũt. Et ſimiliter cognoſcuntᷣ
circa hereſim ſtrigimagaꝝ: eo ꝙ ſuſpicio oriatᷣ qa ꝑticipãt cũ eis
ĩ crimĩe. Et hec patẽt ꝑ dicta archi. in. d. ca. accuſat'. Tertia ſuſpicio
eſt maxĩa, & in iure uocatᷣ uiolẽta ca. cũ ꝯtumacia. & ca. accuſatus
de her̃. li.6. Que & ſic dr̃ ꝙ uiolẽtet & cogat ad credẽdũ :nec qua
cunqꝫ tergiuerſatione refellitᷣ: uel ꝙ ex indiciis & ꝯiecturis ꝯuincẽ

tibus emergat .Exēplum in ſimplici hereſi. Siqui hereticos adora
uerint.i.reuerentiā ſuo more exhibuerint,pſolationē uel cōione3
ab eis acceperint , uel ſimilia q̄ ad eoꝝ ritū attinent ppetrarint:q
pducti ſunt p ca.filii. & p ca.accuſatus de here.ī 6.& p no p archi.
ſuper ca.quicunq; hereticos.& in uerbo credentes eo.ti.li.6.cū nō
ſit dubium eos ita facere in credentiā heretice prauitatis.Et in he
reſi ſtrigimagatum a ſimili .Siqui patrant pertinētia ad ritum ſtri
gimagarum ,in uerbo:ut tu ſenties in breui quid tibi cōtinget.&
ſequitur effectus:& ſimilia.Et ſimiliter in effectu:ut ſolo tactu infi
ciendo hoiem aut beſtiā:& eiuſmodi. Hi.n ubi laborant infamia
ſunt cōuicti. ¶ Tertiū.Igitur ſuſpecti de ſtrigimagarū ſecta tripli
ces ſeu certe tripliciter hoies ſunt:leuiter, uehementer,uiolenter.
Et leuiter quidē, qui talia leuia ſeu modica peragunt,ꝙ ex his le
uis aut modica ſuſpicio emergat:qui q̄uis heretici minime habē
di ſint,his tn̄ indici debet canonica purgatio: de here.:excōicamꝰ
primo.uel tanq̄ pro leui ſuſpicione abiuratio:ut p ca.accuſatus pa
tet.in.6.eo.ti.non tn̄ punietur ut relapſus ſi deinde hereſim com
mittat: ut ibi liquet . Quidā uero ſunt ſuſpecti uehementer:ut di
ctum eſt:qui licet nec ſint heretici nec ut heretici dānandi: ut liq̄t
in ca.literis.§.quocirca de preſump.tn̄ talibus debet mādari ut ab
iurent uniuerſaliter oēm hereſim,ac pticulariter in quā inciderūt
ut in ca.accuſatus de here.in.6.& p ca.inter ſollicitudines de pur.
&per capi. lr̄as de preſump.Et ex uerbis.d cap.accuſatus,patet ꝙ
poſt abiurationē in triplici caſu pena relapſoꝝ plectuntur: primo
ſi relabat̄ i hereſi3 de q̄ erat ſuſpectus uehementer.ſecundo ſi here
ſim in gn̄e abiurauit,& in aliā labitur.tertio ſi hereticos receptat
& deducit,uiſitat,aſſociat ,dona mittit.aut eis fauet. Quod ſi ad
mandatū iudicis talis abiurare recuſet:quidā dicunt tradendū bra
chio ſeculari ſm ca.ad abolendā §.in pn̄ti.de here.quod nō bene
probat:q2 nō loquit̄ de uehemēter ſuſpecto ſ3 de manifeſte dep̄re
henſo:cū quo agitur rigoroſius. Vn̄ melius alii dicunt proceden
dum per ca. excōicamus primo.eo ti.§.qui uero ſola.unde excōi
catione plectit̄:in qua ſi anno integro durarit , ut hereticus dāna
bitur.Quidā uero ſuſpecti ſunt uiolenter:ut etiā patuit:& hi ut he
retici ſunt habendi .Vnde ſi crimen fatentur & uolunt redire ,ab
iurata hereſi ad penitentiā admittuntur per ca.ad abolendā.& per

ea.excōicamus ſecūdo.eo.ti. Si uero abiurare recuſant tradendi ſunt curie ſeculari p.d.ca.ad abolendā.§.ptimo.Si aūt crimē non fatetur poſtq̄ eſt conuictus nec ꝯſentit abiurare,eſt ut hereticus ī penitens ꝯdemnādus p ca.ad abolendā:uiolenta.n.ſuſpicio ſuffi- cit ad dānandum ,& probationē in contrariū nō admittit.de pre- ſump.līas & ca.afferte.¶ Quartū.Et quū hec in ſimplici hereſi ue ra ſint abſq̄ euidentia aut indiciis facti (ſicut infra in 6.mō ſentē tiandi patebit:ubi qs ut hereticus dānat̄ ēt ſi ī re nō ſit hereticus) quāto magis circa hereſiꝫ ſtrigimagarū: ubi ſemp cōcurrit aut eui dens factum in pueris,hoībus uel iumentis:aut indicium facti,pu ta per inſtrumēta reperta.Et licet in ſimplici hereſi penitētes & ab iurantes ,ad pniam & perpetuos carceres admittat.ſ: in hac tñ he- reſi licet eccleſiaſticus iudex ut ſic recipiat ad pniam:laicus tñ pōt propter dāna forte facta ultimo ſupplicio interimere.

¶ Punctum tertium.Si delatus attentis meritis cāe adhibito peri torum conſilio inuentus fuerit immunis.i.nullo ex predictis mo dis deprehenſus in hereſi, nec alias de ea infamatus uel ſuſpectus ſententiandi practica. Nos enim talis epiſcopus aut iudex talis dominii attendentes q̄ tu talis de tali loco talis dioceſis fuiſti no bis delatus de tali heretica prauitate:attendētes etiam illa eſſe talia q̄ nequibamus nec debuimus cōniuentibus oculis pertranſire, de ſcendimus ad inquirendum ſi predicta fulcirentur aliqua ueritate: teſtes recipiendo,te examinando , & alia faciendo que decebant ſm canonicas ſanctiones.Eapropter uiſis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac cauſa:habitoq̄ peritorū in iure ac theologica facultate cōſilio,illoq̄ ſepius repetito:ſedentes pro tri bunali more iudicis iudicantis ,ac habentes pre oculis ſolum deū & negocii ueritatem, ſacroſanctis euangeliis poſitis coram nobis ut de uultu dei iudicium noſtrum prodeat. & oculi noſtri uideāt equitatem:ad noſtram diffinitiuā ſententiā chriſti noīe inuocato deſcēdim⁹ in hunc modū. Quia p ea q̄ uidimus & audiuim⁹ & p- ducta & oblata acta & actitata ſunt coram nobis in preſenti cā:nō inuenimus aliquid contra te legitime probatū eſſe ,de his de qui- bus delatus fueras corā nobis:pnūciamus declaramus & ſnīaliter diffinimus, contra te non eſſe actum legitime coram nobis, pro- pter quod poſſis aut debeas ut heretic⁹ aut maleficus iudicari ,aut

de heretica prauitate aliqualiter ſuſpect⁹ hr̃i: quare a p̄ñti inſtantia inquiſitiõe & iudicio totaliter te relaxam⁹. Lata fuit hec ſñia &c. Cauendũ uero eſt ne in ſñia delatus dicat inſons uel imunis: ſʒ ꝙ nõ fuerit ꝯtra eũ legitime ꝓbatũ: q: ſi proceſſu tp̄is itez deferat & legitime probet, põt nõ obſtã e p̄dicta abſolutoria ſñia condemnari. Nota inſup eodẽ mõ abſoluendos eſſe ſi deferantur aliqui de receptatione, defenſiõe uel alia fautoria hereticoꝝ, ubi nihil legitime probat. Et eiuſmodi ſñia quum ſit pro delato non cõtra eum, diuiſim fieri poteſt ab epiſcopo ſolo uel inquiſitore ſolo per ca. multoꝝ de here. in cle. & ibi glo. io. an.

℄ Punctũ quartũ. Aliqñ delat⁹ examinato ꝓceſſu cũ peritoꝝ cõſilio, inuenit de hereſi diffamatus ſolũ: quod tunc eſt qñ nullo ex dictis modis eſt deprehẽſus, nec indicia aliqua uerboꝝ aut factorum probata ſunt ꝯtra illũ, ſed infamia ſola: quã in cã hereſis non refert apud bonos aut apud malos ẽt uiliſſimos eẽ: quia a quibus põt qs legitime accuſari, apud hos ẽt põt legitime infamari: & tũc hec ſit practica. Nos talis ep̄s aut iudex talis dñi, ꝯſiderãtes ꝙ meritis p̄ceſſus facti p nos ꝯtra te talẽ talis dioceſis nobis delatũ de tali heretica prauitate, diligẽter diſcuſſis de peritoꝝ ꝯſilio: nõ inuenimus te ꝯfeſſum aut ꝯuictum de p̄dicta labe nec alias ſuſpectũ: niſi ꝙ te reperimus legitime et ueraciter in tali loco apud bonos & malos publice diffamatũ: eapropter ad purgandã eiuſmõi infamiã, & ut odor bonus in cetu fideliũ exiſtat: tibi indicimus canonicã purgationẽ ut iuris ẽ: aſſignãdo tibi talis mẽſis, talis diei, talẽ horã in q̃ corã nobis pſonaliter ꝯpareas, ut infamiã tuã purges tãta manu uel pſonaꝝ nũero ordinis tui: qui quidẽ cõpurgatores ſint hoĩes fide catholici ac uita probati. & qui tuã ꝯuerſationẽ & uitã nouerũt, nõ tã moderno tp̄e q̃ trãſacto: ſignificãtes ꝙ ſi in purgatione defeceris, te hẽbimus p cõuicto: prout uolũt canonice ſanctiones. Eiuſmodi ãt ſñia authores mallei malefic. uident uelle ꝙ ab iquiſitore ſine ordinario & ecõtra ferri poſſit: uez ego puto ꝙ nõ: quia ẽ ꝯtra delatũ: qui ſi deficiat dãnatur. Nec obſtat ſi aliquo mõ ſit pro eo: quia odia reſtringi & fauores cõuenit ampliari. de reg. iur. in 6. & tãto plus q̃to inquiſitor p ſe quidẽ damnat & grauat, iuuat aũt per accidẽs. Et ita tenet directoriũ inquiſitionis. Eiuſmodi tñ ſñiam multi tenent poſſe inquiſitorẽ ſine ordinario face

ſetquia aut claꝝ eſt aut dubiũ de iure. Et ſi eſt dubium quum in quiſitores poſſint ex priuilegio interpretari ius in cã fidei, poteruñt facere eiuſmodi ſoli. Multo aũt magis ſi eſt claꝝ ut uidetur: quia in ca. ut offm̃ in. 6. hoc inquiſitorib⁹ cõceditur (nulla hita métio ne de ordinario. Et cõfirmatur: quia in lr̃is clementis, vñ illud ca. ſumptũ eſt (q̃ incipiũt: lȝ ex oĩbus) poſtq̃ mandatũ eſt inquiſitorib⁹ recipere abiurationẽ, ſtatim ſubiungit᷑ de aliquibus q̃ non põt inquiſitor ſolus dũ ſubdit᷑. Quod ſi aliqui fuerint iudicandi heretici uel incarcerationis pena ꝑpetue &c. & tũc mandat᷑ inquiſitoribus ut ordinarium requirãt. Quia ergo hoc eis lȝ ꝑ hoc ius antiquum & ꝑ nouũ nõ exprimit᷑ ꝯtrariũ, tenendũ eſt: iuxta glo. i cle. multo rum. eo. ti. Nec obſtat ꝙ eis ibi ꝓhibet᷑ ſnĩa ꝯtra eos. ſ. hereticos: quia intelligit᷑ de ſnĩa dãnatiua de hereſi. Hec ex his. Sed primum eſt ueritas: quia illud uerbũ ꝯtra corrigit antiqua iura: & hic male gloſat᷑. Vide de his de pur. ca. inter ſollicitudines: & nota eiuſdẽ or dinis ſi hr̃i pñt: alioquin erunt ordinis inferioris uel ẽt laici. 24. q. 5. ſi legitimi. Nota ẽt ſui ordinis: ut ſi delatus eſt religioſus, cõpur gatores religioſi ſint: ſi clericus ſecularis, clerici ſeculares: ſi miles, milites: ſumit᷑. n. ordo in gñe. Vñ ſi purgat᷑ eps, admittunt᷑ nõ epĩ mõ, ue ꝑ ẽt abbates, & religioſi pbr̃i: & in aliis pari forma: de pur. ca. quotiẽs. Nũerus aũt ꝯpurgantiũ hodie ſm̃ ray. iudicis rõnabili taxatur arbitrio, oĩbus penſatis. Qd̃ uidetur graue: niſi utat᷑ pro borum cõſilio: alioquin poſſet tot imponere ꝙ pro uoto dãnaret Si autem hic delatus ſe purgare noluerit, excõmunicetur: & ſi ꝑ an num indurato animo ſic ſteterit, extunc ut hereticus dãnatur de here. excõmunicamus itaq̃. §. qui aũt. Si autem uoluerit quidẽ ſe purgare ſed nequiuerit: quia quot & qualeſiniuncti ſunt nõ ĩuenit pro conuicto hr̃: & cõſequenter ut hereticus dãnatur: de here. excõ municamus primo. §. addicimus. & de pur. ca. cũ dilectus. Si uero ſe purgare & uoluerit & potuerit: ut colligitur de pur. ca. quotiẽs. §. porro & ca. accepimus. hec erit practica. In termino & loco ſtatuto in quo ſcilicet eſt infamatus, purgandus cũ ſuis coniuratoribus coram epiſcopo & inquiſitore perſonaliter comparebit: & manu ſuper libro euangeliorum poſita, ſic exordietur. Ego iuro ſuper iſta quatuor euangelia ſancta dei ꝙ hereſim talem (eam exprimendo) de qua ſum infamatus nunq̃ tenui nec credidi, nec do-

cui nec credo nec teneo. Quo facto oēs ɔpurgatores ponēt manū ſuper euāgelio℞ libro: & quiſq̈ eo℞ ſic dicet: ego iuro ſup iſta ſcā dei euāgelia, ꝙ credo iſpm ue℞ iuraſſe: & tūc eſt canonice purgatus. Si aūt in pluribus locis fuerit infamatus: iniungat̃ ut in oibus publice fidē catholicā ꝓfiteat̃, & hereſi3 de q̄ īfamat⁹ eſt deteſtetur de pur. ca. inter ſollicitudines. Nec ɔtēnat ſic purgatus: quia ſi dein de labat̃ in hereſim iam purgatā, pro relapſo iudicat̃ & tradit̃ curie ſeculari: de here. excōmunicamus primo. §. addicimus. & capi. ad abolē dam. §. illos quoq̈.

¶ Punctum quintū. Aliqñ uero delatus: pito℞ cōſilio trutinato proceſſu, reperitur qōnibus dignus: uel quia uarius, uel quia ſuffi cienter ad id indiciatus. & nullo dicto℞ modo℞ dep̄henſus Quo caſu ſnia eſt ferenda cōiunctim & nō diuiſim p ca. multo℞ de hef. in cle. i. nec per inqu. ſitorē ſolū nec p ep̄m ſolū: & hec erit praxis Nos talis ep̄s uel inquiſitor talis attentis meritis proceſſus p nos cōtra te talē talis loci talis dioceſis, facti: & ꝙ tu es in tuis confeſ ſionibus uarius, aut nihilominus ſunt indicia uaria ſufficientia ad te exponendum qōnibus & tormentis: eapropter ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur. & ut deinceps aures iudicū non offendas, interloquendo declaramus iudicamus & ſententiamus die preſenti, & hora tali te ſupponendū qōnibus & tormētis Lata fuit hec ſententia &c. Si aūt delatus reperiatur & uarius & ſufficienter indiciatus ſimul, totū in ſententia ponatur: ſi alterum tantum, ponatur illud. Sententia uero lata exequutioni mandetur: uideantur tamē illa que ca. priore puncto ro. ſcripta ſunt, aſſignata etiā die ad cōtinuandum queſtiones ſi oportuerit: ut ſupra. Si ergo ueritatem faſſus ueniā petiuerit, abiuret: iuxta ca ad abolendā §. preſenti. de here. & ſententialiter ut deprehenſus publice damnetur per modum qui dicetur infra puncto. 9. Si uero ueritatem dixerit, nō tamen penituerit ſed in hac pertinaciter ſteterit, & relapſus non fuerit condemnabitur: iuxta. d. ca ad abolendam. § preſenti: & ex pectatus competenter & decenter informatus. tradetur brachio ſeculari ultimo ſupplicio feriendus: ut infra puncto. xi. ꝙ ſi relapſus fuerit, damnabitur: ut infra ibidem. Si uero decenter tormentis expoſitus ueritatem fateri noluerit, de cetero non uexetur: cete℞ liber dimittat̃. Illud uero aduertendū ē: ꝙ ea q̄ diximus de eo qō

nando ſuera ſunt de quo nihil añ queſtiones probatur ſed neq̧ ip̄ſe fatetur, propter quod hereſim abiurare debeat uel poſſit ut hereticus condemnari. Aliquando tñ eſt deprehenſus uel ea ſunt probata indicia propter que deberet abiurare ut leuiter aut uehementer ſuſpectus. propter q̄ non eſt queſtionandus: ſed aliqñ ultra hoc negat aliqua que nó probantur, ſed ſunt indicia ad queſtiones ſufficientia. Cum ergo pro talibus torquetur & nihil confitetur, non eſt abſoluendus eo modo quo dictum eſt: ſed ſm probata cõtra eum procedetur, & abiurabit ut ſuſpectus uel deprehenſus ſm merita proceſſus. Si uero propter queſtiones illa uel eorum aliquid fateatur, tunc abiurabit hec et illa coniunctim & non diuiſim quia eſt contra etiam ſi ſuſpicio ſit leuis: & pro his & illis ſententia contra eum feretur.

¶ Punctũ ſextũ. Aliquãdo uero delatus proceſſu peritorum cõſilio trutinato inuenitur de hereſi ſolũ ſuſpectus & leuiter: quod tũc eſt, quando nullo ex tribus dictis modis eſt deprehenſus, nec contra eum ſunt alia indicia fortia aut uehementia, ſed leuia tm̄ iudicio cõſilii: quibus talis debet hereſim de qua delatus eſt abiurare: & ſi relabatur, non ut relapſus punitur: licet grauius plectatur q̄ ſi nunq̄ abiuraſſet: ut in ca. accuſatus. de here. in. 6. & tunc iſta eſt praxis. Abiurabit. n. & publice in eccleſia ſi publice eſt ſuſpectus in hunc modum. Ego talis, dioceſis talis, habitator talis loci, in iudicio conſtitutus corã uobis domino ep̄o tali, uel iudice tali. ſanctis euangeliis poſitis coram me, & propriis manibus eis per me tactis: iuro me credere corde & profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam & apoſtolicam, quam ſacroſancta Romana eccleſia credit, confitetur, predicat & obſeruat. Item iuro me credere, & profiteor ore q̧ dominus ieſus chriſtus cum omnibus ſanctis deteſtatur hereſim talem, puta peſſimam maleficarum uel aliam: & q̧ omnes illam ſequentes ſeu illi adherentes eterno igni cruciabũtur cum diabolo & angelis eius eternaliter, niſi reſipiſcant, & eccleſie ſancte per penitentiam reconcilientur. Conſequenter autem abiuro, abnego & reuoco illam hereſim de qua habetis me ſuſpectum: uidelicet q̧ familiaritatem cum maleficis habui. eorum errororem ignoranter defendi, odio habui inquiſitores & illarum perſequutores, ſeu etiam q̧ earum crimina non detexi.

Itē iuro q̄ nunq̄ p̄dictā heresiȝ credidi(ſupple ptinaciter)neqȝ cte doınec illi adheſi, nec adhereo:neqȝ unq̄ credā uel adherebo: nec illā docui,nec docere intēdo:q̄ ſi aliqd̄ p̄dicto℞ fecero in futu℞ (qd̄ deus auertat)penis uiris taliter abiurātib⁹ debitis prōpto aio me ſubmitto:patus ſubire oēm pniam quā p his q̄ feci & dixi,p q̄bus merito me habetis ſuſpectū,uolueritis mihi iungere: & illā iuro me p uirib⁹ adiplere,& nullaten⁹ ↄtra uenire:ſic de⁹ me adiuuet & hec euāgelia ſcā Et ſi publice adiuratio,fit uulgarif fiatq; uo itelligat ab oibus. Qua facta moneat delatus, ut nouerit qd fecit & caueat. Cōſimili mō abiurabit in camera:ubi factū publicū nō ē. Quibus pactis ſnīa hoc mō ferat. Nos talis eps & talis iquiſitor (ſi adeſt uel ecōtra)attēdentes q̄ uiſis & dılıgēter ↄſideratis meritis pceſſus p nos facti ↄtra te talē,talis dioceſis,talis loci.nobis de heretica prauitate delatū,reperimus te hoc & illud uel illud admiſiſſe:q̄ de hereſi te leuiter ſuſpectū reddūt:pp hec te talē merito habētes,te fecimus ut leuiter ſuſpectū de p̄dicta labe eandē hereſim abiurare. Verū ne p̄dicta p te cōmiſſa remaneāt impunita & ut in futurū cautior efficiaris:de cōſilio multo℞ & magno℞ iuriſperitorum,ac ēt religioſo℞ in & ſup his habito maturo pariter & digeſto cōſilio:hn̄tes pre oculis ſolū deum, ac irrefragabilē ſanctē fidei catholice ueritatē,ſacroſanctis euāgeliis poſitis corā nobis: ut de uultu dei iudiciū nr̄m pdeat,& oculi noſtri uideāt equitatē ſedēteſqȝ pro tribunali more iudicū iudicantiū.te talē hic in nr̄a p̄ntia pſonaliter cōſtitutū p modū qui ſequit ↄdēnamus, ſententiamus ſeu potius pniamus.ſ.ut de cetero nunq̄ ſciēter teneas aſſocies uel defendas talē &c.ponant ea propter q̄ fuit ſuſpectus. Lata fuit hec ſnīa ſeu penitētia &c. Videatur etiam punctus ſequens:& caueat notarius ne pro leuiter ponat uehementer:alias poſſibiliter eſſet magnum preiudicium.

¶ Punctū ſeptimū. Aliqn̄ petito℞ ↄſilio examinato proceſſu delatus reperit de hereſi ſuſpectus,uehemēter:qd̄ tūc eſt qn̄ nō eſt aliquo triū dicto℞ modo℞ legitime dep̄henſus:ſunt tn̄ indicia ↄtra eū magna & grauia pbata;& talia p ↄſiliū iudicata:& eo caſu hec eſt praxis. Hic.n.abiurare debet ut ſuſpectus uehemēter:adeo q̄ ſi labatur.teneat pena relapſi:iuxta ca.accuſatus.de here.in.6.& abiurabit publice uel ſecrete, ſm q̄ publice uel ſecrete fuit ſuſpectus.

Modus

Modus uero abiurandi hic eſt. Inquiſitor enī uel alius ſermonē ha
bebit in die dominica quo expleto, per notariū uel clericū legētur
ea de quibus eſt cōuictus, & ea que illū reddunt ſuſpectū uehemen
ter. Deinde ſubiunget iudex uel officialis eius: ecce ex his es nobis
de tali hereſi ſuſpectus uehementer: unde ꝙ te de hoc purges & he
reſim illam abiures oportet & propoſito euangeliorū libro dela
tus imponet manus ſuper eo: & ſi ſcit cōpetenter legere, cōſequens
abiuratio ei legēda tradetur ī ſcriptis, & leget audiēte omni popu
lo: ſi uero legere neſcit, notarius leget eam uulgariter & morose, &
delatus ſemp notarii uerba replicabit alta & intelligibili uoce. Hec
autē eſt abiurationis forma. Ego talis, de tali loco, talis dioceſis,
in iudicio perſonaliter conſtitutus, corā uobis reſpōdeo dn̄o epi
ſcopo tali & iudice uel inquiſitore tali: ſanctis euāgeliis poſitus co
ram me, propriis manibus per me tactis, iuro me credere & profi
teor ore &c. ut puncto priori, mutatis mutandis. Deinde ſequitur
ſententia uel penitētia, hoc modo. Nos talis epiſcopus & talis īqui
ſitor ſi adeſt &c ut priori puncto, mutatis mutandis. Aduertēdum
uero eſt ꝙ ſuſpecti de hereſi ſiue leuiter ſiue uehementer & nō de
prehenſi, non debent perpetuo aut incarcerari aut immitrari: quia
hec eſt pena hereticorum penitentium: ut in ca. excōmunicamus.
ſecundo eo. ti & in ca. q̄m eo. ti. li. 6. poſſunt autē in carceres ad tē
pus trudi, & deinde ut uidebitur liberari. Nō ſunt etiam eiuſmodi
conſignandi crucibus: quia iſta ſunt inſignia heretici penitētis: iſti
autem ſuſpecti quidem habiti ſunt non autē heretici. Poteſt tamē
eis imponi ut certis diebus ſollennibus ad ualuas ſtent eccleſie aut
circa altare dum miſſarum ſollennia celebrātur, tenētes manibus
ardentem cereū, aut talē adeant peregrinationem & eiuſmodi.

¶ Punctum octauum. Aliquando uero trutinato peritorum con
ſilio proceſſu, delatus inuenitur ſuſpectus uiolenter: & ideſt quan
do non eſt legitime aliquo illorum trium modorum deprehēſus
ſed ſunt indicia non leuia aut uehementia ſolum, uerum iudicio
conſilii fortiſſima & uiolentiſſima. Exemplum in ſimplici hereſi.
Non deprehenſus citatus tamen, non in cauſa fidei, & propter nō
comparere excommunicatus eſt excommunicationem animo in
durato integro anno ſuſtinens, eſt de hereſi leuiter ſuſpectus: quia
hoc non caret ſcrupulo heretice prauitatis: de peni. grauem. Cita

tus uero de fide reſponſurus & excõmunicatus propterea ꝙ renuit
comparere,iam eſt ſuſpectus de hereſi uehementer leui ſuſpicione
in uehementem tranſeunte: & ſi integro anno ſic ſuſtinet indura-
to animo,eſt iam de hereſi ſuſpectus uiolenter,ueheméti ſuſpitio
ne in uiolentam tranſeunte:cõtra quam non admittitur defenſio:
ut in ca cum contumacia eo.ti.li.6. Exemplum in hereſi ſtrigima-
garum.Si dixit uel egit aliqua que ab eiuſmodi practicantur, quã
do aliquem maleficiis uolunt inficere: ut ſi minatus eſt alicui, in
breui ſenties quod tibi accidat,& ſequatur effectus aliquis incon-
ſuetus & maleficialis.Item ſi ad iuit diabolicum ludũ ex uolupta
te,& id fatetur:negat tamen ſe chriſtum negaſſe. uide.s. Vbi de
triplici ſuſpicione tractatur. Eo caſu hec eſt praxis in ſimplici here
ſi.Licet enim uiolẽter ſuſpectus forte non ſit hereticus:quippe qui
nec in mente errorem,nec in uoluntate forte habeat pertinaciam:
ut no.archidia.in ca.citato:nihilominus eſt ueluti hereticus dam
nandus,propter eiuſmodi uiolentam ſuſpitionem: contra quam
probatio non admittitur.Damnatur autem hereticus ſic, ꝙ ſi no-
lit reſilire & abiurare & condigne ſatiſfacere,traditur brachio ſecu
lari.de here.ad abolendam § preſenti.ſi uero uelit & cum effectu
conſentiat abiurare hereſim,carceri perpetuo mancipatur.de here.
excommunicamus.ſecundo.Et idem de ſuſpecto uiolenter in he-
reſi ſtrigimagarum, licet idem modus obſeruandus eſſet: mitius
tamen agendo,dicendum ꝙ ſi ſtabit delatus in negatione, dicen-
do ut ſolent ꝙ illa uerba non eo animo dixerit,ſed ex uehemen-
ti maxime muliebri paſſione:unde & iudici ideo uidetur eum poſ
ſe ignibus addicere,non obſtante ſuſpicione uiolenta: tunc iudex
eo in carceribus detento inquirat,& proclamet ſi dudum in ſimi-
libus notatus fuiſſet:& ſi ſic,utrum publice ſit de tali hereſi diffa-
matus:ex quibus ad ulteriora procedat,ante omnia queſtionibus
exponendo:& ſi de tali hereſi apparuerint indicia:aut de maleficio
taciturnitatis,ut quia flere nequit,aut in tormentis non ſentit,uel
ſtatim poſt recuperat uires: procedat per cautelas ſuperius tactas.
Eo uero caſu quo omnia defecerint: aduertat ꝙ ſi ſimilia dudum
patrauit,non eſt dimittendus omnino, ſed per annum ad minus
ſqualoribus carceris mancipandus,& ſepiſſime examinandus p̃ci
pue ſacratioribus diebus.Si autem cum hoc eſſet diffamatus: licet

per ea que in ſimlici hereſi dicta ſunt poſſet ignib' adiudicari: pre cipue propter multiplicationem teſtium, & quia ſepius in eiuſmodi uel ſimilibus maleficiis fuit notatus: pie tamen uolens procedere indicet ei canonicam purgationem ut.20.uel.30. compurgatores habeat & procedat prout de iure ita φ ſi defecerit côcremetur. Si uero ſe purgauerit, abiuret omnem hereſim modo ſuperi' tacto cum pena relapſorum & penitêtia perpetua, per modum qui tangetur in ſentêcia. Et hic modus in omnibus ſequêtibus modis ſententiendi ſeruari poſſet: ubi iudex uellet pie procedere. Aduertat tamen notarius ut in actis ſcribat abiurationem factum per ſuſpectū uiolenter. Poſtq̃ abiurauerit ab excommunicatione abſoluatur, ſicut & omnis hereticus rediens: quum ſit excommunicatus, per ca. ad abolendam. & per ca. excommunicamus primo ac ſecundo: deinde ſequitur ſententia. Nos talis epiſcopus & talis iudex (ſi adeſt inquiſitor uel alius loco inquiſitoris) attendentes φ tu talis de tali loco talis dioceſis, fuiſti nobis delatus de talibus & talibus fidem ſanctam tangentibus: & φ nos proceſſimus ad informandum nos ſuper illis, ut iuſtitia ſuadebat: & meritis proceſſus diligêter examinatis & omnibus actis & actitatis in cauſa preſenti, inuenimus te talia & talia commiſiſſe: ea propter & non immerito de tali uel tali hereſi te ſuſpectū uiolêter habêtes, fecimus te ut taliter ſuſpectū oêm hereſim gñaliter & publice abiurare: prout nobis mêdant canonice ſanctiones. Sane cum ſecundum eadem canonica inſtituta, omnis talis, ſit ut hereticus condemnandus: & tu ſaniori conſilio inherendo & ad gremium ſancte matris eccleſie redeundo abiuraueris (ut premittitur) omnem hereticam prauitatem: propterea quod abſoluimus te a ſententia excommunicationis: qua ut obnoxius dei eccleſie aſtrictus merito tenebaris: ſi tamen de corde uero et fide non ficta reuerſus es ad eccleſie unitatem. Idcirco inter penitentes deinceps computaris, ad miſericordie ſinum ſacroſancta eccleſia te recipit de preſenti. Verum quia indignum ualde exiſtit offenſas diuinas impunitas côniuentibus oculis pertranſire, iniurias hominum caſtigare: cum grauius ſit diuinam q̃ humanam ledere maieſtatem: & ne tua crimina aliis delinquendi incentiuum ſint, & ut efficiaris cautior in futurum; ac in poſterum minus procliuis reddaris ad predicta ſeu ſimilia committenda, & in futuro

ſeculo leuius patiaris: nos epiſcopus & iudex prefatus, prehabito
in.& ſuper his ſano & maturo conſilio peritorum ſedentes pro tri
bunali more iudicum iudicantium habentes pre oculis ſolū deum
& ſanctæ fidei irrefragabilē ueritatem, ſacroſanctis euangeliis poſi
tis coram nobis, ut de uultu dei iudicium noſtrum prodeat, & ocu
li noſtri uideant equitatem: te talem in noſtra preſentia perſonali
ter conſtitutum, hac die & hora tibi inantea aſſignatis, ſententiali
ter per modum qui ſequitur cōdēnamus ſeu potius penitētiamus.
In primis ꝙ ſtatim induaris ſuper ueſtes omnes quas defers, ueſte
liuida ad modum ſcapularis monachi ſine caputio facta, ante & re
tro habente cruces; de panno croceo, longitudinis palmoꝝ trium
& latitudinis duorum: quā ueſtē deferre habeas ſuper omnes ue-
ſtes alias tanto tempore: & nihilominus cum dicta ueſte & cruci-
bus ſtes in porta talis eccleſie tali & tanto tempore: ſcilicet in qua-
tuor feſtis principalibus uirginis glorioſe uel aliis: atq; ad talem
carcerem perpetuo, uel ad tempus ſentētialiter condemnamus: re-
tinentes nobis ex certa ſcientia & expreſſe, ut nobis concedunt ca
nonica inſtituta, quatenus dictam penitētiam poſſimus mitigare,
aggrauare mutare, tollere in toto & in parte totiens quotiens no-
bis uiſum fuerit faciendum. Lata fuit hec ſententia &c. Qua lecta
ſtatim exequutioni mandetur, & induatur ueſte predicta.

¶ Punctum nonum. Aliquando delatus trutinato peritorum cō
ſilio proceſſu, inuenitur ſuſpectus de hereſi & diffamatus: & id eſt
quando nullo ex dictis modis reperitur legitime deprehenſus, re-
peritur tamen diffamatus ac ſic indiciatum ut ſuſpectus reddatur
aut leuiter aut uehementer: ut pote, quia ad hereticos magnam ha
buit familiaritatem: qualis fuit is de quo in ca. inter ſollicitudines
de pur. ca. Et eo caſu hec eſt praxis. Nam tali ratione infamie indi-
citur canonica purgatio: & ratione ſuſpitionis abiuratio. iuxta di.
ca. inter. Vnde purgabit ſe modo ſuperius dicto: & deinde etiā mo
do pretacto abiurabit, uel ut ſuſpectus leuiter uel ut uehementer:
hoc obſeruato ꝙ ſi ut leuiter, illā tantum hereſim abiuret de qua
eſt ſuſpectus: ſi autem ut uehemēter, abiurabit generaliter hereſim
omnem. Et quidem ſi ut leuiter, ſi deinde labatur in eandem, ratio
ne abiurationis non debet puniri ut relapſus: ut patuit: ratione ue-
ro purgationis uidetur ꝙ ſic, per ca. excommunicamus primo. §.

addicimus uerbo.uel ſi poſt.& ca.ad abolendam.§.illos quoq̧.de here.Sit ergo cautus tabellio ne in actis ponat leuiter pro uehemē ter aut ecōuerſo.Quibus peractis ſequitur ſentētia uel penitētia ſub hac forma.Nos talis epiſcopus & talis inquiſitor diligentius atten dentes,ꝙ tu talis de tali loco,talis dioceſis,fuiſti nobis de tali uel tali heretica prauitate delatus:nos uolentes ut tenebamur,iudicia liter informari,ad inquirendum de hac cauſa,teſtes examinandū, teq̧ citandum & interrogandum medio iuramento,& ad alia fa cienda que facienda erant per nos,deſcendimus & proceſſimus: ut decebat.Quibus peractis,uiſis & diligenter inſpectis pariter & diſcuſſis,proceſſus meritis huiuſmodi cauſe,& omnibus & ſingulis productis actis & actitatis habitoq̧ in & ſuper illis theologorum atq̧ iuriſperitorum pluries maturo conſilio ac digeſto: reperimus te de predicta hereſi in tali loco ſeu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum:propter quod ut nobiſ mādant cano nica inſtituta,indiximus tibi purgationem canonicam, qua corā nobis hic publice te purgaſti,& ipſi compurgatores pariter te pur garunt:inuenimus etiam te talia & talia commiſiſſe (exprimātur) propter que non immerito te ſuſpectum leuiter aut uehemēter ha bemus de predicta heretica prauitate:propter que fecimus te ut ta liter ſuſpectum hereſim abiurare(uel talem,ſi leuiter erat ſuſpectus uel omnem ſi uehementer) Verum quia non poſſumus nec debe mus talia que peregiſti ullatenus tollerare,ſed cogimur ea mulcta re iuſticia ſuadente:ad hoc ut reddaris cautior in futurum,& ut cri mina nō remaneāt impunita;& ut ceteri nō reddantur procliuio res ad ſimilia committenda,& ut creatoris iniurie non equanimi ter tollerentur:ea propter te talem predictum,purgatum & abiura tum,hic in noſtra preſentia perſonaliter conſtitutū,in hoc loco & hora tali tibi inantea aſſignatis:nos epiſcopus & iudex prefati, ſe dentes pro tribunali &c.ſententiamus ſeu penitentiamus per mo dum qui ſequitur(exprimantur que imponuntur)Lata eſt hec ſen tentia Qualata exequutioni mandetur:poteritq̧ diſpenſari uel mi tigari uel mutari ut uidetur:iūxta ca.ut commiſſi.de here.li.6.

¶ Punctum decimum.Aliquando peritorum conſilio trutinato proceſſu,delatus inuenitur hereſim confeſſus,ſed penitēs nec alias relapſus:quando ſcilicet medio iuramento coram iudice iudiciali

uel confitetur talem uel talem hereſim tanto ſe tempore tenuiſſe :
ſed tamen uult reſipiſcere, & illam & omnem aliam ad libitum iu
dicis abiurare & ſatiſfacere: quod antea nunq̃ fecit. Et eo caſu hec
eſt practica. Talis modo uere reuertatur, eſt ad miſericordiam re
cipiendus: nec tradendus brachio ſeculari, aut ſi clericus eſt degra
dandus. de here. ad abolendam. § preſenti: & prius abiurata hereti
ca prauitate, eſt perpetuo carceri mancipandus. de here. excommu
nicamus. 2. §. ſiquis ei abſolutionis beneficio impartito & iniūctos
quod talibus iniungi conſueuit. iuxta ca. ut officium. Deinde uero
ſequitur ſententia, ut ſupra mutatis mutandis: ita tamen ut expri-
mantur articuli in quibus deliquit: & in penitētia ponatur ꝙ indua
tur ueſte liuida, & ſentētietur ad ꝑpetuos carceres: & reſeruet ſibi iu
dex ex certa ſcientia & expreſſe auctoritatem mitigandi &c. Lata
fuit hec ſententia &c. & hortetur delatum ad patientiā declarādo
penitentiam, & miſericordiam ſpondendo. Lecta ſententia mande
tur exequutioni, ſecundum ꝙ in huiuſmodi ſeruari conſueuit. Dū
tamē indutus ut ſupra ducitur ad portam eccleſie, iudex eccleſia
ſticus iam non ſe intromittit: ſi autem curia ſecularis contentatur,
bene quidem: alioquin agant ad libitum.

¶ Punctum undecimum. Aliquando uero delatus trutinato peri
torum conſilio proceſſu, inuenitur hereticus cōfeſſus, relapſus ſed
penitens: quod tunc eſt quando delatus iudicialiter confitetur ſe
alias abiuraſſe, & ita legitime reperitur, & poſt heſit tali errori: uel
ꝙ hereſim aliquam ſpecialiter abiurauit, & redit in eandem, ſed
poſt ſaniori uſus conſilio penitet & redit ad eccleſiaſticam unita-
tem. Tali ſi humiliter petat non negatur penitentia, non euchari-
ſtia: traditur tamen brachio ſeculari ultimo ſupplicio feriēdus quā
tumcunq; peniteat: ubi abiurauit ut deprehenſus aut ſuſpectus ue-
hementer, non autem leuiter tantum. Et eo caſu hec eſt practica.
Concluſo enim maturo & digeſto (& ſi opus eſt repetito) conſilio
ꝙ is ſit relapſus: mittet ad eum iudex uiros idoneos: qui loquētes
de mundi huius contemptu & uita futura tandem illi indicent ꝙ
mortem obeat oportet: & hortentur ad prouidendum anime &
ad ſacramentum penitentie euchariſtie, & id crebro. Mortē tamen
ei iudex non ſignificet: nam facies iudicis terret & impenitētiam
magis adducit. Quibus perceptis poſt duos uel tres dies (in quibus

predicti eum pro uiribus in catholica fide ſtabiliant) iudex man-
dabit poteſtati loci uel ei cui attinet, ꝙ tali die & hora tali loco ſit
cum ſua curia: extra eccleſiam tamen(ubi erit ſermo de fide) & ta-
lis iudex condemnabit quendam relapſum tradendum curie ſecu
lari. Interi ſi talis relapſus fuerit in ſacris, uel cuius uis ordinis ſeu
religionis obumbratiōe fuſcatus, eſt totius ordinis eccleſiaſtici pre
rogatiua mundādus. de here. ad abolendam. § preſenti: & hoc cō-
uocatis conuocandis: iuxta ca. qm̄. de here. li. 6. & modo qui ſequi
tur. Cum igitur ſeculari curie tradendus erit, facto ſermone in eccle
ſia uel aliqua platea, relapſo ibi conſtituto & curia ſeculari: epiſco-
pus pontificalibus indutus, & prelatis ſue dioceſis eidem aſſiſtenti
bus, & relapſo degradando induto iuxta ordinem ſuum, eum de-
gradabit: incipiendo a ſuperiori ordine: ut fieri conſueuit. Finita de
gradatione, ubi fienda eſſet: officialis mandet notario, ut ſententiā
legat: que ſiue relapſus fuerit degradatus ſiue non. feratur per hūc
modum. Nos talis epiſcopus & talis iudex attendentes &c. ut de
more: & in fine ſententie dicunt: rogamus tamen & efficaciter di-
ctam curiam ſecularem, quatenus circa te citra ſanguinis effuſio-
nem & mortis periculum ſuā ſententiam moderetur. Et ſic epiſco-
pus ac aſſeſſores recedentes, curia ſecularis ſuum officium exeque
tur. Quamuis autem & epiſcopus & inquiſitor omnem diligentiā
adhibere habeant ut relapſus peniteat & ſaluetur: tamen penitētia
quantumcunqꝫ grandis non facit quin ueraciter ſit relapſus. & bra
chio ſeculari relinquendus. Non conſueuerunt autē eiuſmodi ſen
tentie die feſtiua aut ſollenni fieri, nec etiam in eccleſia: quia ſentē
tia eſt que reum ad mortē ducit: conſequēter autē honeſtius eſt ut
die feriata & loco prophano fiat: que non ſunt dicata deo.

¶ Punctum duodecimum. Aliquando uero delatus trutinato pe
ritorum conſilio proceſſu, inuenitur confeſſus ſed impenitens &
non relapſus: quod tamen rariſſime accidit. Cum tali autē habita
cuſtodia bona eſt moroſe procedendum: ut ſaluetur. Si tamen ex-
pectato congruo tempore(quod eſt q̄diu ſpes de eius conuerſione
haberi poteſt)nullo modo emolliri poteſt: epiſcopus & iudices ſe
ad eum tradendum brachio ſeculari diſponent, ſignificantes pote
ſtati ut puncto priore ꝙ cum ſua curia conueniat: & nihilominus
proclamet per uicos, ꝙ omnes conueniant habituri conſuetum in

dulgentiam. Quibus expletis per ſentētiam tradetur delatus curie ſeculari in hunc modum. Nos talis epiſcopus & talis iudex &c. ut de more, in fine precantes curiam ſecularem ut ſupra.

¶ Punctum decimumtertium. Aliquando uero peritorum conſilio trutinato proceſſu delatus reperitur confeſſus, relapſus & impenitens: & quando id ſit liquet: & tunc tradendus eſt curie ſeculari modo predicto per ſententiam, more conſueto.

¶ Punctum decimumquartum. Aliquando uero trutinato peritorum conſilio proceſſu, delatus inuenitur conuictus & deprenēſus, omnia tamen negans: quod eo caſu eſt ꝙ de eius hereſi cōſtat per euidentiam facti aut teſtes legitimos (contra quos excipere legitime non poteſt) & tamen ſtat firmiter in negatiua: & caſu iſto iſta eſt praxis. Duro enim carceri compedibus & cathene eſt mancipādus: & crebro per idoneos ad confeſſionem moneatur etiam ſpōſa miſericordia ſi fateatur: alioqui brachio ſeculari tradetur. Quod ſi noluerit repetatur diligenter examen teſtium, ſeorſum monendo eos ne ſe eterno damnent ut alius temporaliter dānetur: & ſingulariter illius quem melioris conſcientie iudex putat. ꝙ ſi ille in negatiua iſti uero in affirmatiua ſteterit, tradatur brachio ſeculari: iuxta ca. ad abolendam. §. preſenti. Non tamen cito tradatur ſed modo delatus, modo teſtes ſollicitentur pro ueritate indaganda: & ſi quis ex teſtibus uacillet aut indicietur ꝙ falſa depoſuerit, de bono conſilio peritorum arreſtetur, & agatur ut de iure. Frequenter enim repertum eſt etiam ꝙ teſtes agitati malicia ſeinuicem colligarunt ad imponendum hereſis crimen, & diutius fatigati morſu conſcientie inſtante iudice iniquitatem ſuam detexerunt: & ꝙ delatus poſt diuturnum tempus ad cor redierit, maxime certificatus ꝙ brachio ſeculari ſit tradendus. Si ergo tandem delatus confitetur & peniter uere, ut deprehenſus penitens abiuret omnem hereſim publice, modo ſupra expoſito: ſi uero cōfitetur quidem ſed non penitet, ut impenitens tradatur brachio ſeculari, modo etiam ſuperius poſito. Si uero ipſe in negatiua ſteterit, teſtes uero culpam ſuam cognouerint: ille ut immunis abſolnetur, & iſti ut falſi teſtes puniētur: ut no. paulus ſuper ca. multorum de here. in cle. & ſuper eos fertur ſententia ad arbitrium iudicum. Habēt tamen epiſcopi poteſtatem mitigare aut etiam aggrauare poſt annum. Si uero delatus in negatiua

latus in negatiua & teſtes in affirmatiua per annū uel alio maiori
congruo tēpore ſteterint:tradatur brachio ſeculari,obſeruatis que
ſupra in ſimili dicta ſunt.Deinde ſequitur ſentētia . Nos &c.more
ſolito. ¶ ꝙ ſi forte poſt ſentētiam,& iam relictus, & ad locum in
cendii ductus,dixerat ſe uelle fateri,abiurare & ſatiſfacere ad arbi
trium iudicum : licet preſumatur hec facere metu mortis,quidam
tamen putant ꝙ poſſit ex miſericordia recipi ut hereticus penitēs,
& perpetuo murari:iuxta glo.ſuper ca.ad abolēdam.§.preſenti . &
uerbo audientia.& ca.excommunicamus.2.de here.q̄uis de rigo
re iuris tali conuerſioni magna fides non adhibeatur:immo pro
pter damna temporalia illata,ipſum ſemper plectere poſſunt . De
hoc uero articulo olim in ſil.ſic ſcripſi.Queritur utrum parcēdum
ſit hereticis redire uolentibus,poſtq̄ ſunt per eccleſiam condēna
ti:& dicit io.an.in quadam apoſtilla in ca . excōmunicamus el pri
mo,de here.ꝙ ſic:& idem tenet glo.in ca.excōmunicamus el ſecū
do eodem titulo:& archi.in ca.ut cōmiſſi.eo ti.li.6. Dicens ꝙ tan
tum relapſis non parcitur:& idem uidētur uelle iura noua, que in
diſtincte parcendum dicunt redire uolentibus:ut patet in ca.ut of
ficium eo.ti.li.6.Sed tamen contrarium uidetur uerum eſſe de iu
re:quia ut patet in ca.ad abolēdam extra eo.non parcitur niſi redi
re uolentibus continuo.poſt deprehenſionem erroris : quod qui
dem continuo ab aliquibus obſeruatur de prima ſeſſione iudicis a
prima die qua examinatur cauſa huius:quod uidetur ſenſiſſe tar.
Sed hoc dictum non procedit neceſſario:tum quia iura poſterio
ra non diſtingunt ſed indiſtincte dicunt parcendum eſſe redeun
tibus:tum quia conſuetudo que ius interpretatur,eſt in contrariū
tum quia illud capitulum loquitur de dep̄hēſione manifeſta : que
non eſt niſi poſt plenam probationem:inter quam & ſentētiā iam
nulla eſt difficultas,nec medius actus. Vnde quantum ad parcere
non eſt ratio maior ſi redire uelint poſtq̄ ſunt conuicti aut etiam
condēnati:quum ſtatim in eodem actu iſta duo fieri poſſint pro
bato plena & ultimata & iudicum ſentētia . Et ideo prima opinio
que magis pia eſt,uidetur arbitrio iudicis tenēda,ubi probabiliter
uiderit penitētiam eſſe non fictam : tum quia in conſtitutionibus
penalibus,ſecundum iura fieri debet interp̄tatio benignior : tum
quia conuerſionem eſſe ante ſentētiam uel poſt,non eſt ratio par.

cedi:ſed ueritas conuerſionis cum ſpe nō recidiuandi preſumpta
que etiam poſt ſententiam eſſe poteſt & credi: licet non poſt rela
pſum, quia preſumitur inconſtantia.
¶ Punctum quindecimum. Aliquando uero delatus examinato
peritorum conſilio proceſſu inuenitur conuictus ſed fugitiuus ſeu
ſe contumaciter abſentans, congruo tamē tempore expectatus. Et
id eſt in caſu triplici: primo quando eſt deprehenſus aliquo trium
modorum de quibus. ſupra. ſed legitime citat⁹ noluit comparere.
ſecundo qñ aliquis eſt delatus, & ex aliquali informatione leuiter
ſuſpectus aut plus, & citatus contumaciter non comparet, & excō
municatus per annum ſtetit animo indurato ſemper cōtumaciter
abſens. tertio quando quis directe uel indirecte impediuit proceſſū
fidei per epiſcopum uel iudicem, uel ad hoc dedit conſilium auxi-
lium uel fauorem: qui eſt excōmunicatus, & ſi animo īdurato per
annum ſuſtinuerit, ex tunc eſt ut hereticus condēnandus per ca. ut
inquiſitionis. § prohibemus. de here. li. 6. In primo caſu damnan-
dus eſt ut hereticus iuxta ca. ad abolendam. § preſenti. In ſecūdo
autem & tertio caſu ſimiliter: iuxta ca. cum contumacia. & per ca.
ut inquiſitionis. § prohibemus. de here. li. 6. Et circa ſingulos horū
talis erit practica. Nam congruo tempore expectatus citabitur per
epiſcopum & iudicem, in eccleſia cathedrali dioceſis in qua deli-
quit, & in aliis eccleſiis illius loci ubi domicilium contrahebat: &
ſpecialiter unde fugit. Citabitur inquam ad audiēdam finalem ſen
tentiam: que feretur ſiue compareat ſiue non, ſic. Nos talis epiſco-
pus & talis iudex &c. Adueniente autem die & hora prefixa ad diſ
finitiuam ſententiam audiendam: ſi comparuerit penitens, & oēm
hereſim paratus abiurare & ſatiſfacere ad arbitriū iudicum (ſi alias
non eſt relapſus) ad miſericordiam admittetur: & ſi eſt deprehēſus
aliquo illorum modorum, abiurabit & penitebit ut hereticus peni
tens, modo ſupra tacto. Si uero eſt ſuſpectus uehementer (ut in ſecū
do & tertio caſu) abiurabit & penitebit ut hereticus ſuſpectus uehe
menter & penitens, modo etiam ſuperius tacto. Si autem non con
ſentit abiurare, tradetur ut hereticus impenitens brachio ſecularis
modo ſupradicto. Si autem contumaciter renuerit cōparere, fera-
tur ſententia: qua talem abſentem tanq̄ preſentem pronuncient he
reticum pertinacem ſi fuit deprehenſus: & ut talem relinquant bra

chio ſeculari,a foro eccleſiaſtico expulſum:ſi uero non fuit deprẽ
hẽſus,ſed ſuſpectus ut in duobus ultimis caſibus, non iudicabitur
hereticus,ſed ut hereticus & ut talis damnandus.

¶ Punctum decimumſextum. Aliquãdo autem trutinato perito
rum conſilio proceſſu,inuenitur tantum ab alio malefico incinera
to uel incinerando delatus:& tunc aliquando reperitur immunis:
quia non eſt deprehenſus,inditiatus ita ut ſit ſuſpectus aut infama
tus,& tunc per ſentẽtiam abſoluetur.Aliquãdo ſic delatus,eſt etiã
de hereſi diffamatus:& tunc iudex attendens ꝙ ultra infamiam ni
hil ab aliis fidedignis cõtra eum particulariter probatur (licet for
te maleficus grauia contra eum depoſuerit:ꝗ fidem perdidit dã
do eam diabolo) īdicet illi purgationem canonicam: iuxta modũ
ſuperius tactum.Aliquando autem ultra infamiam,reperitur que
ſtionibus exponendus:ut quia infamia aggrauatur delatione ma
lefici aſſerẽtis eum ſecum in criminibus participaſſe: & facta utriuſ
ꝗ afrontatione & reſponſis diligenter notatis, inuenitur uarietas
unde iudex ſuſpicari poſſit maleficum uериſimiliter eſſe torquẽdũ:
quod tunc leuiter faciet,iuxta predicta.Aliquando reperitur de he
reſi ſuſpectus leuiter peritorum habito conſilio:& tunc abiurabit,
uel canonice purgabitur:iuxta predicta.Aliquãdo inuenitur ſuſpe
ctus uehementer iudicio peritorum:& tunc abiurabit omnem he
reſim,ut ſuſpectus uehementer.Ad hanc ſuſpitionem pertinent ue
hementem omnes officium inquiſitionis etiã indirecte impedien
tes,modo id ſcienter fecerint:ex ca.ut inquiſitionis.de here.in.6.
& omnes qui impediẽtibus preſtant auxilium conſilium uel fauo
rem,ex eo.ca.ut inquſitionis:& hi qui citatos aut captos hereticos
inſtrunt de ueritate celanda uel falſitate dicenda:ex ca.accuſatus.§.
ſi.de here.li.6.Regula tamẽ decidendi omnia iſta eſt peritorũ con
ſilium.Aliquando reperitur ſuſpectus uiolenter:unde damnabitur
eo modo quo ſupra.dictum eſt:ubi & patet quod faciendum ſi in
negatiua perſtiterit.Aliquando reperitur diffamatus & ſuſpectus ſi
mul,leuiter aut uehementer peritorum conſilio:& tunc ratione in
famie indicatur canonica purgatio:iuxta ca.inter ſollicitudines eo.
ti.& ratione ſuſpcionis hereſim abiurabit,cũ pena relapſus ſi ſuſpi
cio erat uehemens,uel ſine ſi erat leuis.Si uero hereſim cõfiteatur:
quid agendum ſit,liquet ex dictis.

¶ Punctum decimumſeptimum. Aliquando delatus;peritorum
conſilio cribrato proceſſu,reperitur maleficus non inferens ſed au
ferens maleficia:quedam enim malefiice(experientia teſte curant
& non nocent.non ꝙ diabolus hominẽ diligat : ſed curat corpus
ut inficiat animam ad auxilia diaboli inuocanda)& eo caſu qualis
ſit praxis obſeruanda,his dictis accipitur. Primũ. Si id licitis reme
diis agit iam non eſt ut maleficus damnãdus,ſed ut naturaliter in
duſtrius uel in deo fidens cõmendandus. Si uero id agit remediis
iilicitis ſecundum quid(puta quia ſine expreſſa &ſi non ſine tacita
demonum inuocatione)remedia non tam illicita ꝙ̄ uana ſunt : &
per iudices in foro cauſarum tolleranda:in foro autem anime ſunt
interdicenda & plectenda. Si uero ſunt remedia illicita ſimpliciter
(ut quia demon expreſſe inuocatur ore uel intẽtione,ab eo ſcilicet
expectãdo effectum:uel opere,dum aliquid ei exhibetur quod nõ
niſi ſuperiori exhibetur:ut ſacrificiũ,incenſum,adoratio & eiuſmo
di:que ſuut quedam interpretatiue preces)& eiuſmodi nullo mo-
do etiam in foro cauſarum ſunt tolleranda.de here.accuſatus.li.6.
quia ſapiunt hereſim manifeſte:ut patuit.Et hoc ſiue his remediis
utatur ſine alicuius hominis nocumẽto,& multominus ſi cum no
cumento:ut maleficium auferendo aut etiam inferendo alteri:etiã
ſi is cui inferuntur ſit eque maleficus:immo nec ſi ſit iumentũ uel
planta:quia ibi ſemper eſt inuocatio demonis expreſſa uoce uel in
tentione(ut ſupponitur)que ſemper acriter eſt plectenda. ¶ Secun-
dum.ꝙ ſi licitis ſe remediis & uerbis diuinis ut aſſolent eiuſmodi
ſe patrare dixerit:iudex eo citato diligẽter examinet:& ſi eccleſia-
ſticus eſt,diligenter per ſe uel alium per parrochiam inquirat me-
dio iuramento quibus remediis utatur. ¶ Tertium. Illicita autem
allicitis his modis ſecernet.Cum enim eiuſmodi ſua illicita reme-
dia tegant(ne deprehendantur,& ut facilius illaqueent ſimplices)
ideo uerbis & herbis utuntur:tamen ex quatuor ſuperſtitioſis acti-
bus tanꝙ̄ malefice & ſortilege deprehenduntur. Primo quidem ſi
ea dicunt & reuelant que non malorum ſpirituũ doctrina norunt:
ut quum & maleficium & maleficientem & cauſam maleficiendi
referent:ut puta die tali cum tali rixatus eſt.& fecit ſic & ſic. Secun
do ſi ad unius a maleficio ſanationem ſe intromittunt non alterius
ſicut in dioceſi ſpirenſi quedam ſtrigimaga aliquos curare nequi-

bat,& dicebat ꝙ maleficia eſſent ab aliis nimiũ fortiter impreſſa:
non enim ſemper unus demon cedit alteri ſi ſit eo ſuperior. Tertio
dum faciunt quaſdam exceptiones:ut dicendo te ſanabo, niſi tale
quid apparuerit:ſicut in ſpira malefica intuitu maleficiatũ in tibiis
indicauit ei cauſam maleficii (cum attamen ex rure a duobus milia
ribus teutonicis aduentaſſet) dicens niſi in uulnere habueris ſquam
mas & pilos ſanabo:quod & fecit. Quarto ubi ſupſtitioſis inſiſtũt
aut inſiſtere faciunt cerimoniis:ſicut ſe frequentari uolunt ante ſo-
lis ortum, aut alio determinato tẽpote nihil faciẽte ad rẽ. aut dicẽ
do ſe nõ poſſe ſanare niſi pſonas talis patrie:aut ſolũ duas uel tres
in anno & eiuſmodi. Poteſt etiam ad famam & uitam aduerti pre-
teritam. ¶ Quartum. Eiuſmodi malefice eo modo quo cetere ab
eccleſiaſt. co iudice plectende ſunt:q̃uis damna non inferant. quia
uere ſunt apoſtate a fide, & ea agunt que ſapiunt hereſim manife-
ſte:cum eiuſmodi peragant ex pacto diaboli expreſſo: iuxta capitu
lum predictum accuſatus.

¶ Punctum decimumoctauum. Aliquando uero trutinato pro-
ceſſu ut ſupra. delatus iuſte aut iniuſte appellaſſe inuenitur:& eo ca
ſu hec erit praxis:que per multa dicta explicabitur. ¶ Primum. In
negocio fidei, ſummarie ſimpliciter & de plano proceditur. de he-
re ſtatuta li. v. & conſequenter appellationis remedium iterdicitur
de uerbo. ſig. ſepe. Quia tamen iudices propter arduitatẽ negocii
libenter interdum illud prorogant & dilatant:aduertandum eſt ꝙ
ubi delatus ſentiret ſe a iudice realiter & de facto grauatum iniu-
ria:utpote quia eum ſe defendere noluit:uel quia ſolus ſine aliorũ
conſilio, uel ſine aſſenſu epiſcopi aut eius uicarii pronunciauit de-
latum queſtionari, cum alias ſufficientes probationes pro & cõtra
habere potuiſſet:& eiuſmodi:tunc equidem iuſta foret appellatio:
alias non. Vnde iudex eiuſmodi appellatione ſibi preſentata, quie
tõ animo copiam appellationis petat, proteſtando uerbo ꝙ ſibi
non curat tempus. Habita uero copia aduertat ſe duos habere dies
ad reſpondendum, & apoſtolos dandum. 30 de appella. cordi. &
ca. ab eo. lib. 6. Licet autem ſtatim & reſpondere & apoſtolos dare
poſſit hos uel illos:ad grauitatem tamen officii aſſignet aliquod
ſpatium infra. 30. illos dies; ad dandum & recipiendum apoſtolos
quales dare decreuerit cum poteſtate prorogandi terminum. Nõ

autem ad dandum tantum:alioquin iudex teneretur eos mittere. Dico etiam quales decreuerit,non autem negatiuos uel affirmatiuos:ut quales dare debeat mature deliberet. Aſſignat autem determinatam diem & horam & locum ad omnem fraudem tollendũ: puta ſuam cameram. ¶ Secundum. Interim ſi ex conſilio peritorum ſe inuenerit delatum indebite grauaſſe, adueniente termino aſſignato errorem corrigat:reducens proceſſum ad eum ſtatum & punctum in quo fuit quando eum grauauit,& grauamen auferat: quo ablato procedat prout ante:quia per hanc ablationem appellatio que aliqua erat fit nulla.de appel.ceſſante. Si tamen grauamẽ auferri nequit:quippe quod irreparabile ſit (ut quia indebite queſtionibus eſt expoſitus:uel ſi qua inſtrumẽta aut uaſa ſunt combuſta &eiuſmodi)tũc dicta reductio proceſſus locũ haberet minime. ¶ Tertium. Si uero iudex iuſtitia exigente decreuerit delatum areſtare,aſſignet ei tempus ad apoſtolos dandum uel recipiendum, & locum oportunum ad captionem:& inſtante termino det negatiuos,& ſtatim eum detineat. ¶ Quartum. Ab hora autem preſentate appellatiõis uſq͂ ad traditionem apoſtolorum negatiuorum: aduertat iudex ne aliquid innouet circa appellantẽ,uel capiendo; uel queſtionando,uel carcere liberando,aut aliter. Adueniente autem termino dationis,ſi iudex eſt paratus apoſtolos dare,det:alioquin terminum alium ſtatuat uſq͂ ad diem trigeſimum,qui eſt iuris terminus ultimus. ¶ Quintum. Adueniẽte ergo termino,ſi uult dare negatiuos,det ſub forma qua dicatur iuſte proceſſiſſe,& rationes appellantis fuiſſe coloratas & appelationem nullam:unde nec eam admittit. Et ꝙ hanc reſponſionem offert delato pro apoſtolis negatiuis. Et ſtatim eam ſcribi mandet poſt dictam appellationem ſic incipiendo:& dictus iudex reſpodens.&c. & tradat etiam notario qui appelationem preſentauit. ¶ Sextum. Quibus apoſtolis negatiuis ſic exhibitis appellanti,ſtatim iudex continuando ꝓceſſum officium ſuum exequatur:capiendo,uel ad comparendum terminum aſſignando,uel aliquid faciendo quo appareat ꝙ nõ deſierit eſſe iudex,quouſq͂ a iudice ad quem appellatum eſt ſit prohibitus ne procedat:& tunc cum proceſſibus clauſis & ſigillatis,& cum fida ac tuta cuſtodia,ac idonea cautione ſi oportuerit ad iudicem appellationis remittat. ¶ Septimum. Si uero iudex exhibere

decreuerit apoſtolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente termino peremtorio ad dandum & accipiendum aſſignato. eos exhibebit ſub forma qua dicat ſe iuſte proceſſiſſe, & indebite non aggrauaſſe, ſoluendo rationes appellantis: propter reuerentiã tamen apoſtolice ſedis dictam appellationem admittit, aſſignando appellanti tempus ad ſe preſentandum cum proceſſibus ſigillatis, cum fida cuſtodia uel debita cautione ſe preſentandi. Hanc reſpoſionẽ tradet pro apoſtolis affirmatiuis: & iubebit eam ſcribi poſt appellationem, & tradet notario qui appellationem preſentauit: & ex tũc ipſe in tali cauſa deſinit eſſe iudex, niſi cauſa ſibi remittatur: ſi tamen cum appellante habet aliam cauſam in qua non appellauit, in ea remanet iudex ut ante. ¶ Octauum. ĩnquiſitor ſentiens reum iuſte appellatutum, committat alicui uices ſuas in totum: & non poterit recuſari. de offi. dele. iudex li. 6. uel amoueat grauamen, ut dictum eſt. Cum uero iniuſte appellat, eligat arbitrum iuris: iuxta ca. ſuſpitiõis. de offi dele. & de appel. requiris. & ca. cum ſpecialiter: & mandet recuſanti ꝙ eligat alium: & arbitros cogat etiam per ſententiam excommunicationis late ſententie, ut citent recuſantem exhibiturum rationem: & infra octo dies ambo uel unus eorum cũ tertio ab eis electo pronũciẽt, aut ipſe utetur ſuo iure & officio. Et ſi percipiat ꝙ propter falſos teſtes uel aliter contra ſe pronũciabitur poteſt cum delati conſenſu & non aliter alicui committere plenarie uices ſuas: ut in d. ca. iudex. Si autẽ infra tẽpus nõ pronũciant, remanet iudex: & ſimiliter ſi pronunciarint ꝙ recuſatio ſit nulla. Si autem pronũciarint legitimam, nec iudex eſt nec poteſt commitere uices ſuas. ut in di. ca. iudex. Et cum ſine eo epiſcopus non procedat, res pontifici maximo ſignificetur: rogando ut cum epiſcopo procedere poſſit uel alium ſubrogare. ¶ Nonum. Et ſi admiſſa appellatione & datis apoſtolis, appellans nouiter accuſetur de aliis criminibus hereſis de quibus non agitur in cauſa ꝓ qua appellauit, nõ deſinit eſſe iudex, ſed procedere poteſt ut prius, examinando teſtes & ſe informãdo, & finita prima cauſa in romana curia, procedet libere in ſecũda. Non curet autem iudex rome agere contra appellãtem, nec ſe partem facere: ſed permittat eum ſuis iudicibus iudicandum, ex officio ſuo ad procurationem appellantis. Et ſi inquiſitor perſonaliter citetur, caueat ne litem ingre

diatur: ſed intẽdat ad exhibẽdũ pceſſus. & totã cauſã ad illos redu
cere, & procuret q̃ citius poterit ad propria remeare: ne
rome ipſe tedius, miſeriis, laboribus & expenſis fa.
tigetur: necnon & cauſa fidei iacturam patiatur
dum iudex non fouetur, fouẽtur aũt rei:
quo fit ut iudex infirmetur aio, & he-
retici inſoleſcãt. Et de his ego & mi
rãda & incredibilia ſum expert⁹,
& de preſenti inſcio pontifice
experior: & mirũ ꝙ ſimilia
noſtre militie ſtipendia re
portemus. De mirãdis
demonum & ſtrigi
magarum liber
terti⁹ finit. 1520.
die. 24. no-
uembris.

Impreſſum Rome per Antonium bladis de Aſula· die xxiiii. Septem-bris Anno D. m. ccccc. XXi.

VITTORIO EMANVELE
BIBLIO